

ఋగ్వేద శాస్త్రాలు

రామాల
సాంప్రదాయం

ఋగ్వేద ఆర్యులు

(చారిత్రక, సాంస్కృతిక అధ్యయనం)

మూలం :

రాహుల్ సాంకృత్యాయన్

అనువాదం :

మిక్కిలినేని సుబ్బారావు

విశాలాంధ్ర పబ్లిషింగ్ హౌస్
4.1-435 విజ్ఞాన భవన్, బ్యాంక్ స్ట్రీట్
హైదరాబాద్ 500 001.

ప్రచురణ నెం. 1139

మూద్రణ జనవరి 1988

2000 పత్రాలు

వెల : రు. 16-00

ప్రతులు :

విశాలాంధ్ర పబ్లిషింగ్ హౌస్

4-1-435 విజ్ఞాన భవన్, బ్యాంక్ స్ట్రీట్

హైదరాబాద్ 500 001.

విశాలాంధ్ర బుక్ హౌస్

విజయవాడ, హైదరాబాద్, విశాఖపట్నం,

గుంటూరు, తిరువతి, హన్మకొండ, ఆనంతపురం.

ముద్రణ :

రామా ప్రింటింగ్ ప్రెస్.

విజయవాడ-520 002.

న మ ర్ప ణం

వేదమర్మాలను బాగా ఎరిగినవాడు
వ్రాయటమంటే మహా ఔద్ధకస్తుడు

అ యి న

శ్రీశ్రీశ్రీ క్షేత్రేశ చంద్ర చటోపాధ్యాయునికి
పాదరంగా ప్రేమతో—

విషయ సూచిక

భూమిక	5
మనం-మనపూర్వులు	11

ఒకటవ భాగం-బౌగోళికం

సప్తసింధు	29
ఆర్య గణములు	39

రెండవ భాగం-సాంఘిక ఆర్థిక జీవితం

వర్ణం-వర్ణం	51
అహార పానీయాలు	60

మూడవ భాగం-రాజకీయం

ఋగ్వేద ఋషులు	66
దశ్యులు	87
అడిమి ఆర్య రాజులు	94
శంభుడు	99
దివోదాసు	109
సుదాసు	127
రాజ్య వ్యవస్థ	140

నాల్గవ భాగం-సాంస్కృతికం

విద్య, ఆరోగ్యం	152
నేష భాషలు	161
క్రీడా వినోదాలు	170
దేవతలు - (ధర్మ)	183
జ్ఞాన విజ్ఞానాలు	223
ఆర్య మహిళలు	232
రాష - కావ్యం	249

భూ మి క

నమః ఋషిభ్యః పూర్వజేభ్యః

[10 - 10 - 15)

రెండేళ్ళనాడు నేను యిలాంటి పుస్తకాన్ని వ్రాస్తానని ఎవరైనా అంటే నాకు నమ్మకం ఉండేది కాదు. విజంగా ఇలాంటి పుస్తకం మన దాషలో కాని, ఇతర దాషల్లో కాని లేనందున నేను వ్రాయాలని వచ్చింది. ఋగ్వేదం నుండి మన లిఖిత పామగ్రి ప్రారంభమవుతుంది. దేవుడు అబద్ధం. కాని అనేక దేవుళ్ళు కమనీయ కళకు అవారాలైనందున వారు మనకు అమూల్యంబూ, అదరపాత్రులు అవుతున్నారు. ఇట్లే మేడం దేవుని సృష్టికాదు; దివ్యపురుషుని వాడేకాదు. కాని అది మన సంస్కృతికి, విజ్ఞానానికి చరిత్రకు కౌడాది. అందుచేత మనకది సర్వోత్కృష్టమైన, అమూల్యమైన విది. దీన్ని రచించిన వారు, దీన్ని తర తరాలవరకు కంఠ స్తంభేనీ అతి తాగ్రతగా కాపాడినవారు మన హృదయపూర్వక కృజ్జతకు పాత్రులు.

దేశ విదేశాల్లోని రాషావేత్తల్లో స్వబుద్ధితో వేదాధ్యయనం చేసేవారిలో ఋగ్వేద కాలాన్ని గూర్చి పెద్దగా వివాదంలేదు. కాని ప్రతివిషయంలోను ఆధ్యాత్మిక తత్వాన్ని, రహస్యాన్ని చూచుటకు పూనుకునేవారిని దాగుకేయలేం. వారు తమ నమ్మకాలకు అంటిపెట్టుకొని వుండవచ్చు. వారిని కదిలించగలవారు లేరు. కాని ఈ తరంవారు ముందు తరాలవారిని ప్రతి విషయాన్ని మరింతగా వైజ్ఞానిక దృష్టితో పరిశీలించడవి కోరుతారు. వారికొరకే నా యీ ప్రయత్నం.

ఋగ్వేదాన్ని గురించి తెలుసుకొన కోరువారు నా ఊహకు ఉన్న పరిమితులను ముందుగా తెలుసుకొనుట అవసరం. ఋగ్వేదం మన దేశంలోని తామ్రయుగ మిచ్చిన విది. తామ్రయుగం చివరి పాదంలో 'సుదాసు'— దాశరాజ్ఞ యుద్ధంలో విజయుడై ఆర్యుల గణవ్యవస్థకు బదులు ఏకతాబద్ధమైన పామంత వ్యవస్థను నెల కొల్పటానికి యత్నించినప్పుడు సప్తసింహు (పంజాబు) ఋషులు రుక్కులను (రచించారు) సప్తసింధులోని ఆర్యుల సంస్కృతి ముఖ్యంగా పశుపాలకుల సంస్కృతి. ఆర్యులకు వ్యవసాయం తెలుసు. వారు యవరాన్యాన్ని వండించేవారు కూడ. కాని వారి జీవితానికి వ్యవసాయం ముఖ్యవృత్తి కాదు. గొడం మాత్రమే. గోవులు, గుర్రాలు, గొర్రెలు, మేకలు- వారికి గొప్ప ధనం. ఇవే వారి తిండికి,

బట్టికూ అతి ముఖ్య పాదనాలు. ఇవే తమ దేవుళ్ళను సంతోషపర్చటానికి వారికి అవసరం. 'వశుధనమే పరమ ధనం' అనుకొన్నందున ఆర్యులకు వగరారతో పని లేకుండా పోయింది. వారికి పచ్చికబీడులున్న గ్రామాలే అవసరం. ఈ విధంగా ఋగ్వేద ఆర్యుల సంస్కృతి వశుపాలకుల సంస్కృతి, గ్రామీణ సంస్కృతి. మనం ఈ హద్దులను దృష్టిలో ఉంచుకోవాలి.

ఋగ్వేదాన్ని గురించి, విర్ణయం చేపేటస్సమ మనం గుర్తుంచుకోవాల్సిన విషయాలు:-

భాషలోను, భావాల్లోను ఋగ్వేద ఆర్యులతో సంబంధమున్న వారు భారతదేశం లోనే కాదు. భారతదేశానికి వెలుపల కూడా వున్నారు. భారతదేశానికి వెలుపల ఉన్నవారిలో వారికి అత్యంత దగ్గరగా ఉన్నవారు వర్ష్యనులు అనగా ఇరానీయులు. వారి మతాచారాలను తెలుసుకొనుటకు అవ్యష్టవశాత్తు 'అవెస్తా' ఉంది. పార్సీ మతస్తులు ఇప్పుడు కూడా ఉన్నారు. వేదాన్ని 'అవెస్తాను' పోల్చుకొని ఆర్యయునం చేస్తే భాషలోను, మతంలోను ఆర్యులు పారశీకులు ఒకరికొకరు వారిదగ్గర అవిపిస్తుంది. పారశీకుల తర్వాత ఆర్యులకు, స్థావులతో దగ్గర సంబంధముంది. స్థావు శబ్దం స్థావు (శకులు + రావులు) శబ్దం మొక్క అపభ్రంశరూపం. రష్యనులు, ఉక్రెయినులు, బైలో రష్యనులు, బుల్గారులు యుగోస్లావులు, చెకోస్లావులు, పోలం-ఆండరూ స్థావు జాతివారే. వీరు శకుల సంతానం. 7-8 వందల యేళ్ళ క్రితం వీరు తమ పూర్వీకుల మతాన్ని వదిలి క్రైస్తవ మతాన్ని పుచ్చుకొన్నారు. అనాడు వీరి పూర్వులకు లిపి తెలియదు. కావున వారు తమ వనిత్ర వమ్మకాలను గురించి దేవుళ్ళను గురించి వేదం అవెస్తావంటి ఏ ప్రాచీన గ్రంథాన్ని తయారుచేసుకోలేదు. కాని వీరికి పాత గాదలో సామం అవగా ఏగేయ సాహిత్యమో వుండవచ్చు. క్రైస్తవమత స్వీకారంతోపాటు పాత వమ్మకాలు, ఆ పురాణగాథలు నశించిపోయాయి. పేరుర్. సూర్యుడు మొదలగు దేవి విగ్రహాలుకూడ పూర్తిగా ద్వంసమైనాయి. అవి పురాతన వస్తు ప్రదర్శనశాలల్లో కూడ కానరావు.

పారశీకులు, శకులు తర్వాత ఆర్యులకు లేత్. లిరువేదియనులతో దగ్గర సంబంధముంది. ఆర్య లిరువేదియను భాషలు తోబుట్టువులు. వారి దగ్గర సంబంధం కలది. కాని ప్రాచీన పాదరీలు మత మౌర్యంతో కాలాని పట్టుబట్టి వారి సాహిత్యాన్ని నాశనం చేశారు. మన భారతీయ చరిత్రకు వాటిద్వారా ఎంతో నష్టం లింపింది. 18వ శతాబ్ద వరకు వారు తమ మతాన్ని అంటిపెట్టుకొని ఉన్నారు. వారి దేవతల్లో వేద దేవతలు ద్వనిస్తారు. బాబరు, హుమాయూన్, విద్యాపతి, జాయసీం కాలం వరకు వారు తమ సంస్కృతి వివిధ వృద్ధి జేస్తూనే ఉన్నారు. కాని ఒకసారి

క్రిస్తుమకం పుచ్చుకోగానే వారికి తమ పాత మక సంబంధాలను నాశనం జేయక తప్పిందికాదు. ఎంతో కాలానికి క్రైస్తవులు సంస్కృతి విలువను గుర్తించారు. వారిలో నహనం పెరిగింది. తమ యొక్కయు, వరు యొక్కయు సంస్కృతి విలువను కాపాడాలను ఆలోచన కల్గింది. రాషాదృష్టితో లిమవాను రాష రష్యను, రాష మాదిరిగ వైదిక రాషకు అంత దగ్గరకాదు. కాని ఆ రాష వ్యాకరణంలో తన ప్రాచీనతను ఆట్టిపెట్టుకొంది.

తర్వాత వచ్చిన ఐరోపాలోని ప్రాచీన గ్రీకు, లాటిను రాషలకు, ఆధునిక ఐర్లండ్ ఫ్రెంచి ఇంగ్లీషు మొదలైన రాషలకు- వైదిక రాషతో సంబంధముంది. వేదార్థం తెలుసుకు ఈ రాషలన్నిటికీ హక్కువుంది. మన సంస్కృత రాషలోని ఎన్నో రాషులు అనగా మూలక్రియల ప్రయోగాలు ప్రాచీన సంస్కృత సాహిత్యంలో గాని, ఆధునిక సంస్కృత సాహిత్యంలోగాని కానరావు. కాని మన దేశానికి బయట ఉన్న రాషల్లో వాని ప్రయోగం కన్పడుతుంది. ఉదాహరణకు 'దబాయించు' అను రాషును తీసుకొందాం. ఇది మన ఆధునిక రాషలన్నిటిలో వాడుకలో ఉంది. రష్యను రాషలో కూడ వుంది. 'దబ్లాత్' రష్యను క్రియా శబ్దం. హిందీలో 'దబానా' అయింది. కాని సంస్కృత రాషలో ఈ ప్రయోగం లేదు. 'నప్తసిందు' వేదంలో మాత్రమేకాదు. అవెస్తాలోను, పారశీకుల ప్రాచీన సాహిత్యంలోను- 'హప్తహిందు' వుంది. ఈ శబ్దానికి అర్థం ఏడు నదుల దేశం; ఆ ఏడు నదుల దేశంలో ఉండే ప్రజలు అని. కైమిని మహర్షి వేదాలను ఒప్పుకుంటాడు. ఆయనకు వేదాలు ప్రమాదాలు. ఆయన కూడా శబ్దార్థం చెప్పుటకు ఎన్నోచోట్ల ఆధునిక ప్రయోగాన్ని విడిచి ప్లేచ్చు ప్రయోగాన్ని స్వీకరించాడు.

“చోదికం కుప్రతీమే తా
విరోధా శ్రమణేన”—

మీ మాంస (1-36-10).

ఒకానొక శబ్దానికి అర్థం ఆధునిక అనగా భారతీయుల్లో వాడుకలో లేనందున యిక్కడ లభించదు. కాని ప్లేచ్చ రాషల్లో ప్రయోగం విల్పివుంది. కాబట్టి దాన్ని ప్రామాణికంగా మనం అంగీకరించాలి. ఇందుకు కైమిని తెల్పిన ఉదాహరణలు- ఏక. నేమ (నగం) మొ॥ శబ్దాలు.

ఆధునిక నప్తసిందులో వున్నప్పుడు మెనపొపేమియాలో హిట్టయిటు జాతి వారుండేవారు. వాడుకూడ 'నానక్య' అనగా అశ్వనీకుమారులు, ఇంద్ర, వరుణ మిత్రాది దేవతలను పూజించేవారు. కావున యుగ్వేద ఆధునికను గురించి తెలుసు కొనేదిప్పుడు ఎదురగు చిక్కులను విడిచియుటకు మన సాహిత్య మొక్కటే చాలదు.

అద్యుధా దాకహర్షం చారకదేశంలో అద్యుధాకంబే ఎంతో ఉన్నకమైన ప్రాచీనమైన సంస్కృతి ఉండేది. ఆ సంస్కృతికి చెందిన కొన్ని అవశేషాలు ప్రధమంగా హరప్పా, మెహెండెరరాడ్లో చూచాయి. ఇప్పుడు గంగా, యమునా నీరాల్లోను పొరబడ్డవి ప్రదేశాల్లోనుకూడ చూడుతున్నాయి. అద్యుధా గ్రామము సంస్కృతికంటే నవ్వరంబులోని ఆ నగర సంస్కృతి ఎన్నోరెట్లు గొప్పగా వుంది. అద్యుధాకు తమ నకుసారక సంస్కృతితో, ఆ జీవితంతో అంటిపెట్టుకొని వుండాలు వట్టుచు లేకపోతే నాచు ఆ నగర సంస్కృతికి అవసరమై వుండేవారు. అయినప్పటికీ, అద్యుధానం చేసినకొద్ది అద్యుధాపై ఆ సంస్కృతి ప్రభావం వర్తకమై తెలుస్తుంది. ఆ సంస్కృతి, దానికి సంబంధించిన ఎన్నో విషయాలు అద్యుధా స్వీకరించి ఉంచవచ్చు. ఋగ్వేద అద్యుధాను గురించి అద్యుధానం చేయుటకు వింతరీతి ప్రధాన సంస్కృతి ఉపకరిస్తుంది.

అద్యుధా సంస్కృతికి చెందిన ప్రాచీన వస్తువులు చొకిలే నవ్వరంబులోని అద్యుధా జీవితాన్ని గురించి మనం ఎక్కువగా తెలుసుకోగలం. గ్రామ జీవితాన్ని ప్రేమించే వారయినప్పటికీ అద్యుధా సోమంబొక అహార పానీయాంశ కొరకు రకరకాల మట్టి, కొయ్య, రాగి పాత్రలు ఉపయోగించారు. బంగారు వస్తువులు, రత్న భూషణాలను పెట్టుకొన్నారు. రాగి ఆయుధాలను ఉపయోగించారు. నాటి అవశేషాలు తవ్వక చొకిలీలలో పొగమోసిన మట్టిపాత్రలు అద్యుధాపై నంటున్నాయి. అవి 'రోమా' లోను, కురుక్షేత్రంలోను చూచాయి. గంగానదికి తూర్పున ఇటువంటిది చొకిలే అవి ఋగ్వేద కాలం తర్వాతవని అనుకోవాలి. వీటిని మాత్రమే ఆచారం చేసుకొని ఇవి నవ్వరంబులోని అద్యుధాపేనని అంటే విశ్వసించలేము.

మనం ఇంతవరకు ఆ ప్రాచీన అవశేషాలు ఎక్కువగా సంపాదించుట గాని, గుర్తించుటగాని చేయలేక పోయినప్పటికీ అవి నవ్వరంబులో తవ్వక చొరుకుతాయి. నవ్వరంబులోని నగరాగం మాత్రమే దాకహర్షంలో వుంది అయినప్పటికీ అలాటి ప్రముఖ అద్యుధానాలైన ఎరు, క్రుత్తు, కుళితులు యీ నగరాగంలోనే ఉండేవారు.

అద్యుధాకు నాచు గుండు సంస్కృతి ప్రజలతోనే కాదు, మరొక జాతితోకూడ సంబంధంవుంది. ఆ జాతితో కూడ నాచు యుద్ధం చేసినట్లు ఋగ్వేదం చెప్పుకూ వుంది. ఋగ్వేదంలో వారు దాసులుగా, దస్యులుగా చెప్పబడ్డారు. కిర, కిరాత- లేక కిరాత, చిరాత పేర్లు అప్పుడుకూడ ప్రసిద్ధంపై ఉండవచ్చు. ఆ ప్రజల అవశేషాలు హిమాలయంలో ఇప్పుడు కూడ చూడుతున్నాయి. కాబట్టి వైదిక అద్యుధా చరిత్రను వెలుగులోనికి తెచ్చుటకు ఆ జాతుల వారు తమ దానధర్మాల హక్కును కల్గిఉన్నారు. హిమాలయంలో యిప్పుడు కిరాతులు తక్కువ సంఖ్యలో ఉన్నారు. కాని వారూ, వారితో కూడ ఉండే అప్పులూ యిప్పుడు కూడ ఎన్నోచోట్ల ఎంతో సంస్కృతిని

కల్గి ఉన్నారు. వారి జీవిత విధానాన్ని చుక విశ్వాసాలను సహాయంగా తీసుకొంటే ఋగ్వేద ఆధ్యులను గురించి తెలుసుకొనుట సులభమవుతుంది. ముఖ్యంగా వైదిక దేవతలకు ఆధ్యులకు ఉన్న సంబంధంలాంటిదే ఇప్పుడుకూడ ఈ హిమాలయ జాతుల్లో అనేక అంశాల్లో ఉంది.

ఋగ్వేదం స్వతః ప్రమాణం. అది తన ప్రతేకాన్ని గురించి అధికార పూర్వకంగా చెప్పగలిగినట్లు మరొకరు చెప్పలేరు. ఋగ్వేదం పాచువేదం, యజుర్వేదం— యీ మూటిని కలిపి వేదత్రయం అంటారు. ఋగ్వేది కాలంలో అనగా క్రీ.పూ. 15-5 శతాబ్దాల్లో మూడు వేదాలని స్పష్టంగా చెప్పబడింది. ఋగ్వేదాన్ని, పాచువేదాన్ని పోల్చిచూస్తే పాచువేదం ఋగ్వేదానికి తిన్నకొరని తెలుస్తుంది. పాచు వేదంలో 2,814 మంత్రాలున్నాయి. అందులో 75 మంత్రాలను మిషహూయస్తే మిగిలిన ఎన్నో ఋగ్వేదం లోవివే. సోమపానం, సోమయాగం చేసేటప్పుడు పాచు అవసరం. ఋగ్వేదంలో కూడ సోమాన్ని గురించిన అనేక ఉక్తలు, స్తోమాయ అనగా స్తుతి వాక్కులు ఉన్నాయి. మారదాసుకవి హిందీలో రచించిన భాగవతానికి మారసాగు యిది పేరు. అందులోని అనేక వచనాలు స్వరదిర్ఘంపై వేరుగా సంకలనం చేసినట్లు సంగీత స్వరకల్పనను దృష్టిలో పెట్టుకొని ఋగ్వేదం నుండి పాచువేదాన్ని వేరు చేశారు.

యజుర్వేదంలోని వాచనపేయ సంహితలో 41 అధ్యాయాలు, 1989 ఖండికలు అనేక మంత్రాలున్నాయి. ఇవి గవ్య, వగ్య మిత్రం. వగ్య భాగంలో ఋగ్వేదంలోని ఋక్కులే ఎక్కువ. పాచువేదం గేయ మంత్రాల సంహిత. యజుర్వేదంలోకూడ ఋగ్వేదంలోని అనేక ఋక్కులను, ఇతర రచనలను కలిపి యజ్ఞాల్లో ఉపయోగపడుటకు ఒక సంహితను తయారుచేశారు. దర్శపూర్ణమాన, అగ్నిష్టోమ, వాచపేయ, రాజసూయ, సామ్రాచీ, అశ్వమేధ, నర్వమేధ, ఏక్యమేధ మొదలగు యజ్ఞాల్లో ఉపయోగపడు మంత్రాల సంకలనం యజుర్వేదం. చివరి అధ్యాయం మాత్రం అనగా 40వ అధ్యాయం బ్రహ్మజ్ఞానాన్ని గురించి ఉంది. అదే ఈశానా సోమవిషత్తు. వేదాలకు అంతంలో ఉష్ణింతువ తీసికీ వేదాంతమనుపేరు వచ్చింది తర్వాత బ్రహ్మవిజ్ఞానం ఉపనిషదులను గురించి వ్రాసిన విమర్శనా గ్రంథాలను కూడ వేదాంతం అన్నారు. ఋగ్వేదంలో చెప్పిన సోమపానాది అనుష్టానాల్లో దివ్యా దివ్యులు అనగా దేవ, మానవుల అంశాలు కలిపి ఉన్నాయి. ఋగ్వేద వారిం తర్వాత యీ విధానం దివ్యత్వంగా మారిన కాలంలో యజుర్వేదం వ్రాయబడ్డది కుక్క యజుర్వేదం కంటే కృష్ణయజుర్వేదం వారి పురాతనం. యజుర్వేదం, అవిర్వవేదం బ్రాహ్మణములు—ఏవి రచనకాలం క్రీ.పూ. 1000-700 కావచ్చును. ఋగ్వేదం తర్వాత వున్న యీ గ్రంథాలవ్వారా కూడ ఋగ్వేదాన్ని గురించి అప్పటి ఆధ్యుల గురించి

సూచనప్రాయంగా తెలుస్తుంది. ఋగ్వేద కాలంనాటి చారిత్రక పాపగ్రీవి తారు మారు జేసే పోడి యుజర్వేద కాలంలో అరంభమైంది. మహాభారతం, రామాయణం పురాణాల్లో ఈ దోరణి విస్తృతంగా కన్పడుతుంది. కాబట్టి మనం వీటిని ఉపయోగించుకొనుటలో మిక్కిలి జాగ్రత్త వహించవలసివుంటుంది.

ఈ అధ్యయనం ఆనంపూర్వం. ఋగ్వేదంలోని ఆరవ వంతు మాత్రమే ఈ గ్రంథ రచనకు ఆదారంగా తీసుకొన్నాం. ఇందులకు రెండువేల ఋక్కులు ఉపయోగ పడ్డాయి. ఇంతకంటే ఎక్కువ ఋక్కులు చారిత్రక జ్ఞానాన్ని పెంపొందించటానికి వుపయోగ పడవచ్చు. ఇందు ఉపయోగించిన కొన్ని ఉపయోగ కరమైన ఋక్కులను గ్రంథం చివర అర్థంతో సహా పొందుపర్చినాం. అవి వివ్యాధులకు, మరీకోరకులకు కూడ ఉపయోగపడతాయి. పేర్ల వట్టికలోను. దేవతల వట్టికలోను ఎంతో ఉపయోగపడు పాపగ్రీవి పేకరించి ఇచ్చుటకు ప్రయత్నింపాం. 'మనం-మన పూర్వీకులు అను కీర్తిక క్రింద పాంస్కృతిక మార్పులను గురించి కొన్ని అవసరమైన వాస్తవాలను ఇచ్చాం.

మ నం - మ న పూ ర్వీ కు లు

నేడు మనదేశంలో మానవుని చూస్తున్నాం. అతని సాంఘిక, రాజకీయ, మత జీవితాన్ని ఎరుగుదుం. అతని ఆహారం, వేషభాషలు, విశ్వాససారాలు ఏమిటో మనకు తెలుసు. “నవకు నందించిన ప్రతి విషయంలోనూ మార్పు జరుగుతూ వుంది” అనే సంగతిని ఎవరూ కాదనలేదు. కాని ఆ మార్పు ఎంత తీవ్రంగా జరిగిందో తెలుసుకొనుట కష్టం. ఇందుకు నూరు సంవత్సరాల తేడాతో చారిత్రక కాలాన్ని, అంతకుంటే ఎక్కువ తేడాతో చారిత్రక పూర్వమున్న కాలాన్ని పోల్చి, అర్థిక, మతవృద్ధితో పోలిస్తే, ఆ మార్పు వచ్చుకంగా తెలుస్తుంది. మనం క్రీ. శ. 1950 నుండి కాకుండా క్రీ. శ. 1950 నుండి వెనక్కు వయచించుచాం. ఇక్కడ 1957 ను గురించి ఒకమాట చెప్పాలి. 1857 లో ఆంగ్లేయులకు వ్యతిరేకంగా తిరుగుబాటు జరిగింది; 1757 లో ప్లాట్యువ్లో విజయరై నందున మనదేశంలో ఆంగ్లరాజ్య స్థాపన జరిగింది. కాబట్టి చాలాపండి పేరావులు ‘57’ ను చాలా చెడుగా భావిస్తారు. కాని 1657, 1657, 1457 మొదలైన సంవత్సరాల్లో ఎటువంటి అవిష్టాయ మనదేశంలో ఏమీ కావరావు.

1) క్రీ. శ. 1950.

1. ఇప్పుడు మనం రాతియుగం, రాగియుగం, యిసుపయుగం, తుపాకిమందు, అనియో యుగాలను దాటి వరమానుయుగంలో ఉన్నాం.
2. వాయు మండలంపై మనకు అధికారమంది, గంటకు 6000 మైళ్ళు వేగంతో పోయే విమానాలు ఆకాశంలో వరుగులు తీస్తున్నాయి. ఇక రైళ్ళు, మోటారువాహనాల సంగతి చెప్పేదేముంది?
3. మనది ప్రజాస్వామ్య గణతంత్ర వ్యవస్థ.
4. మన గణరాజ్యానికి రాష్ట్రపతి కాక రాజేంద్రప్రసాదు. ఆయన మనదేశ రాజధాని ఢిల్లీలో వుంటాడు.
5. మనకు ముఖ్యమైన సమస్యలు టాపి హిందీ. దేశంలోని వివిధ రాష్ట్రాలలో అసామీ, బెంగాలీ, ఒరియా, తెలుగు, తమిళం, మళయాళం, కన్నడం, మరాఠీ, గుజరాతీ మొదలైన సాహిత్య భాషలున్నాయి. ఇవేకాకుండా పైతరీ, మాగధీ, బోజపురి, వ్రజీ, మాళవీ, రాజస్థానీ, కౌరవీ, వహాతీ మొదలైనవి కూడ సాహిత్య భాషలే. (అవికూడ సాహిత్యభాష లవుతున్నాయి)
6. మనం పెట్టుబడిదారీ వర్గవ్యవస్థలో వున్నాం.

7. మన దేశంలో రాజ్యాధికారాన్ని అట్టిపెట్టుకొనుటకు యుద్ధ విమానాలు, అణు బాంబులు పరమాస్త్రాలుగా వున్నాయి. భీషణ యుద్ధాలు, మెషీనుగన్నుల సంగతి చెప్పనవసరంలేదు.
8. మన దేశంలో హిందూ మతం, ఇస్లాం మతం, ముఖ్యమతాలు. కాని విద్యావంతులకు ఆ మతాలపై పూర్వంలే విశ్వాసంలేదు.
9. చదవుకొన్నవారు ఆహార పానీయాల్లో అంటును పాటించరు, వివాహమల్లో కూడ కులగోత్రాలు కూడా వున్నాయి.
10. పాపాత్మాకాళంలో రప్పించుడు, జయశంకరప్రసాదు అస్తమించారు. హిందీలో విరాలా, మమిత్రానంద పంతు యిప్పుడుకూడ దేవీవ్యూహంగా ప్రకాశిస్తున్నారు.
11. పురుషుల దుస్తులు:- కోటు, ప్యాంటు, అచకన్-పాయిజామా, చొక్కా-రోవతి. గౌరవ దుస్తులు : కోటు, ప్యాంటు మాత్రమే.
స్త్రీల దుస్తులు:- చీర, అప్పుడప్పుడూ నల్లపడి పైచేయిగ వుంటుంది. జాకెట్-పరికిణీ, కుర్తా-పాయిజామా, ప్రాంతీయ డిరెక్షన్ స్త్రీలు యింకా వాడుతున్నారు.
12. జనాభాలో ఎక్కువ మంది మాంసాహారులు. అయితే వారి మందికి సంవత్సరంలో 1-2 పర్యాయాలకంటే ఎక్కువసార్లు అది వారకదు. తరతరాల నుండి మాంసం తినవలెనని మొదట గొడ్డుకు, తర్వాత క్రమంగా మాంసానికి, చేపలకు అలవాటు పడుతున్నారు. ప్రాచీనకాలంలో మాంసాన్ని, చేపలను భక్ష్యములన్నాడ. కాని గొడ్డు మాత్రం అభిక్ష్యం. నాగరిక ప్రపంచంలో చైనావారు మొట్టమొదట గొడ్డు తినటం మొదలెట్టారు. తర్వాత ఐరోపీయులు, మహమ్మదీయులు అంగీకరించారు. ఇది 1800 వ సంవత్సరం.

2) క్రీ॥ శ॥ 1850

1. మనం ఆఫీసియంగంలో వున్నాం.
2. మన దేశంలో యిప్పుడిప్పుడే రైళ్ళు ఆరంభం. ఆఫీసర్ నడిచే ఓడలు మన ఓడరేవుల్లో తిరుగునారంభించాయి.
3. మన రాజధాని కలకత్తా.
4. ఇంగ్లాండురాజీ విక్టోరియా మహారాజ్జీ తరపున గవర్నరు జనరలు మన పాలకుడు.
5. ఇంగ్లీషు రాజభాష అయింది. క్రింది వసులకు ఉర్దూ, బెంగాలీభాషలు వాడుతున్నారు.
6. పెట్టుబడుదారులైన యింగ్లాండు వారిచేతుల్లోనే మనదేశం పరిపాలిస్తుంది.

- 7) 1853లో రైలుకూడ యుద్ధసాధనంగా వుండి. పూర్వంపే శక్తికల పిరంగులు, తుపాకులు వున్నాయి. కాని తోటలు గుళ్ళలాంటివి ఇంకా వాడుకలోలేవు.
- 8) హిందు, యిస్లాం మతాలు ముఖ్యమైన మతాలు. ప్రజలకు మతాచారములందు అపరిమితమైన వమ్మకం.
- 9) ఎక్కువమంది మాంసాహారులు. అప్పుకృత, కురివిపక్షత తీవ్రంగావుంది. మహమ్మదీయునిచేతి నీళ్ళు త్రాగగానే హిందువు మతత్రస్టడవుతున్నాడు. చాలమంది వ్యాపారస్తులు, పురోహితులు మాంసాన్ని తినుటలేదు.
- 10) మన సాహిత్య గగనంలో మహాకవి గారిలు వున్నాడు. కళలందు ప్రాచీన తను అనుకరిస్తున్నాడు.
- 11) పెద్దలకు మిర్జాయి, సుత్తన్ ప్రధాన దుస్తులు. స్త్రీలు వారిప్రాంతాలనుబట్టి, ఎర్గాలనుబట్టి దుస్తులు వేసుకొంటున్నారు. సామ్రాజ్య రాజవంశీకులు, నవాబుల స్త్రీలు కుచ్చీలు వున్న పాయజామాపైన పేషవాజు ధరిస్తున్నారు. ఇతర స్త్రీలు జాకెట్టు-పరికిణి, చీరలు వేసుకొనేవారు. ఇది క్రీ. శ. 1800.

(3) క్రీ. శ. 1750.

తుపాకీయుగం. రాజధాని ఢిల్లీ. బిలహీనులైన అహమ్మదుషా మొగలాయి చక్రవర్తి. పార్శ్వవాష. రాజరిక సామంతవాడ వ్యవస్థ. బానిసత్వం వుంది. వర్తితో వున్న పిరంగులు మనకున్న వరమాస్త్రాళి. హిందు, యిస్లాంలు ప్రధాన మతాలు. హిందువుల సంఖ్య ఎక్కువ. మాంసాహారులు ఎక్కువ. అంటు ఎక్కువ. హిందువులు, మహమ్మదీయులు ఒకరి చేతిసీరు మరొకరు త్రాగరాదు. తిండి, పెళ్ళి స్వకులంలోనే. చొబంసీ మిర్జాయి, సుత్తన్ గొప్పవారి దుస్తులు. ఇతర దేశపు సామంతరాజుల స్త్రీలు పాయజామా, పేషవాజు ధరించేవారు. ఇతరులు పరికిణి-జాకెట్టు; ప్రాంతీయ చీరలు వేసుకొనేవారు. ఇది క్రీ. శ. 1750.

(4) క్రీ. శ. 1650

మనం యిసుపయుగంలోని తుపాకీ ఉపయుగంలో వున్నాం. రాజధాని ఢిల్లీ. రాజా షాజహాను చక్రవర్తి. రాజధాని పార్శ్వ. సామంతవాడ విరంకుళత్వం, బానిసత్వ ఆచారం బాగా వ్యాప్తిలో వుంది. కత్తితోవున్న పిరంగులు మనకున్న శక్తివంతములైన వరమాయుధాలు. హిందు, యిస్లాంలు ప్రధానమతాలు. ఎక్కువమంది మాంసాహారులు. అంబరానికనం ప్రబలంగావుంది. హిందువుల్లో తిండి, పెళ్ళి వారిజాతివరకే పరిమితం. సాహిత్యాకాశంలో తులసీదాసు అస్తమించాడు.

ఉత్తరదేశంలో సామంతుల దుస్తులు—మిర్జాయి, మత్తన్, ధీర్, ధమ్మ-పాయ జామా, పేషవాజా, ఇతర ధీర్లు వారి ప్రాంతీయ దుస్తులు. ఇది క్రీస్తు శకం 1850.

5. క్రీ॥ శ॥ 1550

మనం యిసువముగపు తుపాకీ ఉపయోగంలో వున్నాం. రాజధాని ధీర్. సూర్ వంశీకుడు ఇస్లాంపా గద్దెపై వున్నాడు. రాజభాష పార్సీ. సామంతవారే పాలనలో అంది బానిసత్వం వ్యాపించివుంది. షిరంగులు పరమాస్థాయి. హిందు యిస్లాంతు ముఖ్యపతాలు. ఎక్కువమంది మాంసాహారులు. అహార పార్సీ యాల్లో అంటువుంది. తిండి, పెళ్ళి స్వజాతిలో, స్వప్రాంతంలో మాత్రమే. హిందీ సాహిత్య గగనమందు యిప్పుడే 'జాయసీ' అస్తమింపాడు. సామంత వర్గంలోని పురుషుల దుస్తులు మిర్జాయి, మత్తన్. ధీర్లు పాయజామా, పేషవాజా. ఇది క్రీస్తు శకం 1850.

(6) క్రీ॥ శ॥ 1450

దారతదేశంలో తుపాకీమందు యుగానికి నాంది. రాజధాని ధీర్. పాలకుడు బహలోల్లోడి. సామంత వ్యవస్థ, బానిస ఆచారం మన సాంఘిక వ్యవస్థకు ముఖ్య రూపాలు. షిరంగి పరమాస్థం, కాని వారి తక్కువ వాడుక. హిందువులు ఆరికం, మహమ్మదీయులు కూడ ఎక్కువే. మాంసాహారులు ఎక్కువ. అహార పార్సీయాల్లో అంటు ఎక్కువ. తిండి, పెళ్ళి స్వజాతిలో, సాంతప్రాంతంలో మాత్రమే. సాహిత్య గగనంలో కబీరుదాసు అస్తమింపాడు. ఉత్తర దేశంలో సామంతుల వేషధారణ— చొబందీ పొడవు మిర్జాయి, చోగా, పాయజామా, దోవతి. ధీర్లు ప్రాంతీయ దుస్తులను, పరికిణి, జాకెటు, బేతి, నల్వారు మొ॥ ధరించేవారు. ఉన్నత వర్గాల్లో హిందు, ముస్లిం దుస్తులు వేరుగా ఉండేవి. ఇది క్రీస్తుశకం 1450.

(7) క్రీ॥ శ॥ 1350.

బరోపాలో తుపాకీమందు వాడుకలోకి వచ్చింది. కాని మన దేశంలోకి యింకా రాలేదు. మనం పూర్తిగా యిసువ యుగంలో వున్నాం. రాజధాని ధీర్. రాజా మహమ్మదు తుగ్లకు. రాజభాష పార్సీ. సామంతపాలన. దాస, దాసీల అనగా బానిస విక్రయం బహిరంగం. విల్లు, బాణం బల్లెం, కత్తి. మనకున్న మార తాయురాలు. ప్రధానమైంది హిందూమతం. పంజాబు, ధీర్లో మహమ్మదీయులు ఎక్కువ. మాంసాహారులెక్కువ. అందరానితనం ప్రబలింగావుంది మహమ్మదీయుని, లేక అస్పృశ్యుని చేతనీరు త్రాగరాదు. తిండి, పెళ్ళి స్వజాతిలో, సాంత ప్రాంతంలోనే. మహమ్మదీయుల దుస్తులు చోగా, పాయజామా. వారి ధీర్లు

కూడ అనే దుస్తులు. హిందువుల్లో సామంతుల దుస్తులు:- చొబందీ, సుత్తర్: చొబందీ దోవతి, స్త్రీలు ముకిజీ జాకెట్టు, చీరె, ఇది క్రీస్తుశకం 1850.

(8) క్రీ॥ శ॥ 1250

ఇనుపయుగం. ధీల్ల రాజధాని. రాజా సుల్తాన్ నాసిరుద్దీన్ ఖిల్జీ. రాజధాని పార్సీ. సామంత వ్యవస్థ. దాన, దానీజనం ఉన్నారు. బాణం, విల్లు పరమాయుధాలు. హిందూమతం ప్రధానం. బౌద్ధంకూడ వుంది. ఇస్లాంమతం ప్రవేశం. ఎక్కువ మంది మంసాహారులు. అంటరానితనం చాలా వ్యాప్తిలోవుంది. మహమ్మదీయుల చేతినిరు హిందువులు త్రాగరాదు. తిండి, పెళ్ళి స్వజాతిలో, సొంతప్రాంతంలోనే. మహమ్మదీయ సామంతులు, వారి స్త్రీలు చోగా పాయజామా వేసుకొనేవారు. హిందువులు చొబందీ సుత్తర్. దోవతి ధరించేవారు. వారి స్త్రీలు ప్రాంతీయ దుస్తులు, ముకిజీ, రవికె వేసుకొనేవారు ఇది క్రీస్తు శకం 1250.

9. క్రీ॥ శ॥ 1150

ఇనుపయుగం. రాజధాని కన్యాకుబ్జం. రాజా మహారాజ్ గోవిందచంద్ర గర్వాల్. రాజధాని సంస్కృతం. భారతదేశ సమన్వయరాష (సామంత వర్గరాష) మధ్యదేశ (అవధ్రంకం) అనగా పాంచాలి, కర్నాటకరాషలు. బాణం, విల్లు పరమాస్త్రాలు, హిందు మతంయొక్క రెండురూపాలు:- బ్రాహ్మణమతం, బౌద్ధమతం దేశమంతటా వ్యాప్తిలో వున్నాయి. కావి బ్రాహ్మణ మతస్తుల సంఖ్య ఎక్కువ. మహమ్మదీయమతం వంజాబ్లో మాత్రం కొద్దిగా ఉన్నటువంటిది. అష్టాస్త్రాన్ హిందూమతంనుండి యిస్లాంమతంలోకి వెళ్ళిపోయింది మంసాహారులు ఎక్కువ. కురతత్వం, అస్పృశ్యత ప్రబలివుంది. బౌద్ధమతంవలన హిందూమతంలోని భాగమైన అస్పృశ్యతాభావానికి కొంతబాధ కలిగింది. హిందువులు భారతదేశం బయటవున్న ఏ విదేశీయ బౌద్ధవిపస్థి అస్పృశ్యతాభావాన్ని చూసలేదు. తిండి, పెళ్ళి స్వజాతి బ్రాహ్మణులందు, బౌద్ధులందు మాత్రమే జరిగేవి. కన్యాకుబ్జ మహా కవి హర్షడు యింకా వయస్సులోనే వున్నారు. పురుషుల దుస్తులు:- చొబందీ, దోవతి, స్త్రీలు ఎక్కువగా గాగరా, రవికె వేసుకొనేవారు. ప్రాంతాల్లో వారి వారి దుస్తులుండేవి. కన్యాకుబ్జంలోని వేషభాషలు, ఆహారపానీయాలు, ఆచారవిధానాలు అచర్యప్రాయాలు, ఇది క్రీ. శ. 1150.

10) క్రీ. శ. 1050

ఇనుపయుగం. కన్యాకుబ్జం రాజధాని. ప్రతీహార వంశం పతనమైంది. దేశసంస్థితి తారుమారుగ ఉంది. సంస్కృతం రాజపూజితం అయినప్పటికి దేశం అంతట పాంచాలి (మధ్యదేశీయ) అవధ్రంకం ఉపయోగిస్తున్నారు. సాహిత్యంలో కూడ అది స్వీకృత భాష. సామంత వ్యవస్థ. దానిన పద్ధతి వుంది. బాణం,

విల్లు, వరమాస్త్రాలు. ప్రధాన మతాలు బ్రాహ్మణం, బౌద్ధం. ఎక్కువమంది మాంసాహారులు. ఆహారాదుల్లో అంటువుంది. అన్యైక్యవి శాకరాదు. అశవి చేరినీక్య శాకరాదు. తిండి, పెళ్ళిలో హిందూవులకు, బౌద్ధులకు భేదంలేదు. కాని పెళ్ళిమాత్రం స్వకాతిలోని స్వవర్గంలో: సాహిత్య గగనంలో కవిరాజు రాజశేఖరుడు అస్తమించారు. పురుషుల దుస్తులు: చొబందీ, సుత్తన్, దోవతి, శ్రీంకు ముకిణి, జాకెట్టు: చీరె, రవిక. ఇది క్రీ. శ. 1050.

11) క్రీ. శ. 950

ఇనుపయుగం. కన్యాకుబ్జం రాజధాని. రాజు మహారాజ్ దేవసాల ప్రతిహారుడు. సంస్కృతం రాజపూజితం. కాని పాంచాలీ (మధ్యదేశీ) అపభ్రంశం సాహిత్యంలోను, వ్యవహారంలోను దేశమంతటిలో వాడుకలోవుంది. సామంత పాలన. బానిసవిధానం వుంది. విల్లు, బాణం, వరమాయుధాలు. బ్రాహ్మణం, బౌద్ధం ప్రధానమతాలు. వాటిలో శైవం, తాంత్రిక బౌద్ధం ప్రచారములు. తూర్పున బౌద్ధులు. వడమర సాకుపతులసంఖ్య ఎక్కువ. ఎక్కువమంది మాంసాహారులు. అన్యమతాలవారిపట్ల, అన్యైక్యాలపట్ల అంటరానితనం వుంది. తిండి, పెళ్ళి స్వకాతిలో, స్వవర్గంలోనే. పురుషుల దుస్తులు చొబందీ, దోవతి, సుత్తన్. శ్రీం దుస్తులు గాగరా, చీరె, అద్దకపుచీరె, రవిక. ఇది క్రీ. శ. 950.

12) క్రీ. శ. 850

ఇనుపయుగం. కన్నోజ రాజధాని. రాజు మిహిరతోజుడు. సంస్కృతం రాజపూజితం. దేశమంతట వాడుకలో కన్నోజ (మధ్యదేశీ) అపభ్రంశం వాడుకలో ఉన్నది. సామంత వ్యవస్థ. బానిసలున్నారు. బాణం, విల్లు వరమాయుధాలు. శైవం, బౌద్ధం ప్రధానమతాలు. తూర్పున బౌద్ధులు వడమర శైవులు ఎక్కువ. పురుషుల దుస్తులు. చొబందీ, సుత్తన్, దోవతి. శ్రీం దుస్తులు. చీరె, గాగరా, అద్దకపుచీరె, చొబందీ, రవిక. ఇది క్రీ. శ. 850.

13) క్రీ. శ. 750

ఇనుపయుగం. రాజధాని కన్యాకుబ్జం రాజు ప్రతాప వంశీసుడు యశోవర్మ. సంస్కృతం రాజపూజితం. సర్వత్రా వాడుకలోనున్న భాష పాంచాలీ (మధ్యదేశీ) అపభ్రంశం. సామంత వ్యవస్థ. బానిసత్వముంది. విల్లు, బాణం వరమాస్త్రాలు. శైవం, బౌద్ధం ప్రధానమతాలు. బౌద్ధం తూర్పున, శైవం వడమర ఎక్కువ. బౌద్ధంలో మహాయానం పై చేయిగవుంది. తంత్రయానంపైకి వస్తూవుంది. ఆహార పానీయాల్లో హరిజనులపట్ల అర్చుకృతను పాటిస్తున్నారు. ఇంకా విషయాల్లో దానికంత ప్రాముఖ్యతలేదు. మాంసాహారులు ఎక్కువ. పేదలకు ఎప్పుడో అది దొరుకుతుంది. సాహిత్య గగనభాస్కరులు— భవభూతి, నరహర, పురుషుల

దుస్తులు: చొబండ్రి, నుత్తన్, దోవతి. శ్రీ దుస్తులు : శీత, చొబండ్రి, రవిక. ఇది క్రీ. శ. 750.

14) క్రీ. శ. 650

ఇనుపయుగం. రాజధాని కన్యాకుబ్జం. హర్ష వర్మకుడు చనిపోయి మూడేళ్ళయింది. సింహాసనం కొరకు తగాదాపడుతున్నారు. సంస్కృతం రాజపూజితం. సాంప్రదిక భాష పాంచాలి అపభ్రంశం. సామంత వ్యవస్థ. దానినత్యముంది. బాణం, విల్లు పరమాస్త్రాలు, బౌద్ధం, శైవం, బ్రాహ్మణం ప్రబలంగావున్నాయి. మాంసాహారులు ఎక్కువ. అంటరాని తనం హరిజనులవల్ల మాత్రమే. విదేశీయుల వల్ల యిది కానరాదు. తిండి, పెళ్ళి న్యజాతిలో, సొంత ప్రాంతంలో, కాని బయట వారితో విషేదం లేదు. కొద్ది కాలం క్రితమే సాహిత్యకాలం నుండి మహాకవి బాణుడు అస్తమించాడు. పురుషుల దుస్తులు : చొబండ్రి, దోవతి, నుత్తన్, శ్రీలు : ఓరే, పొట్టి అంగీ, రవిక. ఇది క్రీ. శ. 650

15) క్రీ. శ. 550

ఇనుపయుగం. రాజధాని కన్నోక్ రాజా ఈశానవర్మ మూర్తి. సంస్కృతం రాజపూజితం. ప్రాకృతం తన స్థానాన్ని పాంచాలి అపభ్రంశానికి వదిలేస్తూవుంది. సాహిత్యంలో సంస్కృతం తర్వాత ప్రాకృతానికి అధికగౌరవం. సామంతవ్యవస్థ దానినత్యంపుంది. విల్లు, బాణం పరమాయుధాలు. బౌద్ధం, శైవం, బ్రాహ్మణం ఎక్కువ. బౌద్ధులు మహాయాన కాళివారు. శైవులు లింగేశపాకుపతులు. బ్రాహ్మణులు వైదిక, పౌరాణిక కర్మకాండులు. మాంసాహారులు ఎక్కువ. హరిజనులవల్ల అస్పృశ్యత ఎక్కువ. అన్యంతో భోజనాలున్నాయి. పెళ్ళిమాత్రం స్వవర్గంలో, స్వప్రాంతంలో. బయటకూడ విషేదంలేదు. అజంతా శిల్పకళ ఉన్నత స్థితిలోవుంది. పురుషుల దుస్తులు : చొబండ్రి, దోవతి, నుత్తన్, శ్రీలు : గాగరా, శీత, రంగుకం (రవిక). ఇది క్రీస్తు కాలం 550.

16) క్రీ. శ. 450.

ఇనుపయుగం. రాజధాని పాటలీపుత్రం. రాజా గుప్తవంశజుడు పరమ భట్టారక కుమారగుప్తుడు. సంస్కృతం రాజపూజితం. ప్రాకృతం సాహిత్యంలోను, వాడుకలోను సర్వసమ్మతభాష. సామంత వ్యవస్థ. దానినినిదానం వుంది. విల్లు, బాణం ముఖ్యమైన ఆయుధాలు. బౌద్ధం బ్రాహ్మణం ప్రచారమయ్యాయి. తూర్పున బౌద్ధులు, పడమర బ్రాహ్మణులకున్న లెక్కవ. దాదాపు అందరూ మాంసాహారులే. అహోర సానీమూలంను, వివాహాదులందు, హరిజనులందు అంటున్నది. మిగిలినవారి వల్ల అంతగా పట్టంపులేదు. పెళ్ళికి వర్గం ముఖ్యం. విదేశీసామంతులు కూడ భారతీయ సామంతులతో యిచ్చిపుచ్చుకుంటున్నారు. మన సాహిత్యగగన మహా

వక్షత్రం కాలిదాసు అస్తమించి ఎక్కువకాలం కాలేదు. శిల్పం, చిత్రలేఖనం సారమును అందుకొన్నాయి. పురుషుల దుస్తులు : చొదందీ, దోవతి, నుత్తన్. స్త్రీలకు : చీరె, కంచుకం. సామంతులు చోగా కూడ ధరించేవారు. ఇది క్రీ. శ. 450.

17) క్రీ. శ. 350

ఇనుపయుగం, రాజదాని ప్రాచీనపుత్రం. రాజా గుప్తవక్త్రవర్తి నముద్ర గుప్తుడు. సంస్కృతం రాజ పూజితం, మాగధీ ప్రాకృతం సర్వసామాన్య భాష, సామంత వ్యవస్థ. దానిన విరానం ఎక్కువగావుంది విల్లు, బాణం పరమాయుధాలు, బౌద్ధం, బ్రాహ్మణం ప్రధాన మతాలు. తూర్పున బౌద్ధం. పడమర బ్రాహ్మణం ఎక్కువ. దాదాపు అందరు మాంసాహారులే. హరిజనులవరకే అస్పృశ్యత, పెళ్ళిలో వర్గం ముఖ్యం, కాని అంతగ పట్టంపులేదు. శిల్పం, చిత్రలేఖనం పరాకాష్టాన్ని అందు కొంటున్నాయి. మహాకవికాలిదాసు రాబోతున్నాడు. పురుషులకు దుస్తులు : చొదందీ, దోవతి. కాని చక్రవర్తి యితర సామంతులు శకుల చోగా, నుత్తన్ వేసు కొంటున్నారు. స్త్రీలకు. చీరె, కంచుకం. ఇది క్రీ. శ. 350.

18) క్రీ. శ. 250

ఇనుపయుగం, రాజదాని మదుర. రాజా వీరవేన నాగుడు సంస్కృతం పూజితం, సార్వత్రిక భాష శౌరసేన ప్రాకృతం. సామంతవ్యవస్థ. దానిన విరానం బాణం, విల్లు పరమాయుధాలు. బౌద్ధం, బ్రాహ్మణం ప్రధానమతాలు. హరిజనులపట్ల మాత్రం అస్పృశ్యత. మిగిలినవారితో తిండికి అంటుకేసు. దాదాపు అందరు మాంసాహారులే. కాని కొద్దిమందికే ప్రతిరోజు అది లభిస్తుంది. వేదాసాంస్థాన భారతవ్యవస్థం చాల తక్కువ. సాలకుల్లో అనలులేరేలేదు. దేశీయులకు, విదేశీయులకు మధ్య భాషాటంగా పెళ్ళిళ్ళు జరుగుతున్నాయి. సాహిత్యాకాశంలో నాటక రత్న భాస్కరు దేశీయమానంగా వెల్లుతున్నాడు. పురుషులకు దుస్తులు : చొదందీ, దోవతి. శకుల చోగా, సాయజామా. స్త్రీలకు చీరె, కంచుకం. ఇది క్రీస్తుశకం 250.

19) క్రీస్తు శకం 150

ఇనుపయుగం. రాజదాని మదుర. రాజా శకసామ్రాట్టు హవిష్కరుడు. సంస్కృత ప్రాబల్యం అంతగలేదు. శౌరసేన ప్రాకృతం సర్వసామాన్య భాష. సామంత వ్యవస్థ దానినవ్యం ఎక్కువగావుంది. బాణం, విల్లు పరమాయుధాలు. బౌద్ధం, బ్రాహ్మణం ప్రధాన మతాలు. కాని బౌద్ధంవైపు మొగ్గు చూపుతుంది. మహాయానం యింకా బయటపడలేదు. హరిజనుల వరకు అంటు భోజనాలకు, వివాహాలకు వియమబంధనాలు లేవు. విదేశీయులైన శకులు భారతసమాజంలో ఎక్కువగా కలిసిపోయి ఏకమవుతున్నారు. పురుషులకు దుస్తులు : చొదందీ, దోవతి, చోగా, నుత్తర్. స్త్రీలకు : చీరె, కంచుకం. ఇది క్రీ. శ. 150

20) క్రీ. శ. 50

ఇనుపయుగం. రాజధాని చుమర. రాజు శకరాజు 'వీమకదఃసు'. సార్వ
త్రిక బాష శౌరవేరీ ప్రాకృతం. ఈ బాష యిప్పుడిప్పుడే పాలీనుండి వేరై పోయింది.
సామంత వ్యవస్థ. దానిసవిధానం వుంది. బాణం, విల్లు పరమాయుధాలు. బ్రాహ్మణం,
బౌద్ధం ప్రధాన మతాలు. బౌద్ధానికి మొగ్గు ఎక్కువ. ఎక్కువమంది మాంసాహారులు.
అస్పృశ్యత హరిజనుల వరకే. తిండి, పెళ్ళిలో న్యదేశం, పరదేశం అనుభేదింలేదు.
సాహిత్యగగనంలో అక్షమోష మహాకవి ప్రకాశిస్తున్నాడు. పురుషుల దుస్తులు :
చోవతి, చద్దరు (దుప్పటి), శకులదోగా, నుత్తన్. స్త్రీలకు : చీరె, కంచుకం ఇవి
క్రిస్తు శకం 50.

21) క్రీ. పూ. 50

ఇనుపయుగం. రాజధాని పాటరీపుత్రం. రాజు 'కుంగమామిమిత్రుడు'
సార్వత్రికబాష శౌరవేనప్రాకృతం. సామంత వ్యవస్థ. దానిసవిధానం వుంది.
బాణం, విల్లు పరమాస్త్రాలు. బౌద్ధం, బ్రాహ్మణం ప్రధాన మతాలు. దాదాపు
అందరు మాంసాహారులు. హరిజనులందు మాత్రం అస్పృశ్యత, పెళ్ళిలో వర్గం
ప్రధానం: జాతికిగాని, దేశానికిగాని ప్రాముఖ్యం లేదు. పురుషుల దుస్తులు : చోవతి,
చద్దరు. స్త్రీలకు : చీరె, కంచుకం. స్త్రీలు అవ్యదవృద్ధు చీరెను రెండుముక్కలు చేసి
ఒక ముక్కను ఉత్తరీయంగా, రెండవదానిని పంచెగా ధరించేవారు. ఇది క్రీస్తుకు
పూర్వం 50.

22) క్రీ. పూ. 150.

ఇనుపయుగం. రాజధాని పాటరీపుత్రం. రాజు కుంగవంశీయుడు పుష్య
మిత్రుడు. సంస్కృత బాషకు ప్రాముఖ్య మిచ్చుటకు ప్రయత్నం జరుగుతూవుంది.
కాని మాగధీసాలీబాష నర్వమాన్య బాష. సామంత వ్యవస్థ. దానిరత్వం వుంది.
విల్లు, బాణం, పరమాయుధాలు. బౌద్ధం, బ్రాహ్మణం ప్రధాన మతాలు. దాదాపు
అందరు మాంసాహారులు. హరిజనులవల్ల అస్పృశ్యత వుంది వివాహంలో
వర్గం ముఖ్యం. కాని దేశ, జాతి విచక్షణ లేదు. వ్యాకరణకర్త పాంజి ప్రకా
శిస్తున్నాడు. పురుషుల దుస్తులు : ఉత్తరీయం, పంచె. స్త్రీలకు కూడ అవే. స్త్రీ
పురుషులు జుట్టు ముడులపై తరిసాగ ధరించేవారు. ఇది క్రీ. పూ. 150

23) క్రీ. పూ. 250

ఇనుపయుగం. రాజధాని పాటరీపుత్రం. రాజు దేవానాం ప్రియదర్శి అశోకుడు.
మాగధీసాలి నర్వమాన్యబాష. సామంత వ్యవస్థ. దానిరత్వముంది. విల్లు, బాణం
పరమాస్త్రాలు. బౌద్ధ, జైన, బ్రాహ్మణంలు ముఖ్య మతాలు. వీనిలో బ్రాహ్మణ

మతం ప్రదానం ప్రజలు మాంసాహారులు. అస్పృశ్యత చాలి తక్కువ. వివాహంలో కులస్తులు, దేశస్తులు అనుబంధప లేదు. 'ప్రీతన్నం దుష్కులాదపి' -హీనకుల మైనప్పటికీ ప్రీతి రత్నమన్నారు. వంచి, ఉత్తరీయం, ప్రీ పురుషుల దుస్తులు. వారు తలపై జుట్టును కొప్పుగా పెట్టుకొని పాగ ధరించేవారు. ఇది క్రీస్తుకు పూర్వం 200.

24. క్రీ. పూ. 350

ఇనుపయుగం. రాజధాని పాటరీపుత్రం. రాజ మహావంతుడు. మాగధీపాలి రాష్ట్రరాష. సామంతపాలన. దానినత్వం వుంది. బాణం, విల్లు పరమాస్త్రాలు. బ్రాహ్మణమతం ప్రదానం. జైనులు, బౌద్ధులు తమ ప్రాథవాన్ని పెంచుకొంటున్నారు. ప్రజలు మాంసాహారులు. ఆహారపానీయాల్లో అంటులేనట్లే. వివాహంలో కులమని, దేశమని లేదు. ప్రీ పురుషుల దుస్తులు. ఉత్తరీయం, వంచి. పొడవైన జుట్టు కొప్పు లపై తలపాగను ధరించేవారు. ఇది క్రీ. పూ. 350.

25. క్రీ. పూ. 450

ఇనుపయుగం. రాజధాని పాటరీపుత్రం. రాజ శిశువాగవంశీకుడు ఉదయి. మాగధీపాలి రాష్ట్రరాష. సామంత వ్యవస్థ. దానినత్వం వుంది. విల్లు, బాణం పర మాయుధాలు. ప్రదానమతం బ్రాహ్మణం. జైన, బౌద్ధ, ఆశీవికములు కూడ కొద్దిగా ప్రచారంలోకి వస్తున్నాయి. అందరు మాంసాహారులు. అస్పృశ్యత చాలి తక్కువ. అది చందాలరపరకు సరిమితం. వివాహంలో వర్గం ముఖ్యం. ప్రీ పురుషులు ఉత్తరీ యం, వంచె ధరించేవారు. జుట్టుముడులుపై తలపాగలు పెట్టుకొనేవారు. ఇది క్రీ. పూ. 450.

26) క్రీ. పూ. 550

ఇనుపయుగం. దేశమంతట ఒకేరాజ్యం లేదు. రాజధానులు రాజగృహం, వైశాలి. రాజ బింబిసారుడు రాజగృహంలో పాలిస్తున్నాడు. వైశాలిలో గణ రాజ్యం. ముఖ్యరాష కోషలీపాలి. సామంత వ్యవస్థ. దానిన విరానా ఎక్కువగ వుంది. విల్లు, బాణం పరమాస్త్రాలు. ప్రదాన మతం బ్రాహ్మణం. ఆశీవక, విర్లగింద బౌద్ధమతాల ప్రచారం మొదలైంది. అందరు మాంసాహారులు. అంటరానితనం లేనట్లే. వివాహంలో వర్గం ప్రదానం భారతీయ మహాతత్వ చింతకులైన బుద్ధుడు, తీర్థంకర మహావీరుడు వనిచేస్తున్నారు. ప్రీ పురుషులు ఉత్తరీయం, వంచె ధరించేవారు. జుట్టుపై తలపాగ ఉండేది. ఇది క్రీ. పూ. 550

27) క్రీ. పూ. 650

ఇనుపయుగం. వేర్వేరు రాజ్యాలు. వేర్వేరు రాజధానులు. ముఖ్యమైన రాజధానులు శ్రావస్తీ, కోసల, కోసలీపాలి విమల ప్రచారంలో వుంది.

సామంతవ్యవస్థ. దానినత్యం వుంది. రాజతంత్రం, గణతంత్రం - రెండు వున్నాయి. దాణం, విల్లు పరమాస్త్రాలు. బ్రాహ్మణమతం ప్రచారం. అర్హులకైతాదానన లేనట్లే వివాహంలో వర్గం ముఖ్యం. ప్రజలు మాంసాహారులు. ఉత్తరీయం, పంచె, తలపాగ ప్తీ పురుషుల దుస్తులు. ఇది క్రీ. పూ. 850

28) క్రీ. పూ. 750

ఇనుపయుగ ప్రారంభం. కరు, పాంవారదేశాల సాంస్కృతిక. రాజకీయ ప్రాధాన్యత. భందదాన (వైదిక దాన) పై వర్గం (అర్హుల్లో)లో దహాళ ప్రచారంలో వుంది. కాని ద్రావిడం కూడ దాగా మార్పాడుతున్నారు. సామంత వ్యవస్థ. దానినత్యం వుంది. గణతంత్రం, రాజతంత్రం - రెండు వున్నాయి. దాణం, విల్లు పరమాయుధాలు. అర్హుల్లో బ్రాహ్మణమతం, వైదిక కర్మకాండ వున్నాయి. ఇతరులు -ద్రావిడులు, కిరాతులు దేవతలను నమ్మేవారు. అందరు మాంసాహారులు. వర్ణాన్ని గురించి తీవ్రంగా ఆలోచించేవారు. అర్హులు ఇతర జాతులతో వివాహమాడుటను వ్యతిరేకించేవారు. ఉపనిషత్తులు, మహర్షి యాజ్ఞవల్క్యుడు వున్నకాలం. దుస్తులు: ఉత్తరీయం, పంచె, తలపాగ, ఉప్పిబట్టలందు అర్హులకు మక్కువ. ఇది క్రీ. పూ. 750.

29) క్రీ. పూ. 850

ఇనుపయుగం యిప్పుడే మొదలు. కరు జనవదం ప్రసిద్ధికెక్కింది. అర్హులది భందదాన. ఇతరులది ప్రాచీన ద్రావిడం కిరాతదాన. గణతంత్రం, రాజతంత్రం - రెండూ వున్నాయి. దానిన ప్రధానమైన సామంత వ్యవస్థ దాణం, విల్లు పరమాస్త్రాలు. దాణం మురికికి రాగిస్తానే యినుమువేస్తున్నారు. అర్హుల్లో వైదికమతం వుంది. ఇతరుల్లో వారివారి మతాలున్నాయి. ఇప్పటి దక్షిణాఫ్రికా, దక్షిణ అమెరికా, అమెరికా సంయుక్త రాష్ట్రాల్లో మాదిరిగ ఎర్త్ థేమ విశిరీకంగా వుంది. దుస్తులు ద్రావి (చోగలాంటిది), పంచె, అర్హులు ఎక్కువగ ఉన్నిబట్టలు వేసుకొనేవారు. ప్తీ పురుషుల దుస్తుల్లో భేదంలేదు. పొడవైన జాట్లు ముడివేసుకొని తలపాగ (పట్టిపం) దరించేవారు ఇది క్రీ. పూ. 850.

30) క్రీ. పూ. 1150.

ఇప్పుడు మూడువందల సంవత్సరాలు వెనక్కుపోతున్నాం. ఇది తామ్ర యుగం. సప్తసింధు (పంజాబు)లో తీరనిగదాల రాజ సుదాసు. అర్హులది భందదాన. ఇతరులది ద్రావిడ, కిరాతదానాలు. అర్హులు గణవ్యవస్థనుండి యిప్పు డిప్పుడే సామంత వ్యవస్థలో ప్రవేశించారు. ఎక్కువమంది అనార్హులు దాసులు (దానినలు)గ వున్నారు. రాగి మురికిగూ దాణం, విల్లు పరమాస్త్రాలు. వైదిక దేవులను అర్హులు

3)

పూజిస్తున్నారు. కిరాతులు, ద్రావిడులు (మొహంజెదరోవానులు) పురుషాంగాలను, యితర దేవతలను పూజిస్తున్నారు. అందరు మాంసాహారులు, ఆర్యులు అనార్యులు, నెల్లెవారు నల్లెవారు అనుభేదం వుంది. వారిమధ్య సాయుధ పోరాటం యింకా సాగుతున్నది వశిష్ట, విశ్వమిత్రులు మహాకవులుగా, రాజనీతిజ్ఞులుగా విరాజిల్లుతున్నారు. ఉన్ని, తోలుతో తయారైన ద్రాపి, పంచె, తలపాగ వారిదుస్తులు. ఇది క్రీ. పూ. 1150. 31) క్రీ. పూ. 1450.

మరి 3111 ఏండ్లు వెనక్కుపోతున్నాం. రాగియుగం సింధుతీర మైదానంలో పంచ (అయిదు) ఆర్యగణాలపాఠవ ఏర్పడింది. ఆర్యులది ప్రాచీన వైదికభాష. హిమాలయ కొండల్లో కిరాతభాష. క్రింది భాగంలో ప్రాచీన ద్రావిడం, ఆర్యభాష వాడుకలో వున్నాయి. హిమాలయ కిరాతుల్లో గణవ్యవస్థవుంది. ఇతరుల్లో సామంత వ్యవస్థ, గణవ్యవస్థ లున్నాయి. దానత్వం (దానిన విధానం) హక్కు లేకుండా వుంది. రాగిములికి బాణం, విల్లు పరమాస్త్రాలు వైదిక దేవుళ్ళు, ప్రాగ్ ద్రావిడుల కిరాతదేవతలు వారి వారిజాతుల్లో పూజింపబడుతున్నారు. అందరు మాంసాహారులు. ఆర్య అనార్యులమధ్య వ్యవధి తీవ్రరూపంలో వుంది ద్రావిడుల్లో వర్గభేదం వుంది. ఆర్య తీర్పురుసులు ఉన్ని తోలుతో తయారైన ద్రాపి, పంచె, తలపాగ ధరించేవారు. కిరాతులు ఉన్ని, తోలుతో తయారైన పొడవైన దుప్పటలను ధరించేవారు. ప్రాగ్ ద్రావిడులు నూలు ఉత్తరీయం, పంచె ధరించేవారు. బహుశా తలపాగ కూడ వుండేది. ఇది క్రీ. పూ. 1450

32) క్రీ. పూ. 1550

రాగియుగం. సింధుతీరమైదానంలో ద్రావిడ స్థామంతులు పాలిస్తున్నారు. వారి రాజధాను మొహంజెదరో, హరప్పాదులు. మైదానప్రాంతంలో ప్రాగ్ ద్రావిడం, హిమాలయ కొండల్లో ప్రాగ్ కిరాతభాష. ప్రాగ్ ద్రావిడుల్లో దానిన విధానమున్న సామంత వ్యవస్థ. కిరాతుల్లో గణతంత్ర వ్యవస్థ. ప్రాగ్ ద్రావిడుల్లో అగ్రక ప్లాస్టం వర్గాలను ఏర్పరచింది. ప్రాగ్ కిరాతుల్లో ఏకపాస్వామిక వ్యవస్థగావి, గణతంత్ర వ్యవస్థగావి వుంది. రాగిములికి బాణం, విల్లు పరమాస్త్రాలు. ప్రాగ్ ద్రావిడదేవతలు, ప్రాగ్ కిరాతదేవతలు పూజింపబడుతున్నారు. అందరు మాంసాహారులు. ప్రాగ్ ద్రావిడులు వత్తినులుతో నేసిన ఉత్తరీయం, పంచె ధరించేవారు. కిరాతులు తోలుతో, ఉన్నితో తయారైన దుప్పట్లను చలికాలంలో ధరించేవారు. ఇతర కాలాల్లో నగ్నంగా ఉండేవారు. ఇది క్రీ. పూ. 1550

33) క్రీ. పూ. 2,550

ఇప్పుడు వేయి నవవత్సరాలు వెనక్కు వెళ్తున్నాం. ఇప్పుడే రాగి యుగారంభం. ఉత్తరభారతంలో ప్రాగ్ ద్రావిడజాతి అక్కడక్కడ వివసిస్తువుంది.

కొండల్లో - కాశ్మీరం నుండి అస్సాం వరకు, యింకా ముందు వరకు కిరాతజాతి ఆక్రమణకు గురైంది. వారు తమతమ భాషలు మాట్లాడుతున్నారు. ప్రాగ్ ద్రావిడులు పితృస్వామిక గణవ్యవస్థలో ఉన్నారు. ప్రాగ్ కిరాతులు వాణిజ్యంపై వెనుకబడి వున్నారు. రాతినమ్మెట, బాణంపైన చెక్కుముకి రాయి యింకా వాడుకలో వున్నాయి. అప్పుడప్పుడు బాణం మురికికి రాగి ముక్కలను అరికించేవారు. బాణం, విల్లు నరస యురాలు. చలికాలంలో ఉన్నితోళ్ళ దుస్తులు వేసుకొనేవారు. ఇతర కాలాల్లో వగ్గుంగా వుండేవారు జీవం: వ్యవసాయం, వేట. ఇది క్రీ. పూ. 2,500

34) క్రీ. పూ. 3050.

ఇప్పుడు మనం 600 సంవత్సరాలు వెనక్కు పోతున్నాం. కొత్తరాతియుగం. భారతదేశంలో వేర్వేరు ప్రాంతాల్లో వేర్వేరు గణాలు విలసిల్లుతున్నాయి. కిరాతులు కొండల్లో, కొండచరియల్లో, ఆడవుల్లో వుంటున్నారు. ముండాలు, విషాదులు సైదాన ప్రదేశాల్లో, తయంకరమైన అరణ్యాల్లో వుంటున్నారు. ప్రాచీన కిరాతబాష. మంకా, విషాద భాషలు వాడుకలో వున్నాయి. పితృస్వామిక గణవ్యవస్థ. కిలాముఖి బాణం, విల్లు వరమాస్త్రాలు. మృతాత్మలను, చెట్లను, వకులులను పూజించేవారు. ఇది తినవచ్చు. అది తినరాదు అను విచక్షణ లేదు. మాంసాహారం ప్రధానం. పొలంలో భావ్యం వండిస్తున్నారు. కాచి వాటి ఉపయోగం చాలా తక్కువ. చలికాలంలో తోళ్ళ దుస్తులు వేసుకొనేవారు. మిగిలిన కాలాల్లో వగ్గుంగా వుండేవారు. ఇది క్రీ. పూ. 3,050.

35) క్రీ. పూ. 10,050

ఇప్పుడు మనం 7,000 ఏండ్లు వెనక్కుపోతున్నాం. మనం ఎక్కువ పాతరాతి యుగంలో వున్నాం. భారతదేశపు ఆడవుల్లో కిరాతులు, విషాదులు కొద్దిమంది వున్నారు. వారు వారి భాషల్లో మాట్లాడుకుంటున్నారు. కొన్ని వందల మాటలు మాత్రమే వారి భాషా సంపద. మాతృస్వామిక వ్యవస్థ. అగ్ని, శ్రమ సమష్టిగా వుండేవి. చెక్కుబడిన రాతి ఆయురాలు. గొడ్డళ్లు, కత్తులు మొదలైనవి వరమాయురాలు, చవి పోయినవారివి, తీరివిగొల్పు వస్తువులను తృప్తిపర్చుటకు మానవుడు ప్రయత్నిస్తున్నాడు. వేటాడి తెచ్చిన మాంసం, అడవిలోని పండ్లు-వారికి జీవనాధారం. చలి కాలంలో తోళ్ళ దుస్తులు, విప్పును ఉపయోగించేవారు. కూరణంతువులను తరుముటకు విప్పు ఉపయోగపడేది.

ఈ ప్రకారం గడచిన 12,000 సంవత్సరాల్లో భారతదేశంలో మానవుని సమాజ వికాసం జరిగింది. ఈ విషయాన్ని దిగువ పట్టికలో యిస్తున్నాం.

యుగము	కాలము	రాజదావి	రాజు	దాష	వ్యవస్థ	వరమాప్తములు	మతం	ఆర్చకత్వత	కవి (కళ)	వేషము
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
రాతి	క్రీ. పూ. 10,050	—	—	—	మాతృ స్వామిక	రాతి గొడ్డలి	—	—	—	వగ్నం
కాత్త రాతి	" 3,050	—	—	—	ఏకృ స్వామిక	శిరాముతి బాణము, దనుస్సు	—	—	—	"
రాగి	" 2,550	—	—	—	బావినకర్వం	కొత్తరాతి గొడ్డలి. బాణము	—	—	—	"
రాగి	" 1,550	—	—	ప్రాగ్ ద్రావిడం	సామంత. దానకర్వం	రాగి ములికి గరి బాణం	ప్రాగ్ ద్రావిడ	—	—	ఉత్తరీయం పంచె (నూలు)
రాగి	" 1,450	—	—	—	గణ స్థామతం	రాగి బాణం	వైదిక మతం	వర్ణ నంపుర్ణ	—	ద్రావి, పంచె
రాగి	" 1,150	న ప్తపింఠు	సుదాన్	—	స్థామతం	రాగి బాణం	వైదిక మతం	వర్ణ నంపుర్ణ	వశిష్ఠుడు విశ్వమిత్రుడు	"

యుగము	కాలము	రాజదాది	రాజు	దాన	వివరములు	మతం	అస్పృశ్యత	కవి (కళ)	వేషము	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
ఇసుప	ప్రీ. పూ	కురు	—	వైదిక	సామంత	ఇసుప	వైదిక	వర్ణ	—	ద్రావి
	850				దానినక్కం	దాణం		సంఘరణ		పంచె
ఇసుప	"	"	—	"	"	"	"	"	యాజ్ఞ	"
	750								వయ్యగ్గుడు	
"	"	850	క్రావన్తి	కోనల	"	"	"	"	—	ఉత్తరీయం
			రాజు	పాలి						పంచె
"	"	850	రాజు	వింబి	మాగధీ	"	ద్రాహ్మణ, బౌద్ధ	"	బుద్ధుడు	శంభాగ
			గృహం	పాదుడు	పాలి	"	తైస్	"		
"	"	450	పాదరీ	ఉదయ	"	"	"	"	—	"
			పుత్రం							
"	"	950	"	మహా	"	"	"	"	—	"
				నందుడు	"	"	"	"		
"	"	250	"	అశోకుడు	"	"	"	"	—	"
"	"	150	"	పుష్య	"	"	"	"	వశంజలి	"
				మిత్రుడు	"	"	"	"		
"	"	50	కుంగ	భూమి	"	"	"	అస్పృశ్యత	—	"
				మిత్రుడు						

యంగము	కాలము	రాజదాని	రాజ	రాష	విమ	సామంత,	పరమాయుధము	మతం	అన్వేశ్యత	కవి (కళ)	వేషము
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
జనున	శ్రీ	శ. ౧౦౦	పెరుర	విమ	కౌంసేరి	సామంత,	జుమి	బ్రాహ్మణి, అన్నికళిత	అక్వ	మోషుడు	చోగా
				విమ	ప్రాకృతం	బానినకర్వం	బాని	బోర్, జైన్		రోవతి,	మొత్తన్
"	"	150	"	హంపిమ్మడు	"	"	"	"	"	-	"
"	"	250	"	వీర వేసుడు	"	"	"	"	"	దాసుడు	"
"	"	300	"	పాటలీ నముద్ర	మాగడి	"	"	"	"	-	"
"	"			పుత్రం గుప్తుడు	ప్రాకృతం	"	"	"	"	కాళిదాసు	"
"	"	450	"	కుమార	"	"	"	"	"		"
"	"			గుప్తుడు	"	"	"	"	"	అజంతా	"
"	"	550	"	కన్నోజా ఈశాన	మధ్య దేశీయే	"	"	"	"		"
"	"			వర్మ	అనత్రంశం	"	"	"	"	భవభూతి	"
"	"	650	"	అర్జున	"	"	"	"	"	-	"
"	"	750	"	యశోవర్మ	"	"	"	"	"	-	"
"	"	850	"	మహార	"	"	"	"	"	-	"
"	"			బోజాడు	"	"	"	"	"		"
"	"	950	"	దేవసాయిడు	"	"	"	"	"	-	"
"	"	1050	"	ప్రశీహాడు	"	"	"	"	"	హర్షుడు	రోవతి
"	"	1150	"	గోవిందవండు,,	"	"	"	"	"	జాతి	"
"	"				"	"	"	"	"	దేదం	"

యుగము	కాలము	రాజధాని	రాజు	దాష	వ్యవస్థ	విరమాత్రము	మరం	ఆర్పుశక్తి	కవి (కళ)	వేషము
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11

ఇనుప	క్రీ. శ. 1200	ధర్మ	నాబుద్నోర్	పార్సీ	సామంత	కనుపదాణం	హిందు	జాతి	బోగా	బోగా
"	"	"	మహమ్మదు	"	బానిసత్వం	"	ఇస్లాం	విదక్షణ	మతన్	మతన్
"	1300	"	తుగ్లక్	"	"	"	"	"	"	"
తుపాకి	"	"	బహలోర్	"	"	ఫిరంగి	"	"	కబీరు	"
మందు	"	"	లోడి	"	"	"	"	"	"	"
"	1500	"	ఇస్లాంపా	"	"	"	"	"	జాయసీ	"
"	1600	"	షాజహాన్	"	"	"	"	"	"	"
"	1700	"	అహమ్మదుషా	"	"	"	"	"	"	"
అవిరి	1800	కలకత్తా	ఆంగ్లేయులు	ఇంగ్లీషు	పెట్టుబడి రైలు (1800)	హిందు,	హిందు,	"	గాలిబు	"
	"				దారీ	తెలిగ్రాం	ఇస్లాం,	"	"	"
వరమాణు	1900	ధర్మ	రాజేంద్ర	హిందీ	"	వరమాణువు,	మత	తగ్గింది	విరాలా	కోటు
	"	"	ప్రసాద్	"	"	విమానము	నమ్మకం	"	"	ప్యాంటు

ము సెన్సీ రీ
12-5-1950

రాహుల్ సాంస్కృత్యాయన్.

ఒ క ట వ భా గం

భౌ గోళికం

ఒ క ట వ అ డ్యాయం

సప్తసింధు

ఆ ర్యు లు రా క

పాఠశాలలు అధ్యుల రక్త నందింపకును, పొరుగువారు. వారు 'స' ధ్వనిని 'హ' గ ఉచ్చారణ చేసేవారు. అందుచేత సప్తసింధు ప్రదేశంలో నివాస మేర్పరుచుకొన్న సమ సోదరుల దేశాన్ని వారు 'హప్త హిందు' అన్నాడు. అదే క్లుప్తంగా 'హిందు' అయింది. ఆకాలంలో వర్షపడేశాలకు శిరోభూషణంగావున్న గ్రీకులు 'హ'ను వరుసచేత 'అ' అన్నారు. అంకట 'హింతు' కట్టా 'ఇంతు' లేక 'ఇంద్' అయింది. ఈనాడు మనదేశాని కంతటికీ యీ పేరే ప్రపంచమంతట వాడుకలో వుంది. ఋగ్వేదంలో సప్తసింధు పేరు అనేక వ్యాయాలు వచ్చింది కొన్నిచోట్ల ఏడునదులు అను అర్థంలోను, మరికొన్ని చోట్ల ఏడునదుల ప్రదేశం అను అర్థంలోను వుంది. ఆకాలంలో దేశంపేరుగాని, జనపదంపేరుగాని గూడ పేరిటవుండేవి (గదాన్ని జనం అంటాడు.) కాబట్టి ఆపేగు బహువచన రూపంలో వుంటుంది. ఇదే పద్ధతి ఋద్ధుని కాలంవరకే కొడు, ఇంకా తర్వాత చాలాకాలంవరకు వాడుకలో వుం . ఉదాహరణకు 'కోనలందు' అనుటకు సంస్కృతంలో 'కోనలేసు' అనీ, కాశీలో అనుటకు 'కాశీసు' అనీ బహువచనంలో వాడేవారు. ఋగ్వేద ఋషిల్లో చిట్టచివరఋషి హిరణ్యస్థూపుడు. అతడు మూర్ధ్వని మురిస్తూ 'అష్టా వ్యుత్థిత్ కకురుః పృథివ్యా ప్రిధసయోజనా సప్తసింధూన' (1-60-8) అనగా అతడు వృద్ధియొక్క అష్టదిక్కులను, మూడు మరుభూములను, ఏడునదులను ప్రకాశించిచేశాడు. ఇందు "సప్త సింధూన" బహువచనం.

సప్తసింధు — ఏడునదులు లేక అందు వివసింతు గణాల గురించి చెప్పే ముందు ఋగ్వేదకాలంనాటి అధ్యుల పరిస్థితిని గురించి కొంత చెప్పవలసి వుంటుంది. 'అధ్యులు భారతదేశానికి బయటనుండి వచ్చారు' అని అంగీకరించక పోయిన యెవరి అర్యులనా పరివారానికి చెందిన భాషలు వారు యక్కడ నుండి బయటకు వెళ్ళారని ఒప్పుకొనక తప్పదు. దీని వలన యింకా అనేక చిక్కులు వస్తాయి. వాటికి సమాధానం చెప్పటం కష్టమవుతుంది. అర్యభాష, భారత ఐరోపాభాషలు, వానికి సంబంధించిన యితర సామగ్రియందు శత్రు లేకుండుటయే పైవాదనకు ముఖ్యమైన కారణంగా తోస్తుంది. ఇందుచేత మన శాస్త్రవేత్తలు కలియుగాన్ని, మహాభారత కాలాన్ని వమ్మిన మన చరిత్రను వేల సంవత్సరాలు వెతుకకు తీసుకొని పోవుటకు ప్రయత్నిస్తున్నారు. అసీమా మైనరులో హిద్దె యిటులు, గ్రీసులో యవనులు, ఈరాసులో ఈరాసియులు ప్రవేశించిన కాలాన్ని పరిశీలిస్తే అధ్యులు భారతదేశంలో

ప్రవేశించింది క్రి. పూ. 1500 కంటే పూర్వం కాదనేది వాస్తవమనిపిస్తుంది. భరద్వాజ, వశిష్ట, విశ్వమిత్రులను ప్రాచీన ఋగ్వేద ఋషులని అనుకొంటే వారికాలం పైన చెప్పినకాలానికి 300 ఏండ్లు తర్వాత అవుతుంది.

2. ఆర్యులరాక తర్వాతనే ఋగ్వేదం

ఋగ్వేదంలో కన్నడు ఉచ్చారణలో మార్పు రావటానికి ఎంతోకాలం గడవాలి. అప్పుడుగాని అంతిమేంద్ర మార్పురాదు. భారతీయ ఆర్యులు భారోపీయ వంశానికి చెందిన తూర్పు లేక, తతంగాలవారు. ఈ కాలంలోనే రష్యనులు మొదలైన స్లావులు, ఈరానీయులు కూడ వున్నారు. స్లావులు, ఈరానీయులు మూర్ఖతన వర్ణ ములను అనగా 'ద'వర్ణాదులను పలుకలేదు. ఋగ్వేదం యొక్క మొదటి ఋక్కులోనే 'ళ' వుంది.

'అగ్నిషీ శే పురోహితం' యజ్ఞ స్వదేవ మృత్విజం హోతారం రత్నధాతమం' (1-1.) గాయత్రీ, ఇది మమచ్ఛంద విశ్వమిత్రకృతం. దీని అర్థం— యజ్ఞదేవుడు, హోతా, ఋత్విజుడు, పురోహితుడు దహారత్నములను ధరించువాడు అగు అగ్నిని స్తుతిస్తున్నాను. భారతీయ ఆర్యులకు యీ మూర్ఖతన వర్ణోచ్చారణ నష్టమయ్యేది ప్రాచీన వాస్తవ్యులతో అనగా మొహెండజెదరో, హరప్పా ప్రజలతో చర్చన సంబంధం వల్లనే వచ్చింది. ఈరాను ఆర్యులు తమ మొదటి వినాసం 'అర్యావభేషణ'ను గుర్తించుకొన్నారు. కాని భారతీయులు మర్చారు. ఋగ్వేదంతో ఎక్కడకూడ వారు తమ మొదటి వినాసాన్ని గురించి చెప్పలేదు. దీనికి కారణం లేకపోలేదు. భారతీయ ఆర్యులు తమ మూలస్థానం నుండి తిన్నగా మధ్యలో ఎక్కడా ఆగకుండా భారతదేశానికి రాలేదు. వారు మధ్యలో ఆక్కడక్కడ వుండిపోయారు. కాబట్టి వారికి ఆ మొదటి వినాసస్థానం నంగతి గుర్తులేకుండా పోయింది. ఋగ్వేదకాలం నాటి ఆర్యుల్లో అందరికంటే పశ్చిమాన వున్నవారు పత్తులు, భలానులు. వారు భారత దేశ వశిష్టద్వారాలైన కైబరు, బోలరు కనుమలకు వారి దూరంగా వెళుక భాగంలో వున్నారు. వారికి మరింత పడమరగ అర్యగణాలు వుండవచ్చు. సందర్భం రాలేదు, కావున ఋగ్వేద ఋషులు వారిని గురించి చెప్పలేదు. ఋగ్వేద ఋషుల వృద్ధేకం చరిత్ర వ్రాయుట కాదు, వారు తమ దేవుళ్ళను, దాతలను సంతోష పెట్టాలను కొన్నారు. ఆ సందర్భంలో అనేక చారిత్రక భౌగోళిక సంగతులు వచ్చాయి. కావున ఋగ్వేదం విస్మందేహంగా పెన్నిది. ఋగ్వేదానికి, మిగిలిన వేదాలకు పోలిక పెట్టరాదు. మహాభారతం, పురాణాదులకు ఋగ్వేదకాలాన్ని గురించిన జ్ఞానం అత్యల్పం, అవిశ్వసనీయం. ఋగ్వేదకాలాన్ని గురించి చెప్పటానికి ఋగ్వేదమే

వరమప్రమాణం. ఎక్కడైనా వివిషయమైనా ఋగ్వేదానికి విరుద్ధంగా వుండేదాన్ని వెంటనే త్యజించాలి. చరిత్రకారులు ఋగ్వేదాన్ని, మహాభారత పురాణాదులను నమస్కరణ చేయటానికి ప్రయత్నించి రకరకాలుగా పొరబడుతున్నారు. దివోదాసు, సుదాసు-వీరిద్దరు తండ్రి కొడుకులు. వారు ఋగ్వేద మహానాయకులు. వారు తృత్య, భరతగణములకు (జనములకు) రాజులు. ప్రకాశవంతులు. వాటి రాజ్యపు సరిహద్దున వరుష్టి అనగా యీనాటి రావీనది ప్రవహిస్తూ వుండేది. సింఘుకు అవతరవుండు అర్యగణాఽ-వక్త్రులు. భలానులు, అవినులు, విషాణులు; సింఘుకు యివతర వివసించు శివులు వారికి పొరుగువారు. వీరంతా కలిసి ఒకసారి తృత్యులపై దాడి చేయటానికి వరుష్టి వసీతీరాన్ని చేరుకున్నారు. (4-22-2) తృత్యులు ఎంతో శ్రమపడి వారిని తరుమగల్గారు. వరుష్టి తటాన వుండే రాజులను మహాభారతం గంగా తీరమందున్న పాంచాల (అనగా యీనాటి కాంపిర్య, కన్నోజ్, రోహిలంద్) రాజులుగా పేర్కొంది. చరిత్రకు సంబంధించిన యిటువంటి అవకతవకలను సరిచేయాలను యత్నం వృథా అవుతుంది. ఋగ్వేద చరిత్రను గురించి మహాభారతమే యిట్లుంటే యిక పురాణాలు నాల్గు అకులు అదనంగా చేర్చినవనుటలో సందేహంలేదు. వానికి చారి తక విలువలేదని చెప్పుటకాదు. అవి ఋగ్వేదకాలం తర్వాత వున్న కొలాన్ని గురించి మాత్రమే ప్రామాణిక సామగ్రిని అందిస్తున్నాయి. మానవ తత్వాదులకు సంబంధించిన మరొకదానికి కూడ అవి సహాయపడగలవు.

3. ఋగ్వేదిం పరమః ప్రమాణం

ఋగ్వేద రూపం ఆకాలానికి సంబంధించిన అమూల్యమగు సామగ్రి మనకు వుంది. మూడు మూడువేల సంవత్సరాలనుండి మన పూర్వీకులు యీ విధిని ఎటువంటి మార్పులేకుండా శక్తికొంది కాపాడుతూవున్నారు. కాని యీ సామగ్రి మనల్ని దివోదాసు సుదాసులకు పూర్వమున్న కాలానికి తీసుకుపోలేదు. ఆర్యులకు పూర్వం వున్న చరిత్రకు లిఖితసామగ్రి లేకపోలేదు. మొహెంజెదరో, హరప్పాలో వేలాది ముద్రలు దొరికాయి. వాటిపై అక్షరాలు చెక్కబడివున్నాయి. కాని మనం వాటిని చదువలేకపోతున్నాం. (చదువుటకు ప్రయత్నం చేస్తున్నారు) ఈ ప్రాచీన వగలాల్లో అనాటి మానవ జీవితానికి సంబంధించిన సామగ్రి చాలి దొరికింది. రాగి, యిత్తడి యుగాల్లో వుండినాడ సింఘు వాస్తవ్యులు ధనదాన్యాదులతో నిండిన సుందర భవనాల్లో వ్యేచ్ఛగా వుండేవారు. వారికి నేటి వారి వారసులకంటె ఆరోగ్య పారిశుధ్య వియమాలు బాగా తెలుసు. వారు వర్తమానంతో తయారైన అందమైన బట్టలను ధరించే

వారు. వారిని జయించిన అర్జునుడు మాత్రం ఉన్ని, తోళ్ళు ఉస్తులను దరించేవారు. మొహంజెదరో, హరప్పా (సింఘ) నాగరికత ఉచ్చస్థితిలో నున్న కాలం క్రీ. పూ. 2,000 లు అని విద్వారణ చేశారు. తర్వాత వేయి సంవత్సరాలకు అర్జునుడు ఆ ప్రదేశంలో ప్రవేశించారు. అనంతరం కుర్రుల 300 సంవత్సరాలకు అనగా క్రీ. పూ. 1200 లలో భరద్వాజ, ఎశిష్ట, విశ్వమిత్రులు తమ ఋక్కులను రచించారు. అర్జునుడు, ప్రాచీన సింఘాసులకు మధ్య జరిగిన పోరాటం దేవాసుర సంగ్రామ రూపంలో ప్రతిధ్వనిస్తున్నట్లు మనకు బోధపడుతుంది. అప్పటినుండి దివోదాసు, నువాసుల కాలం (క్రీ. పూ. 1200) వరకు ఉన్న పరిత్ర అంధకారంలో వుంది. ప్రాచీనిలాల శ్రవ్యకాలు అకాలాన్ని గురించి తెలుపగలదని విశ్వసిద్ధం.

అనాటి ప్రాచీన వస్తుసామగ్రి కొరకుట అరుదు. దీనికి కారణం విశేషమైన అర్జునుడు వశుపాలకులు, దేశద్రుష్టులగుటయే. వారు యవలు మొదలైన కొన్ని రాష్ట్రాలపేర్లు ఎరుగుదురు. కాని వారిపై నగరజీవిత ప్రభావం అత్యంతగా పడివుంటుంది. ఈ విషయం చంపీసుభాను, మంగోలులనుండి మనకు శార్కాణంగా తెలుస్తుంది. మధ్య ఆసియాలో ఒక న ప్తంఘ ఇది-మ మొదలగు ఏడు నదుల పరిసర ప్రదేశంలో వుంది. నేటి రష్యనులలో వున్న పేమిరేజ్యే అనగా ఏడునదుల ప్రదేశం యిదే కావచ్చు. అనాదినుండి వచ్చే పేరుకు యిది అనువాదం అయి వుండవచ్చు. 18 శతాబ్ది మొదటిపాదంలో మంగోలుల దండయాత్రకు పూర్వం ఆ ప్రదేశంలో బహు నమ్మదృష్టైన గ్రామ వగరాలు వుండవచ్చు. వశుపాలకులగు మంగోలులకు అది ఉపయోగించవు. కావున వారు వాటిని ద్వంసం చేశారు. వాటి పరిసరాలను పచ్చిక బయళ్ళుగా మార్చారు. అకాలంలో పశువెంచిన యాత్రీకులెందరో ఎన్నో బస్తీలను చూశారు. వాటి గోడలు యింకా నిల్చివి వున్నాయి. వాటిబయట మంగోలులు దేరాలు వేసుకొని వున్నారు. మొదట చేయన్న చోటనే కొత్తపచ్చిక బయళ్ళు ఏర్పడ్డాయి. అక్కడ వారి వశువులు వేస్తున్నాయి. ద్రుష్టులైన అర్జునుడు కూడ యీ మాదిరిగానే వ్యవహరించి వుంటారు. మంగోలులు తమ దేరాలను ఓర్చు అన్నారు. తర్వాత ఆ శబ్దం ఉచ్చాగా మారింది. అర్జునుడు తమ విరాన నమూనామాన్ని గ్రామం అన్నారు. గ్రామం అనగా నమూనా మని అర్థం. శామ్రయుగం చివరిపాదంలో వున్న ఋగ్వేద అర్జునుడు ఉన్ని: నూలు దేరాలు ఎక్కువ తిరుక్తో కూడినవై వుంటాయి. కాని ప్రకృతి నిర్దమ్యవ ఆడవులున్న దేశంలో కట్టి, గడ్డితో వియించిన గుడిసెలు చొకగా వుండేవి. వర్షాకాలంలో దేరాలకంటే గుడిసెలు ఎక్కువ ఉపయోగం. నష్ట సింధులో కుర్రపేవాన మధ్యఆసియాలో కుర్రపే వానలాంటిది కాదు. కాబట్టి గుడిసెలే సౌకర్యం. ఇటువంటి గుడిసెల్లో నివసించే ప్రాచీన అర్యగ్రామ విశేషాలు మొహంజెదరో, హరప్పా శిథిలాలవలె ఉండవు. మూడురేక మూడున్నర వేల సంవత్సరాలనాటి

వారి సామగ్రి మనకు దొరకుట అరుదు. వంజాబులో మాత్రమే ఆ సామగ్రి దొరక
వచ్చు. దివోదాసు, సుదాసుల కాలంలో కూడ ఆర్యులు నాగరికులు కాలేదు. వారికి
గోవులు, గుర్రాలు ధనం. వాటికొరకు వాట తమ దేవుళ్ళను స్తుతించేవారు. |

అతేక ఆర్యగణాల పేర్లు ఋగ్వేదంలో వున్నాయి. కావి బుద్ధుని కాలంనాటి
జనపదాలను గుర్తించినట్లు నప్తసింధు జనపదాలను మనం గుర్తించ జాలం వైదిక
కాలం తర్వాత నప్తసింధు భూమిలో ఆ జనపదాల పేర్లను కావాలని తుడిచివేసారు.

ఆర్యగణాల్లో మిక్కిలి ప్రాచీన గణాలు అయిదు (1-108-8).

యదింద్రాగ్నేయదుష తుర్యశేషి యద్ద్రుహ్యశ్వనుష వౌరుషస్థః॥

అతః వసిష్ఠశ్చ వాహియా తమరాశోమర్య ఏచికం సుతర్యః॥ (త్రిష్టవ్)

— సకుత్వ ఆంగీరసుడు.

అవగా ఓ యంద్రాగ్నులారా! మీరు యదు, తుర్యశ, ద్రుహ్య, అను,
పురుగుండు వుండండి. అయినప్పటికీ కామిక వర్షకులారా! మీరుండి. సుకుంఠే వడ
గట్టబడిన సోమాన్ని త్రాగండి.

ఇట్లు వారు యదు, తుర్యశ, ద్రుహ్య, అను, పురుగుణాలు, వారు నప్తసింధుకు
ప్రవాహమైన యజమానులు. కావి తేడు మనకు వారి జాడకూడ తెలియదు. ఆ కాలం
నాటి చిన్నగణాలకు చెందిన పక్షులు యిప్పుడు కూడ వున్నారు. వారి వంశీకులైన
పక్షులు తేడు పచ్చావిస్తాన్ కావాలంటున్నారు. ఇందుచేత ఆప్తవిస్తాన్కు, పాకిస్తానుకు
మధ్య చెడుతూవుంది. మరోగణం ధలానులు. వీరినిబట్టి బోలెడు కురుషు అన్నారు.
ఆ కాలంలో పక్షులు తేడున్నంత వికార భూభాగంలో విస్తరించి వుండరు. గణాలు
సహజ సంతానాభివృద్ధి ద్వారా వృద్ధి చెందవు. అప్పుడప్పుడు చిన్నగణాలు తమ
అభివృద్ధితై, ప్రేయస్సుతై బలమైన పెద్దగణాల్లో కలిసిపోతాయి. మధ్య ఆసమాలోవి
ద్రుమ్యులు, తురుష్కులు, మంగోయి చక్ర యిందుకు వివర్యం. నప్తసింధులోని
ఆర్యగణాల్లోకూడ యీ విధంగానే జరిగివుండవచ్చు. నప్తసింధులోని నదులుపెర్లు
కూడ యిట్లే అయినాయి 1) వరుష్టేనది (4-22-2) పై ఇగ్రునికి అమితమైనవయ.
అవి నేడు రావి అనగా బావి అయింది. 2) అసిక్నియూరి చరాట్ అనగా చంద్ర
బాగానది అయింది. 3) విసాట్ అనగా విసాశీనది విశ్వమిత్రుని స్తుతికి ప్రసన్నురాలై
సుదాసు పైన్యానికి దారి యిచ్చింది (8-33-14). ఆ నదియే నేడు వ్యాసమహా
పేరుకు ముడిపెట్టబడి బయాస్ అనగా వ్యాస అయింది. 4) వికస్తానది జీర్ణ
అయింది. 5) కావి సింధు నాడు-తేడు ఒక్కటిగానే వుంది. 6) కుతుద్రి నకోత్
అయింది. 7) ఏడవ నది నరస్వతి మర్హుకు పాయమై కురుక్షేత్రం గుండా ప్రవ
హిస్తోంది ఈ ఏడు నదులను భరద్వాజుడు 'నప్త న్వసానరస్వతి' (ఏడు తోబుట్టువుల
నరస్వతి) అన్నారు (6-8-10) నరస్వ మర్హుకలో కలిసి కొంత దూరం ప్రవహించి
రాజస్తాన్ ఎడారిలో అదృశ్యమవుతుంది. చీనాట్-నకోత్ నంగమానికి కొద్దిపైళ్ళు

లోను, సింధు నదికి కొద్ది దూరంలోను యింకిపోయిన ఆ నరస్వతి ప్రవాహం గుర్తు చాల దూరంవరకు కన్పడుతుంది. ఋగ్వేదకాలంలో నరస్వతి నది ప్రవహించి తిన్నగా సింధులో కలిసి వుండవచ్చు. ఈ నది తన తోబుట్టువులైన ఆరు నదులవలె హిమాలయంలోని హిమనీ నదాల్లో పుట్టలేదు మర్హతకు రెండు పాయలు--ఒకటి మరికండా, రెండవది నరస్వతి. ఈ రెండూ శివాలిక్ కొండల్లో పుట్టాయి. వానా కాలంలో రెండు నెలలు మాత్రం యివి మహావేగంగా ప్రవహిస్తాయి. యరాయిలో పుట్టి ఎకాదశరకు ప్రవహించే నదిపేరు ఋగ్వేదంలో నరస్వతి. నల్లరేకు ముందు మూడు పేర్లు వరుసగా చెప్పబడ్డాయి (3-23-4) అందులోని 'అవయా' మరకండా నది అయి వుండాలి. అట్లే దృషద్యతీనది మర్హత అయివుంటుంది.--

ఉతనః ప్రయా ప్రయాను నస్త స్తసానుజాస్తా
నరస్వతి స్తోమ్యా భూత్ ॥ (3-23-10) గాయత్రి: భరవ్యాజుడు.

అనగా మరియు ప్రయమైన వాటిలో ప్రయమైంది, ఏడుగురు తోబుట్టువులు కలిసి, సుప్రసన్నురాలు అగు నరస్వతి మాస్తుతికి యోగ్యురాలగుగాక.

విశ్వాదిదేవర ఆ పృథివ్యా ఇగా యాన్వదే సువివత్సే అహ్నం ।

దృషద్యత్యాం మానుష అవయాయాం నరస్వత్యాందేవదగ్నే ది వీహి ॥

(3-23-4) దేవశ్రవ, దేవవార, భారత.

అనగా ఓ అగ్ని, దినాల్లో మంచి దినం కొరకు పృథ్వియొక్క శ్రేష్టమైన రాన్యప్రదేశంలో విన్ను నేను వుంచుతున్నాను. నీవు దృషద్యతి (మర్హత), అవయా (మరికండా), నరస్వతి నదులపైన మానవులకై ధనయుక్తుడవై దీప్తి మంతుడవు కమ్ము.

నస్త సింధుభూమి ఏడు తోడబుట్టిన నదుల ప్రవాహంకేత తరుసబడు ప్రదేశం. ఇట్లు అర్యగణాల (జనుల) భూమి నరస్వతి (ప్రస్తుత అంచాలా) నుండి సింధునదీ తీర మైదానంవరకు వి సరించివుంది. ఋషిశ్రయంలో అత్యంత వృద్ధులైన భరవ్యాజుడు యమునానదిని పేర్కొన్నాడు. కావి యమున నస్తసింధు భూమికి వసిహద్ధులో వున్న నది మాత్రమే. చివర ఋషుల్లో ఒకరు- ప్రయమేముని కుమారుడు సింధు షితుడు గంగానదిని కూడ పేర్కొన్నాడు. (10-75-7). కావి అది నస్తసింధు నదుల్లోనిది కాదు. అకాలంలో గంగానదికి ఏగొరవం లేదు. ఇప్పుడింత పవిత్రమైన గంగానది నాడు అనార్య (బహుళ కారత) పేరుతో వుండెదను విషయంకూడ చెప్ప దగినదే.

ఇతం వేగంగే యమునే నరస్వతి కుకుప్రి ।

స్తోమం నచతా వరుష్ట్యా సింధుశీత్ ప్రదుషేద పుత్ర ॥

అనగా ఓ గంగా, యమునా, నరస్వతి వరుష్టి (రావి)నహితంగా కుకుప్రి ! నాయా స్తోమాన్ని నీక్షకించండి.

గంగానది పేరు ఋగ్వేదంలో ఒకపర్యాయం నమల వట్టికలో వచ్చింది. ఈ నమల వట్టిక ముఖ్యమైందమటలో సంతేహంలేదు. ఈ వట్టికలో గంగానది మొదలు కొని అష్టవిస్తానపు కొండల్లోని నమలవరకు తూర్పున మొదలుకొని పడమరకు లెక్కించబడ్డాయి. అనిగా ముంపు గంగ, తర్వాత క్రమంగా పడమరన వున్న యమున, నరస్యతి, కుకుద్రి (నల్లరత్), పరుష్టి (రావి) అసిక్సి (చనాబ్), మరుద్ బృదా, వితస్తా (జీలం), అర్జిక్తి, సుశోమ, తృష్టా, రస్తాశ్వేత్యా, సిందు, కువా, గోమతి, క్రము, మేహత్ను నదులు. సుశోమ సోహన్ అయి వుండవచ్చు. ఇది వారిచిన్న నది. రావరివిండి కొండల్లో పుట్టి 'అటక్'కు వారి దిగువ వరకు ప్రవహించి సిందులో పడుతుంది. ఈ నదికి ఎగువభాగంలో ఖుపార్ గడ్, మక్కుడ్ వున్నాయి. అక్కడనే పాతిరాతియుగం మానవ చిహ్నాలు- వారి ఆయుధాల రూపంలో చొరికాయి. సిందుకు పడమరవున్న కువా (కాబూలు), క్రము (కుర్రం), గోమతి (గోమర్) నదులను గుర్తించగల్గం.

4. సప్త సింధు భూమి

సప్తసింధు భూమిలోని నమల వట్టిక యింతటితో పూర్తికాదు. విశ్వామిత్ర చుహార్షి పుత్రుడు అష్టకుడు 'సప్త ఆప', (పంచ ఆప అరుద ఒప్పుక, మజాబ్ తప్పుక గుర్తించండి) మరియు 99 నదులను పేర్కొన్నాడు. (10-104-8)

నస్తాపోదేవీ! సురణా అప్పురై యాతిః సిందుమ తరణింద్రి
నపతింస్రోత్యా నవచ ప్రవం తీర్థే వే త్యోగా తుం మనుషే హృత్
చవిందః || అష్టక విశ్వామిత్ర పుత్రః.

అనగా ఓ పురందర మిత్రా! నీవు సురమ్యం, అత్యంత వేగుగల ఏడు నదులతోపాటు సిందునదిని చాటితివి. దేవుళ్ళకు, మానవులకు ఉపకరించుటకు 99 ప్రవహించు నదులను పొందినావు. ఈ 99 నదుల్లో కొన్నిటి పేర్లు ఋగ్వేదంలో యీ విధంగా వున్నాయి:— “అంకుమతి. అంజని, అవికమ, అసిక. అశ్వన్వతి, ఉద్రీ, ఉర్ధ్వావతి, లిక్కులిక్, క్షిప్రా, ద్రేష్టి, పురీషిణి, యవ్యావతి, రసా, విజారి, వీరవత్ని, కిసా, శ్వేత్యావతి, సరయు, నీరమావతి, సువాస్తు, సురద్రు, హరియూపియా.” సువాస్తు యీ నాటి స్వాతి, ఋగ్వేదంలోని క్షిప్రానది ఉజ్జయినిలోని క్షిప్రానది అనుకొనుట ధ్రువ అవుతుంది. అట్లే సరయూనదిని యిప్పటి ఉత్తరప్రదేశంలోని సరయూగా అచుకోరాదు. ఈ సరయు పుర్వరావదియే. మూలభూమిలోని పేర్లను ప్రవాసీయులు తమ

మాతన వలనకు పెట్టుకొంటారు. బృహత్తర భారతంలోని చంద్రా, కంబోజ, విదేహ పేర్లు పై విషయాన్ని స్పష్టం చేస్తున్నాయి. అనువిక కాలంలో ఆఫ్ఘేలియా, అమెరికా, తెనకాలకు వెళ్ళిన అంగ్ల ప్రవాసీయులు తమ మూలనివాసముల పేర్లను తమ వలన దేశాలకు పెట్టుకొనుట మనకు తెలిపిందే కదా! నరయు సప్తసింహులో ఒకటి. స్లతి సూనుగయుడు (10-84-9) నరయతి, నరయు, సింధు వడిలకు 'దేవీఆప' అనగా దివ్యనమలని చెప్పాడు ఇతడు నవీనయుషి. ప్రాచీనయుషుల్లో శ్యావాశ్యుడు (6-55-9) ఎరుసగా కుడా (కాబులు), క్రము (కుర్రం), సింధు నరయు, పురీషిడి పేర్లను చెప్పాడు. దీని ప్రకారం నరయు సింధునదికి పడమర వున్న నదిమై వుంటుంది. సింధునది తర్వాత వచ్చుటవేత అది సింధు, వికస్తా (జేలం) నమల మధ్యవున్న నదిమై వుంటుంది. నరయూశీ అవకల అర్హ, చిత్ర రథులు చంపబడ్డారు :—

మావో రసానితభా కుడాక్రముర్యావః సింధుర్ని దీరమత్ .

మావః మస్థాత్ నరయూః పురీషిణ్యన్యే ఇత్ మమ్మ మ న్తువః .

--శ్యావాశ్య అతేమ

అనగా ఓ మరుత్తులారా! రసా, అనితభా, కుడా (కాబుల్), క్రము (కుర్రం), లు మిమ్ము అవకుండుగాక, సింధు మిమ్ము అవకుండుగాక, జిలవతి నరయు మీకు అవరోధం కల్పించకుండ వుండుగాక. మీరు యిచ్చే సుఖం మాకు వుండుగాక.

ఋగ్వేద ఋషులు - చివరపాదంలో వున్నవారు కూడ-గంగానదికి తూర్పున వున్న ఏ భూభాగాన్ని. నదిని ఎరుగరు అనేది తిరుగులేని మాట. మహామ్యదు గజనీ కాలంలో మహామ్యదీయులు మఃజాబులోనే స్థిరపడ్డారు. తాదాపు రెండువందల యేళ్ళు ఎరకు వారు ముందుకు పోలేదుగదా! అట్లే సప్తసింధు ఆర్యులు స్థిరపడిపోయి కొన్ని వందల ఏండ్లపరకు తూర్పుకు వెళ్ళలేదు. పడమరన కైదిరు నుండి తూర్పున యమునాతీరింపరకు ఆర్యుల ప్రవాసం విస్తరించివుంది. ఉత్తరాన హిమవంతుడు (10-12-4) లేకి గొప్ప వర్షతం (1-77-3) నారి మార్గానికి అడ్డు తగిలింది. అక్కడే వీరుడగు శంబరుడు దివోదానును అడ్డుకట్టలు పెట్టాడు. అరవికి వున్న నూరు వ్యవధుర్గాలు (8-31-4) ఆర్యులకు దుర్గమం రయ్యాయి. ఋగ్వేదంలో ఆర్యులు శంబరునికూడ కృష్ణయోని (నల్లని సంతానం), కృష్ణత్వక్ (నల్లని చర్మంగల వాడు) (1-130-8) అన్నారు. కాని అతడు ప్రాగ్-ద్రావిడ జాతికి చెందినవాడు కాదు. అతడు కిరాతజాతివాడు. క్రీ. పూ. 2,000 సంవత్సరములనాడు హిమాలయ మంతా కిరాతభూమి అనగా కిన్నెరదేశం. కాంగడాలోని ప్రసిద్ధ దేవాలయం 'వైద్యనాథ'ను గురించి చెబుతూ అందులో ఆదిస్తీపేరు 'కిర' గ్రామం అని వుంది చందా-బాహుల్ నుండి ఆస్సాం వరకు వున్న కొండ ప్రాంతంలో యీనాడు కూడ కిరాతభాషీయుల శిథిలావశేషాలు ఎన్నో దొరకుతున్నాయి. నేటి శాస్త్రవేత్తలు

ఆ కిరాతులను మోన్ ఫేరు లంటున్నారు శంభుడు యివతల వున్న కిరాతగణాలకు నాయకుడు. అతడు వీరుడు, కూరుడు. తర్వాత పురాణగాథలో అతన్ని దానవునిగా చిత్రించారు. భయంకు శరీరం కలవాడని వర్ణించారు. పారంపర్యంగా చెప్పకొనుటలో తర్వాతను అతన్ని జలంధర రాక్షసుడన్నారు. అందువలన ఆ పర్వతభాగానికి జలంధరలిండమను పేరు వచ్చింది. కాంగడాలో అతని చెవివడింది. కావున దానిపేరు కాన్ గడ్, కన్ గడ్, కాంగడా అయింది. పర్వత ప్రాంతంలో వ్యాస, రావీ వదుల మధ్య నున్న ప్రదేశానికి శంభుడు రాజు. పైదాన ప్రదేశంలో పై రెండు వదుల మధ్య దేశానికి దివోదాను రాజు. అందుకే వారిరువురకు పై రముండుట సహజం.

హిమాలయం పశ్చిమహద్దులో నున్న మలేమాన్ కొండల (కృష్ణగిరి) ఋషులకు పరిచితము. కాని నాటి వివిధ శ్రేణుల్లోని ముంజివత, శ్వణ్ణావతుల పేర్లను మాత్రం పేర్కొన్నారు. (10-34-11 10-35-2) వారి సోమానికి ముంజివతు ప్రసిద్ధి. శ్వణ్ణావతు ను సోమనది యొక్క ఎగువ భాగం ప్రదేశం పేరుగ తోస్తుంది. అది అక్కడియ శ్రేతంలో వుంది.

సప్తసింధుకు దక్షిణహద్దు రాజస్తాన్ మరుమామి (ఎడారి). వేదంలో 'మరు'ని ధన్య అన్నారు. కాని యీ 'మహా ధన్య'ను ఎక్కడ నృష్టంగా వర్ణించలేదు. మధ్య ఆసియాలోని ద్రిమ్మరులవలె ఆర్యులు వ్యాపారం (పణ్యం)ను, వ్యాపారస్తులను (పణ్యును) ఏలగించుకొనేవారు. (2-24-8). సముద్రంలో వ్యాపారం కొరకు నావలు తిరుగుతున్న సంగతి వారికి తెలుసు. (5-58-3) ఆ కాలంలో వదులకు వాడుకలో వున్న పేరు సిండు. అయితే సింధునదికి కూడ అదే పేరు వుంది. వసులను 'అర్హ' (అర్హవం) అనికూడ అన్నారు. తర్వాత యీ పేర్లే సముద్రానికి పెట్టారు. కాని యీ మహాసాగరాన్ని ఆశాడు కూడ సముద్రం అన్నారు. సప్తసింధునుండి పెద్ద పెద్ద నావలు సింధునది గుండా సముద్రాన్ని చేరుతుండేవి. దిగువ సింధు తీరప్రదేశప్రదానం వరకు ఆర్యులు విస్తరించుకొని వెళ్ళారు. అక్కడే వారి శత్రువుల మహానగరముంది. ఆ నగర ధన్య శివాలవశేషాలే నేటి మొహంజెదరో. దిగువ సింధునాగం సప్తసింధు లోనిదని చెప్పుట కష్టం. అక్కడ ప్రసిద్ధ గణాలు వివరించినట్లు గట్టిగా చెప్పలేం. అది సప్తసింధులోనిది కానప్పటికీ అది ఋగ్వేద ఆర్యుల - దీనంలోకే వుందని ముమ్మాటికి చెప్పగలం. ఆ మార్గాన వ్యాపారం కొరకై వెళ్ళే వ్యాపారులు ఆర్యుల దృష్టిలో హీనులు. కాని ఆ పాలు ఆర్యులకు పశుసనం, దాన్యంకంటే విలువైన ధనం చేకూర్చి పెట్టేవారు. వారి సహాయం లేకుంటే ఆర్యులు విష్కగ్రీవులు, రుక్మవక్షులు (చాతీ పై బంగారు వ్రేలాడ వేసుకొనువారు) అయ్యేవారు వారు. పణులు ఆర్యులకు ప్రాచీనమైన, దక్షిణ దిశలోనున్న శత్రువులతో వివాదులు. ఋగ్వేద కాలానికి చాలాముందు వారిమధ్యన వున్న పోరాటం సమసిపోయింది. కాబట్టి ఋగ్వేదకాలంలో వారికున్న సంఘర్షణమంతా పార్వతీయులతో అనగా హిమాలయవాసులైన కిరాతులతోనే వుంది.

రెండవ భాగము

సాంఘిక, ఆర్థిక జీవితము

రెండవ అధ్యాయము

ఆ ర్య గణ ము లు

1. సింధు నాగరికత

ఆర్యులు మొట్టమొదట న ప్రసింధుకువచ్చి వినాసమేర్పరచుకొను కాలంలో ఋగ్వేదంలేదు. ఆర్యులు ప్రసింధులో కాలానుట కాంతియుతంగా జరుగలేదు. తమకంటే అధిక నాగరికులతోను, నాగరికులు కాబట్టి తమకంటే మృదుస్వభావులతోను, క్రీ. పూ. 1500 ప్రాంతంలో ఆర్యులు భయంకరమైన యుద్ధం చేశారు. హరప్పాలో యటువంటి భయంకర హత్యాకాండకు సంబంధించిన అవశేషాలు దొరికినవి. మోఘోమోర్ హీలరు 'ఇందనువ్యూరీ నివిరిజేషను' అను పుస్తకంలో పై విషయాన్నే వ్రాశాడు. ఋగ్వేదంలో ఇంద్రవృత్ర యుద్ధరూపంలో పై సంఘటనను గురించి మనకు బాహుమాత్రంగా తెలుస్తుంది. దానినే ఇంద్ర-శంఖరయుద్ధంలో కలిపివేశారు. జన (గణ) యుగానికి చెందిన జాతులు తమ మన విజయముల శ్రేయస్సు అంతా తమ దేవతలదే అన్నారు. దివోదాను భరతులతోను, యితర ఆర్యజనములతో కలిపి పార్వతేయుడైన కిరాతశంఖరునితో 40 సంవత్సరాలు భయంకర నామగ్నణ జరిపి విజయం సాధించగల్గాడు. అనాటి ఆర్యపురోహిత వర్గము యీ విజయ శ్రేయస్సు అంతా తమ యిష్టదైవమైన యింద్రునికే కట్టబెట్టారనుకొన్నారు. ఇందుకు సంబంధించిన మట్టాలను చదివితే మాత్రమే వంతుడగు దివోదాను యింద్రుని ఆయుధానికి మించి మరేమీ కాదని తెలుస్తుంది.

ఋగ్వేద ఋషులగు భరద్వాజాడు, వసిష్ఠుడు, విశ్వమిత్రుడు, వారి యజమానులగు దివోదాను, నదానులు: ఆర్యులు ప్రసింధులో ప్రవేశించిన చాలా కాలానికి అంటే వారిదాషలోని మూర్ఖవ్య ఉచ్చారణమైన 'ద' వర్గము 'క' గా పెద్ద మార్పు చెందిన తర్వాత: అవగా మొదటి యుద్ధము సంగతి బాలవరకు గుర్తు తప్పకున్నప్పుడు షట్టారు. విజేతలు వరాణితులతో ఎంతటి ప్రగాఢ సంబంధం పెట్టుకొన్నారో యీ మార్పు మనకు తెల్పుతుంది. ఋషులుగాని, సామాన్య ప్రజలుగాని యటువంటి గాఢ సంబంధాన్ని ఉన్నకొనరు. కాని ఆర్యులకు తప్పని సరి అయింది. వారికి వని చేయుటకు దాసులు (నౌకరులు) కావాలి. విరోధులయొక్క ఎన్నో విలాప

వస్తువులను వాడుకొనుటకు వారికి అభ్యంతరంలేదు. అర్కులు విజంగా ప్రాచీన
 సింహ నాగరికతను ద్వంద్వం చేసి సమాజ చక్రాన్ని వెనుకకు త్రిప్పటానికి
 ప్రయత్నించారు. వారు తమవెంట తెచ్చుకొన్న ద్రిచ్ఛర జీవితాన్ని స్థాపించు
 కొన్నారు. చెంపనుభానువి యొక్క మంగోయి మాదిరి అర్కులు నగర జీవితాన్ని,
 నాగరిక జీవిత విచారాన్ని ఏవగించు కొనేవారు. వారి విజేతలగు దివోదాసు,
 సుదానులకు ఏదైనా నగరమున్నట్లుగావి, రాజరావి వున్నట్లుగావి ఎక్కడా పేర్కొన
 లేదు. గుర్రాను, గోవులను వరమ భనంగా వమ్మునవారు - నగరాల్లో ఎట్లా వుండ
 గల్గుతారు. ఆళ్ళు, గోపాలరైవ అర్కులు ఎటువంటి నాగరికత, సంస్కృతి గల
 స్థానమును ఆక్రమించు కొన్నారు. సింహ నాగరికతలోని భవిష్యకు మొహొదె
 దరోలో వున్న భవ్య నగరాలు వున్నాయి. అక్కడ వున్న యీ నాటి శిథి
 లములను చూచిన అంగ్లేయు దొకడు మనం లాంకపైరు శిథిలముల మధ్య
 ఉన్నట్లు ఉన్నది అని అన్నాడు అక్కడ ఉత్తరాన్నుండి దక్షిణానికి పోయే
 రోడ్డు వాలా వికారంగా వుంటుంది. దానిపైన చక్రాల బండ్లు, పాదవారులు హాయిగా,
 తాపీగా వెళ్ళవచ్చు. నగరం ప్రజాశక్తి బద్ధంగా కట్టబడింది. రోడ్ల వెడల్పు
 శి అడుగులు మొదలు 34 అడుగులు. కొన్ని రోడ్లు అరమైలు వరకు తిన్నగా
 వున్నవి. ఒక రోడ్డు మరొక రోడ్డును సమదూరం దగ్గర తాకుచు చొరస్తాకు అవకాశం
 కల్గిస్తుంది. ప్రతి వీధిలోను, రోడ్డుపైన ప్రజల వుపయోగార్థం బావులున్నవి. వా
 యిక్కలో స్వంత బావులు, స్నానపు గమలున్నవి. నీరు పోవుటకు కాలువలు,
 మోరీలు కంపు. అవి చూచి యీ నాటి పట్టణాలు ఎంతో ఈర్ష్యపడతాయి. శిథిలము
 లను చూచి యిది భవిష్య భవనాలు, వ్యాపారస్తుల గృహాలు, శిల్పాల మందిరాలు,
 కూలీల పెదలు అవి చెప్పగలం. పట్టణాన్ని చూడగనే అది ప్రజాకంక్ర పెట్టుబడి
 దారీ సమాజపు నగరంగా తోస్తుంది. ఎక్కువ యిళ్ళు కార్మిక యిటుకతో కట్టినవి.
 ఆకారంలో ఆ యిటుకలు యిప్పటి వానితో పోలివున్నవి. రంగులో చుట్టుగా ఎర్రగా
 ఉన్నవి. చాకుల్లే డను చొప్పించుటకు కూడ వీలులేని విధమున ఆ యిటుకలు ఒకదాని
 కొకటి అతికించబడి వున్నవి. ప్రతి యిల్లు సౌఖ్యంగా, శుభ్రంగా వున్నవి. అన్నిటి
 కంటే చిన్న యింటిలో రెండు గదులున్నవి. పెద్ద యిళ్ళు మేడలకు పోలి వున్నవి.
 మధ్యలో యిటుకలు వర్చిన నడవ. దాని అంచులందు గదులు, ద్వారములు, కిటి
 కీలు వున్నవి, సింహాచ్ఛాయం రోడ్డు పై వుకు వున్నది ప్రతి యింటి స్నానపు గది
 రోడ్డుకు దగ్గరలో వున్నది. క్రింది అంతస్తులోనే కాదు, పై అంతస్తులో కూడ
 స్నానపు గదులు కంపు. సంజాయిలోని పాత మిద్యెలకు వలె పాయభానా మాత్రం
 మేడ కప్పుపైన వుండేది. పట్టణాల్లో రాత్రిళ్ళు రోడ్లపైన దీపాలు వెలిగించేవారని
 కనుగొనబడింది. ప్రజలు గోమఘలు, యవలు వండించే వారు వరి, సువ్వులు,
 బటాడి కూడ వండేవి. కనీసం వారు ఖర్చుర పండును ఆహారంలో తీసుకొనే వారు.
 నదుల్లో, నరోవరాల్లో దొరికే తాజా చేవలను, ఆవు, మేక, గొర్రె, పంది, కోడి.

తాచేయ మొలి మొదలగు వాని మాంసాన్ని వారు తినేవారు. గేదెలు, ఒంటెలు, ఏనుగులు వీని ఎముకలు అక్కడ చొరికినవి కాబట్టి వారు ఆ జంతువులను ఉపయోగించే వారు.

వారు ఉన్ని, నూలు వస్త్రాన్ని ధరించేవారు. సాచారంగా వారు ఒక వస్త్రాన్ని చోపతిగా ధరించి, రెండవ వస్త్రాన్ని ఉత్తరీయంగాగాని, దుప్పటిగాగాని, యజ్ఞోపవీతం ధరించినట్లు కుడిబుజాన్ని చాళీగా ఎదురి వేసుకొనేవారు. స్త్రీల వేషం పురుషుల మాదిరి వుండేది. కుషాణులు రాక పూర్వం మనదేశపు స్త్రీలు ధరించిన విధంగా వారు తమ తలపైన తలపాగను చుట్టేవారు, లేక తలపైన గుడ్డను కప్పుకొనేవారు. పురుషులకు పొడవైన జుట్టు వుండేది. పాపట తీసుకొనేవారు. మీసాలతీసి వేసేవారు. గడ్డము చిన్నదిగా లేక పూర్తిగా తవరం చేయింకునేవారు. స్త్రీలకు బంగారం, వెండి, రాగి, ఇత్తడి, చుట్టి, రాతి నగలంటే వారి యిష్టం. పురుషులు మురుగులు, కంఠి, ఉంగుము పెట్టుకొనేవారు. కేశములను అలంకరించుకొను ఆ భూషణములంటే వారికి మక్కువ. స్త్రీలు ముఖచూర్ణమును (ఫేస్ పౌడరు), కాటుకను ఉపయోగించేవారు. అధర రాగమును (లిప్స్టిక్కు) కూడ వాడే వుంటారు.

రాగి లేక ఇత్తడి సూదులు, గొడ్డలి, రంపము, కొడవలి, వాకు, చేప ముల్లు (సొరముల్లు) మొదలైన వాటిని ఉపయోగించేవారు. కొంత తూకము సామానులు చూస్తే అవి మనం నేటివరకు వాడుకొన్న రూపాయికి వచహారదాని లెక్క ననుసరించి వున్నట్లుగా తోస్తుంది.

యుష్టం చేయుటకు రాగి లేక ఇత్తడి, గండ్ర గొడ్డళ్ళు, బిల్లెములు, కత్తులు, కటారులు కలవు విల్లు దాణము వుండేవి. రాగితో పర్చిని కవచములను తయారు చేయుట వారికి తెలుసు. రాతి గదలు వారికి గలవు.

బంగారం వెండి, యకర లోహములు, రత్నాలు - వీని కొరకు వారు మైసూరు, కాశ్మీరు, తూర్పు భారతదేశం, మధ్య ఆసియా, పశ్చిమ దేశాలతో సంబంధం పెట్టుకొనేవారు. వారికి నావలు సముద్రంలో నడిచేవి. మెనపుటోమియా తోను, బహుళ ఈజిప్టుతోను వారికి వ్యాపార సంబంధ ముండేది. వారి వున్నత వర్గాల్లో పురోహితులు, యోధులు, వ్యాపారులు ఉన్నారు. వ్యాపారస్తుల సంపద, వరుకుబడి తక్కువగా ఉండేదికాదు. పురోహితుల యోధుల వరుకుబడి ఆర్యుల విజయానంతరం తగ్గివుండవచ్చు. కొవి వ్యాపారస్తుల ప్రభావం మాత్రం అప్పుడు కూడ వుండేది. ఆర్యులు వారిని 'పణు'లన్నారు. వారి ఆశను ఏవగించుకొనేవారు. పడి శబ్దము బహుళ ఆర్య భాషాశబ్దముకాదు. అది ఏభాషా శబ్దమోమరి సంస్కృతంలో 'పణ్' థాతువు క్రయ విక్రయములకు వస్తుంది. అయినప్పటికీ ఈ శబ్దం

భారతదేశానికి వెలుపల భారత-విరోధా భాషా పరివారానికి చెందిన భాషల్లో లేదు. కాబట్టి యీ శబ్దము బయట నుండి ఎరువు తెచ్చుకున్నదే.

సింధు నాగరికతా కాలం క్రీ॥ పూ॥ 2800-2500 అవి ప్రాచీన అధిప్రాయం. హీందూ యీ కాలాన్ని క్రీ॥ పూ॥ 2,800-1500 అన్నారు. అంటే ప్రాచీన సింధు నాగరికత అంతం, ఆర్యుల రాక ఒకే కాల చుట్టుకున్నది. ఆర్యులు ఎటు వంటి నాగరికతను, భౌతిక జీవితాన్ని పాడు చేయటానికి యత్నించారో మనం చూచాం. కాని వారు సుత్రం మినహా మరొక వస్తువును యివ్వలేక పోయారు. మొహెండోదారో, హరప్పా, మరియు యిటువంటివి ఎన్నో వగలను ధ్వంసం చేసిన ఏమ్యట నస్తసింధులో గెల్చుకున్న భూమిని వశపాఠకులగు ఆర్య జనములు తమలో తాము పంచుకొని దానిని గోచర భూమిగా మార్చి వేశారు. ఎన్నో వగలాలు నిర్మాణశక్తిపై పాడుపడినవి. గ్రామాల్లో వుండే అనేక మంది తూర్పుకు, దక్షిణానికి పారిపోయారు. ఉన్న వారిని ఆర్యులు దాసులుగా, కూలిలుగా చేసుకొన్నారు. మొహెండోదారో భూమిని పేరు లేని ఏ ఆర్య గణమో పాలించి ఉంటుంది. అందు కనే వారి పేరు ఋగ్వేదంలో రాలేదు. ప్రధానమైన జనములు సింధుకు తూర్పున వున్న బాలాగంపై పెత్తనాన్ని సంపాదించారు. ఎక్కడ ఏ జనం వినాన మేర్పరచు కొన్నారో, ఆ భూమికి లేక ఆ జన పదానికి ఆ జనం పేరు పెట్టుకొన్నారు. జనముల పేర్లు కూడ మొదట్లో ఏ పూర్వీకుని పేరనో, లేక ప్రధానమైన వ్యక్తి పేరనో వచ్చివుండాలి. ప్రాచీన ఆర్యులు యిటువంటి పేర్లను పెట్టుకొనుటను నమ్మగొనుట అనంతవం. కరు (కోరోక), మద్ర (మేద) వంటివి యీరానులో కూడ వాడుకలో వున్నవి. కొన్ని ఆర్య జనములు భారతదేశానికి బయటకూడా అదే పేరుతో ప్రసిద్ధి పొందినట్లు తెలుస్తుంది. సింధు విజయం వాటి వారి పేర్లు తెలియుటలేదు. ఋగ్వేద కాలంలో ఆర్యుల్లో ఐదు ముఖ్య జనము (గణము) యుండేవి. వచజన, వంద చర్వజీ, వందక్షితి ఆర్యజన మంతటికినీ ప్రయోగింపబడిన పదాలు. వీరిని బట్టి చూస్తే ఆర్యులు మొదట్లో బహుళా ఐదు జనములుగా విభక్తమై వుండవచ్చు. కాని ఋగ్వేద గణముల సంఖ్య ఒక డజనుకు పైగా వుంది. వారిలో అతి ప్రధాన గణము లేవో చెప్పలేము.

సింధును ఆయించిన మూల ఆర్యగణములు ఐదే. తర్వాత వారి సంతానం డజను అవి చెప్పుకొన్నచో అప్పటికి ఆర్యులు వచ్చి చాల కాలమైనట్లు తెలుతుంది. ఋగ్వేద ప్రముఖ ఆర్యజనములు దిగువ సింధు లేక దాని సమీపమందున్న బాలాగంలో అంటే మొహెండోదారో, లేక హరప్పాలో వుండే వారు కాదు. వారు సింధు నదికే కాదు. వితసా (జీలం), అసిక్సీ (చినాబ్) కి కూడ తూర్పున వుండే వారా చెప్పవలసి వుంటుంది. పురులు ఐదు జనముల్లోను ప్రధానవంతులు. వారు వస్త్ర సింధుకు తూర్పు భాగన వుండేవారు. అంటే ఋగ్వేద కాలంలోనే ఆర్యుల

ప్రశాప కేంద్రం తూర్పుకు వాలవరకు జరిగిందన్నమాట. బ్రాహ్మణములు, ఉపనిషత్తుల కాలంలో (క్రి. పూ. 700) యీ కేంద్రం మరింత తూర్పుకు జరిగి వచ్చి మ ఉత్తర ప్రదేశానికి (కురు-పాంచాల) చేరుకొన్నది. తర్వాత శతాబ్దంలో అక్కడనుండి (బుద్ధునికి కొంచెం ముందు) కాశీ, కోనారీ, ఆ తర్వాత శతాబ్దములో మగధకు చేరి మన వారిత్రక కాలంలో కలిసింది.

2. పంచ జనములు (గణములు)

1. పురులు : వరుష్టి వనికి (రావీ) తూర్పున ఋగ్వేద కాలానికి కొంచెం ముందు యీ గణములున్నట్లు తెలుస్తుంది. ఋగ్వేద కాలమునకు యీ 'జనము'న కనేక శాఖలు ఏర్పడినవి. వానిలో భరత, త్రుత్స, కుశిక పేర్లు మనకు తెలుసు. కుశికల నాయకుడు విశ్వామిత్రుడు. సుదాసును బాగా బలపర్చాడు. భరతుల నాయకులు బుధ్రశ్య, దివోదాసు, సుదాసు ఈ ముగ్గురు తాత, తండ్రి, కుమారులు. దివోదాసు, సుదాసులను పురు, భరతులనికూడ అంటారు. వారు త్రుత్సులకుకూడ నాయకులు. అప్పటివరకు యీ గణముల్లో అంతగా వైరం కల్గలేదని తెలుస్తుంది. తర్వాత మూల జనులైన పురులు వారి శాఖ అయిన భరతజనముల నుండి బాగా విడిపోయారు దాశరాజ్ఞ యుద్ధంలో వారు భరతులకు కాకుండా వారి శత్రువులకే సహాయము చేశారు.

భరతులు ఒకప్పుడు వరుష్టి (రావీ) తీరమందు నివసించేవారు. కాని యీనాడు వారి పేరట మన దేశాని కంతటికివి భరతదేశమను పేరు వచ్చింది. భరత దేశానికి బయట మన దేశానికి తన పేరుతో సింధు ప్రసిద్ధిని సంపాదించి పెట్టింది. స్వదేశంలో వరుష్టితీర వాసులగు భరత జనములు తమ పేరును మన దేశానికిచ్చారు. భరతులద్వారా పురులు ఓరుటలో వసిష్ఠునిపాత్ర చాలవున్నది. "అగ్నులు భరతుల ప్రార్థన విన్నాడు. వారు యుద్ధంలో పురులను అణచారు" అని వసిష్ఠుడు చెప్పాడు. (7-8-4) దుష్టవచనములను వలికే పురులను యుద్ధంలో ఓడించుటకు దాశరాజ్ఞ యుద్ధంలో వసిష్ఠుడు యింద్రుని స్తుతించాడు (7-18 19).

విసద్యో విశ్వా దృహి శాశ్వేషా మింద్ర పురః సహసా న వ్ర దర్శః ।

వ్యాసవన్య తృత్యవేగయం దాగ్నేష్ఠ పూరుం విదరే మృత్ర వాచం ॥

(ఇంద్రుడు యీదస్యుల బలమైన ఏడు పురములను వెంటనే బలంగా నాశనం చేశాడు. అనవు (అనుం) రిస్థానములను తృత్సులకు యిచ్చాడు. ఆరక్క వరులైన పురులను మేము యుద్ధంలో గెల్చెదము గాక.)

దివోదాసు కాలంలో పురులకు, త్రుత్సులకు అంతగ చెడలేదు. దివోదాసు పుత్రుడు వరుచ్ఛేవ ఋషి దివోదాసుని మూల జనంతో సంబంధ ముండుట కేక

'పురు' అన్నాడు (1-130-7), తర్వాత ఎప్పుడో దివోదాసుకు పురులకు తగాదా వచ్చింది. (7-8-4). పురురాజులు ముగ్గురు. వారి పేర్లు ఋగ్వేదంలో వచ్చినవి. పురుకుత్పుడు, అతని పుత్రుడు త్రనదన్యుడు. త్రనదన్యుని పుత్రుడు కురుశ్రవణుడు. కురుశ్రవణుని పేరువంస బావి కురువంశాభివృద్ధి పురుజనుల వంస జరిగివట్టుగ తెలుస్తుంది.

2. యదులు : ఈ ఋగ్వేద గణము తర్వాత కాలంలోకూడ వున్నట్లు తెలుస్తుంది. మదురలోని యదువంశం కృష్ణుని వంశ బహుప్రకర్తిని పొందింది. 'కరోవీ' రాజులు 'వ్రజ'లో వున్నారు. వారు గౌరవముగల యదు వంశీయులు. జైనలు పేరులోని రాజులు కూడ యదు వంశీయులే. వారి బంధువులైన నాహన (పిరమార్) వర్వత రాజులు కూడ యాదవులే. మహమ్మదీయుల లేక ద్వంసం చేయబడిన దేవగిరి (దొంతాబాదు) రాజులు సైతము యాదవులే. ఇట్లు యాదవులు మదుర, రాజస్థాన్, హమారియం, దక్షిణమున మహారాష్ట్ర వరకు విస్తరించి వున్నారు. కాని ఋగ్వేదకాలంలో వారు నష్టపించులోకే వుండేవారు. వారుమాత్రం చాల పడమరగా వుండేవారు. పురులు యింటిలోనే నిరోధులు. కాని తండ్రి, కొడుకులైన దివోదాసు, సుదాసులు అందరికంటె ఎక్కువగా యదు, తుర్వశులతో సంబంధం చేయవలసి వచ్చింది. తుర్వశ, యదులు జంట అనేదివంస వారొకే పాసములో వున్నట్లుగాని. లేక వారిపర్య వేషాం ఎక్కువగా వుందని గాని అనుకొనవచ్చును. చాలచోట్ల పుంగళా చరణములోను లేక శాపంలోను యీ గణముల పేర్లు జంటగా వచ్చినవి. అగస్త్యుడు (వసిష్ఠుని తమ్ముడు కావచ్చు) ఒకే చోట (1-174-9) పై యిరువురికి యింద్రుని వంశ కుటం కోరుకూ మ్రతించాడు.

త్వం దునిరుద్రమని మతీః ఋషోరోహః సీవాన స్రవంతీః॥

ప్రయత్ నముద్రమతికూర ప్స పారయా తుర్వశం యదుం న్య ప్తి॥

(ఓ యింద్రా! ద్వనిచేయు నీవు నమల వలె ద్వనిచేయు జలములను ప్రవహింప చేశావు. ఓ కూరుడా! నీవు నముద్రంలో పొంతును కప్పించునప్పుడు తుర్వశ, యదులను కుభముగా తాటించుము).

నన్య అంగిను కూడ (1-54-8) 'శతక్రతూ, నీవునర్వ, తుర్వశ్రయదులను రక్షించావు. నీవు తుర్వశులను రక్షించావు' అని ఇంద్రుని మ్రతించాడు. కణ్వ ఇతడుగు వత్పుడుకూడ తుర్వశయదుల సుఖాన్ని కోరాడు (8-7-18).

యే నావతుర్వశం యదుం యేనకణ్వం ధనన్యకత్వరామే సుకశ్యధిమహీ॥

(ఓ మరుత్తులారా, మీరు తుర్వశ్రయదులను, ధనము కోరిన నా తండ్రిని రక్షించారా. ధనము కొరకు నేనూ మిమ్ములను ప్రార్థిస్తున్నాను.)

కణ్వుడు, అతని పుత్రుడు వత్సుడు మొదలగువారు తుర్వకయదులకు పురోహితులు. కావున వారు తమ యజమానుల కులాన్ని కోరారు, అకులాన్ని కోరలేదు. కాని వశిష్ఠుడు తద్విరుద్ధంగా యింద్రుని యిట్లు ప్రార్థించాడు—

“ఓమహువన్, నీవు అతిథి పేనావరాయణుడు నువానువి క్షేమం కోరువాడవు. నీవు తుర్వకయదులను ఓడించుము.”

3. తుర్వకులు : ఋగ్వేదంలో తుర్వకులపేరు యదులతోపాటు వచ్చింది కణ్వుడు, అయన పుత్రుడు వత్సుడు వారి వంశీకులు— వారికి పురోహితులు. తరతులు, పురులు మాత్రమే అనార్య శత్రువులను ఎదిరించలేదు; తుర్వకులు కూడ ఎదిరించి వంశగణాల్లో తమపేరు పార్థకం చేసుకొన్నారు. పురులు కుతుడికి తూర్పున వివసించేవారు. వారి పురోహితులు అత్రి, అతని వంశీకులు. వారు ఋగ్వేద వంశ మండలం కర్తలు. కాని అనన్య అశ్రేయుడు యదుతుర్వకులను కూడ ప్రళంసించాడు. (6-31-8)

త్వమ పో యదవే తుర్వకాయారపయః సుపహః సార ఇంద్ర ।

అనగా ఓయంద్రా! నీవు యను, తుర్వకులకు కోరివంశగ జలాలను (వదులను) యిచ్చావు.

తరద్వాజాడు తరతుల పురోహితుడు. అయన తుర్వకుల విజయాన్ని కాంక్షిస్తూ గావం చేయలేదు. అయన నృంజయులు చేతిలో తుర్వకులు ఓడినట్లు చెప్పాడు. (8-27-7.) “అ యింద్రుడు నృంజయులకు తుర్వకులను ఓప్పగించాడు.”

తరద్వాజాడు బృహస్పతి పుత్రుడు. బృహస్పతి, అతని వంశీయులు ‘కంయు’లు కూడ యింద్రుని స్తుతిస్తూ తుర్వక, యదులను కీర్తించారు (8-46-1)

య అనయ త్వరావతః మరీచి తుర్వకం యదుః ఇంద్ర వనో యువావభాః

అనగా మహారం (వడమర) నుండి తుర్వక యదులను మరక్షితంగా తీసుకొని వచ్చిన ఆ యువ యింద్రుడు మాకు మణుడు. తరతులకు తుర్వకులు, యదులు బావద్విరోధులు. తరతుల నాయకులు దివోదాను, అయన కుమారుడు మనాను. తుర్వకులు నృంజయుల చేతిలో ఓడిపోయారు. దీన్నిబట్టి తరతుల భూదానం తుర్వకుల భూమికి దగ్గర వున్నట్లుగా తెలుస్తుంది. ఈ రెండు గణాలవారు కుతుడి (నకోంక్), వరుష్టి (రావి) వడలకు దిగువ లాగంలో వదులకు యిరు వైపుల వుండేవారు. అక్కడ నుండి నకోంక్ బియాసోల మధ్యప్రదేశంలో నృంజయులు

వుండవచ్చు. శంయుని మైతి ప్రకారం మొదట్లో యీ రెండుగజాలు చాల దూరాన (సింధు సమీపంలో) వుండేవారు. తర్వాత వారు యీ ప్రదేశానికి వచ్చి వివాసం యేర్పరుచుకొన్నారు. తుర్వకులు కూడ యింద్రుని చేత తేబడినవారు. భరతులు, నృంజయులు కూడ యింద్రుని భక్తులే. అయినప్పటికీస్వార్థం వారిమధ్య విరోధాన్ని కల్గించింది. భరతులు తమ ప్రభుత్వాన్ని నష్టపించు అంతటా విస్తరింపజేసి సమైక్యతను స్థాపించా లనుకొన్నారు. ఈ సందర్భంలో తుర్వకులు, యదులు వారిని గట్టిగా ఎదిరించారు.

4. ద్రుహ్యులు:- వీరు కూడ సంవగజాల్లోని వారే. వీరు వీరులు, వీరి పురోహితుడు భృగుమహర్షి. కుత్స అంగీరసుడు యింద్రాగ్నులను మైతిస్త్రా సంవగజాలను పేర్కొన్నాడు (1-108-8)

యదింద్రాగ్ని యదుః తుర్వకేషు, ద్రుహ్యౌ. షనుషు, పూరు పున్థః॥

అనగా ఓ యింద్రాగ్నులారా! మీ రిద్దరు యదులందును, తుర్వకులందును, ద్రుహ్యులందును, అనులందును, పూరులందును వుంటున్నారు.

దీనిని బట్టి యదు, తుర్వకులకు సమీపంలో ద్రుహ్యు, అనుల జనపదాలందేవని తెలుస్తుంది. సంవగజాలందరు యింద్రునికి, అగ్నికి కూడ భక్తులే. ద్రుహ్యులు, పూరులు, త్రుత్సులు మహాశక్తివంతులని శంయువార్తనృత్యుని ఋక్కు-వఃన బోధ పడుతుంది. (6-48-8)

“ఓ యింద్రా! శత్రువులను ఓడించుటకై మాకు త్రుత్సు లేక ద్రుహ్యు లేక పూరుగజాల శక్తిని యిమ్ము ” తన యజమాని మదాసుకు వారు శత్రువులు, కనుక వసిష్ఠుడు వారిబలాన్ని ఏమీ గుర్తించలేదు. దాశరాజ్ఞ యుద్ధంలో వారికి చాల కష్ట సృష్టాలు కల్గాయి. ఈ విషయం వసిష్ఠుని ఋక్కుద్వారా తెలుస్తుంది — ‘ధనం కొరకు తుర్వక, భృగు, ద్రుహ్యులు యింద్ర, నలుదైవ మదాసుని ఎదిరించారు. (7-18-8). ‘శ్రుతకవష, బృద్ధ, ద్రుహ్యులను వజ్రబాహు యింద్రుడు వీటిలో (నదిలో)నుంచి చంపాడు-(12), ఆవులను అపహరించుకొని పోవాలనుకున్న అనులు, ద్రుహ్యులుయొక్క 88,000 మంది వీరులు విద్రపోయారు (మరణించారు) 14:

పురోగా ఇత్తుర్వకోయజ్ఞరాసీద్రామే మత్యాసోవిశితా అపీవ ।

శ్రుష్టిం చత్రుర్భుగవో ద్రుహ్యవశ్వ సఖా సఖాయ మతరద్విషాచః॥ (8)

అధశ్రుతం తవచం బృద్ధమన్వసే ద్రుహ్యుని వృణక్ వజ్రబాహుః॥

వృణానా అత్ర సఖాయ సఖ్యం త్వాయం తోయే అరుదన్ననుత్వా॥ (12)

విగవ్యవో న హోద్యహ్యపశ్య ప్పట్టిః శతాను మపుః షట్ నహస్రాః

షష్టిర్వ రాసో అదిషద్ దువోయు విశ్వేవింద్ర న్య ఏక్యాకృతావి॥ (14)

అనులు, ద్రుహ్యులు, పురోహితులగు భృగులుకలిసి నుదానుపై దండెత్తి వట్లుండి. వారు సరిహద్దున వున్న పరుష్టి (రావి) నదిని దాటి భరతుల భూమిలోకి ప్రవేశించి వుండవచ్చు. నదిదగ్గర యుద్ధం జరిగింది. వారి నాయకులు శ్రుతకవమడు మొదలైనవారు ఓడిపోయి పారిపోతూ నదిలో మునిగి చనిపోయి వుండవచ్చు. యుద్ధ రంగంలో వారి వీరులు అరవై అడుమేల కంటే ఎక్కువయి చనిపోయారు. ద్రుహ్యు, అనుల భూమి పరుష్టికి పశ్చిమాన వికస్తా (జీలం) వరకు వ్యాపించివుంది. ద్రుహ్యులకు వృత్తరంగా అనులు, దక్షిణాన తుర్వకులు వున్నట్లు తోస్తుంది. యుక్కుల్లో వారి స్థానాలను పేర్కొనలేదు. ఇంతమంది వీరులు ఏ నీటిలో మునిగిపోయారో తెలువలేదు. కాని దాశరాజ్యయుద్ధంలో పడమరవున్న గడాయి పరుష్టి నదిని ఒకసారి బండించి నుదానుకు కష్టాలను కల్పించారు. ఈ విషయం మనకు వేక్తుల ప్రకరణంలో తెలుస్తుంది. కాబట్టి ద్రుహ్యుల వివాసం పరుష్టి నదికి పడమర అనుకోవచ్చు.

6. అనులు : వీరు వందగణాల్లోని వారు. ద్రుహ్యులకు ప్నేహితులు. చనిపోయిన 88 వేలమందిలో అనువీరులు కూడ వున్నారు. అవస్య అత్రేయుని యీ యుక్కులో వీరి గొప్పకనం కావవస్తుంది (6-31-4)

అవవస్తే రథమశ్వాశు తక్షన్ త్వస్థా వజ్రం పురూహోత ద్యుమంతం

బ్రహ్మణం ఇంద్రం మహాయంతో అరైగ్గర వర్షయన్నహయే పాంతపాట॥

అలాగా ఓ యంద్రా ! అనులు వీ గుర్రాలకై రదాన్ని, అహి (రాక్షసుడు)ని చంపుటకు త్వష్టను (వ్రతాశించు వజ్రాయుధాన్ని); బ్రహ్మణులు మృతులకేత విన్ను గొప్పచేసారు.

ఇట్లు అనులు రథ విరూతలుగ వున్నారు. కణ్వుడు తుర్వకులకు పురోహితుడు. అతని వంశీకుడు దేవారిది తన యజమానులను శ్లాఘిస్తూ అనులసక్షం వహిస్తూ, కీర్తించాడు - ఓ యంద్రా ! విన్ను తూర్పునుంచి, పడమరనుంచి ఉత్తర దక్షిణాలనుంచి అహ్వనిస్తున్నారు. కాని నీవు శ్రుత్యం కొరకు; ఎక్కువగా అనుల కొరకు అహ్వనింపబడుతున్నావు (8-4-81). కాని నూరు మాయలెరిగిన శతయాశ్వు వసిష్ఠుడు 'అవశ్యవాదులైన అనులపై ఆయుధాన్ని వేయమని' అశ్వనీ దేవతలను కోరుతున్నారు (8-82-9)

3. అన్యగణాలు

ఈ సంపదలలోనూ, మరికొన్ని గణాలన్నట్లు ఋగ్వేదం చెప్పుకూతుంది. వారిలో చాలమంది పిండు, అపిక్తి వదుల మధ్య వుండేవారు. వారు మదామకు వ్యతిరేకంగా పోరాడారు. పిండుకు హిమవ వున్న గణాల గురించి మనకు ఎక్కువగా తెలుస్తుంది. వారిలో మొదట వత్తల పేరు వస్తుంది.

6. ఫత్తులు :- సుదాసుని బలమైన కోరికను ఎమ్మ చీయటానికి కత్తిపట్టిన వదిలాల్లో (గణాల్లో)ను, యితర గణాల్లోను యీ వత్తులు వున్నాయి. వీరే వత్తులై వత్తుమలై నేరు వశమయిన వున్నారు. వీరు పిండువడికి వదలకుండా కాబాల వరకు వివాహం ఏర్పరుచుకొన్నారు. వీరిని కేవలం వత్తుల వంటివని చెప్పుట కష్టం. అరిమలు, గుండాలు, విషాణులు, భలామను- వీరందరూ వేటి వత్తుమయిన వుండవచ్చు. వత్తులు ఆక్రమించుకుంటున్న వసాపింకే ఆరుగురు. కల్లా-అక్రమణ కోటి ఆక్రమించుకుంటున్న వున్నారని చెప్పారు:- 'ఏ ప్రేరణనే మీరు వత్తులను, అరిమలను, బిల్లియను రక్షించారో, ఆ ప్రేరణ చేతనే మా వత్తుల వచ్చి రోగులను వైద్యం చేయండి (1-22-14)'.
 వీరు మదామకు క్రమవలు. కావున వీరిని గురించి ఎక్కువగా చెప్పింది పదనండి:-

అహ్లాపో భలాచపో భవశాపిపో విషాణుశాపిపో
 అహ్లావ యర్పరమా అర్హస్య న్యాక్రమ్య భోజ ఆగమ్యతా వృన్||

7. భలానులు, 8. విషాణులు, 9. అరిమలు

అమా వత్తులు, భలానులు, అరిమలు, విషాణులు, కేవలం వత్తులు. (తత్తుల కొరకు ఏ యాక్రమణ ఆరుగురు గోవులవలె చెప్పారో, అకడు యుద్ధమందు వాటిని జయించారు. (7-11-7). వత్తులకు భలానులను, విషాణులను, అరిమలను వత్తులతోనాటు చెప్పుటవలె వారు వత్తులకు పొరుగున వున్న గణాల్ని వుంటారు. తోయి కనుచు వేరు భలానులపేరు యాచాటి స్థిరంగా వుండిపోయింది. మిగిలిన కేవలం గణాల తుల పిండువడికి అవకాశం వచ్చేవంటారు.

10. శివులు :- పిండుకు అనుకూలం చెప్పా (టేం) వదికి మదామకు వీరి వివాహం తర్వాత వీరు బిడ్డలతోనూ చెప్పి వుండవచ్చు. షోకోక్కులలో

వీరిపేరిట ఒక కావనం వ్రాసింది. మరాఠుకు విరోధరైత పదిరాజులతో కలిసి వీరు మరాఠుతో యుద్ధం చేశారు. ఇందుచేతనే ఆ యుద్ధం యుగ్మేదంలోను, తర్వాత వచ్చిన గ్రంథాల్లోను దాకా జ్ఞయుద్ధంగా ప్రసిద్ధి గాంచింది. వేకేశాడు, మరొకరిని గతాయ వ్యక్తులు కూడ మరాఠు శత్రుకోటిలో వున్నారు. అర్ధి వారిలో రెండు మూడు గతాయ తప్ప మిగిలినవారు గతాలో, వ్యక్తులో మనం విషయం చేయలేం.

11 శిష్యులు (గతాయ) 12 క్రిష్ణులు (గతాయ) 13 ముక్కులు (గతాయ). వీరు తర్వాత కాండ్లో ఇప్పుటి జయపూర్ ప్రాంతంలో వున్నారు. 14 కైక్ల (వ్యక్తియూ?) 15 కవచుడు 16 దేవకమవ్యహుడు 17 చాయహుతు 18 ముకు కును, 19 ఉరచుడు 20 శ్రుకుడు 21 ద్విధుకు 22 ముక్కుడు 23 వ్యుడు : వీరంశ వ్యక్తులు. 24 అన్నిటికంటే బాప్తుంది తరతగణం. వీరు ప్రాచీనమైన పురుగాల లోని వారు. తరతుగాల శ్రుత్తులు. దివోవాసు, మరాఠులు తరతులుగ పేర్కొనబడ్డారు. ఒకప్పుడు వారు శ్రుక్కులకు పెద్ద శాయకులు. శ్రుక్కులకు మరాఠుకు కగాదా వచ్చింది. కాపి వారి ప్రగార పరిణామం చెబుతేను.

ఈ ఆర్య గతాల్లో మరగతాకే ఆర్యుల ప్రాచీనములు. ఈ విలు గతాయ కూడ ఒకేనోటి వున్నవారు కాదు. ఈ కుగతి కం మున్నా క్షుక్కులి యుక్కులవారా వున్నవవుతుంది.

“ఓ యుగ్రువా! వీవు వారిని సుహార శ్చితుకున్నానికి తెచ్చావు.” (ఓ 111).

తర్వాత క్రి. శా. 17 శతాబ్దములకెరికి అరక్కవేటిం ఇంకు ముక్కుకవున్న అంగ, మగపిలు నుండి మరచువున్న దాల్లక, (రిలాక) తరకు వున్న రేలాలు పేర్కొనబడ్డాయి. అంగ, అంతరేక, గంలాక, దన్న (పిలాక), వదూర్, దాల్లక, మగకు చుచు, ముంబర, రుచ (పిలాక), తుషక, విక్షక, సోంక రేలాలు మొల యుగ్మేదంలో యీ క్రింది రేలాలు కూడ పేర్కొనబడ్డాయి.

1. ఉరప్రణం (పిలు, గోదకబాకు వున్న రేకం అలాగా లాంగలాలో మార్తూర్ వ్యక్త శావచ్చు.)

2. కీట (ఇది మగదనాడు, వస్త్రులను తయారేగం)

3. క్షుక్కువ.

4. గొంగ్గ (కంకవున్న ప్రదేకం తర్వాత దీన్ని కుకుక్షేత్ర మన్నాడు)

5. గొంగు (అక్షేతరదల రేకం శావచ్చు)

6. దుర్గ :

7. యజ్ఞ (గంగా యమునల మధ్య గాంగ్యదేశంలోని అర్యేతర రాజ్యం)
8. దుక్క :
9. వేతంసు ?
10. సరస్వతీవత్, సారస్వత (కురుక్షేత్రంలోని సరస్వతీ తీరాన వున్న దేశం.)
11. సింధు (దిగువ సింధు ప్రాంతం.)

అధర్వవేద కాలంలో ఆర్యులు అంగ, మగధ అనగా బెంగాలు సరిహద్దువరకు విస్తరించారు. కావి ఋగ్వేద కాలంలో వారు సప్తసంధులోనే వుండేవారు. అక్కడనే వారి గజాలు స్వతంత్ర పశుపాలక జీవితాన్ని గడుపుతూవుండేవి.

మూ డ వ అ ద్వా యం

వర్ణం — వర్ణం

1. వర్ణం (రంగు)

ఋగ్వేద కాలంలో (అనగా క్రీ. పూ 1200-1000) భారత దేశంలో నాలుగు జాతులుండేవి. వానిలో కోలుతు లేక కోలారీలు (విషాదులు, అస్థిమతులు) నత్త సింహుకు చాందూరంగా వుండేవారు. కాబట్టి వారికి ఆనాటి అర్కులతో ఎటువంటి సంబంధం లేదు. అర్కులతో గాఢసంబంధం వున్న వారు, సంపూర్ణ చేసినవారు:—

1. మొహింజెదరో, హరప్పాలోని నాగరికజాతులైన ద్రవిడులు. 2. కాశ్మీరం నుండి అస్సాం వరకు, యంకా అపైవ కొండల్లోను, లోయల్లోను వివసించు జాతులైన కిర్, కిరాతులు (మోనవేర్లు) ముఖ్యులు. అర్కులు నాగరికులైన ద్రవిడులతో ముందుగా పోరాడవలసివచ్చింది. నత్తసింహులో స్థిరపడిన తర్వాత వారు హిమాలయ ప్రాంతాలకు, లోపలి ప్రదేశాల్లోకి ప్రవేశించునప్పుడు కిరాతులతో పోరు నల్పవలసి వచ్చింది. అర్కులకు కిరాతులతో వారి నాయకులైన శంఖర, చుముని మొదలైనవారితో యీ విధమైన సంబంధం వుందని చెప్పుకున్నాం. ఋగ్వేదం ద్రవిడులకు, కిరాతులకు భేదం చూపలేదు. వారిని కృష్ణచర్మలు, కృష్ణయోనులు, కృష్ణవర్ణులు అన్నది. కిరాతుల రంగు వలుపుకాదు. వారిని మంగోలుల రంగు పొందు వర్ణం. వారి ముఖాలకు ద్రవిడుల ముఖాలకు చాల తేడావుంది. ద్రవిడులను, కిరాతులను నల్లవారు, దమ్మలు, దాసులు అని అర్కులన్నారు. జయించిన జాతి ఓడిపోయిన జాతితో పొత్తు కుదుర్చుకొనకపోయినప్పుడు వర్ణభేదం ఏర్పడుతుంది. నేడు దక్షిణాఫ్రికాలో ఎక్కువగా, ఆఫ్రికాలోని యికర ప్రాంతాల్లో తక్కువగా యీరంగు భేదం కానవస్తుంది. ఈ వైజ్ఞానిక యుగంలో—మానవ చైతన్యం వున్న దినాల్లో యిటువంటి అన్యాయం జరుగుతూ వుంటే నేటికి మూడువేల సంవత్సరాలకు పూర్వం నంగతి యంక చెప్పవలసిన పని లేదు!

ఋగ్వేద కాలం

1. అర్కుల వర్ణం : ఋగ్వేదంలో అర్కుల రంగును గురించి స్పష్టంగా చెప్పలేదు. అర్కు దేవతల రంగును గురించి వర్ణనలున్నాయి. వాటినిబట్టి అర్కుల రంగుకూడ అతే అయి వుండవచ్చు, అని చెప్పవచ్చు. మానవుడు తన దేవుడిని తన రూపంలోనే చూస్తాడు. 'యవన్నం పురుషోహ్యతి, తదన్నం తస్యదేవతా' అనగా

(26394)

మావపుడు ఏ అన్నం తింటే అతని దేవుడుకూడ అదే తింటాడు. 'యన్ రూపం పురుషో భవతి, తద్రూపా తన్య దేవతా' అవగా మావపునికి ఏ రూపం వుంటుందో అతని దేవునికి కూడ అదే రూపం వుంటుంది. ఋగ్వేద ఆర్యుల తర్వాత ఆరు వందల ఏండ్లకు ఐదుడు జన్మించాడు. నేయి నంవత్సరాలకు వకంజరి పుట్టాడు. వీరి కాలంలో చెప్పబడిన రంగు పైన చెప్పినవానిని నృష్టపరుస్తుంది. విశిష్టమైన ఆర్యుల రంగును గూర్చి వకంజరి ఐదు వర్ణించాడు:—

“గౌరః కువ్యాదారః కపిలః ఇత్యేనాన్
అథ్యంకరాన్ బ్రాహ్మణ్యేగుడాన్ కుర్వంతి”

(2-2-8) అనగా ఎర్రనివాడు, పచ్చికమైన ఆవారపరుడు, కపిల పింగళ కేశములవాడు— ఇవి బ్రాహ్మణునికి వుండవలసిన గుణాలు. వకంజరి బ్రాహ్మణుని కూడా వర్ణముల గురించి చెప్పింది ఆర్యులందరికీ వర్తిస్తుందనుట నృష్టం. దీనికి కారణం వుంది. తర్వాత కాలంలో బ్రాహ్మణులు, బౌద్ధులకు రంగును గురించి వివాదం జరిగింది. అందు బ్రాహ్మణునకు గౌరవర్ణం ప్రకృతి నిర్ణయం అని చెప్పి వర్ణవ్యవస్థ సహజమని ఋజువుపర్చుటకు ప్రయత్నం జరిగింది. ఐదునిది బంగారు వర్ణం. కళ్ళి అంటే పూల వీలంరంగు, కొత్తగా వచ్చిన ఆర్యులు అంతకు జ్ఞాత్వం అదృశ్య వివాదులతో కలియకూడదను వియమం కలవాడు. అందుకేత ఋగ్వేదంనాటి ఆర్యుల రంగు ఉచ్చికంగా కపిలం (తెలుపులో చేరింది), కేశములు పింగళ వర్ణములు (బంగారు రంగు), కన్నుల రంగు ఐదునికివలె బహుళ వీలం కావచ్చు.

1) కేశముల రంగు : ఋగ్వేదంలో ఇషముషి (6-7-7) అగ్నిదేవుని మీసాలను, గడ్డాన్ని ఐదు వర్ణించాడు— అతడు పింగళ వర్ణంకా గర్జమున్నవాడు, తెల్లని దంతాలు కలవాడు, గొప్పవాడు, అప్రతిహత మాక్రమకారి.

అంగిరస గోమృదగు వరుడు యంద్రుని మీసాలను, కేశాలను ఐదు వర్ణించాడు:— పింగళ వర్ణంగా మీసాలతో, కేశములతో వున్న యంద్రుడు దృఢమైనవాడు. (10-86-8). విశ్వమిత్రుడు అగ్నికేశాలను పింగళవర్ణం అన్నాడు (3-2-13):— “మేము ఆ విచిత్రగతితో, హరిత పింగళ కేశాలతో ప్రకాశించుతున్న అగ్నిని నూతన ధనం కొరకు ప్రార్థిస్తున్నాం.” గోతమ రాహు గణుడు యలా అన్నాడు:— “అగ్ని హిరణ్యకేశుడు, మేహులను చెదరగొట్టగల కింనుడు, వాయువువలె కీచుగిమి, కుభ ప్రకాశయుతుడు.” (1-79-1) హరికేశుడు

హిరణ్యకేతుడు- పీచి అర్థం ఒక్కడేనని నృష్టమైంది. ఒకే మంత్రంలో అగ్నిని హరితకేతుడన్నాడు. ఇక్కడ పింగళ వర్ణానికి హరి, హరిత శబ్దాలు కూడ ప్రయోగించబడ్డాయి. సంస్కృతంలో హరిత, పార్శ్వలోని జ్వ, రవ్యను బాషలో జోట్టా, అంగ్లంలో గోట్టా- ఒకే మూల శబ్దానికి తిన్నరూపాలు. అధారతీయమైన బారోపీయ బాషల్లో పింగళ శబ్దానికి అర్థం బంగారం. ఇంద్రుడు, అగ్ని ఋగ్వేద ఆర్యులకు ప్రాసీన దేవుళ్ళు. ఆ దేవుళ్ళ మీసాలు, గడ్డలు పింగళ వర్ణం కాబట్టి వారి భక్తులైన ఆర్యుల మీసాలు, గడ్డలు పింగళ వర్ణమని చెప్పుచున్నాం. అగ్ని శిల సహజ వర్ణం పింగళం కాని ఇంద్రుని రంగు అదేనని చెప్పలేం. ఇంద్రుని రూపం ఆర్యుని రూపమే కాబట్టి భరద్వాజుడు అతని ముక్కు, ముఖం పింగళవర్ణం అన్నాడు (8-29-8) వసిష్ఠుడు ఆర్యులకి శ్వేతవర్ణం (తెల్లనిది) అన్నాడు (7-33-1) తన వంశీకులను గురించి చెప్పుకొంటూ శ్వేత వర్ణం సంశానం తనకు అనందం కల్గిస్తోందన్నాడు. మరెవ్వరినూ స్తుతిస్తూ 'నూర్యునివంటి వర్ణం గలవారా! అనుచు వలన (7-33-11) వారి వర్ణం గౌరవవర్ణం అని నృష్టపడుతుంది. పింగళం, హిరణ్యం, హరితం- ఇవి పింగళ వర్ణాన్ని సూచిస్తున్నాయి. గృక్పచుడుడు పుత్ర సంశానం కొరక ప్రార్థించాడు - (2-3-10) 'తల్లె' మాకు పింగళ వర్ణుడు, దృఢకాయుడు, అముష్మంతుడు, దేశభక్తుడు, చురుకునం గలవాడు అయిన సంశానాన్ని ప్రసాదించుము.

2. శరీరం : ఇంద్రుని శరీరం ఆర్య పీరవడుని శరీరాన్ని పోలివుంది. అనునను గూర్చిన వర్ణన చదివితే అతడు సప్తసంహలోని మల్లయోధుని పోలి వున్నాడు. ఇరివిల్లెష్టరుషి ఇంద్రుని "శరీరాన్ని విర్ణించాడు (8-17-8)- పెద్ద మెడ, పుష్టిగత పొట్ట, అందమైన దాహావులు గల ఇంద్రుడు." ప్రగఢ కణ్ఠ పుత్రుడు ఇంద్రుని శరీరాన్ని విర్ణించాడు- "అడు వృషకుడు, యువకుడు, తుదిగ్రీవుడు (పొడవుమెడ గలవాడు), విచారుగ వున్నవాడు". పై వర్ణనలు చదివితే ఆర్యుల రంగు, శరీరం ఎట్లుండో మనకు తెలుస్తుంది. అనేక ఋక్కుల్లో శత్రువులను గురించి చెప్పబడింది. కావున వారి రంగుకూడ మనం తెలుసుకో గల్గుతున్నాం.

అనార్యుల రంగు

విశ్వామిత్రుడు ఆర్య శత్రువుల్ని, కృష్ణ వర్ణులను సంహరించమని ఇంద్రుని మెరించాడు (2-31-21).

అంగిరస కువహోత్ర పుత్రుడు గృక్పచుడుడు ఆర్య శత్రువుల కృష్ణయోధులు అన్నాడు.

2. వర్గాలు

1. దాస-దాసీలు: యుద్ధంలో గెల్చినవారు ఓడిపోయిన శత్రు ప్రీ, పురుషులను ఎక్కువమందిని దాసీగా, దాసులుగా చేసుకొని పనిచేయించుకొనేవారు. బానిస వ్యవస్థ కాలంలో అంతటా యీ వద్దతి వున్నట్లు మనం గమనించాం. మనదేశంలో యీ బానిసత్వం (వెట్టివాకిలి, ఊరిగం రూపంలో) 19 వ శతాబ్దం రెండవపాదంలో అంతమైంది. ఋగ్వేదకాలంలో గెల్చినవారికి, ఓడినవారికి రూపం, రంగు, స్వార్థంలో చాల తేడా వుంది. కావున అప్పటిలో బానిసవిధానం అతిక్రూరంగా వుండనుట వాస్తవం. బాలభిక్య సూక్తాల్లో వృషత్ర ఋషి యింద్రుని ప్రార్థించాడు— “నాకు నూరు గాడిదలు, నూరు గొర్రెలు, నూరు మంది దాసులను ప్రసాదించుము.” (14-88-3). ఆర్యులు తమ శత్రువులను కూడ దాసులు, దమ్మలు అనేవారు. తర్వాత కాలంలో అమ్ముడు పోయినవారిని దాసులు (బానిసలు) అన్నారు. పైన ఋషి నూర్గుడు దాసులను కోరినందున విస్మయదేహంగా వారు జాతిలోను, పనిలోను దాసులే. గృత్స మద ఋషి (2-2-4) ‘దాసః ఏకా’ దాస వ్రణింన్నాడు. ఆయన వేరొకచోట దాసుల రంగు వివృష్టం అన్నాడు. ఋగ్వేదంలో క్రనదమ్మడు కణ్వపుత్ర కోటికి 100 మంది వసువులను యిచ్చినట్లుంది. (8-19-38, 37). ఇచ్చట వధూ శబ్దానికి ఆర్థం దాసి.

ఆర్యుల జీవిత విధానం

ఆర్యుల ముఖ్య ధనం అవులు, గుర్రాలు, గొర్రెలు, మేకలు. వారు కొద్దిగా వ్యవసాయం చేస్తూవుండేవారు. వారు తినే రొట్టెకు యవలెండి కావాలి. బాగాడబ్బు వలుకుబడి వున్న ఆర్యులు పశుసాలనకు, వ్యవసాయానికిగాను దాస దాసీల పేవలను వయోగించుకొనేవారు. కాబట్టి వారికి 500 మంది దాస దాసీలు అవసరమయ్యారు. కాని ఆర్యుల్లో సామాన్యులు మాత్రం తామే వ్యవసాయం, పశుసాలనను చూచుకొనేవారు. ఆర్యులకు ఉన్ని, తోలు దుస్తులు కావాలి. నస్త్రసింహులోని ఎండవేడిమి వారు కూడ ఓర్పుకొనుట కష్టంగా వుండేది. అయినప్పటికీ ఆర్యులకు వున్ని దుస్తులుయిష్టం. వారికి వున్నిదుస్తులు ధరించుట అలవాటు అందాం. లేకుంటే నస్త్ర సింహులో ఆర్యులకు ముందున్న ద్రవిడులు నూలుబట్టలు ధరిస్తే ఆర్యులు కూడవాటిని ధరించవచ్చుగదా ! నేటి గొర్రెల కాపరులు కూడ మండురెండలో కంబక్కు పేసుకొని

గొరెలను మేపుట మనం కూస్తన్నాం. ఇట్లే నవ్వులను అర్కులుకూడ చేపేవారేమో! అర్కులుకూడ బట్టలు నేపే వారు. అంగిరస శిశుముషి యా క్రిందివారిని పేర్కొన్నాడు— వక్రంగి, వైమ్యుడు, బ్రాహ్మణుడు, సోమాన్ని ఎడగట్టు యజమాని, కుమ్మరి, కవి, పిండి విసిరేవారు, ఉపమంకురి, (9-113-1-4) దీన్నిబట్టి ఆకాలంలో వివిధ వృత్తులవారు వున్నట్లు మనకు తెలుస్తుంది.

2. చాతుర్వర్ణాలు : ఇది బడేకృష్ణహేమ బుగ్వేద భాషను గురించి యిలా వ్రాసారు— మొత్తంమీద మొదటి 9 మండలాల భాష సమంగా వుంది అచ్చటచ్చట ర, ల భేదమంది 10వ మండలం భాషాద్వైపిత్యం, యితర విషయాల్లోను యిటీవలి అని విద్వాంసుల అభిప్రాయం. మొదటి 9 మండలాల్లో నాలుగు పాదాలు పేర్లు లేవు. కాని 10వ మండలంలో వున్నాయి. (The Vedic Age — P 336)

బ్రాహ్మణో అన్యముని మాసీద్, బాహురాజస్య కృతః ।

ఊరూ తదన్యయద్ వైశ్యః, పర్వత్యా కూద్రో అజాయతః ॥ (10-90-12)

అనగా యీ పురుషుని ముఖం బ్రాహ్మణుడు, బాహువులు క్షత్రియుడు, తొడలు వైశ్యుడు. కాళ్ళమండి కూద్రుడు పుట్టాడు. ఋగ్వేద ప్రారంభకాలంలో బ్రాహ్మణులు, పురోహితులు వున్నారు. కాని వారు కూడ యితర అర్కులవలె యుద్ధంలో పాల్గొనేవారు. తరద్వాజుడు, వసిష్ఠుడు విశ్వామిత్రుని పుత్రులు, వంశీకులు దివోదాసు, సువాసు చేసిన అనేక యుద్ధాల్లో పాల్గొని ఆయుధాలను ప్రయోగించారు అనాడు బ్రాహ్మణులకు క్షత్రియులకు భేదం లేదు. ఉపనిషత్తుల కాలంలో తర్వాత కాలంలో లేక యీ పురుషసూక్త కాలంలో వున్నట్లుగా ప్రారంభంలో అటు వంటి భేదం లేదు. 'వి' అనగా వ్రణ లేక లోకం. ఇందు ఆర్య జాతి యావత్తు వస్తుంది. రాజును 'విశాంపతి' అంటారు. 'వి' శబ్దంనుండి వచ్చి వైశ్యశబ్దానికి తర్వాత వాడుకలో కొత్త అర్థం వచ్చింది కూద్రశబ్దం దానుకను అర్థంలో వున్నయో గించబడింది మొదట్లో దానుక అర్కులకు శత్రువులు. ఓడితర్వాత దానులు, దాని సయ. కొబట్టి చాతుర్వర్ణకల్పన తర్వాతకాలంలో జరిగిందనుట స్పష్టం. ప్రారంభంలో అర్కుల్లో బ్రాహ్మణులున్నారు. వారికి, క్షత్రియులకు భోజనాదుల్లో వివాహాదుల్లో భేదంలేదు కాని నాలుగవర్ణం భావన ఏర్పడగానే వారిలో హెచ్చు తగ్గులు వచ్చాయి. ఈ భావనతోపాటు ధనం, అనుభవం వాటాల్లో హెచ్చుతక్కువలొచ్చాయి. ఈ తేడా వలన విరోధం పుట్టుటసహజం. ఆర్యముషులు యీతేడాను తొలగించాలను కొనలేదు

కావి ఆర్యుల్లో మాత్రం నమానకర్తవౌతకు ప్రయత్నం జరిగింది ఋగ్వేదంలోని అంతిమ సూక్తంలో సంవననమున ఈ విషయాన్ని చెప్పాడు. 'పీరు కలిసి వనవంశి, కలిసి మాట్లాడంశి, పూర్వకాలంలో దేవతలుకలిసి పుసాసించినట్లు మీమనస్సున కలిసి ఆలోచించాలి.' (10-191)

చరిత్రవ్రాసే ఉద్దేశం ఋగ్వేద ఆర్యులదికాదు. దేవతలను తృప్తి పర్చుటకు వారు స్తోత్రాలు వ్రాశారు. కాబట్టి వారి ఆర్థిక, సాంఘిక, అన్యజీవిత విధానం మనకు గొణంగానే తెలుస్తుంది. ఆర్యులకు, ఆర్యేతరులకు (ద్రవిడులు, కిరాతులకు) మధ్య ఆర్థిక, సాంఘిక భేదం ఎక్కువగా ఏర్పడింది. ఆర్యులు విజేతలు, గెల్చినవారు, యజమానులు. కాబట్టి వారు అందరికంటే ఎక్కువ సంపత్తి నుంచి తమకే వుంచాలని అనుకొనేవారు. వారికి కావిని మాత్రం యితరులకుండేది. వణులు వ్యాపారం చేసేవారు. 'వణి' శబ్దానుండి వణిక్ పుట్టింది. ఇప్పుడు బని మా అయింది వీరు బిళ్ళవ్వవంతులు. వీరి కేతుల్లో వర్తకం వుండేది. వీరికి అవులకూడ వున్నాయి. వాటిని అవహరించుట ఆర్యులు తమ ధర్మంగా పెట్టుకొన్నారు. ఇందుకు ఏదో నెపాన్నికూడ వెనక్కినవరం లేదు. నరమ, వణుల సంవాదం యీ విషయాన్ని స్పష్టపరుస్తుంది. పూర్తిగా అవహరిస్తే వీరి వ్యాపారం సాగదు. కాబట్టి ఆర్యులు వీరి పెట్టుబడిని, వ్యాపారాన్ని, వృత్తి సాధనాలను మాత్రం అవహరించేవారు కాదు. ఆర్యులకు బంగారం కావాలి. మణులు, రత్నాలు అంటే వారికి మక్కువ. వణులు వాటిని తెచ్చి ఆర్యులకిచ్చేవారు. అందుచేత ఆర్యులు వారిని కాపాడుతూ వుండేవారు. వణులు ఆర్య పురుషులకు కృతజ్ఞతా పూర్వకంగా ఉచారంగా దాన మిచ్చేవారు.

3. పరాజితములు (ఓడినవారు)

వణులు ద్రావిడ జాతివారు. ఆ జాతి అంతా వణుల మాదిరి ధనికులు కాదు, వారిలో చాలమంది ఆర్యుల దమా దాక్షిణ్యాల మీద రైతులుగా, శిల్పులుగా వుండి, జీవిస్తూవుండేవారు. కావి వర్వతరాజు శంబుడుని ప్రజలు కిరాతులు. వారుమాత్రం శ్రీ శురుసులతో నహి యుద్ధానికి తయారమ్యేవారు. వారికి ఆర్యులనుండి తప్పించు కొనబడు అవకాశం వుంది. కాంగన వర్వత నమీన ప్రాంతంలో, కొండల్లో వారు చాలామంది ఆర్యులతో యుద్ధం చేశారు. నలరై ఏండ్లు యుద్ధం చేసిన తర్వాత దివోదాసు శంబుడుని చంపగల్గాడు. కిరాతులు ఓడిపోయారు. అప్పటి యుద్ధంలో నట్టుబడిన వారందరూ దామయ్యారమట వక్కం. కావి ద్రావిడుల మాదిరి కిరాతులందరు ఒకే

నోట వుండనవసరంలేదు. ఉత్తరాన యింకా దుర్గమ వర్షతాయ, పచ్చికబయళ్ళు, పచ్చికతోనున్న కొండప్రాంతాలు వారికి వున్నాయి. శంభర వంటికులు అక్కడకు పోతూ వుండేవారు. సరిగ్గా అంతే జరిగింది కిరులు (కిరామలు) కాంగరా దిగువ కొండల్లో 'కిరగ్రామం' (వైద్యనాన్) వద్దలివెళ్ళారు. ఈనాడు కాంగరాకు కొన్ని ఎంపల మైళ్ళ దూరంలో లాహూర్, మరాఠా (కులూ), కర్నోరుగో మనకు వారి వునికి కన్నడుతుంది. కాబట్టి ఆర్యుల దాన వర్గంలో కిరామల సంఖ్య తక్కువ, ద్రవిడల సంఖ్య ఎక్కువ అనిపిస్తుంది.

4. దోపిడి - వర్ణభేదం

పరాజితులు అర్థిక దోపిడికి గురి అవుతారు. సాంఘికంగా నీచంగా చూడబడతారు. 'దేవతలు దాసులను నీచ వర్ణంగా చేశారు', అని గృహ్యముడుడు చెప్పిన దాని అర్థం యిదే. ఈనాడు అమెరికాలో తెల్లజాతివారు తమ జాతీయులను నీగ్రోతో కలియకుండా జాగ్రత్త పహించుటను చూస్తే ఆనాడు ఆర్యులకు పరాయి జాతి రక్త మిశ్రమం అంటే వుండే భయం మనకు అర్థమవుతుంది అమెరికా తాను ప్రకాశ్వామిక దేశమని దానా కొట్టుకుంటుంది. కాని దీపం క్రింద చీకటి మండి అక్కడకే జాత్యహంకారముంది. నీగ్రోలు తెల్లవారితో కలిసి విశ్వ విద్యాలయాల్లో చదువురాదు. తెల్లజాతి యువతి నీగ్రో యువకుని ప్రేమిస్తే ఆ యువకుని కార్చివేస్తారు. చట్టం లేదు, న్యాయం లేదు. ఏటా యిట్టి భయంకర దురంతాలు అక్కడ జరుగుతూనే వుంటాయి. దక్షిణాఫ్రికాలో తెల్లవారు యీ విషయంలో మరింత హ్రారంగా, సిగ్గు విడిచి ప్రవర్తిస్తారు. అక్కడ జనాభాలో అధిక సంఖ్యాకులు ఆఫ్రికనులు. అన్ని సంఖ్యాకులు తెల్లవారు. కాని వారు ఆఫ్రికనులను మనుష్యరూప జంతువుగ చూస్తారు. తమ యిళ్ళ దగ్గరలోగాని, దిస్తీల సమీపంలోగాని వుండనివ్వరు. రైళ్ళు, యిరిర వాహనాలు తెల్లవారికి ప్రత్యేకించి వున్నాయి ద్రవుకుటకు కాస్త లింగిపెట్టి ఆఫ్రికనులను అంటరానివారిగా వుంచారు. వర్ణభేదం యొక్క యీ రెండు రూపాలు అమెరికా లోను, దక్షిణాఫ్రికాలోను వున్నాయి. ఆర్యులు యీ రంప వేదాన్ని కాళ్ళరింగా ఉంచ యెత్పించారు. కాని యిప్పుడు మన జాతుల్లో యీ రంపభేదం ఎక్కడా కావరాదు. బ్రాహ్మణుల్లో కూడ బొగ్గుపలె నల్లనివారున్నారు. కూమ్రుల్లో, అర్జునుల్లో ఎర్రనివారున్నారు. ఒకే రకమైన, కులద్రువైన దుస్తలు వేసి గ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య, కూద్ర బాలకులు నిర్వోపెట్టే వారెవరైందీ మనం తెలుసుకోలేం. అయివచ్చింది పాత గాస్త్రాలను వర్ణిస్తూ, పాతకాలపు యీ వర్ణ భేదాన్ని కాళ్ళరింగా వుంచుటకే యిప్పుడు

కూడ ప్రయత్నం జరుగుతున్నది. పెద్దకులం, గొప్పజాతి అంటే బాగా ధనకులు, చిన్నజాతి, చిన్నకులం అంటే డబ్బులేనివారు. డబ్బు లేదంటే అతనికి యితర మానవహక్కులు లేవన్నమాట. చదువు, సంస్కృతి వుండవు. ఈ విధంగా ప్రతి దేశంలోను ఓడినవారి పట్ల గెల్చినవారు కటువుగ వ్యవహరిస్తూ వుంటారు. జాతి భేదం, రంగుభేదం లేకపోతే కొన్నాళ్ళకు ఓడినజాతి గెలుపొందిన జాతిలో కలిసి పోతుంది. వారిమధ్య నందించాలి మెరుగుపర్చాలి. ఉదాహరణకు చారిత్రక కాలంలో మన దేశానికి వచ్చిన శక, యవన, శ్వేతహూణులను తీసుకొందాం. వారంటే మొదట్లో కొంత భేదముండేది. కాని రంగుభేదం లేదు. అయ్యింది, వారిది ఒకేరంగు. క్రమేణా వారు అర్హుల్లో కలిసిపోయారు. డబ్బు వున్నవారు కాబట్టి వారు అగ్ర వర్గాల్లోకి కలిసిపోయారు. వారు అస్పృశ్యులుగా చూడబడలేదు వారు ధనవంతులగుటయే యందులకు ముఖ్య కారణం.

ఇక్కడ నవ్వించు అర్హులకు మాజీకులకు మధ్య ఎక్కువ రంగుభేదం వుంది. కాబట్టి వారు అర్హేతరులతో కలియుటను అంగీకరించలేదు. వాత్రమనుమాత్రం వద్దన లేదు. దక్షిణాఫ్రికాలో తెల్లజాతివారు యీవనే చేస్తున్నారు. సింహప్రదేశంలో వున్న వారు విజయులైన అర్హులకుంటే భౌతిక సంస్కృతి, నాగరికతలో మిన్నగ వున్నారు. వారి కిల్లులు తామ్రయుగానికి చెందిన మొహింజెదరో, హరప్పావంటి నగరాలను నిర్మించారు. 'ఆఫ్రివిడ్య' ఆకాశకాళరావలన అర్హులకు లాభంకాబట్టివారు ఆ లావాన్ని వదలుకోదల్చలేదు. భారతదేశానికి రాకపూర్వమే అర్హులకు బట్టలు నేయుట, వైద్యం చేయుట, అయురాలు తయారుచేయుట తెలుసు. ఇప్పుడు సింహలో స్త్రావరం ఏర్పరచు కొన్నాక వారు అభివృద్ధికరమైన కొన్ని కళలనుబాడ నేర్చుకొన్నారు. ముఖ్యంగా ఆ కిల్లులచేత దానులచేత వసులు చేయించుకొని బాగా లాభపడ్డారు. మనలో భోజనాదు లందు యీనాడు వున్న అంటు ఆరాడు వుంచు చెప్పలేం. మన ఆచారవంశంలో ఉత్తర భారతమందు 'కూద్రా సంస్కృతం' వుంది. అనగా కూద్రులు మంచివారు. కాబట్టి భోజనమందు అతికూద్రులతో భేదంకాని కూద్రులతోడూ ఇక్కడ రంగుభేదంకాదు, అమితభ్రత ముఖ్య కారణం. ఋగ్వేద ధనికుల యిందల్లో దానియ వంటచేపేవారు. వారి వంటకాలు తినబడెవ్వరికి ఆక్షేపణ లేదు. అంటు అనేది ఆ దినాల్లో క్రమేణా పెరి గింది. సూత్రగ్రంథాల్లో శౌచానికిసీక్కు తీసికొనిపోవాలను నియమంలేదు. 'గురు కులంలో సుశీతుడగు స్పృశకుడు ఎందు కట్టెను వుపయోగించాలి. అంటే అప్పటికి వీళ్ళు ఆచరణలోనికి రాలేదు. వచ్చినాటికి, వండిననాటికి అప్పటిలో అంటులేదు

ఉన్నివస్త్రాలు పవిత్రములు. ఆర్యులు నూలువస్త్రాలను ఉపయోగించకుండా ఉన్ని బట్టలను ఉపయోగించుటవలన రెండుభావాలు ప్రచారంలోకి వచ్చాయి. కాలం గడచిన కొలది వున్ని పవిత్రం అను భావన కల్గింది. నూలుగుడ్డ అపవిత్రం అయింది. పంట యింటిలోకి నూలు గుడ్డలు మార్చుకొని వెళ్ళారీ. కాని వున్ని స్వతః పవిత్రం. దాన్ని మార్చుకో వక్కరలేదు. కాళ్ళీరులో చలి ఎక్కువ. తడిగుడ్డ వేసుకొనుటకు వీలుండదు. అక్కడ వున్నివస్త్రమే మడివస్త్రం. ఉన్నిబట్టతో కప్పిన నీళ్ళు బోజనం మహమ్మదీయుడు తెచ్చినప్పటికీ పవిత్రములే. ఒకప్పుడు ఉన్నివస్త్రం వలె ఎద్దుకోలు పవిత్రంగా వుండేది. పారస్కర కల్ప సూత్రాల్లో వధూవరులను ఎద్దు చర్మంపై కూర్చోపెట్టి మధుసర్కారను యిచ్చే విధానం వుంది. గోవు చర్మం వెనుకకుపోయి లేడి చర్మానికి (మృగాజినానికి) పవిత్రత పెరుగుతూవుంది. ఇవి ఆర్యుల చర్మపు దుస్తులు. కాబట్టి పవిత్రములు.

నాల్గవ అధ్యాయము ఆహార పానీయాలు

1. ఆహారం

1. మాంసం - ఋగ్వేద ఆర్యులు వ్యవసాయం చేసేవారు. కాని గోవులు, గుర్రాలు, గొర్రెలు, మేకలు- వారికి అతి ముఖ్యమైన ధనం. కాబట్టి వారిలో మాంసం తినేవాడు ఏ ఒక్కరు ఉండకపోవచ్చు. గొప్ప గొప్ప ఋషులకు అతిథ్య మిచ్చుటకు కూడ మాంసం అవసరం. అందుచేతనే తర్వాతకాలంలో ధర్మసూత్ర కారులు 'నామస్తో మమసర్కో భవతి' అన్నారు. అనగా మాంసం లేకుండా మధవర్కం కాదు. (అశ్వలాయన గృహ్య సూత్రం 1-4). అతిథి సత్కారానికై తయారుచేసే ఆహారాన్ని మమసర్కం అనేవారు. ఋగ్వేదం తర్వాత బ్రాహ్మణముల కాలంలో కూడ అనగా క్రీ. పూ 800లో మాంసం ఆర్యులకు ముఖ్యమైన ఆహారం. దీన్ని గురించిన మహిషులు కూడ అమల్లో ఉండేవి. బృహదారణ్యకంలో (8-1-18) ఇట్లు చెప్పబడింది:-

య ఇస్సేత్ పుత్రోమే వండితో విగీతః సమితింగమః
 కుక్రూషితాం వాపం భాషితాణామేత,
 సర్వాన్ వేదాం అనువ్రవీత, సర్వమాయురి యాతితి
 మాం సోదనం పాంచయిశ్వా నర్పిష్యంతం అశ్ననీయకమ్
 ఈశ్వరీ జనయుతి వా ఔషేణవాఽ ఽన్వ మేణవా॥

అనగా వండికుడు, ప్రసిద్ధుడు, సామాజికుడు, శ్రోతలున్న వక్త, వేదసారి, దీర్ఘాయుష్యంతుడు అగు పుత్రుని కోరికగల తల్లి ఆబోతు లేక ఎద్దు మాంసోదనం కేలితో వండుకొని తినవలయును. ఇందు సందేహించ వలసరంలేదు. శంకరాచార్యులు పైదానికి ఇట్లు టీకా వ్రాశారు:- 'మాంసమిత్రమోదనమ్' తస్మాంస వియ మార్థమాహ- ఔషేణవా మాంసేన, ఉషేవేద వసుషర్కః పుంగవస్త్రీయం మాంసమ్

ఋషభ స్తతో - వ్యధికవయాః తదీయమార్షతం మాంసమ్ - అనగా మాంసం వయస్సులో
నున్న లేక ముదురు వయస్సులోనున్న ఎదురై వుండవలయును.

నేడు గోమాంసం అంటే ఎంతో విసిగింపు వుంది. కాని ప్రాచీన కాలంలో
యిటువంటి భావంలేదు. ఇది బుద్ధుని కాలంలోనూడ వాడుకలోవున్న ఆహారం. మధ్య
మవికాయంలో యిట్లు చెప్పబడి వుంది - గోమాతుకడు లేక అతని శిష్యుడు గోవుని
దాతుర్యంగా చాచి లోపలిమాంసం కాని, బయటచర్యంకాని దెబ్బతినకుండాచేసి తర్వాత
అతడు మాంసాన్ని వేరుచేశాడు. (8-5-4) గోమాంసాన్ని నసికి బజారులో పోగు
పెట్టినట్లుకూడ వర్ణించబడింది. గోవును చంపే స్త్రీలానికి సూనా అనిపేరు. అక్కడ
తుక్కలు ఎముకలకొరకు కాచుకొని వున్నవట. అవును వదిలించే కత్తిని గోలికర్తనం
అన్నారు. (మధ్యమవికాయం 2-4-5) ఋగ్వేదంలో ఋషి ఇట్లు చెప్పాడు:- వివర్య
శో చకర్తగామివాసిః - అనగా కత్తి అవును కణుపు కణుపునా కోయుగత (10-79-8)
ఇదికూడ పై విషయాన్ని నృష్టపరుస్తుంది. తర్వాత చాలా కాలానికి భవభూతి అతిది
కొరకు అవుపెయ్యను చంపినట్లు వర్ణన చేయుచు మాత్రం కాంచెరుద్దంగావుంది. కాని
ఋగ్వేద కాలంలోనూ, అనంతర కాలంలోనూమాత్రం గోమాంసభక్షణ వాడుకలోవుంది.
ఇది సామాన్య విషయం. అగమంలోని 'ఉపాసగదసా'నుబట్టి కూడ పై విషయం
విశ్వయ మవుతుంది. ఒక భవవంతురాలు పుట్టింటినుండి రెండుఅవుదూడల మాంసాన్ని
తెప్పించుకొంది అనుటవలన ఆర్యులు వచ్చింది మొదలు క్రిస్తుకకారంబం వరకు
గోమాంసం తినుట వాడుకలోవుంది అని ఎక్కువగా చెప్ప వలసరంలేదు. కాని ఆర్యు
లకు మిక్కిలి యిష్టం బలిసేగొరై లేక మేకమాంసం. 'సేవానం మేషున' వచంతవీనా
అనగా వీరులు బలిసేవేకను వండుకొంటున్నారు. (1-27-17)

ఆ కాలంలో ఆర్యులు గుర్రపు మాంసాన్ని కూడ తినేవారు:-

యేవాశనం పరిపశ్యంతి పశ్యం యతః మాహాః

మరణం విగ్ధ రేతి, యేచార్వతో మాంసతిక్ష ముపాసతే (1-162-12)

అని దీర్ఘ తమఋషి చెప్పారు అనగా మాంసాన్ని తినువారు, అది వుడుకు
తుండగ చూస్తున్నవారు దాని మగందాన్ని బాగా వర్ణిస్తున్నారు. మాంసాహారులైన
ఆర్యులు ఎద్దు గుర్రం, మేక, గొర్రె మాంసాన్నే కాక ప్రేషకూడ తినేవారు. కాని
యీ విషయాన్ని వా ఏ ఋక్కుల్లోను చెప్పలేదు. వ్రసుగవశాత్తు దేవతా స్తుతుల్లో
యీ ప్రసంగము కూడ వచ్చాయి.

వారు పాలతో చేసిన అనేక వంటలను తినేవారు. నైమిష ముఖ్యం. పురోహితం (4-24-5) వారికి, వారి దేవతలకు చాలి యిష్టం. పురోహితాన్ని బహుళా పాలు, అన్నంతో తయారు చేసేవారు. తర్వాత యిది పాయసానికి పర్యాయవదం అయింది. ఋగ్వేదంలో వరి దాన్యం గురించి లేదు. యవలు గురించి ఎక్కువగా చెప్పబడింది. కావున యవల సూకలను పాలలో వేసి వండిన పదార్థం పురోహితమేమో! విశ్వా మిత్రుడు పురోహితం వండుటను వర్ణించాడు. (3-28-2). పాలు లేక పెరుగుతో ఒక రకం ఆహారం చేసేవారు. దాన్ని అశిర మన్నారు. దీన్ని గురించి అనేకచోట్ల వచ్చింది. (1-134-8, 3-53-14, 8-2-10, 11 9-75-5, 23, 81: 10-49-10, 67). గవాశిరం, దర్వాశిరం మొదలైన పేర్లు అనేకం వున్నాయి. పాలు, పెరుగు లేక యితర వస్తువులను చేర్చి సోమం తయారు చేసేవారు. ఒకచోట షీరపాకమని వచ్చింది. (8-77-10). నేడు పాలలో వుండిన బియ్యం షీరపాకం. అనాడు యవలను పాలలో చేర్చి వుండవచ్చు. పశుపాలకులైన అర్యుల ఆహారంలో ముఖ్యంగా మాంసం, పాలు, పెరుగు, నెయ్యి వుండేవి. తర్వాత మాంసంలో హసాలి సువయోగించు వద్దతి వచ్చింది. ఆవృటిలో వెల్లల్లి, నీరుల్లి వుపయోగించినట్లు లేదు. నేతిలో పోపు వేయుట వుంది. ఉప్పు కావలసినంత వుంది. నవ్తసంఘలో ఉప్పుకొండ వుంది. విస్పులో మాంసాన్ని కాయకొనే వద్దతి కృషి యుగానికి పూర్వం వాడుకలోవుంది. ఋగ్వేద కాలంలో మాంసం వండుటకు ఉభా (కుండ) వుపయోగించారు. (1-182-13) అందువలన ఉడికిన మాంసం అన్నాడు. 'సురభిపక్వం మాంసం' యీ విషయాన్ని గుర్తించేస్తావుంది.

2) అన్నం :- పూర్వకాలంలో అన్నం అంటే భోజనం. ఇప్పుడు దాన్యాలు ఎక్కువ వండుటచేత రక రకాలనుకూడ అన్నం అంటారు. 'బహవన్నామ కృషీ వరాం' (10-148-8) అనుట చేత దాన్యాలకు రైతులకు నందిందం వున్నట్లు తెలుస్తుంది. తరద్వాజాడు, విశ్వామిత్రుడు, వాసుదేవుడు మొదలైన ప్రాచీన ఋషులు దానా, కరంథ అపూవలను అనేక పర్యాయాలు పేర్కొన్నారు. దానా, కరంథ అపూవ (8-10-2) దానా, కరంథ (3-52-1, 7): కరంథ (6-7-2: 8-58-1). దానా అంటే వేయించిన దాన్యం. దీన్ని యిప్పుడు దానా అంటున్నారు. కరంథ అంటే పిండి (నత్తు) అపూవ మంటే రొట్టె, నేడు నేతితో తయారుచేసిన రుచిగల పదార్థాన్ని పునా లేక మారపునా అంటారు. అనాడు అర్యుల రొట్టెను పిడకమీదో, పెనంమీదో కాయకొనే

వారు. అవి వారి అపూవం. కృషియుగం ప్రారంభంలో మధ్య ఆసియాలోని అనుబంధ తండ్రి రొద్దే తెలుసు. నేడు కూడ నవ్వించు తండ్రి రొద్దే కనపడింది. అయ్యలు తండ్రి రొద్దే చేసికొని వుండవచ్చు. వారు అందుకురత్తు (పిండి)ను అవగా కరంబను వుపయోగించేవారు (10-71-2). 'నక్తుమివతిత ఉరా' అనుబదేత పిండిని జల్లించేవారని తెలుస్తుంది. ఆహారాన్ని తయారుచేసుకొనుటకు సామగ్రి:- ఓం (రోలు) (1-28-1); తిరతి (జల్లెడ), చషారి (ఒకరకం కుండ); ఉభా (కుండ), పేర్కొనబడ్డాయి. పాత్రలు యింకా ఎక్కువగా వుండవచ్చు, మొహింజెదారో వాసులు ఉపయోగించిన పాత్రలు అయ్యల కళ్ళముందున్నవి గదా 'కృషివత్ (రైతు) కట్టాన్నిబట్టి అయ్యలు వ్యవసాయం చేస్తున్నట్లు స్పష్టమైంది (10-148-8) భూమిని రెండుగా విభజించారు:- క్షేత్రం, అరణ్యం (8-81-14) క్షేత్రంలో యవలు పండించేవారు. అరణ్యంలో పశువులను పేచుకొనేవారు. హిమేవనర్థా ముషికావనాని (10-88-10) అవగా చరికాలంలో వనంలో అకులురాల్చేవి. నేడుకూడ ఎత్తయిన కొండలపైనే అకులు రాలుటను చూస్తున్నాం. నవ్వించులో కనీసం మధ్యభాగంలోను, తూర్పున హిమకాలంలో చెల్లకు ఆకులులేవి ప్లితిని కల్పించే చరివుండనేవుండదు. అక్కడ చెల్లు చరికాలం చివరిలోనే ఆకులు రాల్చేవి. పశుపాలకులకు ఆకులు, గడ్డి చాలా అవసరం కావున యిటువుల మార్పును వారు గమనించేవారు.

యవదాన్యం వారి వ్యవసాయంలో ముఖ్యవంట. వారు ఎద్లతో పొంది దున్నేవారు- 'గోభర్యవంప చర్కృషత్' (1-28-16). వ్యవసాయానికి కాలవలుండేవి. అవి చిన్నవై వుండవచ్చు. వాటిని 'కుల్య' అన్నారు (6-88-8) నేడు కొండలాతివారు వాటిని 'హూ' లేక 'గుర్' అంటారు. వానుదేవుడు (4-57-4) నాగలి, నాగలితో దున్నిన చాలు కర్ర (4-57-8)ను పేర్కొన్నారు. నేటి నాగలికి యినువ కర్ర వుంటుంది. అలాడు వారికి యినుం తెలియదు. రాగి చాలా ప్రముఖం. కాబట్టి గడ్డి కర్రను కర్రగా వుపయోగించి వుండవచ్చు.

అయ్యలు వండ్లను కూడ ఆహారంలో వుపయోగించేవారు. వండ్లు వ్యవసాయం లేక పశుపాలన తెలియని వారికి కూడ దొరికేవి. స్వాహా: పర్యక జగ్ధాయ (10-148-6) అయ్యలు రుచిగల వండ్లను తినుసంగతిని చెప్పుకొన్నారు. వండు ఎక్కువ తీపిగా వుండుటకు మానవుడు కృత్రిమ వర్తకులను అలరించాడు. అడవిలో తియ్యని వండ్లు ఎప్పుడైనా దొరికినప్పటికీ అవి అంత తియ్యగా వుండవు. అడవిరేగు, బేకాయ, ద్రాక్ష, నేరేడు, సీతాఫలం, మామిడి మొదలైన వాటిని చూస్తే

మనకి సంగతి తెలుస్తుంది. పండును తీసి చేయాలనుకొంటే తోటలు వేయాలి. ఈ విషయం ఋగ్వేదంలో లేదు. తర్వాత చాలా కాలం వరకు యీ విధంగా జరుగలేదు. కాబట్టి ఆర్యులు అడవుల్లో సహజంగా పెరిగిన చెట్ల తియ్యని పండు తిని తృప్తి పడేవారు. పక్ష్య ఫలవృక్షాన్ని గురించి కూడ చెప్పారు (9-54-1). ఇట్లు పండ్లు ఆర్యుల ఆహారంలో ఒక భాగం. వాటిని ఎండబెట్టుకొని వారు యితర సమయాల్లో తినేవారు. పంజాబులో ప్రకృతివృష్టి వృక్షాలను లెక్కించుట కష్టం. మామిడి, దొండ, వాక్కాయ, నేరేడు మొదలైనవి వుండవచ్చు. పనస వుండదు. అడవిరేగు తప్పకుండ వుంటుంది.

పానీయం : పాలకు సంబంధించిన పాలు, పెరుగు, మజ్జిగ వారికి చాలా యిష్టం. అవి వారికి సులభంగా దొరికేవి. పిండితో పెరుగు వుపయోగించేవారు. అవులెక్కువ కాబట్టి పెరుగు, మజ్జిగ బాగా దొరికేవి. (జాన్సు) సంగతి ఎక్కడా చెప్పలేదు. కాని తర్వాత కాలంలో 'అమిష'ను గురించి చెప్పారు. పూర్వకాలం నుంచి ఆర్యులకు మధువు అవగా భేనె తెలుసు. ఆర్యుల పూర్వ బంధువులగు రష్యను లకు కూడ తెలుసు. వారి భాషలో 'మేడు' వుంది. ఇది మన మన శబ్దమే.

1. సోమపానం : సోమపానం ఆర్యులకు అతియిష్టం. దీన్ని గురించి ఋగ్వే దంలో 9వ మండలం పూర్తిగాను, యంకా యితర మండలాల్లో పందలాది ఒక్కలు వున్నాయి. సోమం దొరకండి కాదు. కుండలనిండ వుండేది, (9-20-6). సోమాన్ని వడగట్టేవారు. ఆ విధంగా వడగట్టిన సోమం వారికి యిష్టం, పరిశ్రంకూడ. మధుచ్ఛంక ఋషి ఇలా అన్నాడు— స్వాదిష్టమా మదిష్టమా పవన్య సోమధారయా ఇంద్రాయ పాత వేనుతః (9-1-1) అనగా ఇంద్రుడు త్రాగుటకు ఎడగట్టబడిన ఓ సోమమా! నీవు స్వాదిష్టం, మదిష్టం అయిన దారతో ప్రవహించు, సోమం రుచిగా వుంటుంది. మత్తును కల్గిస్తుంది. 'అపామసోమం అమృతభవేను' అనగా మేము సోమం త్రాగి అమరుల మయ్యాం (4-48-9).

ఆర్యులకిది విశ్వం వుండేది. సోమయాగంలో సోమం త్రాగే విధానం చెప్ప బడింది. ఇది తర్వాత కాలం నాటి విషయం. సోమం త్రాగుట, సాయంకాలం వృత్యం, పానగోష్టి ఆర్యుల సుఖజీవితానికి అభిన్నమైన అంగాలు. సోమాన్ని మనం భ గు అన్నాం అనుకోండి. మన పూర్వావార పరాయణులు వురికిపడతారు. కాని మన ప్రాచీ నులు మాత్రం సోమాన్ని గురించి చాలావారి కబుర్లు చెప్పారు. చంద్రునిపేరుకూడ సోముడు. కాబట్టి సోమానికి చంద్రునికి లొకే కల్పించారు. సోమంత చంద్రుని

మాడ్కి కుక్కవక్షంలో పెరుగుతూ, పార్థమికానికి పూర్వరూపం పొందుతుంది. కృష్ణ వక్షంలో తరుగుతూ తరుగుతు ఆమావాస్యకు పూర్తిగా క్షీణిస్తుంది. కాని యీ లక్షణాలున్న వనస్పతి ప్రపంచంలో మన కెక్కడా కనరాదు. లజ్జావతి సూర్యుని వెలుగు రుకుగాని, చేతితో తాకినప్పుడుగాని ముడుచుకొంటుంది. కొన్నిచెట్లు పురుగులను ఆకర్షించి వాటిని తింటాయి. కాని చంద్రుని వృద్ధిక్షమానుబట్టి పెరుగుట తరుగుట మనకు అనుభవంలో లేని విషయం. మూడున్నర వేల సంవత్సరాల పూర్వం కుండల కొరిది రసం యిచ్చే సోమరత యిప్పుడు దొరకడంపే వీల్లేదు. ఈ భంగు అంతట దొరుకుతుంది తర్వాతకాలం సోమానికి అనేక దివ్యగుణాలు అసాదించారు. దీన్ని భంగు అంటే మనపెద్దలు పూరుకోరు. కాని ఆ దివ్యసోమం యీనాటికి భంగు పేరుతో వుంది. నేడు బెబెట్టులో సోమరాజం వొరకుతుంది. వరానులు భంగును ఓమా అంటారు. సోమం హోమం అయి చివరకు ఓమా అయివుంటుంది. సోమంలో పాలు, తేనె కలిపి సోమరసాన్ని తయారుచేసేవారు. ఇట్లు ఆర్యులు సోమరసాన్ని స్వాదిష్టంగా, మదిష్టంగా తయారు చేసేవారు.

ఆర్యులు ఆరోగ్యాన్ని ప్రేమించేవారు. వకుసాలకులు కాబట్టి శ్రమయెక్కువ. సైనికజీవితం గడవవలసి వచ్చేది. అందుచేత ఆర్యుల్లో ఐహానులకు గౌరవముండేది కాదు. ఇంద్రుడు వారికి యిష్టదైవం. పౌరుషానికి విరయం. కావున వారి ఆహారం పిష్టికమై, ఆరోగ్య ప్రదంగా వుండేది. పిండి, రొట్టె, పాలు, పెరుగు, మాంసం— వారికి పుష్కలంగా వుండేవి.

కృషి, గోరక్షణ వారి జీవయాత్రకు సాధనాలు. ఇతరుల గోవులను దొంగిలించుట వలన వారి ఆదాయం అప్పుడప్పుడు పెరిగేది. కాని యిప్పుడు నష్టనష్టం భూమి అంతా వారిది. వారి అధీనంలో ఆర్యేతరులు కూడ వున్నారు. ఇప్పుడు వారు మూడు శతాబ్దములకు పూర్వం వున్నట్లు లేరు. వారి గోవులను కూడ యితరులు దొంగిలించేవారు. ఉత్తరాది కొండల్లోని కంబరుడు, అకవి జాతివారు ఆర్యులకు శత్రువులు. ఈ కారణంగా ఆర్యులు తమ శ్రమజీవితం విడిచిపెట్టలేదు.

2. సురాపానం ఆర్యులు నురను పేయించేవారు. కాని వారు దాన్ని మంచినరేకు. దాన్ని గురించి 14వ అధ్యాయంలో చదవండి.

అయిదవ అధ్యాయం - ఋగ్వేద ఋషులు

1. ప్రధాన ఋషులు - ఇంద్రుడు, అగ్ని మొదలగు మానవాతీక కల్పిత పేర్లను వదలివప్పటికీ ఋగ్వేద ఋషుల సంఖ్య మూడు వందల ఏడై కంటే కొంచెం ఎక్కువ. అంగిర, ధర్మదాసు, కళ్యణ, మిక్కిలి ప్రాచీనులు. కాని మంత్రాలు తక్కువ. వీరి తర్వాత ప్రధాన ఋషులు— ఒకే సూక్తంలో పేర్కొనబడినవారు- ధర్మదాసు, కళ్యణ, గోతముడు, అత్రి, విశ్వమిత్రుడు, జమదగ్ని, వసిష్ఠుడు, ఋగ్వేదంలో పది మండలాల క్రమాన్నిబట్టి చూస్తే మండల ప్రముఖులు— రెండవ మండలానికి గృత్సమదుడు, మూడవ దానికి విశ్వమిత్రుడు, నాల్గవదానికి వామదేవుడు, అయిదవదానికి అత్రి, ఆరవదానికి ధర్మదాసు, ఏడవ మండలానికి వసిష్ఠుడు, ఎనిమిదవ దానికి కణ్వడు. ఒకటవ, తొమ్మిదవ, పదవ మండలాలకు ఒకే ఋషిగాని, అతని గోత్రీకులగాని ప్రాధాన్యత లేదు. బౌద్ధ త్రివిధికలో దీర్ఘనికాయం తే విజ్ఞ సూక్త (1-13)లోను, యితరత్రా యిట్లు చెప్పబడింది- మొత్తం మంత్రకర్తలు పదిమంది. అష్టక, వామక, వామదేవ, విశ్వమిత్ర, జమదగ్ని, అంగిర, ధర్మదాసు, వసిష్ఠ, కళ్యణ, భృగుఋషులు. ఇందులో చెప్పబడిన వామక ఋషి ఎవరో తెలియదు. మిగిలినవారి మంత్రాలు ఋగ్వేదంలో వున్నాయి. ఎక్కువ మంత్రాలకు కర్తలు వామదేవుడు, విశ్వమిత్రుడు, ధర్మదాసు, వసిష్ఠుడు. మంత్రాల ఆదికర్త ప్రకారం వసిష్ఠునికి ప్రధానస్థానం. ఆయన 103 సూక్తముల కర్త. రెండవ స్థానం ధర్మదాసుకి 60 సూక్తముల కర్త. వామదేవుడు 50 సూక్తాలకు, విశ్వమిత్రుడు 48 సూక్తాలకు, గృత్సమదుడు 40, కక్షివాసుడు 27, అగస్త్యుడు 28, దీర్ఘతముడు 25, గోతముడు 20, మేధాది 20, శ్వానామ్యుడు 16, కృత్సుడు 14, మధుచ్ఛండుడు 10, వ్రశ్కణ్యుడు 9, వరాహుడు 5, జమదగ్ని 5 సూక్తాలకు కర్తలు. ఇంతకంటే తక్కువ సూక్తకర్తలు- కపమడు-4, బృహస్పతి-2, హర్యకుడు-1, అపారా-1, అష్టకుడు-1, కుశుడు-1, మదాను-1.

ఋగ్వేద కాలంలో ఆర్యగణములు వారి పురోహితులు

పురోహితుడు	—	గణము	—	ప్రదేశము
1. భృగుడు	—	ద్రుహ్య	—	పరుష్ఠి-అసిక్నిరి మధ్యప్రదేశం
2. అత్రి, గృత్సమదుడు —6వ మండలం	—	పురు	—	విపాక్-కుతుద్రి
3. భరద్వాజుడు —8వ మండలం		భరత (దివోదాను, మదాను)		పరుష్ఠి-విపాక్రి మధ్యప్రదేశం
4 వసిష్ఠుడు —7వ మండలం		భరత (నుదాను)		"
5. విశ్వమిత్రుడు —3వ మండలం		భరత (నుదాను)		"
6. దీర్ఘతమమామతేయ		భరత, క్రుత్సు		"
7. కణ్వడు 8వ మండలం		తుర్వశ, యదు		పరుష్ఠి-అసిక్నిరి మధ్యప్రదేశం

ఈ పై వారంతా దారిశ్రక ప్రముఖులు. ఎక్కువ మంత్రాలు చెప్పారు. కాబట్టి యీ ఆర్యగణ పురోహితులకు చాల ప్రాముఖ్యం యివ్వాలివ్వండి. వయస్సులో వీరు చిన్న, పెద్దలుగ వున్నారు కాని సమకాలికులు. భరద్వాజు, వసిష్ఠ, విశ్వమిత్రులు వీరిలో మరింత ప్రాముఖ్యం కలవారు. కంబర యుద్ధకాలంలోను, తర్వాత జరిగిన దాశరాజ్ఞ యుద్ధ కాలంలోను వీరున్నారు. వసిష్ఠ విశ్వమిత్రులు యుద్ధరు యుద్ధంలో బాగా సహాయం చేశారు. ఆర్యులు స ఘోషముకు వచ్చింది క్రి. పూ 1500. దాశరాజ్ఞ యుద్ధకాలం నుమారు క్రి. పూ 1200 కావచ్చు. అంటే విశ్వమిత్ర కాలానికి ఆర్యులు వచ్చి 14-15 శతాబ్దాలు గడచాయి. మనం యిప్పుడు పూర్వీకులను చూస్తే ఏ ఒకరి తరం ముత్తాతను దాటను. భరద్వాజుని తండ్రి ద్విహర్షుడి, తాతలోక నామ, ముత్తాత అంగిర. కళ్యపుని తండ్రి మరీచి. అంతవరకే మనకు తెలుసు. గోతమని తండ్రి రహూగణుడు. తర్వాత తెలియదు. విశ్వమిత్రుని నాలుగు తరాలు తెలుసు. తండ్రి గాంది. తాత కుశుడు. ముత్తాత ఇషీరధుడు. వసిష్ఠుని తమ్ముడు అగస్త్యుడు.

తండ్రి మిత్రా వరణుడని చెప్పబడింది. ఇది దేవతల పేరయితే వారి పూర్వీకుల సంగతి మనకు తెలియదు. తృగు తండ్రి వరణుడు. ఈ విధంగా నాల్గవరాలు అవగా ఒక శతాబ్దం పూర్వం లేక క్రీ. పూ. 1300లకు ముందున్న ఋషుల పూర్వీకులెవరో మనకు తెలియదు. తర్వాతి కాలంలో మాత్రం ఋషుల పాఠం వర్యాన్ని కాపాడుటకు ప్రయత్నం జరిగింది. పూర్వీకులకు ఎందుకు గుర్తుగ అట్టి పెట్టుకోలేదో - అశ్వర్యం కల్గిఉన్నది కాని అశ్వర్యవదనసననం లేదు నప్తసింహురోకి వచ్చేటప్పటికి అర్కులది ద్రిష్టుర జీవితం. ఇంకా గణయగం నుంచి - జనయుగా న్నుంచి బయటపడలేదు. అవులు, గుర్రాలు, గొర్రెలు, మేకలు పెంచుట వారి జీవ యాత్రకు ప్రధాన పాదనం. వ్యవసాయం పేరుకు మాత్రం వుంది. అవసరమైన అహారదాన్యాదులను నమకూర్చుటకు ఓడి - సింధు నానులు వారికి వున్నాడు. జీవితానికి విలాసానికి కావలసిన ఎన్నెన్నో నెప్పిటిలో అర్కులు వారి నుండి స్వీకరించారు. ఇప్పటికీ వారు సామంత వ్యవస్థకు - ఆర్థిక జీవితానికి దూరంగా ఎట్లుంటారు? సామంత వ్యవస్థ వైపుకు పొగట్టానికి గణతంత్ర వ్యవస్థ గోడలు బద్దలు చేయాలి. అంటే వేర్వేరుగావున్న గణాల నన్నిటిని ఏకం చేయాలి ఏకీకరణం చేపే కృషికి అంతిమ పరిణామం దాశరాజ్ఞయద్దం. ఈ అవగాహనతో మనం మళ్ళిలిస్తే ఋషుల మొదటి 3-4 తరాల వరకు మాత్రమే తెలియటానికి కారణం తెలుస్తుంది.)

నాటినుండి అర్కులు గణ యుగంనుండి సామంతయుగం వైపుకు దృఢంగా అడుగు పెట్టారు. ఋగ్వేద ప్రధాన ఋషులు ముగ్గురు. వారికి ముందు 300 ఏండ్లు అందకార బిందురంగా వుంది. అట్లే వారి తర్వాత కూడ 300 ఏండ్లవరకు వాక్రక సామగ్రి దృష్టితో అందకారం వుంది. ఋగ్వేద ఋషులు నప్తసింధు ఋషులు. నప్త సింధు అప్పటి అర్కుల వివాసం. ప్రభుత్వ క్షేత్రం, అంటే నరవ్యతీనది మొదలుకొని సింధునది వరకు ప్రదేశంవరకు (హరియానా, పాఠాన పక్షా విస్తాన్ వరకు) విస్తరించి వుంది. 300 ఏండ్ల తర్వాత యజుర్వేద, అధర్వవేద బరతేయ శతవద బ్రాహ్మణములవంటి ప్రాచీన గ్రంథాలు రచిస్తున్నాయి. బరతేయ మహిదాసు, యజ్ఞ సర్వగ్గుడు యీ బ్రాహ్మణములకు కర్తలు. అయితే వీరు నప్తసింధులో పుట్టలేదు అర్కుల స్థావరం తుగుసాంవారి (పశ్చిమ ఉత్తరప్రదేశ్)లో వున్నప్పుడు పుట్టారు. కూర్మవ విదేహ (ఉత్తర బీహారు) వరకు, దక్షిణాన భోజ (మధ్య వర్మదా వరకు ప్రదేశం) వరకు వారి ప్రాధానం ప్రాకింది. మరుగునపడిన ఆ 300 ఏండ్ల సంగతులు ఘనకు తెలిస్తే అర్కులు నప్త సింధునుండి తూర్పు దిశకు ఎట్లు పొగారో తెలిపేది.

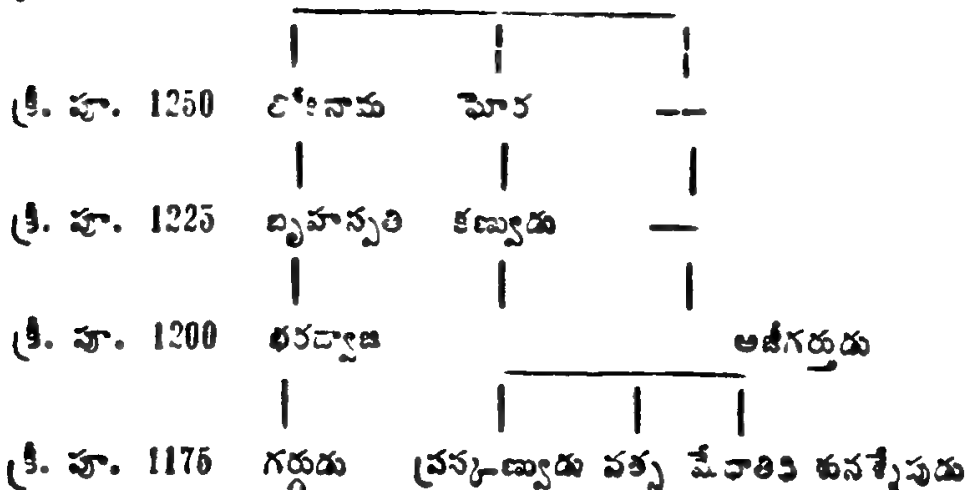
అత్యులు నస్త్రుంపులో ప్రవేశించిన నంగతి కూడ ఋగ్వేదంలో ఎక్కడా చెప్పలేదు. దాన్ని గురించి తెలుసుకోవటానికి మనం తులనాత్మక బాషా విజ్ఞానం, నృసింహాస్త్రం నహాయంగా తీసుకోవలసి వచ్చింది. ఒక్కసారిగ గంతువేసి మూడు ఎందరి ఏండ్ల తర్వాత దివోదాసు, మదానులు; వారి పురోహతులు భరద్వాజ వసిష్ఠులు మొ॥ వారి సంపూర్ణులు, పోరాటాలు గురించి చుట్టి చూసకు తెలుస్తుంది. మళ్ళీ 300 ఏండ్లు "చరిత్ర నరవ్యతి" లు వ్రాస్తుంది. తర్వాత గ్రాహ్యులు రూపంలో మనకు దారిత్ర కాంక్షలు ప్రత్యక్షమౌతాయి. అప్పుడు మనకు కురు పాంచాల సమృద్ధిగణాలు, రాజ్యాలు కన్నడతాయి ఇదే కాలంలో ఆర్య జాతీయులు ఆర్య దేవతలనుండి విడివడి ఉపనిషత్తుల రూపంలో పైకి పోతున్నట్లు తోస్తుంది.

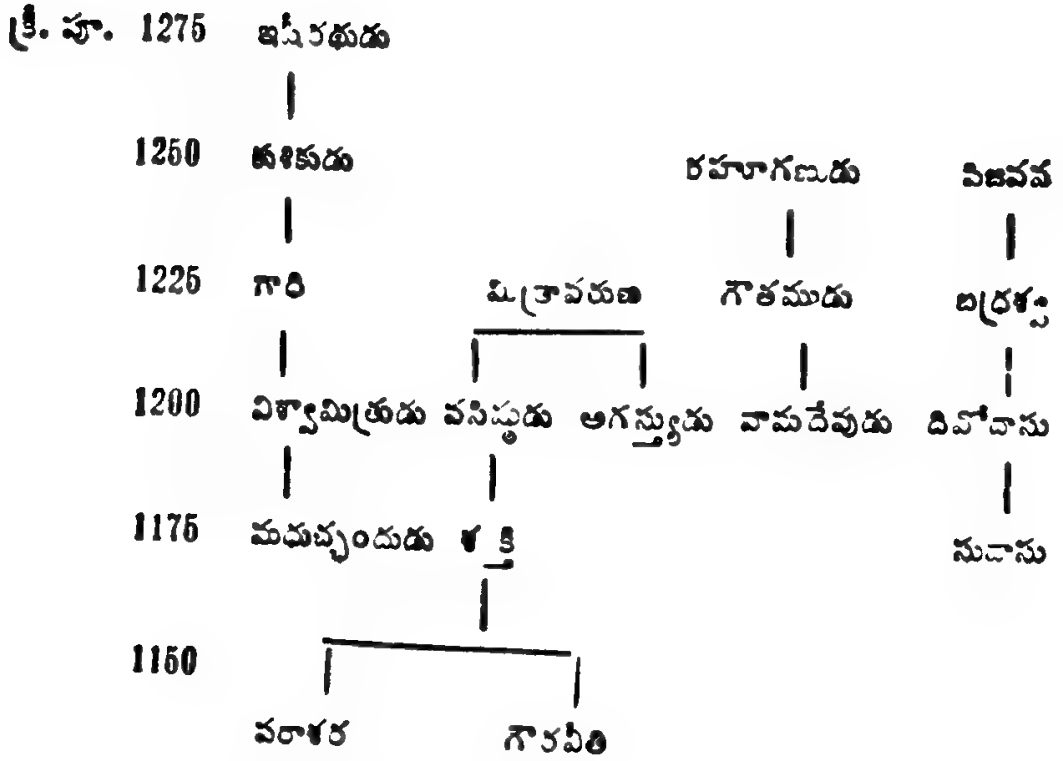
ప్రధాన ఋషుల రాజకీయ జీవితాన్ని గురించి వారి యజమానుల యుద్ధ సందర్భంలో చెప్పుకొందాం. ఆర్య పురోహతులు ధృవకర్తలు, కివులు మాత్రమే కాదు, వారు తమ గణాలకు ప్రధాన మంత్రులు. వేదా నాయకులు కూడ. మునలి తనంలో వారు ప్రత్యక్షంగా యుద్ధంలో పాల్గొనలేక పోయినప్పుడు తమ యువతను, పంశీకులను యుద్ధంలో పాల్గొనుటకు ఆహ్వానించేవారు. శక్తివంతులైన వారి కులస్తుల లగ్నం ధనుర్మాసంలో విజయం సాధించుటకు వారి అండదండలు ఎంత గానో తోడ్పడేది.

ఋషుల వంశ వృక్షం

క్రి. పూ. 1275

అంగిర

1. భరద్వాజుఁడు : ౪0 సూక్తైశ్చర్య. బృహస్పతి పుత్రుడు, ఋగ్వేదంలో రెండవవాడు. దివోదాసు (సుదాసు తండ్రి) పురోహితుడు. ఆర్యగణాల అంతర్యుద్ధంలో వసిష్ఠుడు సుదాసుకు ఎంతో సహాయం చేశాడు. అట్లే భరద్వాజుడు దివోదాసు విజయాలకు తోడ్పడ్డాడు. ఋగ్వేదం ౪వ మండలమంతా ఆయనది, ఆయన వంశీకులది అందు భరద్వాజుడు దివోదాసు విజయాలను వర్ణించాడు. 'తరేమ, తారరేమ, తవావసా తరేమ (౪-15-15). అనగా మేము తరించారి, మే మంతా మీ రక్షణలో తరించారి, అనేది ఉద్దేశ్యం. మేము మంచివీరులతో నూరు శరత్తులు అనందంతో వుంచారి' అనేది రెండవ వృద్ధేకం—

తా సూరిభ్యో గణతేరాసి సుమ్నంమదేమ శతహిమాః సువీరాః॥ (౪-4-8)

అమాచై న మరణ్యే సాహిరిషో మదేమ శతహిమాః సువీరాః॥ (౪-24-10)

ఆయన అరణ్యము సార్లుకుపైగా “అద్రోధవాచ” అనగా అమిథ్యావాది శబ్దాన్ని ప్రయోగించాడు. (౪-5-1). చాల ఋక్కుల్లో దివోదాసుని పేర్కొన్నాడు. కాని దాసుని గురించి చెప్పలేదు. ఆయన అప్పటికి బహుశా చనిపోయి వుంటాడు, లేక సుదాసుని కిడుకొరి వుంటాడు. కిడుకొరి వుంటే ఆ ఋక్కులు సంకలనం చేయబడక పోవచ్చు. లోభ ద్వేషాల్లో ఆ ఋషి పురోహితులు నేటి వారి వంశీకులకు తీసిపోరు. సుదాసు

అయన్ని రాజపురోహిత వదనినుండి పవిత్రరాని వానిగా తీసివేస్తే ఆయన కావనార్థాలు పెట్టకుండా వుంటాడా ఏమిటి : ఋషి పురోహితులు తమతమ యిష్ట దైవముల మహిమను వర్ణించిన ఋక్కులే ముఖ్యంగా ఋగ్వేదంలో సంగ్రహించ బడ్డాయి. భరద్వాజుని దేవతలు విఫలులయ్యారు. ఆ ఓటమిని తెలిపే అతని స్తుతులను సురక్షితంగా ఎందుకు వుంచాలి ?

భరద్వాజుడు ఆధ్యాత్మిక శక్తిని కోరువాడు కాదు. 'అగ్నిధవతు వస్తనూః' అనగా మా శరీరాలు రాయివలె దృఢంగా వుండుగాత (8-76-12) అని ప్రార్థించాడు. ఆయన యజమాని దివోదానుకు, అర్యగవా రందరికీ ఉన్మలరాజు శంబరుడు మహా శత్రువు. శంబరుడు విపాక-పరుష్టీ వదుల మధ్యస్థ ప్రాంతం అనగా నేటి కాంగడాకు రాజు. అతడు ద్రావిడుడుకాదు, కిరాతుడు అని యదివరలోనే చెప్పుకొన్నాం. ఆయనకు మూడు దుర్గాలున్నాయి. 19 శతాబ్దివరకు శత్రు దుర్భేద్యంగా వున్న కాంగడానంటి దుర్గం వాటిలో ఒక బైవుండవచ్చు. వాటిని పురాణాన్ని. పురాణం గురించి చెప్పే బిచ్చుడు ఆయన అనగా రాగివలె దృఢమైనవి, అశ్వన్నయీ అనగా రాయివలె గట్టివి అని తెలిసింది. ఆ కొండ దుర్గాలు రాతివే అయి వుంటాయి.

భరద్వాజుడు ఆర్యులకు శత్రువులైన మరి కొంతమంది అసుర రాజులను పేర్కొన్నాడు- చుమురి, చుని, కుష్ట, అకుష్ట, ఏశ్రు. వీరంశా కొండరాజులు. శంబరునికి నహాయం చేశారు. విస్ఫుండేహంగా శంబరుడు అందరికంటే ప్రధాన శత్రువు. భరద్వాజుడు భీషణ యుద్ధాల్లో నాయకుడు, పురోహితుడు. కపచం, విల్లు, విల్లుత్రాడు, అంచులబొది, రథం, గుర్రం, గొడ్డలి మొదలైన యుద్ధ పరికరాలను ఆయన వర్ణించుట సహజమే.

భరద్వాజుడు క్షేత్రాంశు, అరద్యాలకు గురించి చెప్పాడు (8-1-14). దీన్ని బట్టి ఆర్యులకు వానితో సంబంధమున్నట్లు తెలుస్తుంది. పోరాల్లో వారు యవలు, యితర దాన్యాలు కొద్దిగా వండించేవారు. వాటిని కరంథ (పిండి) చేసుకొని పెరులతో తినేవారు. పాలు, పెరుగు, నెయ్యి, మాంసం- వారి ఆహారంలో ముఖ్యమైనవి. ఇందులకు ప్రతి కుటుంబానికి వేలాది గోవులుండేవి. అందుచేత వారికి పోరాల్లో కంటే పచ్చిక బయళ్ళు బాగా అవసరం. గుర్రం యుద్ధానికి, సవారికి (వాహనంగా) వుపయోగపడేది. దాని మాంసం కూడ వారి ఆహారంలో భాగమే. దివోదాను కుమారుడు మహాను. వసిష్ఠుడు మహానుజేత అశ్వమేధ యజ్ఞం చేయించాడు. (బకరేయం 8-4-21) ఈ యజ్ఞ వర్ణన అత్యంత ప్రాచీన చుని చెప్పాలి. వాయుమావ

అన్యవర్తిరాజు కెందుల అవులకు దానంగా యిచ్చాడు. అప్పటిలో గోదావరి గొప్ప. అర్యములు మంచి గోవులను, గుర్రాలను కోటకొనేవారు. దివోదాసుని, సోమ గోష్ఠిలందు కానుక పొల్గొన్నట్లు భరద్వాజుడు చెప్పాడు. (8-18-8) నాకు సోమపానం కర్మ సాధారణ విషయం. సోమయాగం అని చెప్పి దానికి దివ్యపూజా రూపం యివ్వవలసిన అవసరం అప్పుడు లేదు.

దివోదాసు తండ్రి బ్రధ్వక్యుడు. అతడు అయ్యల్లో గణవ్యవస్థను అంశంవేసి ఏకం చేయటానికి ప్రయత్నించాడు. ఆ యత్నాన్ని యదు, తుర్వక గణాలు కెందుల ఎదిరించాయి. దివోదాసు వారిని అణగగల్గాడు. అతడు 80 మేల దారులను (అసుర లు) సంహరించాడు. ద్వారాస్పత్య భరద్వాజుడు ఏడు తోబుట్టువుల సరస్వతీ నది గురించి చెప్పాడు (8-81-2). పురుకుత్సుడు దాసుల ఏడు పురావుల ద్వారం చేశాడు (8-20-10). పురుగజాల రాజు పురుకుత్సుడు. దీన్నిబట్టి భరద్వాజుడు తన రాజు వద్ద మాత్రమే కాదు, యితర గణాల్లోకూడ గౌరవం వున్నట్లు తెలుస్తుంది. బృహస్పతి దేవత పేరుకూడ. భరద్వాజుని తండ్రికూడ బృహస్పతి. ఆయన్ని దేవులకు కొంటేమాత్రం భరద్వాజుని తండ్రి ఎవరైందో మనకు బోధపడదు. కాని ఋషుల వంశావళిని పరిశీలిస్తే భరద్వాజుని తండ్రి బృహస్పతి, తాత లోకనామ, ముత్తత అంగిర అని స్పష్ట పడుతుంది. అంగిర కెందవ పుత్రుడు హేరముషి-అంగిర సంతానంలో వున్నవారు- తిరక్పి, హిరణ్యస్తావ, వకుశ్రుత, శ్రుతకక్ష. తిరక్పికి సంతానం యిద్దరు. ఋణిశ్వా, సుమిత్ర. కాని అంగిర పుత్రుల్లో ప్రసిద్ధులు— హేర, లోకనామ. హేర పుత్రుడు కణ్వడు. ఆయన ప్రఖ్యాత ఋషిపుత్రులు— వత్స, మేధాది, ప్రస్కంజ్య, ప్రగాధ. ప్రగాధునికి అనేక ఋషిపుత్రులు ఉన్నారు. అంగిర మనుషుడు భరద్వాజుడు. ఆయనకు కూడ మంచి యోగ్యులైన సంతానం వుంది. ఆయన పుత్రుల్లో గర్గ, ఋణిశ్వా, కిష్కిర ఋషులు.

2. వశిష్టము : ఆయన అందరికంటే ఎక్కువ సూక్తాలు చెప్పాడు. ముందుగ ఆయన్ని చెప్పి, ఆయనకు పోటీ అగు భరద్వాజుని తర్వాత చెప్పాలి. భరద్వాజుడు 80 సూక్తాలే రచించాడు. ఈ ఋషులు తమ జీవితకాలంలో రచించిన ఋక్కుల నన్నీ వారి పంతులు సంగ్రహించలేక పోయారని అనుకోవాలి. వారి రచనా కాలానికి కెందులవందల సంవత్సరాల ఏప్పుట అనగా క్రీ.పూ. 1000లో వారి ఋక్కులు సంగ్రహించే వారు. కాని అవి వ్రాయబడలేదు. శ్రుతిరూపంలో కంతస్తం చేయ బడిన వాటినికూడ రిపిలో వ్రాయటానికి తర్వాత వారి శతాబ్దాలు పట్టాయి. ఇట్లు

వేదాలు లిపిబద్ధం అయ్యాయి. కాని వేదపాఠకులు వేదపాఠ స్వర యుక్తంగా కంఠ స్తం చేసి వుంచుకొంటున్నారు. నానాటికి వేద పాఠకుల సంఖ్య తగ్గిపోయి వుంది. దీన్నిబట్టి తెండు మూడు వంతుల వింశతర్వాత ఏ ఒక వేదపాఠకుడు దొరకని స్థితి ఏర్పడ వచ్చునని తోస్తుంది.

వసిష్టని తండ్రి మిత్రావరణ. మిత్రావరణుని దేవత అంటారు. వసిష్టని తమ్ముడు అగస్త్యుడు. వసిష్టని ఎఱుఱు చిత్రమహా, ద్వురీ. వీరి ఋక్కులున్నాయి. ఆయన పుత్రుల్లో పెద్దవాడు, నమర్దుడు శక్తి. శక్తికి యిద్దరు ఎఱుఱు పరాశర, గౌరవీరి. వీరందరు ఋగ్వేద ఋషులు. ఋగ్వేదం తర్వాత ఉన్న సాహిత్యంలో అంటే మహాభారత, రామాయణ, పురాణాల్లో యీ ఋషుల, వీరి నమరాలిక రాజుల వంశావళిలో వారి తాతమారు జరిగింది.

వసిష్టుడు ఋగ్వేదం ఏడవ మండలం ఋషి. ఒక మండలానికి ఒక ఋషి ప్రధానంగా వున్నారు. అయితే వారికి, వసిష్టనికి తేడా వుంది. ఇతర ఋషులు, రాము, తమ పుత్రపౌత్రులు మండలాలను రచించారు. కాని వసిష్టుడు ఒక్కడే ఏడవ మండలం అంతా అనగా మొత్తం 104 సూక్తాలను రచించాడు. 101వ సూక్తం శక్తి రచించింది అని అంటారు. 101, 102 సూక్తాలు కుమార ఋషి రచనలని సందేహం ప్రకటిస్తున్నారు. వసిష్టని రచన ద్వారా నాటి చాత్ర, భూగోళం తెలిసినట్లు యితర ఋషుల సూక్తాలద్వారా మనకు తెలియదు. “యూయం పాతస్యస్త్రీః సదావః” అనగా మీరు మాకు నవా ఆరోగ్యాన్ని యిచ్చి కాపాడండి— అను మకుటంతో డజను వర్ణాయాలకు పైగా మంత్రాల్లో చెప్పాడు. కందుడు ఆర్యులకు యితర ఋషులకు యిష్టమైనం. వసిష్టనికి కూడ ఆయన యిష్టమైనం. ఆయనకున్న యితర చైవాల— మిత్ర, సూర్య, అగ్ని, విశ్వదేవ, వరుణ, అశ్విద్వయ, ఉష, నరస్వతి.

ఈ కాలంలో చనిపోయిన తర్వాత శైవులు శైలాపానికి, వైష్ణవులు వైకుంఠానికి, కొందరు కృష్ణభక్తులు గోరూరిని పోచల్లిపట్లు ఆ కాలంలో ఆర్యులు యింద్రలోకానికి పోవాలనుకొనేవారు.

ఋగ్వేదం తర్వాత వచ్చినవి సామవేదం, యజుర్వేదం, అఽపర్వవేదం కాని వీటి వలన మనకు చాత్ర ఎక్కువగా తెలియరాదు. వీటి తర్వాత వచ్చినవి బ్రాహ్మణములు. ఐతరేయ బ్రాహ్మణం ఋగ్వేదానికి చెందింది. బ్రాహ్మణములు బ్రహ్మ సంబంధమైన గ్రంథాలు. బ్రహ్మ అనగా మంత్రం, యజ్ఞం. బ్రాహ్మణములు

యజ్ఞాల్లోని వివిధ క్రియలను, ఆ సంవత్సరంలో వాటిలో వేద మంత్రాల వినియోగాన్ని గురించి తెలుపుతాయి. వసిష్ఠుని పేరు ఐతరేయ బ్రాహ్మణంలో ఆరణ్యకులకు కంటే ఎక్కువగా వచ్చింది. 7-13-13 ఋక్కునుబట్టి చూడండి— హోత విశ్వామిత్రుడు, అధ్వర్యుడు జమదగ్ని, బ్రహ్మ వసిష్ఠుడు, ఉద్గాత అమాత్యుడు. షరోహితుడు నుయవన పుత్రుడు అజీగర్తుడు. అజీగర్తుడు దురాశపడి 300 గోవులకై తనకొడుకు కునశ్శేషుని తన చేతులతో వరికి బలి యిచ్చుటకు అంగీకరించాడు. కాని కొడుకు తన కిందరి నుండి తప్పించుకొని విశ్వామిత్రుని తండ్రిగా చేసుకొను తలంపుతో వెళ్ళి ఆయన ఓడిలో కూర్చొన్నాడు. అజీగర్తుడు విశ్వామిత్రుని అడిగాడు— ఓ ఋషీ, నా ఎత్తుని నాకు యివ్వండి.

విశ్వామిత్రుడు— ఇవ్వను. దేవతలు యిదిన్ని నాకు యిచ్చారు

ఇట్లు చెప్పి ఆయన కునశ్శేషుని పేరు మార్చి దేవరాత విశ్వామిత్ర నామరణం చేశాడు.

అంతట అజీగర్తుడు కొడుకును బ్రతిమలాడు కొంటాడు — పుత్రా! (తల్లి దండ్రులం) మేమద్దరం విన్ను విచిస్తున్నాం. నీవు అంగిరస అజీగర్త పుత్రుడవు. ఓ ఋషీ! నీవు నీతండ్రి తాతల గృహాన్ని విడువవద్దు. మావద్దకు రమ్ము.

కునశ్శేషుడు : నేను కూర్చుంటున్నాను ముట్టని ఆ వస్త్రపును (కత్తిని) నీచేతిలో వుండగా చూశాను. ఓ అంగిరసా! నీవు 300 అవులను నాకంటే ఎక్కువనుకొన్నావు.

అజీగర్తుడు : పుత్రా! చేసినవాని కి నేను వశ్యాత్వాప పడుతున్నాను. ఆ పాపాన్ని నివారించుకొని నీకు 100 అవులను ఇస్తున్నాను.

కునశ్శేషుడు : ఒకసారి పాపం చేయకల్గినవాడు మరొకసారి పాపం చేస్తాడు. నీవు కూర్చున్నావు నుండి ముక్తిని పొందలేదు. నీవు చేసిన పాపం ఏ విధంగా నివారించ బడదు.

ఐతరేయ బ్రాహ్మణంలోని యీ వ్రసంగాన్ని బట్టి వసిష్ఠ, విశ్వామిత్ర జమదగ్ని, అయాన్య, అజీగర్త, కునశ్శేష ఋషుల ఒకే కాలంలో వున్నట్లు తెలుస్తుంది. 7-13-14 ఋక్కులోని రెండవ పాదం వ్రకారం వసిష్ఠుడు ముదానుపై జవనుకు ఒక యజ్ఞ విధిని చెప్పినట్లుంది. ఎనిమిదవ మండలంలో ఒక గొప్ప విశేషం తెలుస్తుంది (8-4-1). ఇంద్ర మహర్షివేగంతో వసిష్ఠుడు ముదానుకు మహర్షివేగం చేశాడు.

అతడు భూమివంశా జయించాడు. అశ్వమేధం చేశాడు. సుదాసు తండ్రి దివోదాసు. భరద్వాజాడు దివోదాసుకు పురోహితుడు. అతడు సుదాసుకు మహాభిషేకం ఎంచుకు చేయలేదు ? వసిష్ఠుడే ఎంచుకు చేశాడు ? దివోదాసుని మరొక పుత్రుడు ప్రతర్దనుడు. ఇతడూ కాశీరాజు ప్రతర్దనుడు ఓక్కరే అని అనుకోకండి. కుల పురోహితుడగు భరద్వాజుని విడిచిపెట్టి వసిష్ఠుని పురోహితునిగ చేసుకొన్నందు వలన సింహాసనం కొరకు అన్నదమ్ముల మధ్య తగాదా వచ్చినట్లుంది. ప్రతర్దనుడు పెద్దవాడై వుంటాడు. దివోదాసుని గద్దెపై అతన్ని భరద్వాజాడు కూర్చోపెట్టి వుంటాడు. గుప్త చంద్ర గుప్తుని వలె సుదాసు కూడ తన తండ్రికి నమర్తుడైన వారసుడై వుండివుంటాని. తగాదాలో భరద్వాజాడు ప్రతర్దనుని వక్షం వహించాడు. సుదాసుని వక్షం బహు చతురుడు, సంతాన వంతుడు వసిష్ఠుడు వున్నాడు. ఐతరేయ బ్రాహ్మణంలో ఇంద్ర మహాభిషేకంతో సుదాసుకు మహాభిషేకం చేశాడు. అనుటవలన పై విషయం మరింత బలపడింది. ఋగ్వేదంలో ప్రతర్దనునికి, వసిష్ఠునికి తగాదా వచ్చినట్లు చెప్పలేదు. సింహాసనం ఎక్కుటలో అన్నతో సుదాసు తగాదా పడినట్లు కూడ చెప్పలేదు. కాని సుదాసుకు వసిష్ఠుడు పురోహితుడగుట, దాశరాజు యుద్ధానికి తోడ్పడుట పై విషయాన్ని బలపరుస్తున్నాయి.

వసిష్ఠుని రచనల ప్రకారం సుదాసుకు తండ్రి దివోదాసు (7-4-7). దివోదాసు 100 ఆయనేపురాలను నాశనం చేశాడు. ఇట్లు భరతగణాం ప్రతాప వృద్ధికి ఆయన తోడ్పడుచున్నందున వసిష్ఠుడు చాల గర్వపడ్డాడు—

దండాశివేగో అజనాన అనన్

సరిచ్చిన్నా తరితా అర్చకానః

అభవచ్చ పుర ఏతా వసిష్ఠ

అ దిత్తుత్సానాం ఏతో అవ్రధంత || (7-31-8)

అనగా మొదట్లో భరతులు కర్రతో కొట్టబడిన ఆవులవలె విడివిడిగా వున్నారు. వసిష్ఠుడు వారికి పురోహితుడైనాడు. క్రుత్సుల సంతానం వృద్ధికెంద నారంభించింది.

వసిష్ఠుడు 7వ మండలంలో అనేక చోట్ల భరతుల విజయాన్ని గురించి చెప్పాడు. భరతులు పురులను ఓడించారు (7-8-4). సుదాసుతో చేసిన యుద్ధంలో 88 వేమంది ద్రుహ్యులు, అనులు హతమయ్యారు (7-18-14)

విగవ్యవో ౭ నవో ద్రుహ్యవశవ, వప్తిః శతాసుమపుః పటోనహస్రః

షష్ఠీర్వివాసో అదిషద్ దువోయు, విశ్వేదిద్రుహ్య వీరాకృతాని ||

త్రుక్కులు యమునకు అవైపున దేవ, అజ, శిగ్రు, యక్షులను ఓడించారు (7-18-18).

అవ దిండ్రం యమునా తృత్యవశ్చ పాత్రభేదం నర్వతా ముపాయత్.

అజానశ్చ శిగ్రవోయక్షవశ్చ బలిం శీర్షాణి జత్రురశ్వాని.

వసిష్ఠుడు అనార్యులను శిక్ష్దేవునిగా - మా శిక్ష్దేవా అవి గుర్తుముకం :- అనగా శిక్ష్దేవుని పూజకులు మా యజ్ఞమందు జోక్యం కల్గించు కొనకుండా వుండురుగాక (7-21-5). శిక్ష్దేవునిని లింగపూజ చేయువారు. వసిష్ఠుని 7-33-3 ఋక్కునుబట్టి దాశరాజ్యయుద్ధం సింహరీతాన జరిగింది -

ఏ వేన్నుకం సింహమే చింతితే వేన్నుకం భేదమే చింతమాన .

ఏవేన్నుకం దాశరాజ్యే సువారంప్రసావ దిండ్రో బ్రహ్మణా వో వసిష్ఠః॥

అనగా అశురు వీరితో యీ ప్రకారం సింహులు చాటాడు. వీరితో యీ ప్రకారంగా భేదమి చంపాడు. ఓ వసిష్ఠులారా! మీ ఋక్కు ద్వారా యింద్రుడు దాశరాజ్య యుద్ధంలో యీ ప్రకారంగా సుదానుని రక్షించాడు. సుదానుని రక్షించాడు అంటే సుదాను గెల్చాడు పౌరాణిక యుగంలో వసిష్ఠుని వేళాపుత్రు డన్నారు. గణ యుగంలో దేవతవ్యయ సదా కవ్యయగా వుండేవారు. వారి ప్రేమ స్థిరంకాదు. కొబ్బి వారిని దేవగణితలు అన్నారు. వసిష్ఠుడు మైత్రావరుణుడు అనగా మిత్రవరుణ సంతానానికి ఉర్వశికి జన్మించాడు (7-33-11)-

ఉతాని మైత్రావరుణో నసిష్ఠోర్వశ్యా

బ్రహ్మణ్ మనస్వోది జాతః .

ద్రవ్యం స్కన్నం బ్రహ్మణా దై వ్యేన

విశ్వదేవాః పుష్కరేశ్వ దదంత॥

సప్రకేత ఉభయస్య ప్రవిద్వాన్ తృహన్రదావ ఉతవా నదానః .

యమేన తతం పరిధిం పయిష్యన్నవ్వరసః పరిజ్ఞాతే వసిష్ఠః॥ (7-33-12)

ఈ ఋక్కునందు వసిష్ఠుడు అప్పిరనకు పుట్టినట్లు చెప్పబడింది. అశురు దేవతలకు లేక దేవతవ్యయకు పుట్టాడు- అని చెప్పుకొంటే మనకు అతని కల్గి దండ్రు రెండైరి తెలియకుండా పోతుంది. వసిష్ఠుడు యాతుదాన, యాతుమావాన (ఇంద్ర జాతుడు) వర్ణన చేశాడు (7-104-15, 7-1-15). పార్శ్వ రావలో 'దరోగ' శబ్దానికి అర్థం అబద్ధం. వసిష్ఠుడు 'ద్రోదవాన' శబ్దాన్ని వుపయోగించాడు (7-33-10).

తర్వాత వచ్చిన సాహిత్యంలో వస్తువులు, అగస్త్యుడు అన్నవమ్మలన్నారు.
 విమ్యుతో జ్యోతిః పరిసంజహానం
 మిత్రావరుణా యదపశ్యతాం త్వా ।
 త ర్తేజస్మోత్తైకం వసిష్ఠా గర్భ్యో
 యత్వా విశ ఆజితాః (7-39-10).

ఋగ్వేదంలోని యీ ఋక్కు పై విష హున్ని బలవరుస్తుంది. దాక రాజ్ఞి
 యుద్ధంలో సువాసుని గెలుపు వస్తువుని జీవితంలో గొప్ప విజయం గొప్ప విశేషం.
 వస్త్రసంహారో వేర్వేరుగా వున్న అర్క గదాలను ఏకం చేశాడు. అప్పుడు వదిమంది
 రాజులు కలిసి ఎదురుతిరిగి సువాసుతో యుద్ధం చేశారు (7-39-1).

దశరాజాః సమితా ఆయజ్యవః
 సుదా సమింద్రా వరుణావ యయుదుః
 సత్యా వృధామద్ మనదాముప స్తుతిర్దేవా
 ఏషా మథనన్ దేవహూతిషు॥ (7)
 దశరాజ్ఞే పరియత్రాయ విశ్వతః
 ఇంద్రా వరుణావ శిక్షతం ।
 శ్వేత్యంచో యత్ర నమసా కపర్దినో
 ధిమా ధీవంతో అసవంత తృతృవః॥ (8)

అనగా ఇంద్ర వరుణులారా! యుద్ధమందు యజ్ఞ విముకులైన వదిమంది
 రాజులు సువాసుతో పోరాడలేరు యజ్ఞానికై వున్న మా స్తుతి సత్యం. వీరు
 దేవతలను ఏవ్వగాకే దేవగణాలు వచ్చాయి (7-39-7).

ఓ ఇంద్ర వరుణులారా! దశరాజ్ఞ యుద్ధంలో చుట్టూ ముట్టడి వేయబడ్డ
 సువాసుని వీరు సహాయం చేశారు. ముకులు వేసుకొన్న గౌరవార్థం గల శ్రుతులు
 దశరాజ్ఞ యుద్ధంలో మిమ్ములను స్తుతి పూర్వక స్తోత్రంతో పూజిస్తున్నారు.
 (7-39-8)

శ్రుతుల దేశంలో దశరాజ్ఞ యుద్ధంలో సువాసు పోరాడినట్లు చెప్పబడింది.

3. విశ్వామిత్రుడు: ఋక్కుల సంఖ్యనబట్టి ఎక్కువ రుక్కులను రచించి
 చివారిలో మూడవవాడు గోతమ పుత్రుడు వామదేవుడు కాని యిక్కడ ముందుగా

విశ్వామిత్రుని గురించి ఆయనకున్న ప్రాముఖ్యతనుబట్టి చెప్పుకున్నాం. ఆయన ఇషీరధుని మునిమనుమడు, కుశుని మనుమడు, గాదిపుత్రుడు. అతడు పెద్దరికంలో తరద్వాజి, వశిష్టులకు సమానుడు. అతడు ఋగ్వేద మూడవ మండలం ఋషి. రామాయణంలోని విశ్వామిత్రునికి, ఋగ్వేద ఋషికి ఏమీ సంబంధంలేదు. అది పౌరాణిక కల్పనమాత్రమే, వాస్తవక న్యంకాదు. అతడు ఇంద్ర, వరుణ బృహస్పతి, పూష, నవిక, సోమ, మిత్రాది దేవతలను స్తుతించాడు. 3, 333 దేవుళ్ళను (33 కోట్లు కాదు) 33 దేవతలను ఆయన ముందుగ పేర్కొన్నాడు త్రిశతం త్రిశ్చదేవాన్ (3-8-9), త్రిణి శతా త్రిసహస్రాణ్యగ్నిం త్రిశచ్ఛదేవా నవవార పశ్యన్ (3-8-9) అనగా 3, 333 దేవుళ్ళను అగ్నిపూజించాడు. తన సహచరుడైన జమదగ్నిని (10-161-163), తన వంశీకులగు కుశులకు (3-28-12) పేర్కొన్నాడు. తూర్పున వున్న కుశులు సంఖ్యలోను, వరుకుబడిలోను అధికులు. వశిష్టుడు సుదాసుకు మహావిషేకం చేసి దాశ రాజ్య యుద్ధంలో అతనికి సహాయం చేశాడు. అటువంటి వసిష్టుని విడిచి కుశుల విశ్వామిత్రునివై పు మొగ్గారు. పౌరుషవంతుడు, కార్యార్థులు అగురాజులు ఒక పురోహితుని వదలిపెట్టి మరియొకరిని చేపట్టుట సహజం, ఈ మార్పును వసిష్టపుత్రుడు శక్తి వ్యతిరేకించాడు ప్రాతాతా పోగొట్టుకున్నాడు కాని ఫలితం లేకపోయింది.

వదులను ప్రార్థించి లోతు కేసుకొనుటగాని, దారి చేసుకొనుటగాని వసిష్టునికి తెలుసు (7-18-5)- 'సుసాపే అర్హాంసిగావాని అకరోత్' విశ్వామిత్రుడు కూడ అట్లే చేశాడు. విపాక్ శకుద్రి వకులకు తక్కువ లోతు కమ్మని ప్రార్థించిన సంవర్షంలో చెప్పిన రుక్కులు ప్రశ్నోత్తర శైలి అనగా ప్రశ్న-జవాబు వద్దతిలో వున్నాయి. అవి ఋగ్వేదంలో అందమైన, రమణీయ మైనరుక్కులు. మంచి కావ్యం. నమల గుండెలను కరిగించగల కవిత్వం చెప్పినవాడు వసిష్టుడుకాదు, విశ్వామిత్రుడు.

ఇక్కడ ఆ సూక్తంలో కొన్ని అంశాలను చదివూద్దాం.-

విశ్వామిత్రుడు : (3-33-5) విపాక్-శకుద్రి వదులు కొండల నుండి నీటితో- కట్లు విప్పుకున్న గుర్రాలవలె అట్టహాసం చేస్తూ, దూడలను వాక్సల్యంతో నాకటానికి ఆరాటపడుతున్న గోమాతలవలె నముద్రం దిశగా పరుగుతీస్తున్నాయి. ఓ వదులారా! మీరు రధికులవలె యంద్ర ప్రేరితములై స్తుతులను వింటూ స్వచ్ఛమైన నముద్రం పై పుకు వెక్కుకున్నారు. మీరు చంచల తరంగాలతో ముందుకు సాగుతూ దగ్గర దగ్గరగా వెక్కుకున్నారు. మీరు నా సౌమ్య వాణులకు వి టానికి ముహూర్త

కొలం వరుగును అవండి. కుళిక పుత్రుడను నేను నా మనస్సులోని కోర్కెను చెప్పటానికి వికారి నమలైన మిమ్ము ఆహ్వానిస్తున్నాను.

నమలు : వజ్రహస్తుడు ఇంద్రుడు మా కొరకు వర్వకాలను వదిలి నీటిని లోతు వేళాడు. నుసాడి నవిత్రుడు మమ్ము కొంపోతున్నాడు. ఆయన అజ్ఞాను పారంగా మేము వికారిరూపం ధరించి వెళ్ళుతున్నాం.

విశ్వామిత్రుడు : భగినులారా! అగండి. కవిమాట వివండి. ఇకడునిద్దుబండిపై చాలా దూరంచుండి వచ్చి వున్నాడు కొంచెం క్రిందకు తగ్గి మీరు దాటటానికి వీలు కలుగజేయండి బండి అద్దవరకు మాత్రమే లోతు కల్గి వుండండి

నమలు :- ఓకనీ! నీవు దూరంచుండి శకటంపై వచ్చావు. నీవాడిని అరికిస్తున్నాం. బిడ్డల పాలిచ్చు కోరికతోనున్న కల్గివలె లేక పురుషుని అరింగవంచేయు తరుణివలె నీరసం మేము లోతు తగ్గుతున్నాం (3-33-10).

విశ్వామిత్రుడు :- ప్రయోలారా! యుద్ధంలో ఆవులను కోరునట్టి యింద్రుని ప్రేరణలే భరతులు మిమ్ము దాటకల్గినచో మిమ్ములను నేను యజ్ఞాల్లులుగా ఎంచుకొని స్తోత్రం వేస్తాను (3-33-12).

విశ్వామిత్రుడు నువాసుని గొప్పవేళాడు. సింహునదిని స్తబింపవేళాడు (3-33-3). తర్వాత నువాసుకు కల్గిన విజయాల్లో ఆయన చాలా సహాయం చేశాడు. ఆయన తన సమకాలికులైన పైయిద్దరు ఋషులువలె పుత్ర, పౌత్ర, సంతాన, మనుకులై ప్రార్థించాడు విశ్వామిత్రుని యీ బ్రాహ్మ (మంత్రం, వాక్కు) భరతగణాంశు రక్షించుచు- అని ఆయన వచ్చుకం. (3-33-12).

“విశ్వామిత్రస్య రక్షతి బ్రహ్మాదం భారతం జనం”.

దేవుడు విశ్వామిత్ర సూక్తులను ప్రచారం చేసినట్లు ఐకరేయ బ్రాహ్మణం వాన తెలుస్తుంది. (ఐకరేయం 3-4-18). దీన్నిబట్టి విశ్వామిత్రుడు అందరకు మిత్రుడు. ఆయన గొప్ప గొప్ప యుద్ధాలను నమస్కించాడు ఆయన అందరకు మిత్రుడెట్లా అవుతాడు? అవును, ఆయన కునక్కేపుని ప్రాజ్ఞలు రక్షించాడు. అంటే ఆయనకు వరదలి అయిష్టం అని తెలుస్తుంది. విశ్వామిత్రునికి నూర్గురు పుత్రులనుబి వచ్చుకగింది కాదు కొడుకులు, మనుషులు, ముని మనుషులు అందరు కలిపి వుంటారేమో! మధుచ్చంద, ఋషభ, రేణు, ఋత ఋషులు ఆయన పుత్రులు

అనిపిస్తుంది. మనుషులలో మధుచ్ఛందుని కొడుకులు అపమర్షణ, జేత- ఋషులు. ఋతపుత్రుడు ఉత్కిలుడు కూడ ఋషి.

ఐతరేయ బ్రాహ్మణమందు యిట్లు వ్రాయబడివుంది- విశ్వామిత్రునికి నూర్గురు కొడుకులు. వారిలో 10 మంది మధుచ్ఛందునికంటె వయస్సులో పెద్దవారు, మిగిలిన వారు చిన్నవారు. కునశ్శేపుని దత్తత చేసుకొనబడు పెద్దవాళ్ళు ఒప్పుకొనలేదు. అంతటి విశ్వామిత్రుడు 'మీనంతానం అభిక్ష్య భక్షాం చేయుగాక' అని వారిని శపించాడు. అంద్ర, పుంద్ర, శబర, పులింద మొ॥ ఓస్యులు వారి సంతానం అవి అంటున్నారు. మధుచ్ఛందుడు, అతనికంటె చిన్నవారు- అందరు విశ్వామిత్రునితో యిట్లు చెప్పారు- "ఓకండ్రీ! మేము మీరు చెప్పిన ప్రకారం చేస్తాం కునశ్శేపుని జ్యేష్ఠునిగా అంగీకరించి మిమ్ము అనుసరిస్తాం"

వారి జవాబును విని ప్రసన్నుడై విశ్వామిత్రుడు తన పుత్రులను గురించి స్తుతించాడు- నాబిడ్డలారా ! మీరు సకుపురతోను, సంతానంతోను వర్తిల్లండి. నేను చెప్పినట్లు విని మీరు నన్ను పుత్రవంతునిగ చేశారు. ఓ గాదిపుత్రులారా ! దేవరాత సంతక్షణంలో మీరు పుత్రవంతులుకండు. ఇతడు (కునశ్శేపుడు) మిమ్ము సత్యమార్గాన కొంటోతాడు. ఓ కుశిక సంతానంలారా ! మీరుదైన దేవరాతుని అనుసరించండి. ఇతడు మీకు మార్గదర్శకుడై మన విద్యలందు దాయభాగం కలవాడగుచున్నాడు. దేవరాతుని సహచరులయిన విశ్వామిత్రుని నత్పుత్రులు, గాదిపుత్రులు ధనం, యశం, కీర్తి పొందెదరుగాక (7-3-18).

ఐతరేయ బ్రాహ్మణం కునశ్శేపుని దేవరాత వైశ్వామిత్రునిగా ప్రఖ్యాతి కల్గించటానికి ప్రయత్నించింది. కాని ఋగ్వేద ఋషి కునశ్శేపుడు మాత్రం కునశ్శేవ అజీగరుడుగానే ప్రసిద్ధికెక్కాడు.

4. వామదేవుడు: గోతముని పుత్రుడు వామదేవుడు. ఇతడు వసిష్ఠ, విశ్వామిత్రుల తర్వాత తరంవాడు కావచ్చు. కాని యితడు ఋషిత్రయానికి తీసిపోడు. విశ్వామిత్ర సూక్తాలకు యితడు బహుళ ప్రచారం కల్గించాడు. ఇతడు తన రుక్కుల్లో 'గోత మార్పిడు' (4-4-11) అనీ, 'వామదేయ' (4-4-13) అని చెప్పుకొనుట వలనయితని తండ్రీ గోతమ వామదేయుడని తెలుస్తుంది. వామదేవుడు ఒకచోట తనపేరుతో, యింకొకచోట తనపేరు లేకుండా దివోదాను, మదామల విజయాలను వర్ణించాడు-

అహం పురోమందసానో వైశ్యరం సవ

సా కన్వవతః శంబరన్యః ।

శతతమం వై శ్యం సర్వతాత

దిదోదాన మతిదిగ్యం యదావం - (4-28-9)

అనగా అతిదిగ్య దిదోదాను 100 పురాలను జయించాడు. ఈ నూరు ఆయన పురాలు. (4-27-1).

శతమశ్శ వ్యయీనాం పురామింద్రో వ్యాన్యత్ !

దిదోదాసాయ దాకుషే॥ (4-30-20)

అనగా ఇంద్రుడు దిదోదాను కొరకు నూరు అశ్వస్థులు పురాలను జయించాడు. యుద్ధంలో 30,000 మంది మూర్ఖులైనారు. వరుష్టి (భృపతి నది రావీనది)పై ఇంద్రుడు దయచూపాడు (4-22-2). వామదేవుడు భరతుం మహిమను, వారిరాజు గొప్పతనాన్ని కీర్తించాడు.. సహదేవపుత్ర కుమార సోమకుని (కుమారః సాహదేవ్యః (4-15-79), నృజయులరాజు దేవనాతుని, వైచిత్రీ ఋషిశ్వా, అర్జునేయ కుత్సరనుకూడ వామదేవుడు కీర్తించాడు. వీరిలో కొందరు ఆయనకు సమకాలికులు దాతలు అయివుండవచ్చు.

త్వం పిప్రూం మృగయం ఈశువాం సమృణిశ్చై వై దదినాయ రంధ్రీః ।

పంచాశత్ కృష్టా నివహః సహస్రాశ్కం వ పురోజిమా విదర్శః ॥ (4-16-19).

అనగా ఓ ఇంద్రా! నీవు విద్రువ పుత్రుడు ఋషిశ్వా కొరకు బలవంతుడగు పిప్రూ మృగయుని చంపావు. 50,000 కృష్ణులను అనగా నల్లని శరీరం గల అనురులను చంపావు. చినిగిన చొక్కావలె పురాలను ధ్వంసం చేశావు.

వామదేవుడు 50,000 కృష్ణులు చంపబడినట్లు చెప్పాడు. అసిక్నివి పేర్కొన్నాడు (4-17-16). "ఏకదశ్యా అవఃశయే మహంపిష్టం విపాశయా ససారసీం పరావత. (4-30-11) అనగా ఉదయకాలపు ఉషాదేవి ఆకాశంలో వెక్కురుండగా ఆమె శకటం విపాశ వదీ తీరంలో పడిపోయిందను వార్త అతనికాలం ఋషులందు బాగా ప్రచారంలో వుంది.

ఉతదానం కేలితరం బృహతః వర్షానది ।

అవాహన్నింద్ర శంబరః॥ (4-30-14)

ఉతదానశ్చ వర్షిణః సహస్రాణి శతావదీః

అదీవంచ వ్రదీరివ॥ (4-30-15).

దానుల్లో కేలితర శంబరుని, వర్షిని పేర్కొన్నాడు. తుర్వశయదులు మంచి పలుకుబడి గలవారు అని చెప్పాడు. కృష్ణ తులాంగుః (4-57-4), సీతా సుధరా

(4-57-6,7), పాం (4-57-8) అనగా నాగరి దున్నుట, నాగరి చాళ్ళు పలించుట, నాగరి కర్ర. వీనిని గురించి చెప్పుతూ వామదేవుడు ఆయ్యల వ్యవసాయ విస్తరణను వివరించాడు. ఇతడు నవ్వుతున్న అందమైన అడవాళ్ళను పేర్కొన్నాడు - యోషా: కల్యాణ్య: న్యయమానా: (4-58-8). వామదేవునికి, నోరా ఋషికి తండ్రి గోతముడు. తాత రహూగణుడు. వామదేవుని పుత్రుల్లో మూర్తస్య, బృహద్వివ, బృహదుక్తలు ఋషులు అని మనకు తెలుసు.

ఇతర ఋషులు

5. గృత్సమదుడు: ఇతడు శౌనక పుత్రుడు. ఈయన్నికూడ శౌనక దన్నాడు (9-88-48, 49). జహూళా యితడు అత్రి వంశీకుడై వుంటాడు.

అత్రిమ సువ్యరాజ్యమగ్ని ముక్తావి వా వృధు: ।

విశ్వ అదిక్రిమో దదే॥ (2-8-5)

ఇతడు దివోదాసు, శంబర యుద్ధాన్ని గురించి చెప్పాడు.

సరందయత్ నదివ: సారథయే

కుష్ఠమకుషం కుయం కుక్తాయ ।

దివోదాసాయ నవతించ నవేంద్ర:

పురో వైశ్వరచ్చం వరన్య॥ (2-19-6)

అనగా ఆ దివ్య ఇంద్రుడు కుక్తసారథి కొరకు కుష్ఠ, అకుష, కుయంలను చంపాడు. దివోదాసు కొరకు శంబరుని 99 పుత్రులను నాశనం చేశాడు. దివోదాసు శంబరుని 99 పుత్రులను జయించాడు. శంబరుని 100 పుత్రులు ద్వైపయ్యాయి. (2-14-67). శత్రువుల కృష్ణయోధులు (నల్లజాతులు, దమ్ములు). (కృష్ణయోధ: 2-20-7).

అధ్వర్యవో య: స్వశ్మం జహావ

య: కుష్ఠ మకుషం యోవ్యంనం ।

య: ఏప్ర నముచిం యో రుద్రికాం

తస్మా ఇంద్రాయాం ధసో జహోత॥ (2-14-5)

అనగా ఓ అధ్వర్యయులారా, స్వశ్మ, కుష్ఠ, అకుష, వ్యంన, ఏప్ర, నముచి రుద్రికలను సంహరించిన ఆ ఇంద్రునికి అన్నం సమర్పించండి.

స్వప్నే నాద్యుపాఘా చుమురిం చువింఛ

జమంద దన్యుం వ్రదవీతి మావః

రంభీచిద్రత వివిదే హిరణ్యం

సోమన్య తామద ఇంద్రకృకార || (2-15-9).

ఇట్లు గృత్సమదుడు స్వశ్న, శుష్ట, అశుష, వ్యంఠ, పిప్రు, నముచి, చుమురి, చుచి, కుయ మొదలైన దన్యురాజులను పేర్కొన్నాడు.

పర్వతరాజు శంభుని 40వ సంవత్సరంలో వట్టుకొన్నాడు అనుటవలన అతడు గొప్ప పరాక్రమశాలి, 40 సంవత్సరాలవరకు లొంగలేదని తెలుస్తుంది. (2-12-11).

గృత్సమదుడు సోమాన్ని పడగట్టుటను వర్ణించాడు - సోమోమేళ్యః పునానః కలశేషు పేదతి (9-83-47), అనగా పున్నిబట్టలో పడగట్టిన సోమాన్ని కలకాల్లో వుంచాడు. దీనినిబట్టి సోమాన్ని వరిగగొట్టి, మిశ్రమం చేసి, పున్నివత్తంతో పడగట్టి కలకాల్లో వుంచేవారని స్పష్టమవుతుంది.

6. కక్షీవానుమ : ఆయన దీర్ఘతమ ఔచద్య పుత్రుడు. తర్వాత పరం పరనుబట్టి చూస్తే దీర్ఘతముడు, గోతముడు- ఒకే వ్యక్తి పేర్లు అని తెలుస్తుంది. కక్షీవానుడు గోతముని పేర్కొన్నాడు. కాని అతనితో పితృ సంబంధం వున్నట్లు తెలియదు. తెండుసార్లు తరద్వాజుని, తెండుసార్లు అత్రిని పేర్కొన్నాడు. కాని అతన్ని తరద్వాజుడు లేక అత్రి వంశీకుడని చెప్పలేం. దివోదాసుని గురించి కూడ చెప్పాడు. (1-116-15, 16, 18). నౌశతారిత్రా (1-116-5). అనగా నూరు తెల్లుగల నావ. ఇందువలన అత్యుత్తమ వస్తువులో కూడ సముద్రానికి పోవు నావలను చూచేవారని తెలుస్తుంది. విశ్వరా (1-117-7), హేషా (1-117-7, 11) లాంటి మేరా సంవత్సరాలైన ఆర్య మహిళలను పేర్కొన్నాడు.

అశందాన్ స్తోమాన్ ప్రథరే మనీషా

సిందావది క్షియతో తావ్యన్య

యోమే నహస్ర మసిమీత వదానకూర్త

రాజాశ్ర వ ఇచ్చమానః || (1-126-1)

అనగా సింహుతీరవాసి తావ్యుడు పురోహితువకు చాలి గొప్పదానం యిచ్చాడు. కక్షీవానునికి అందులో నాటా వారికింది. గాందారి అవికా (గాందారి గొర్రెలు) (1-126-7) అనుటవలన నేటి వస్త్రునిస్తాన్ గొర్రెలవలె ఆ కాలంలో కూడ అవి

మంచి వున్నికి శ్రేష్టమై వుండవచ్చు. గోతముడు, దీర్ఘతముడు ఒకటే అయివుంటే గోతమపుత్ర వామదేవ, నోదంతోపాటు ఆయన పేరుకూడ చెప్పి వుండేవారు.

7. అగస్త్యుడు : ఆయన మిత్రాపరుణుని పుత్రుడు. వసిష్ఠుని తమ్ముడు, ఋగ్వేదంలో 28 సూక్తాలను రచించాడు. ఆయన రచనలు ప్రథమ మండలంలో (180-181) సూక్తాల్లోవున్నాయి. తన రుక్కుల్లో వసిష్ఠుని పేర్కొనలేదు. భార్య-నోపాముద్రను పేర్కొన్నాడు (1-179-4) ప్రసిద్ధ అర్యమహిళ విశ్వలాను పేర్కొన్నాడు (1-182-1). తుర్వశయముల గురించి చెప్పాడు (1-184-9). కావి పోరాటాలగురించి ఏమీ చెప్పలేదు. సువాను తుర్వశయముల మొదలైనవారితో దాశరాజ్ఞ యుద్ధంచేసిన నంగతి చెప్పలేదు. వసిష్ఠుడు సువానుకు పారచి, తనకు అన్నగారు. కాబట్టి ఆయన రచనల్లో యుద్ధం నంగతి ఏకొంచెం అయినా చెప్పాల్సివుంది. కావి చెప్పలేదు. కరంధ (పిండి), లాభవాయకమైన తృణదాన్యాలు, శర, కుశర, దర్ప, ముంజ - వీటిని చెప్పాడు (1-187-10, 1-191-3) అగస్త్యుని గురించి పురాణ కథల్లో చెప్పినవి ఏమీ కూడ లేకమాత్రమైనా ఆయన రుక్కుల్లో చానూ మాత్రంగాకూడ లేవు. అతడు కొండలకు గురువు, చివరి దినాల్లో దక్షిణానికి వెళ్ళాడని చెప్పుకొను నంగతుల ఏమీ కానరావు. అతడు 'వంచకిత' - అర్కుల వంచగిజాలతో అంటిపెట్టుకొన్నట్లు తోస్తుంది (1-176-3).

8. దీర్ఘతముడు : ఇతడు ఉచ్చుని పుత్రుడు. 25 సూక్తాలకు కీర్తనలు చెప్పాడు, మామలేయ దీర్ఘతముడు అనుబంధం ఇతని కల్గివంద్రులు ఉచత్య మను తలు. దాసులకు (1-16-8) వీరులకు (1-140-12) పేర్కొనుటవలన యుద్ధం అచే యియినకు ఆరక్తి వున్నట్లుంది. 'వాణినమ్ పక్వమ్ సురతిహంసమ్' (1-162-12) అనగా వండిన సుకారవగు గుర్రం మాంసం. దీన్నిబట్టి ఆ కాలంలో అర్కులు. గుర్రమాంసం తినేవారు, 'వమ్రయతే వాజ' (1-16-21).

అనగా (గుర్రం వావను) ఓ అశ్వమా! యజ్ఞంలో నీవు చంపబడ్డావు. కావున నీవు చచ్చుటలేదు, చంపబడలేదు. సుగమ మార్గాన దేవుళ్ళ దగ్గరకు పోతున్నావు.

9. గోతముడు : ఇతడు రహూగణపుత్రుడు. దానపు 20 సూక్తాలను రచించాడు. ప్రథమ మండలం :- 1-74-93, 173; 1- 3-1, 5; 1-8 -16. 1-84-1, 14; 1-91-12; 1-93-4.

10. మేధాతిథి : ఇతడు కణ్వ పుత్రుడు. తన వంశీకులను కణ్వనః అని న్యూనించాడు. తాతపేర. ముత్తాత అంగిర.

11. శ్యావాశ్యుషు : అత్రిపుత్రుడు. ప్రసిద్ధ ఋషి. 15 సూక్తాలకు కర్త. ఇతడు మంచి దాతను 'అర్హత్' అన్నాడు (6-52-5). అంటే ఆ కాలంలో అర్హత్ శబ్దానికి 'ముక్తపురుషుడు' కాదు. తర్వాత బౌద్ధులు, జైనులు ఆ శబ్దాన్ని ముక్త పురుషుడను అర్థంలో వాడారు. నప్తసింహు టిగోళం తెలుసుకొనుటకు ఇది రుక్కులు వుపకరిస్తాయి. నప్తసింహుకు తూర్పున సరిహద్దునది యమునను, సింధుకు అతి పడమరలో ప్రవహించే కుభ (కాబుల్), క్రము (కుర్రం), సింధు, నరయు నదులను పేర్కొన్నాడు. (6-57-11). ఒకచోట సువాసు పేరుకూడ చెప్పాడు (6-53-2). అత్రి వంశీకుల్లో యాయన గొప్ప ఋషి.

12. కుత్సుమ : ఇతడు అంగిర పుత్రుడు. 15 సూక్తాలకు కర్త. తన రుక్కుల్లో దాంబోట్ల 'కుత్స' అని చెప్పుకొన్నాడు (1-104-2); (1-108-8). అర్హత్ (1-136-1), కుష్ఠ, పిప్ర, వృత్ర, శంబర- వీరిని పేర్కొన్నాడు. తుయ అనురునికి యిద్దరు భార్యలన్నట్లు చెప్పాడు (1-104-3).

13. మధుచ్ఛంద ఋషి : ఇతడు విశ్వమిత్రుని పుత్రుడు. తండ్రికి భక్తుడు. 10 సూక్తాల కర్త. ముష్టిహర్య (1-8-2), స్వాదిష్ట మదిష్ట సోమం (1-9-1) గురించి చెప్పాడు. ఇతని పుత్రుల్లో ఋషులు- జేత, అపమర్షణ. వీరు ఒక్కొక్క సూక్తానికి కర్తలు.

14. ప్రస్కణ్యుషు : ఇతడు కన్వా పుత్రుడు. 10 సూక్తాలకు కర్త. తన మంత్రాల్లో ఆరు పర్యాయాల కంటే ఎక్కువగా కన్వని తలచుకొన్నాడు అత్రి, అంగిర వంటి ఋషులు; తుర్వశ, వక్తగణాను పేర్కొన్నాడు. ఆయన చెప్పిన దశవ్రణ, గోళర్య ప్రదేశాలు బహుశా నప్తసింహుకు వక్రమోత్తర భాగంలో వుండవచ్చు. 'సింధూ నా తీర్థే'- సింధువు రేవులో (1-48-3) అని చెప్పబడవలసిన మనం సింధు నది అని చెప్పలేం.

ఆప్పటిలో సింధు శబ్దానికి అర్థం 'నది' వాడుకలో వుండేది. శంఖా కరకృ ర్వతే షేషాషేష్యే వృతో నాభ్యో గవే (1-47-8) అంటూ గుర్రాలకు గొర్రెలకు మానవులకు, మహిళలకు, గోవులకు షేష్యోతోరాడు సువాసుకు, తుర్వశ గణాను పేర్కొన్నాడు. కన్వడు, ప్రస్కణ్యుడు తుర్వకులు. యదులకు పురోహితులు. వాడుకూడ సువాసుకో భయంకర యుద్ధం చేశారు. తండ్రి కొడుకూ తమ యజమా

మొ విజయకొరకు అంకురి ప్రార్థించి వుంటాడు. కాని శత్రువు మూడుకు విజయం దొక్కింది. అందుకేత ఆ దుశ్శూరుల మంగ్రహించ మవనం లేకుండా వుంటాడు.

మమ జక్కడ వసి, అంతకంటె ఎక్కువ హక్కులను చెప్పిన బాపయ గురించి హక్రపే చెప్పుకొన్నాం. కిటి కంటె ఎక్కువ బాపయన్నట్లు ముందు చెప్పి వున్నాం. ఇతర బాపయలో 3 హక్కులకు కర్తవ్యం - కువశేన అతీతర్త పుత్రులు; మాళకకర్త పుత్రుడు, అది, వసిష్ఠుని మమము మాళకడు, వస్తమిండు బాది. ఈయన్ని కురుసాంవా కొంటాకి చేర్చరాదు. 3 హక్కులకు రహించిన బాపయ-పేరారి కండ్రిచైన హెరపుత్ర కద్దాడు. మరీచిపుత్ర కళ్యపుడు. 3 హక్కులకు రహించినాడు - పోరకద్యుడు, వ్రగదకొద్దాడు. ఇవపిన్ని.

బాగ్గేమలో అయ్యనారి 'అపాలా' హక్కుం ఒకటి వుంది (1-11). అపె దేవతయ ప్రార్థించింది. నాడు అపె చ్చివోగాప్పి పోగొట్టి హయ్యవివండి శరీరం చేశాడు. అయ్య ప్రింట్ కూడ తర్తయను క్షేషించినాడు ఇన్నట్లు అపె చెప్పింది (1-11-1). బద్దకు చెప్పిన 11 బాపయలోను విద్యాపిత్ర పుత్ర అప్పకుని హక్కుం ఒక్కటి హక్రం లింపింది (11-11-1). అందు వస్తమిండులోని ఏడు వయదా, కొద్దిది వునవయ, కొందై కొడవం పేర్లు వున్నాయి.

['వస్తాపోవ తిప్రోశ్యా మవ ప్రవంతి'].

త్యుకు అనే బాపయ వూర్చీకుడు. వరుణ పుత్రుడు. అమవ హక్కుం ఒకటి వుంది. ఇషీరర పుత్ర కుళుని హక్కుం కూడ ఒక్కటే వుంది. కిల్లా పంతుడు వచ్చుని హక్కుం కూడ ఒక్కటేవుంది. వస్తమిండుకు 11-11 శత్రువు తర్తాక వచ్చుని విజ్ఞప్తి ఎంతగా మడుగున మహిందో దాని కలిత హర్ష చక్రలో వచ్చుని ఇవ్వు వ్యక్తాంతం పడినకే మమకు చక్కగా దోరుతుకుంది.

ఆ రే వ ఆ వ్యా యం ద ష్య లు

1. సింఘజారీ వారు (ప.లులు) : అయ్యల వారస్సా, మొహంజోదో నామో తయోర దోరాం చేగారు. సింఘజారీ మగూరు. మంక్కరిసి ద్దంఘం చేగారు. కాని బుగ్గేర బుఘు వ్యంఘి తయోర యువం మైవ ప్రదేశంలో వున్న, మంక్కరి నంఘులైవ సింఘజారీ ప్రవిజుతో మేమికాదు. కొంతకాలిలో చేపవ యువం మోత్రపే. సింఘజారీతో అయ్యల మంఘుల క్రి. పా. 1500లో బుగింది. కొంతకాలం పురాణం ద్దంఘం చేపవ కాలం, రాచి మూరువంఘం పేర్ల తర్వాత కాలం. అంతే ప్రాచీన బుగ్గేర బుఘు కాలం. అప్పటికి అయ్యల కప్పగుతు పిరావను మోవి పాడు మకతో వస్తుంది అంశ క్రమంగా (యమవ మయి సింఘకు అవకలి డామివంశ) అక్రమించుకొన్నారు.

అయ్యల తమ పిరోతుం వంటివి— సింఘ జారీ నాసి, కొంత జారీ నాసి క్కన్న యామెలు. య్యల, రామల అన్నాడు. వయి విషమంలో కొంత తారతమ్యత కన్నకుటా వున్నది. వయి క్కను కోరికోని నాడు కాదు. నాడు పారికే గోవులు. అన్నతమంశ తగరా ఎల్లివన్నటికి అయ్యలకు వారంతే బార లేదు. వయి సింఘ జారీ ప్రతిపది.

ప.లులు : వతి క్కణ్ణి నంఘంఘివని-మవను (అయ్యల), మయ్యను (అక్కి వస్తువు), అమయ (బజారు-మార్కెట్టు), వతికో (వర్తకుడు) క్కారు. ఈ వయి మంక్కరి నంఘులైవ, డవికులైవ సింఘ జారీ నాడు. వీరు ప్రతి క్కాన్ని పోగొట్టుకొన్నారు. రావక్కం మయి తప్పించుకొని వ్యవిపాయం, వర్తకం చేమకొంటూ తీరిస్తూ వుండేవారు. ఇందులో వర్తకపే లాటాయకం. బుగ్గేరుంలో అనేక చోట్ల వయి గురించి చెప్పబడింది. తరవాతి, వపిన్న కీర్త తమ, గోతమ, రహాగణ, గ్కక్కచు, పారణ్ణిస్తూ, అవక కేవల మొదలగు ప్రసిద్ధ బుఘుల వయిను గురించి చెప్పారు.

వయిలు దివార వ్యధావులు కాదు. అట్టె, అయ్యల లాగింది, చెరఃఘి వామయి తద్దాను, విదనైవ రక్కాయ, అవుయ లాక్కోనేనాడు. కంఘు బుఘి

సూక్తం (8-45-31) ప్రకారం పణుల నాయకుడు బ్రుజువు. అతడు ఆర్యుల నుండి రాబోవు ప్రమాదాన్ని గుర్తించి శంయు ఋషికి వేయి గోవులను దానమిచ్చాడు, అని తెలుస్తుంది.

ఋగ్వేద పదవ మండలంలోని 'వజీరకమా' సంవాద సూక్తం చదివితే పణులకు ఆర్యులకు వున్న సంబంధ మెట్టివో బోధపడుతుంది. సరమా దేవతల కుక్క. అది ఆర్యుల హింసాపూరిత లోయల ప్రవృత్తికి ప్రతినిధి. రచన ఏ ఋషివో తెలియదు. ఇంక సంవాదం చదవండి (10-108)

పణిగణం : సరమా, నీవు ఏమి అభిలషించి వచ్చావు. వారి దూరం నుండి వచ్చావు. కంటి చూపుకు అందని దూరం. మా వద్ద ఏముంది. నీవు దానిలో నున్న జలాన్ని ఎట్లు దాటావు ?

సరమ : పణులారా నేను యింద్ర దూతికను. మీ విమలను కోరి వచ్చాను. మీరు వాలా కూడపెట్టారు. అందుకే వచ్చాను. ఆలం రక్షించింది. నేను నదీ జలాలను దాటి వచ్చాను.

పణులు : సరమా, నీవు దూతివై దూరంనుండి వచ్చుటకు కారణ భూతుడైన ఆ యింద్రు డెవ్వరు ? అతడే వస్తే అతన్ని మిక్రవిగా చేసుకొంటాం. అతడు మా గోవులను తీసుకొని మాకు గోపతి అవుతాడు.

సరమ : నాకు యిదంతా తెలియదు. నే నెవ్వరి దూతికనై వచ్చాను. అతన్ని ఎవరు గెల్వగలరు ? లోతైన నదులు అతన్ని అడ్డుకోలేవు. ఓ పణులారా! మీరు ఆ యింద్రునికే హతులై నిద్రపోతారు.

పణులు : ఓ మిత్రగా! ఆకాశం యొక్క అవతరి భాగంనుండి నీవు నేనివి కోరి వచ్చావో. వాటిని- ఆ గోవులను- యుద్ధం చేయకుండా హరించగలవా రెవ్వరు ? మా ఆయుధాలు పడుతుగా వున్నాయి.

సరమ : పణులారా, మీ మాటలు నైవికులు వక్రేవి కావు మీ శరీరాలు పావభూయిష్టాలు. మీరు వచ్చేది రహదారి కాదు. బృహస్పతి మిమ్ము బాదిస్తాడు.

పణులు : సరమా, మా నిది పర్యతారే రక్షితమై వుంది. మాకు గుర్రాలు గోవులు, పశువులు (రసము) వున్నాయి. వీటిని మరక్షకులగు పలుకు కాపాడు తున్నాడు. మా వద్దకు నీవు అనవసరంగా వచ్చావు.

సమర : సోమపాన మత్తులైన ఆమూన, అంగిరస, దవగు వంటి ఋషులు ఇక్కడకు వచ్చి మీ ఆవులను తోలుకుపోతారు. కాబట్టి పణులారా మీ మాటలు వట్టి బాకరింపు లవుతాయి.

పణులు : ఓ నరమా, దేవతలు భయపడి నిన్ను ఇక్కడను వంపారు. నిన్ను మా తోబుట్టువుగా చేసుకుంటాం. నీవు పోవద్దు. ఓ మంచరీ, నీకు మేము ఆవులను ఇస్తాం.

సరమ : నాకు అన్న చెల్లెలు నంబుదం తెలియదు మోర, అంగిరస పంకీకులు యింద్రునికి తెలుసు వారు ఆవులను కోరి నన్ను ఇక్కడకు క్షేపంగా పంపారు. నేను వచ్చాను పణులారా మీరు ఇక్కడనుండి దూరంగా పారిపోండు. ఆవులు బాధతో కిష్టపడుతున్నాయి. దాచిన యీ గోవులను బృహస్పతి, సోమడు, సోమాన్ని తయారుచేసేవారు, విప్రఋషులు పొందెదరుగాక.

ఈ సంవాదం చదివిన తర్వాత నాడు పణుల స్థితి 19వ శతాబ్దం పూర్వార్థంలో ఉత్తరాన్నుండి వచ్చే ద్రిష్టురుల ముందు మధ్య ఆసియాలోని గ్రామ వగర వాసుల విస్మితిని పోలివున్నది. వారు దోపిడి చేసిన దనాన్ని ధర్మార్థితల అనుకొనేవారు.

2. శంబరుడు - కొండజాతివారు

ఋగ్వేద ఆర్యులకు దివ్యశక్తువులు శంబరుడు, అతని కొండజాతివారు. శంబరుడు దివోదాసుకు పోటీ. అతనికి పూర్వం అతని పంకీకులైన కొండజాతివారు ఆర్యుల యిరోగమనాన్ని అపులకు సంపూర్ణ ప్రారంభించారు. ఈ కొండవారిని ఆర్యులు దమ్ములు, దానులు అన్నారు. సింధుజాతి పణులనుకూడా యిట్లే అన్నారు. ఋగ్వేదఋషుల ఉద్దేశం క్రమబద్ధంగా చరిత్ర వ్రాయాలని కాదు. అస్పృశస్సును ప్రసంగవశాత్తు వారు చెప్పిన వాటినిబట్టి మనకి విషయాలు తెలుస్తాయి. సింధుజాతి అనీ, కొండజాతి అనీ వారు స్పష్టంగా చెప్పలేదు కాని ఆరాటి వాస్తవిని పరిశీలించితే మనకు యీ విషయాలు బోధపడతాయి.

పణులు రాజకీయ సంపూర్ణత విడిచిపెట్టిన సింధుజాతివారు. ఇంక కత్తిని ఎత్తినవారు కొండజాతివారే. శంబరునికి నూరు అజేయ పర్వత దుర్గాలున్నాయి. దివోదాసు వాటిని ద్వనం చేశాడు. దివోదాసు గణం పురుషాళుకు చెందిన భరతులు. వారిని త్రిక్పు అనికూడ అంటారు. పరుష్టి (రావీ) నీటికి పడమర హద్దు. మదానుని

కాలంలో ఒక పర్యాయం వక్తలు, యితర ఆర్యగణాలు ఆ వరీ దీనికి పోయి త్రిశ్చులను చికాకుపర్చారు. తూర్పున త్రిశ్చుల హద్దు కుతుద్రి (నకోంక్) విపాల్ (వ్యాన) వసులు. వడమర వక్తులకు, భలావసులకు వడమటి కొండలున్నాయి. భరతులకు దగ్గరగా కాంగడా కొండ మాత్రమే వుంది. కాబట్టి ఆర్యులను అష్టకస్తాలు పెట్టిన కొండజాతివారు కాంగడా కొండవారే అయివుంటారు. కాని నేడు అక్కడ వున్న లిస్సులను లేక ఇందో ఆర్య వివాసులను మూడువేల సంవత్సరాలనాటి, ఆ తామ్రయుగజాతికి చెందినవారేనని చెప్పలేం. అప్పుడు యీ కాంగడా కొండలో ఏ జాతివారు ఉండేవారు ? విందుజాతి వారే యిక్కడకూడ ఉండేవారా ? వీరివిహుడ కృష్ణత్వకుటు, కృష్ణయోనులు అనుబంధం వీరు బహుశా మొహింజెదారో, హరప్పావాసులకు బంధుకోటిలోని వారేమో అనుభవం కలుగుతుంది. కాని వీరు మాత్రం వేరే జాతివారు. తామ్రయుగంలోని హిమాలయ కిరాతులకు గురించి మరి తి నే యీ విషయం స్పష్టమగుతుంది.

3. మోన్ ఫేరులు (కిరాతులు)

ఒకప్పుడు హిమాలయ మంతా కిరాత జాతులే వుండేవి. వడమర చంబా మొదలుకొని తూర్పున నాగటామి వరకు, తర్వాత బర్మా, థాయిలాండు నుండి ఇందోచైనా వరకు యీ జాతి వున్నట్లు నేడు పైకం తెలుస్తుంది. నేటి సంస్కృత పండితులు కిరాతులను మోన్ ఫేరులంటారు. కిర లేక కిరాత జాతిని ముగ్ధేంద్రుల పేర్కొంది. అయితే నాడు యీ కొండల్లో కిరాతులే వుండేవారు. నేడు యీ జాతి అవశేషాలు టిబెట్టు సరిహద్దుల్లోనూ, బరాయిలోను అనేక చోట్ల వున్నాయి. వడ మరనుండి తూర్పుకు వెళ్ళిన కొలది వీరి సంఖ్య పెరుగుతుంది. తూర్పు నేపాలును యీనాడు కూడ కిరాత దేశ మంటారు.

కిరాతులకు చైనా- మంగోలు, టిబెట్టు జాతితో సంబంధ ముంది. ఈ సంబంధం ఇందో ఆర్యులకు, వక్రిమ ఐరోపీయులకు వున్న సంబంధం వంటిది. కిరాతులు లేక మోన్ ఫేరుల ముఖంపై మంగోలుల ముఖముద్ర వుంది. కాబట్టి టిబెట్టు సరిహద్దులో వున్న మోన్ ఫేరులను అనేక పండితులు టిబెట్టు లన్నారు. ఇంక హిమాలయాల సంగతి చెప్పవలసరం లేదు. మోన్ ఫేరులు ఎందరో తమ భాషను విడిచి పెట్టారు. కొందరు తమ ముఖానికి కూడ అల్ప సంఖ్యాకు లగుట చేత విడిచి వారనుటలో ఆసక్త్యం లేదు. కాని చాలమంది యిప్పుడు కూడ తమ

భాషనే మాట్లాడుతున్నారు. ఇట్టి వారిలో ముఖ్యులు— చందాలోని దాహాలిలు, దాహాలు దీరువ భాగంలో ఉండేవారు, కుల్లలోని మలాలు గ్రామస్తులు, ఎగువ నత్లండ్ వివాసులైన కిన్నరులు లేక కన్నోరులు, మాణానీతిలోని మారభాలు, అస్కోటు (అల్కోరా) లోని రాజీలు, లేక రాజ కిరాతులు, పశ్చిమ నేపాలులోని మగరులు, గురంగులు- మధ్య నేపాలులోని తమంగులు, నేపాలు లోయలోని నేవారులు. తూర్పు నేపాలులోని మూడు కిరాత జాతులు- రింబూ, యఖా, రాయీలు. ఏక్కింగ్లోని లేపవారు, అస్సాంగ్లోని నాగాలు మొదలైనవారు. లెక్క పెట్టుట, మహా దూతల పేర్లు మొదలైనవి ఎన్నో వీరి భాషలో వున్నాయి. టిబెట్టు భాషలో వున్నవి కూడ కలస్తాయి. కాని వీరి ఎన్నో స్వతంత్ర శబ్దాలు వున్నాయి. వీరు నీటిని 'తీ' అంటారు. ఈ శబ్దం చందా మొదలు నాగభూమి వరకు వాడుకలో వుంది. నేవారులు మత్రం నీటికి యీ పదాన్ని వాడరు. కాని మాంసం నీటిని 'లా-తీ' అంటారు. దీన్నిబట్టి 'తీ' ప్రయోగం వారిలో కూడ వుందని తెలుస్తుంది. దివరీనామ నుండి కై లాసానికి వెళ్ళేదాకిలో ఒక మణిలి పేరు 'తీ- పానీ'. ఇందు కిరాత-హిందీ భాషలు కెందూ వున్నాయి. ఈ జాతి వారు యిప్పటికీ కిరాత భాష మాట్లాడుతారు. అనేక చోట్ల వీరి కిరాతులనే అంటారు. కొందరు కిరాతులు మాత్రం తమ భాషను విడచిపెట్టి వహాడీ లేక టిబెట్టు భాష మాట్లాడుతున్నారు. టిబెట్టు భాషను మాట్లాడు కిరాతులను గురించి యదమిత్థంగా చెప్పలేం. వారి ముఖాలు, టిబెట్టు ముఖాలు ఒక్కటిగానే వుంటాయి. టిబెట్టు వారు క్రి: ౪॥ 7 వ శతాబ్ది ఉత్తరార్ధంలో పడమర మానవరోపరం, నేపాలు కొండల వైపు వెళ్ళినట్లు మనకు తెలుసు. వారు యిక్కడ వున్న ప్రాచీన వివాసులను మోన్సారి, వారి దేనిన్ని మోన్యుర్ (మోన దేవం) అని అంటారు. కాబట్టే నుండి తిన్నగా ఉత్తరాన టిబెట్టు సరిహద్దులో వున్న యిలాకాను యిప్పటికీ మోన్యుర్ అంటారు. ఈ మోన్ శబ్దము బర్మాలోని ప్రాచీన వివాసులకు కూడ వాడే వారు. మోనులనూ, కంబోడియా (కాంబోజ)లోని ఖేరులను తీసుకొని వండితులు వీరికి గాను 'మోన్ ఖేరు' అను శబ్దాన్ని కల్పించారు. స్థితి ప్రజలు కూడ మొదట్లో మోనులని పిలుస్తున్నది. గంగోత్రి మొదలు ఎగువ 'నేలంగు' వరకు ఉండేవారు మోనులే. కాని వారిప్పుడు మోన్ భాష మాట్లాడరు. వీరీమాణాలోని తోవ్పాలు కూడ వహాడీభాష మాట్లాడుతారు. అల్కోరాలోని మింములు కూడ అంతే. కాని వీరి ముఖాకృతి కిరాతులను పోలి వుంటుంది. వీరు కిరాతుల్లో మిగిలినవారు. నేపాలులోని మోన్వారులు బాగా దక్షిణాన ఉన్న భాష మాట్లాడేవారి మధ్యలో వున్నారు కాబట్టి వారుకూడా క్రమంగా వారి భాషను మరచిపోతున్నారు.

కిరాతులు లేక మోసురి ఒకశాత హిమాలయంలో దిగువ దిరాయిలో నివసిస్తున్నారు. వారిని ధారులు లేక బోగ్నలంటారు. ధారులు హరిద్వారం లేక యమునకు పడమరగ లేదు. కాని తామ్రయుగంలో వారి పూర్వీకులు జమ్మూవరకు ఉండి ఉంటారు. ఈ ధారులు నైవితాలు దిరాయినుండి దర్పంగా ఉత్తర దిరాయివరకు వున్నారు. వీరికి తూర్పువపున్న పేచి, కోచి మొదలైనవారు కూడ మోసులే. ధారులు వారికి దక్షిణంగా దగ్గరలో వున్న పొరుగువారి భాష మాట్లాడుతారు. ఆ భాషల్లో మైదిరీ, బోజురి. అవది ఎక్కువ వాడుకలో వున్నాయి. కాని వారి ముఖ ముద్రలు చూస్తే వారు ఆ పొరుగు ప్రాంతీయులు కారని తెలుస్తుంది.

పై వివరణనుబట్టి కిరాతులు లేక మోసులు హిమాలయంలో యీ నాడకూడ వున్నట్లు తెలుస్తుంది పశ్చిమాన వారి సంఖ్య తగ్గినమాట నిజం. దీనికి కారణం వారి భూమిల్లోకి యితరులు దౌర్జన్యంగా ప్రవేశించుటయే. ఋగ్వేద అర్కులు కాంగ్ దాలోని కిరాతుల దగ్గరాను ఆక్రమించు కొనుటతో దీనికి ఆరంభం అయింది. కాంగ్దా జిల్లాలో కల్లా సిబ్ దీవిజర్లో మాత్రం చలాడా లోయలో కిరాత భాషన మాట్లాడు మలాడా గ్రామమున్నది. ఇది చాల పెద్ద గ్రామం. చుట్టూ అస్సూలున్నారు. కాబట్టి వారు తమ పరిశ్రమను కాపాడు కొనకేరనుచు తద్యం. మిలి ములు, అన్న భాష మాట్లాడుతారు. వారి ముఖాలు మోసులవి. ఇక్కడ చలాణుల ముఖాలు అన్నులవి. భాష కిరాత భాష. ముఖంగా యీనాడు కాంగ్దాలో కిరాత ముఖంగాని. కిరాత భాషీయులుగాని ఉపదరు. కాని ప్రదేశాల పేర్లు వున్నాయి. వై ద్యనాథ్ మండరం చరిత్ర ప్రసిద్ధమైంది. ఆ గ్రామాన్ని యిప్పుడు వై ద్యనాథ్ అంటారు. కాని 10-11 వ శతాబ్ద కాలా కాననాలను చూస్తే దాని పూర్వం పేరు 'కిర' గ్రామం వై ద్యనాథ్ దిరాయికి చాల దూరంగా లోపల లేదు.

పరుష్టి, విపాక్ - శత్రుత్వ మధ్యనున్న భరత, త్రిపుర భూమికి పొరుగున వున్న కొండజాతివారు కాంగ్దా వారే అయివుంటారు. వారు అనాడు కిరాతులే. కిరాతులు నల్లగా వుండరు. వారిది కొంచెం పసుపురంగు ఋగ్వేద అర్కులు వీరిని కూడ చణులతోపాటు నల్లనివారిని ఎందుకు అన్నారో మనమిప్పుడు పూహించగలం అర్కుల ఐరోపీయులవలె తెల్లగా వుండేవారు. వారికి యీ యిద్దరు నల్లగా కన్నులు దిలో ఆశ్చర్యపడనవసరం లేదు.

చణుల దన నంపత్తులు అక్కర్లించినట్లుగా కిరాతుల దన సంపత్తులు అర్కులను ఆకంఠినవని చెప్పలేం. అనాడు కొండలోకూడ మంచి పచ్చికదయక్కు, ఆడవులు

పున్నవ్వుటికి అవి పంజాబులోని పచ్చికబయళ్ళతో, అడవులతో పోటీ చేయలేవు. కాని అర్యుల సంఖ్య, వారి గొర్రెల సంఖ్య గుర్రాల సంఖ్య విరంతరం పెరుగుటచేత వారు పుత్రరానికి కూడ పోవలసివచ్చింది. అప్పుడు పశుపాలకులైన మోసులకు, అర్యులకు తగాదావచ్చింది. అర్యులు బలాన్ని పునమొగించి కొండకు దిగువనున్న మోసులను తరుమగల్గారు. నస్తపండు (యమున నుండి సిందుకు అవలనున్న భూమివరకు) ఉత్తరానపున్న టరాయిలో ఎక్కడ కూడ ధారులు మొదలైన మంగోలు జాతి కనపడలేదు. దీనికి కారణం పై విజయమని చెప్పాలి. వారు కూడ ద్రిష్టురులే, పశుపాలకులే, యుద్ధ ప్రవృత్తి కలవారే. వారు కూడ ప్రతీకార బుద్ధితో అర్యుల గ్రామాలపై దండెత్తి వుండవచ్చు. అప్పుడు అర్యులకు ముందుకు చొచ్చుకొని పోవుట తప్పనిసరి అయింది. ఇంకేముంది, తర్వాత మోసుల కొండ పురాలలో పోరుజరిగింది. ఇదే శంఖర యుద్ధం.

ఏడవ అధ్యాయం

అదిమ అర్యరాజులు

ఋగ్వేదకాలంలో అతి ప్రాచీన ఋషులు భరద్వాజ, వసిష్ఠ, విశ్వమిత్రులు. అది ప్రాగై తిహాస (చరిత్రకు పూర్వంపున్న) కాలం. అప్రాచీన ఋషులకు నమకాలి కులు దివోదాసు, ఆశువ పుత్రుడు సువాసు. వీరికాలంవరకు చేరుకున్న పిమ్మట మనం ఊహా ప్రపంచంలో కొట్టుకులాడుతాం, మనం అనుకున్నట్లు — అంతకంటే ఎక్కువగా బయటపున్న భారోషీయవాషల్ని, యితర పాశుగ్నివి అవారం వేసుకొని- అర్యులు సప్తసింధు ప్రాంతంలో ప్రవేశించిన కాలం క్రీ.పూ. 1500 అనుకొనుట సరిమైనదిగ తోస్తుంది.

ఋగ్వేద ఋషులు తమకు పూర్వం ఉన్న ఋషులను గురించి చాలా తక్కువ చెప్పగల్గారు. అంటే వారు పైకాలానికి చాలా తర్వాతనే ఉన్న సంగతి విశ్వయం- ఋగ్వేద ఋషులు తమ యిష్టదేవతలను స్తుతించుటకు మాత్రమే తమ ఋషులను చెప్పారు. వాటిలో ఆక్కడక్కడ చెదరిపడివున్న చారిత్రక అంశాలను మనం ఏరుకొని పోగుచేసుకోవాలి. ఋగ్వేదానికి నమకాలీన రాజులు దివోదాసు, త్రి నక్షత్ర్యు మొదలైన వారినిచూపే వారి రెండుమూడు తరాల వారుమాత్రం మనకు తెలుస్తారు.

ఋగ్వేద ప్రాచీన గణాలు అయిదు — ద్రహ్య, అను, యను, తుర్వశ, పురుగణాలు. వారికి ఆ పేర్లు వారి పూర్వీకులగు ఏ నాయకునిపేరు మీదనో వచ్చి వుండవచ్చు. ఉబ్బెక్కుల వలెనే ద్రిమ్మర జాతుల్లో ఎక్కువగా యిటులే ఉంటుంది సప్తసింధు అర్యుల కూడ ద్రిమ్మరులే. ఇంత ఎందుకు : ఋగ్వేదకాలంలో వారి వార నులుకూడా నగం ద్రిమ్మరులు. వారి గ్రామాలు విజానికి ఆవుల గుర్రాల పౌకర్యం కొరకు తాత్కాలిక ఉపయోగార్థం వేసుకొన్న యిళ్ళ సముదాయం మాత్రమే. ఆ గ్రామాల దగ్గర్లో కొద్ది పొలంలో యవలు పండించేవారు. ఈ ఐదు ప్రధాన గణాలు, ఆ తర్వాత కాలంలో వంద జన శబ్దం మానవునకు పర్యాయ పదమైంది. ఈ వందగణాల్లో అందరికంటే తూర్పున ఉన్నవారు పురగణం. ఋగ్వేదం కాలంలో వారిలో కుశిక, భరత, తృత్య మొదలైన స్వతంత్ర కాలిలు ఏర్పడ్తాయి. వారిలో కుశి కులు యమునకు దగ్గరగా నరన్వతీ ఉపత్యకలో ఉండేవారు. సరిహద్దులో శత్రువుల

భయం ఎక్కువ ఉంటుంది. గణంలో సంఖ్యాబలం వరాక్రమం కలవారే అక్కడ ఉండగల్గితారు. తర్వాత యీ పురుగణంలో 'కురు'లు జన్మించారు వారు గంగా యమునా ఉపత్యకలో తమ ప్రభుత్వాన్ని విస్తరించే కోరుకున్నారు. అయితే యిది ఋగ్వేద కాలం తర్వాత జరిగిన విషయం.

ఋగ్వేద కాలంలో మొదటి రాజులు ఎవరు అని ఆలోచిస్తే మనకు ఐదుగురు ప్రతాపం గల రాజులు వచ్చినట్లుగా ఉన్నాయి - మనువు, పురురువుడు, నహుషుడు యయాతి, మారాంత. పురురువుని సంబంధం పురుగుణముతో ఉండవచ్చు. మనువు సంతానాన్ని మానవులన్నాడు. ఇది మనుష్యులకు వర్యాయవదమైంది. వేదంలో నాహుషీ ప్రజల అంటే అర్థం మనుష్యుడని అంటారు. దీనినిబట్టి నహుషుని గొప్పతనం తెలుస్తుంది.

1. మనువు

ఋగ్వేదంలో మనువు పేరు 31 చోట్ల వచ్చింది. కొన్నిచోట్ల యిది ప్రాచీన రాజు అర్థంలో రాలేదు. ఋగ్వేదానికి ముందున్న 300 సం॥ కాలంలో 3-4 రాజులపేర్లు మనకు లభ్యమవుతున్నాయి. అంటే అప్పటికి రాజకాండం లేదన్న మాట. గణకాండం ఉంది. భరద్వాజుడు, గోతముడు, కుత్సుడువంటి ప్రాచీన ఋషులు మనువుని పేర్కొన్నారు వామదేవుడు, దివోదాసు పుత్రుడు లేక వంశీకుడైన పురుషేపుడు, గృత్సమదుడు, నదావ్యుడు, కళ్యుడు కూడ ఆయనను ఉల్లేఖించారు.

ఋగ్వేదంలో మనువు దేవతల భక్తుడనిపిస్తుంది. నదావ్యుణ్ముషి (6-45-8) విశిష్టని జయించినట్లు చెప్పాడు. విశిష్టుడు అర్హశత్రువో, అనాధ శత్రువో మనకు తెలియదు. అనాధ్యుడైతే ఉత్తరాన ఉన్న కాంగా కొండవారా లేక మైదానంలోని వారా? అనే సందేహం కలుగుతుంది. అంగిరస గోత్రుడగు కుత్సుడు, గృత్సమదుడు మనువుని పిత అని, పితరుడని అన్నారు. కుత్సుడు పితమనువు రుద్రుని పూజించెనని చెప్పాడు. గృత్సమదుడు మరుత్తుల బాషచాలను మనువు స్వీకరించెనని చెప్పాడు. భరద్వాజుడు (8-21-18). అగ్నిదేవుడు మనువుని దాసులకు పైన ఉంచెనని చెప్పాడు. కళ్యుష మారీచుడు (9-92-6) పవనానసోముడు మనువును దన్యులనుండి కాపాడెనని చెప్పాడు. పై ఋగ్వేదంలోని మనువు దన్యులతో లేక దాసులతో సంఘర్షణ చేశాడనీ, అందువల్లనే ఆతనికి గొప్పతనం వచ్చిందని తెలుస్తుంది. కొద్ది మనువు అర్హం మొదటి రాజు లేక ప్రతాపంగరాజు అనుటలో సందేహంలేదు. కాని సప్తసింహులో ఆయనరాజ్య మెక్కడనున్నదో మనకు తెలియదు.

2. పు రూ ర వు డు

అంగిరాగోత్రీకుడగు హిరణ్యస్తాపఋషి (1-31-4) అగ్ని మనువుకు 'దౌ'ను పురూరవునకు 'సుకృత' (స్వర్గం)మును విర్మించెనని చెప్పాడు. పురూరవుడు వీరుడు విలాస పురుషుడు. ఊర్వశి అను అపూర్వతో అతనికిన్న ప్రేమ కలాపాన్ని ఋగ్వేద సంకలన కర్తలు మరువలేదు. ఇది వాస్తవంగా జరిగిన దనుటలో ఆశ్చర్యవదనక్కరలేదు. అట్లనుకొంటే ఊర్వశి అపూర్వ కాశేరదు. మానవవ్యవస్థ. ఊర్వశి విలాపరాక్రమం కల గణకన్య అయి ఉంటుంది ఆ గణం పురూరవుని గొప్ప తనాన్ని గుర్తించకపోవచ్చు. అప్పుడు యీ ప్రేమికు లిరువురు అగ్ని పరీక్షకు లోనయి వుండనచ్చు అతడు తన ప్రేయసారి హృదయాన్ని చూగొనుటలో సఫలీ కృతుడయినాడు. కావి కాశ్యతంగా కాదు.

ఇందునుగురించి ఋగ్వేదం 10 వ మండలంలో 31 వ సూక్తముంది. ఈ సూక్తం పురూరవ, ఊర్వశి సంవాద రూపంలో ఉంది. ఇందు ఎవరు ఏ ఋక్కులు పఠిస్తారో, అవి వారి రచనలే అంటున్నారు.

ఇవి రసవత్తరములైన ఋక్కులు. ఇంకి చదవండి.

పురూరవుడు : ఓజాయా ! ఓ కరినురాలా ! మనస్సు యిటువుంచి అగు. మన మిద్దరం మాట్లాడు కొందాం. మనం మాట్లాడు కోనల్లయితే రాబోవు కాలం మనకు సుఖప్రదం కాదు.

ఊర్వశి : ఈ మన మాటలతో ఏమిటిలే ! ప్రథమ ఉపస్సువలె నీ దగ్గరకు వచ్చాను. ఓ పురూరవా, నీవు ఇంటికి మరలిపో. ఇక నేను గాలివలె నీకు దక్కను.

పురూరవుడు : నీవు లేకుండా అంటు పొదినుండి బాటాన్నితీసి వినర లేను. లక్ష్మి లభించదు. వందలాది ఆవులను జయించి తేలేను. వీరత్వంలేని నాపనులు రాతించవు.

ఊర్వశి : ఓ ఉషా ! మామకు ధనమీయతలిస్తే ఊర్వశి రగ్గరనున్న యింటిలోనుండి వడకటింటికి వెళ్ళి రాత్రించవలు సుఖవదేది.

ఓ పురూరవా ! నీవు నన్ను ప్రతిదినం మూడుసార్లు కర్రతో కొట్టేవాడవు. నాకు ఏ నవతితోను పోరులేదు. నీవు నాయంటికి వచ్చేవాడివి. ఓ వీరుడా ! అప్పుడు నీవు నావాడివి.

పురూరపుడు శిష్టివెప్పుడు కట్టినవక్తులు-చచ్చాడు-వ్రాసినవికిగల సమర్థమైన నమలు అతన్ని పెంచాయి. ఓ పురూరవా ! భయంకర పోరాటంలోకి దన్యులను సంహరించటానికి దేవులు నిన్ను పెంచి పెద్దచేశారు.

పురూరపుడు : పురూరపుడు మానవుడు. అతడు అమర్త్య ప్రీతి కలిగి వాడు లేళ్ళవలె లేక రథానికి కట్టిన గుర్రాలవలె వీరిల్లి పాపిజీయారు.

అతడు మర్త్యుడు. అమర్త్యుల సంవర్కమును కోరి వారి వద్దకు పోతే వారు అదృశ్యమయ్యారు. వాడు తన దేశాలను చూపకుండా క్రిడితున్న గుర్రాలవలె పాపిజీయారు. మెరుపులాంటి కాంతిని ధరించి ఊర్వశి నా కోర్కెలను నెరవేర్చుతుండేది. ఆమె నాకొరకు సుకామదను మనుష్య పుత్రుని కన్నది. ఆమె అతనికి కీర్తనలువు నొనంగుగాక.

ఊర్వశి : ఓ పురూరవా ! నీవు రక్షాకొరకు అతన్ని యిట్లు పుట్టించావు నాలో ఓజస్సు వింపావు. నాకు తెలిపే నీకు చెప్పాను. నీవు అప్పుడు నామాట వినలేదు, ఇప్పుడు అనవరంగా మాటలెందుకు ?

పురూరపుడు : పుట్టినదిగ్త విన్ను కోరతాడు. అకడిది ఎరింగి ఏడ్వకుండునా ! ప్రేమతో నున్న భార్యారర్థాలను ఎవడు విడనీయగలడు ! మా ఇంటిలో అగ్ని మండుచున్నంత కాలం మన ప్రేమ కాళవశం.

ఊర్వశి : నేను నీకు చెబుచున్నాను. అతడు వీడగ్గర ఏడ్వడు. కన్నీరు కార్చడు. నేను అతనికి మేలుచేస్తాను. నేను అతనిని నీవద్దకు పంపుతాను. నీవు యింటికి వెళ్ళు. నీవు వన్ను పొందలేవు.

పురూరపుడు : ఈ నుదేవుడు (పురూరపుడు) నేడు పడిపోతాడు. అతడు దూరంగాపోయి మళ్ళీ తిగ్గి రాడు. అతడు చిక్కున వస్తాడు. అతన్ని తోడేళ్ళు బలవంతాన తింటాయి.

ఊర్వశి : ఓ పురూరవా ! నీవు చావవద్దు. వీడవద్దు. అమంగళ కరమైన తోడేళ్ళు నిన్ను తినవద్దు. అదవాళ్ళప్రేమ స్థిరంకాదు. వాళ్ళ హృదయాలు తోడేళ్ళ వంటివి. నేను నామ రూపాలతో మానవుల్లో నాల్గొకరర్థం (సంవక్సరాయ) రాత్రిళ్ళు గడిపాను. ప్రతిదినం కొద్దిగా నేయి తినేదాన్ని. దానితో తృప్తిపడి తిరుగుతూ ఉండేదాన్ని.

పురూరపుడు ; అకాలను వింపే, లోకాలను కొలిచే ఊర్వశీ. విన్ను ప్రార్థిస్తున్నాను : నా మృతదానం నీకు చేరుగాక. ' ఓ ప్రీయరాలా ! రా. నా హృదయం బాధ పడుతూవుంది.

ఊర్వశీ : ఓ యికాపుత్రా ! నీవు మృత్యువునకు బంధువని యీ దేవతలు అంటున్నారు. నీ ప్రజ హవిస్సుతో దేవతలను పూజిస్తారు. నీవుకూడా స్వర్గంలో ముఖంగా ఉంటావు.

పురూరపుడు దన్యుల యుద్ధంలో పాల్గొన్నట్లుగా యీ సూక్తంవల్ల తెలుస్తుంది. అతని తల్లి 'ఇకా'. అతనికి ఊర్వశీవలన ఒక పుత్రుడుకల్గాడు. మహా భారతంలోను, యితర పురాణాల్లోను ఊర్వశీ పురూరపుని గురించి చాలా కథలు ఉన్నాయి. కాబట్టి 'వ్యయించుకొనుటలో జాగ్రత్త అవనరం.

3. నహుషుడు : 'అగ్నినహుషుని ప్రజలనుండి బలిని (వన్ను) పొందునట్లు చేసెను' అని వసిష్ఠుడు చెప్పాడు (7-8-6) హిరణ్యస్తావ అంగిరసుడు 'దేవులు నహుషుని ప్రజావతిగా చేసిరి' అని చెప్పాడు.

4. యయాతి : గయష్లాతముషి చెప్పిన ప్రకారం (10—83—1) యయాతి నహుషుని పుత్రుడు. హిరణ్యస్తావ అంగిరసుడు 'యయాతి వద్దకు మనవు అంగిరాలు అగ్నిదేవుని వలె వచ్చేవారు' అని చెప్పాడు (10—31—37).

5. మంధాత : ఈయన కూడ దన్యుహంతకుడైన ప్రాచీన అర్యరాజు. (8-33-8).

ఋగ్వేదంలో ప్రాచీనతను రాజుల్లో ఈ ఐదుగురు పేర్లు లభిస్తున్నాయి. వీరు దన్యులతో యుద్ధం చేసినట్లుగా చెప్పబడింది. కాని వీరు ఏ ప్రాంతపు రాజులో ఆర్యులు సప్తసింధులో ప్రవేశించిన తర్వాత అంటే క్రి. పూ 1500 తర్వాత ఎంత కాలానికి వీరు రాజులైనారో, వీరి తర్వాత ఎన్ని తరాలకు దివోదాసు, సువాసు రాజులైరో యీ విషయాలు మనకు తెలియవు.

ఎ ని మి ద వ అ ద్వా యం

శం బ రు డు

1. దస్యులు : ఆర్యులు తమ విరోధులను దస్యులనేవారు. ఋగ్వేద కాలంలో (క్రి. పూ. 1200) వారికి ముఖ్య శత్రువులు కొండల్లోని దస్యులు. కాని మైదానంలోని దస్యులు కాదు. కొండల్లోని దస్యులు హిమాలయ కిరాతులే. వీరిని నాశనం చేయుటకు ఆర్యులు వూసుకొన్నారు. ఈ కృష్ణమోని దాసులను యింద్రుడు నాశనం చేశాడు (2-20-7). ఇంద్రుడు కృష్ణకృష్ణులను (నల్లని చర్మం గలవారిని) నాశనం చేసెనని పరుషేపురు చెప్పాడు (1-130-8). పరుషేపురు కొండదాసుల గొప్పరాజగు శంబరుని జయించిన దివోదాసుకు పుత్రుడు. వసిష్ఠుడు వారిని 'శిశ్న దేవు'లన్నాడు (7-21-5) శిశ్నదేవులంటే లింగపూజకులు. పూజార్థం వున్న రాతి లింగాలు మైదాన దస్యుల పురాతన నగరములగు మొహింజెదారో, హరప్పాల్లో దొరికాయి. శామ్రయగం నాటి రాతి అవశేషాలను యింకా కనుగొనలేదు. బహుశా వారిలోకూడ లింగపూజ వుండేదేమో ! వారు నాగుసామును దేవునిగా కొలిచారు. ఇందును గురించిన నామావశేషములు ఇప్పుడు కూడ హిమాలయాల్లో వున్నాయి. శంబర హంతకుడగు దివోదాసుని పురోహితుడు భరద్వాజుడు. పురోహితుడంటే దేవతలను మ్రోతించువాడు, యజ్ఞ సంపాదకుడు. రాజుకు ప్రధాన మంత్రి కూడ. దివోదాసు, అతని పుత్రుడు నుదాసు గొప్ప వేదా నాయకులు. నమర్తుడైన పురోహితుడు వారికి బలం. బ్రతు వై భావముడు కూడ పార్వతీయ శత్రువులను శిశ్నదేవు లన్నాడు (10-99-3). ఆర్యులకు తమకు ఉత్తరాన వున్న శత్రువుల ఇంద్రజాలం, మాయలంటే భయం. వసిష్ఠుడు కూడ శతయాతు అనగా నూరు మాయ లెరిగినవాడు. (7-18-21). అనురులు (దస్యులు) కూడ మాయావులే. "మాయాని అగు దానవుని యింద్రుడు మాయచేత పడగొట్టాడు" అని గృత్సమదుడు చెప్పాడు (2-11-10-19). మాయ అంటే వారి ఎత్తుగడలు, గంభీరములు, వారి దెబ్బలు ఆర్యుల కంతములపై పడుకుం డేవి. వాళ్ళు కేవలం ముక్కుకు సూటిగ యుద్ధం చేసేవారు కాదు. వారు తమ తర్వాత కొన్ని వేల సంవత్సరాలకు పుట్టిన కొటియ్యనికే గురువులు.

శత్రువుల్లో అన్నీ దుర్గుణాలు, మనలో అన్నీ నర్గుణాలు చూచుట నేడుకూడ పరిపాటి. ఆర్యులకు శంబరుని మనుష్యులు దుర్మార్గులుగా కన్పడ్డారు. ప్రజాపతి

పుత్ర విమడడు వారిని అకర్ములనీ, అమంతులనీ, అన్యధర్మరతులనీ, అమానుషులనీ అన్నాడు. (10-22-3) ఇక్కడ అమానుషులంటే మనువు సంఘతి కానివారు అని అర్థం. 'దన్యులు మా చుట్టూ వున్నారు అమిత్ర హంతకుడైన ఓ యిందా! నీవు యీ దాసులను చంపు'మని విమడడు వేడుకొన్నాడు. కాని విజంగా దన్యులూ వలెవై పులా వున్నారా? దక్షిణాన మైదాన ప్రాంతంలో వారులేరు. వారు ఎక్కువగా హిమాలయ పాదవ ప్రదేశంలోని దరాయి అడవుల్లో వున్నారు. అర్కుల రాకకు ముందే వారక్కడ వున్నారు. గంగా దరాయివలె పంజాబు దరాయి అంత అనారోగ్యంగా వుండేదికాదు. పూర్వీకుల మండి వున్న టామిని వారు వదులు కొనుదకు యిష్టపడలేదు. తప్పేముంది? అర్య పశుపాలకులు వారి భూభాగంలో ప్రవేశిస్తే వారు ఊరుకొంటారా?

“యత్కరోషి యదక్షాసి యజ్ఞహోషి దదాసియత్ । యత్ తపస్యసి కౌఠేయ తత్కురుష్య మహర్షిమ్ ॥” ఇందు అంతా కృష్ణార్పణమని చెప్పబడింది. ఇది గీతా వాక్యం. ఋగ్వేద ఋషులు దీన్ని తూ. వా తప్పకుండా అవలించారు. వారు తమ విజయాలనన్నిటినీ యింద్రునికి కట్టబెట్టారు. కాని వాస్తవానికి అర్కుల విజయాలకు కారణం బిద్ర్యశ్వ, కుత్వ దివోదాసు, సువానులు లేక వారి ప్రవాస మంత్రులగు ఖరద్వాజ, వసిష్ఠ, విశ్వమిత్రులు. ఋగ్వేద ఋషులు 'నియతి' (నివ్రాతకి) తమ విజయాన్ని అంకితగట్టలేదు. అన్నిటికీ యింద్రుడే కారణం అన్నారు, ఇంద్రుడు దానవర్ణమును నీచంగాను, నామరహితంగాను చేశాడు, గృత్సమదుడు (?-12-4) ఓ యింద్రా, ధనవంతుడైన దన్యుని చంపుము.' - హిరణ్యస్థూర్ముడు (1-33-4) ఓ యింద్రా, దాన ప్రజలను తిరస్కరించుము.' - గృత్సమదుడు (2-1-4).

అయితే ఋషులు సాధనా పద్ధతిలో అర్కుల పౌరుషాన్ని అంగీకరించక పోలేదు. కణ్వపుత్ర మోరుడు. “అగ్నితోపాటు యదు, తుర్వకులు ఏలువబడ్డారు. అగ్ని యీ ఉద్దేశ్యంతో నవవాస్తు బృహద్రదుని, తుర్వీకుని తీసుకొచ్చాడు.” అని చెప్పాడు (1-33-18) అర్యవంశజుల్లో యదు, తుర్వకులు ముఖ్యులు. శక్తివంతులు నాయకత్వం కొరకు వీరికి, ఖరతులూ మధ్య కొంతకాలం పోరాటం జరిగింది దివోదాసు వీరిని లోబరికొనగల్గాడు. శంబరునికి వ్యతిరేకంగా అందరినీ కూడ గట్టవలసివుంది. నవవాస్తు (కొత్తగా నివాస మేర్పరచు కొన్న) బృహద్రదుడు. తుర్వీక యదు తుర్వక గణాలకు అప్పటిలో నాయకులై వుంటారు. దాసులతో

నంపుర్తతి చేయు దేశంలోకి పడమర నుండి వారు ప్రవేశించారు. 'ఇంద్రుడు 60,000 కృష్ణులను (నల్లవారిని) పరిహరించాడు. వారి దుర్గాలను ధ్వంసం చేశాడు' అని వామదేవుడు చెప్పాడు. (4-16-18). ఈ 60 వేల కృష్ణులు ఎప్పుడు చంపబడ్డారు? దినోదాను దన్యులతో భయంకర సంగ్రామం చేసినప్పుడు అయి వుంటుంది ఇంద్రుడు దన్యులను చంపి వారి ఆయుధాలను పురాలను ధ్వంసం చేశాడు, అని గృత్సమదుడు అన్నాడు (2-20-6). ఇక్కడ శవం ఆయుధం అంటే యినుమని, రాగి యివి అనుకోరాదు. ఎందుకంటే అనేకచోట్ల యీ పురాలను అశ్వన్యాయా అన్నారు కాబట్టి యిక్కడ ఆయుధం అంటే రాయి అను అర్థం. ఆ పాపాణుమయ పురాలను ధ్వంసం చేసినవాడు దినోదాను.

దన్యుల్లో పురుషులతోపాటు స్త్రీలూడ యుద్ధంచేశారు. ఆర్యులు తమ స్త్రీలకు ఆయుధాలు యిచ్చేవారుకాదు. నస్త్రీలందులో 16 తరాలు వున్న తర్వాత ఆర్యులు పరాజిత సింధుజాతి నాగరిక ఆచారాలను ఎన్నో అవలంబించి వుంటారు. స్త్రీలను పురుషుల సంతతిలోకి తీసుకురాకూడదు అనేది అందులో ఒకటి. 'దాసుడు స్త్రీలను ఆయుధంగా చేసుకొన్నాడు' అని బ్రతుముషి చెప్పాడు (6-30-9). అంతట ఇంద్రుడు- 'అతని అబలా సైన్యం వన్నేమి చేస్తుంది' అని అన్నాడు. ఐహవా ప్రీతి 'అబలా' అను పదం ప్రప్రథమంగా యిక్కడనే వాడబడింది. దీన్నిబట్టి ఆర్యుల అభిప్రాయం ప్రకారం స్త్రీలో యోధులగుటకు యోగ్యత లేదని అనుకోవలసి వుంటుంది.

ఋగ్వేద శిష్యులు

ఋగ్వేదంలో మనకు తెలిసిన అందరికంటే ప్రాచీన ఆర్య రాజు మనువు. అతడు ఋషి. విశేషకూడ. ఋగ్వేదంలో శంఖర యుద్ధానికి పూర్వమున్న ఋక్కులు సంగ్రహించబడలేదు. అయినప్పటికీ వసిష్టపుత్ర శక్తి కొడుకు గౌరవిత, 'ఇంద్రుడు మను ఋషికొరకు నమించి చంపాడు' అని చెప్పుచివలన మనువు ఋషి అని తెలియుచున్నది (10-73-7). నమించి శంఖరుని పూర్వీకుడైన కొండరాజు అయివుండవచ్చును. తర్వాత వరంవరను బట్టి యీ నమించి శంఖరుని సంబంధీకుడని తెలుస్తుంది. శంఖరుని ప్రత్యర్థి అగు దినోదానుకు ప్రధాన మంత్రి భరద్వాజుడు. అతడుకూడ 'ఇంద్రుడు నమించిదాసుని తల బ్రద్దయి వేశాడు' అని చెప్పాడు. (6-28-6) మరొకచోట 'ఇంద్రుడు నమించి తలను నరికాడు' అని చెప్పాడు. (6-30-7,8) ఈ యుద్ధం మనువు కాలంలో జరిగింది. "ఇంద్రుడు దక్షిణి కొరకు మున్నదివేరి దాసులను

విడిచివేళాడు" అని నామదేవుడు చెప్పాడు (4-30-21). అర్కరాజు దగ్గరికి పోతే అయిన దన్యుడెవ్వడు ? అతని కాలాకు 30 000 మంది చనిపోయారంటే అతడు ఎంత బలవంతుడై వుంటాడు ? దగ్గరి దివోదాసుకు పూర్వమున్న అర్క నాయకుడై వుంటాడు.

అర్కరాజును ఎదిరించిన చన్యు నాయకుల పేర్లు ఋగ్వేదంలో యిట్లు చెప్పబడ్డాయి—

భరద్వాజాడు (8-18-8) చుముచి, చుచి, పిశ్రు, శంబర, కుష్ట
వసిష్ఠుడు (7-88-4) వృషాశ్రపుడు.

కుత్స అంగిరసుడు (1-108-8) కుష్ట, పిశ్రు, కుయస, వృత్ర, శంబర.

గృత్సమదుడు (2-14-5) కుష్ట, అకుష, వ్యంస, రుచిత్ర.

వశ అశ్వపుత్రుడు (8-48-32) జల్పారుడు. వశ అశ్వపుత్రుడు తనకు జల్పారుడు నూరుపంది దాసులను యిచ్చినట్లుగా చెప్పబడ్డాడు.

ప్రాచీన దానమహావీరుల్లో నముచ్చి ఋగ్వేదకాలంలో శంబరుడు మహావరాక్రమం గలవాడు. శంబరుని నహాయకుల్లో ఎందరో వీరపేసానులు వున్నారు. వర్వత శత్రువుల్లో శంబరుమౌక్త్యదే మహా నైన్యవిపతి కాదు. అత్యులు పేర్కొన్న వారిలో శంబరుని తర్వాత గొప్పశత్రువు కుష్ట.

2. శంబర పేసానులు

1. శుష్టు : దివోదాసుకు పోతే శంబరుడు. కుత్స అర్థురేయ భోజానకు పోతే కుష్ట. కాబట్టి దివోదాసుకు కుత్స అర్థురేయుడు, శంబరునకు కుష్ట పేసానులై వుంటారు. ఋగ్వేదంలో ముగ్గురు శత్రువులున్నారు. కుత్స అంగిరసుడు ఋషి. ఇతడు కుత్స అర్థురేయునికి నమకాలికుడై వుంటాడు. పురుగడాల్లో కుత్సుడు పురు కుత్సుడు. ఇతడు శంబర యుద్ధానికి ముందువాడు. దివోదాసుకు నమకాలికుడైన త్రనదన్యుడు (దన్యురాను బాదించువాడు) కుత్స అర్థురేయుని పుత్రుడే. అర్థుర పుత్రుడు కుత్సుడు వరాక్రమంలో దివోదాసుకు తీసిపోడు. అతడు కుష్టుని చంపాడు. 'ఇంద్రుడు కుష్టుని నంతావములను కూడ నాశనం చేశాడు' అని నాభాకుడు చెప్పాడు (8-40-10,11) కణ్వపుత్ర మేధారిది (8-1-28) హిరణ్యస్తూతి (1-32-12) నామదేవుడు (4-3-3) యదే విషయాన్ని చెప్పారు. విశ్వమిత్ర పౌత్రుడు, మహ

భృంద పుత్రుడు జేత (1-11-7) నభ్య అంగిరసుడు (1-68-33) ఇంద్రుడు తన మాయచేత మాయావి అయిన కుష్టుని వదించెనని, అతని పురాణను ధ్వంసం చేసెనని వ్రాసారు. కాశ్యపమైన పురాణను మినహాయిస్తే మిగిలినవన్నీ యుద్ధంకొరకు విష్ణుంచదిసిన పురములే. కుష్టు, మాయావి, అతనిని అయిన పురాణ.

పై మంత్రాల్లో యింద్రుడు కుష్టుని చంపినట్లుంది. కాని వసిష్ఠుడు 'ఓ యంద్రా! నీవు కుక్కుని రక్షించావు. నీవు అర్హుడేయునికై కుష్టు, కుయపులను సంహరించావు' (7-19-2) అనుటచేత కుక్కు అర్హుడేయునికి ప్రతిధ్వంది కుష్టునే కాదు, కుయపుడుకూడ అని తెలుస్తుంది వసిష్ఠుడుకూడ కుక్కు. కుష్టు యుద్ధాన్ని గురించి చెప్పాడు. 'ఇంద్రుడు సారథికుక్కుని కొరకు కుష్టునివంటి మహా శత్రువుని చంపాడు', (7-20-5). భరద్వాజుడు కుక్కుని సారథి అన్నాడు. ఇక్కడ సారథి అంటే మహారథి అను అర్థము. భరద్వాజుడు కుక్కుని దాతగా వర్ణించాడు (8-26-3). కుష్టు, కుక్కులకు యుద్ధం జరిగినప్పుడు కుక్కుడు యువకుడని నోదా గోతముని ఋక్సవంశ తెలుస్తుంది (1-83-3). నవ్యుని ప్రకారం యింద్రుడు యుద్ధమందు కుక్కుని కుష్టునుండి రక్షించాడు (1-61-8). దీనినిబట్టి కుష్టు యువకుడగు కుక్కుని అనేక బాధలు పెట్టినట్లు అనుకొనవలెను. 'ఇంద్రుడు కుక్కుని వాయువు గుర్రంపై వుంచి కుష్టుని చంపాడు' అనుటవలన (1-176-4). కుక్కు అర్హుడేయుడు గుర్రంపై నెక్కి సావిరీగా, యింద్రుడు వచ్చి తన వజ్రంతో కుష్టుని తల నొక్కేది అన్వయించి కోవలెను.

కుష్టు సహచరుడగు కుయపునితో కుక్కుడు పోరాడినట్లు వామదేవుడు చెప్పాడు (4-18-12). 'ఇంద్రా, నీవు కుక్కునికొరకు అనురుదైన కుష్టుని చంపావు. నీవు కుయపుని, వేలాది దమ్యులను వెంటనే చంపావు.' నవ్య అంగిరసుడు కుష్టుని, అకుమని చంపినట్లు చెప్పాడు (1-61-8). కుక్కు అంగిరస ఋషి కుయపునితోపాటు అతని యిద్దరు భార్యలను చంపినట్లు చెప్పాడు (1-104-3) కుయపుడు సొంతో స్నానం చేశాడు. సొంతో స్నానం చేయుట ఆ దినాల్లో తంత్రములందు ఆచరణలో వుండవచ్చును. కుయపుని యిద్దరు భార్యలు భర్తతోపాటు అయురాలు వట్టుకొని యుద్ధము చేసి వుండవచ్చు. వారు యుద్ధం చేయకపోయి వచ్చిటికి ఆర్యులు ఆనాడు యంత బిదార్యం చూపేవారు కాదు. గృత్సముడు సారథి కుక్కునికై కుష్టు, అకుమ, కుయపులను: దినోదానుకై శంఖరుని 99 పురా లను యింద్రుడు నాశనం చేసినట్లు చెప్పాడు (1-19-4), గౌరవీరి (6-29-9), భర

ద్వాజుడు పారది కుత్సుని పేర్కొన్నారు. పారది అను విశేషణం ప్రత్యేకంగా కుత్స అర్థనీయునికే చెప్పుటలో విశేషమంది.

2. పిప్రు : ఇతడు దన్యులపేనాని. ఇతన్ని గురించి అనేకదోర్ల ముగ్ధే దంలో నామదేవుడు, బ్రతు వైభావనుడు, గౌరవీతి, సవ్య అంగిరసుడు పేర్కొన్నారు. 'ఇంద్రా, నీవు వివరీపుత్ర ముణిక్వునికై మృగయుడగు పిప్రుని చంపావు. 60 వేల కృష్ణులను నాశనం చేశావు. వారి పురాలకు ద్వంసం చేశావు' అని నామదేవుడు అన్నాడు (4-18-13). 'ముణిక్వుడొకడు పిప్రుని (వజ్రాన్ని) చెండాడెను. అని, బ్రతువైభావనుడు చెప్పాడు. దీన్నిబట్టి మనకు యీ విషయాలు తెలుస్తున్నాయి- ముణిక్వుడు ఓకరి వంశజుడు. పిప్రువు తన ప్రణం (అమందం)తో వుంటున్నాడు. అప్పుడు ముణిక్వుడు ఆ అవులకు దోపిడీవేయుటకు దండెత్తాడు. అతని దండయాత్ర నవలమైంది. ఎసిష్టపాత్ర గౌరవీతి యీ దండయాత్ర సహజపుట తన గొప్పతనమేనని చెప్పుకొన్నాడు (5-29-11). 'ఇంద్రా, గౌరవీతి మైకులు నీ వృద్ధిని పెంపుచేశాయి. నీవు వైదదికొరకు పిప్రుని చంపావు.' పిప్రుతో చేసిన యుద్ధంలో ముణిక్వుడు అపాయానికి గురి అయ్యాడో లేక ఇంద్రునికి గౌరవం కట్టడెట్టుటకు యిట్లు వ్రాశాడో తెలియదు. 'ఇంద్రుడు పిప్రుని పురాలకు ద్వంసం చేశాడు. దన్యుహత్య, (దానయుద్ధం)లో ముణిక్వుని రక్షించాడు' అని సవ్య అంగిరసుడు చెప్పాడు (1-61-6).

40 సంవత్సరాలకు పైగా శంభరునితోను, అతని సహచరులతోను అర్యులు యుద్ధం చేశారు. దీన్ని ముగ్ధేదంలో 'దన్యుహత్య' అన్నారు— హత్య అంటే అనాడు వ్యక్తిని చంపుటకే కాదు, యుద్ధమని కూడ అర్థమంది. అట్లే అచుర శబ్దం దాసునకు వాడబడింది.

3. వంగుడ 4 కరంజ 5 పర్లయ : ముణిక్వునితో యుద్ధం చేసిన వారిలో వంగుడుకూడ వున్నాడు. ముణిక్వుడు పిప్రుని నూర్గురి వీరులను ఓడించి నట్లు సవ్యుడు చెప్పాడు (1-63-8). కుత్స అంగిరసుడు 'ముణిక్వుడు కృష్ణగర్భులు (దన్యులు) చాలించి చివరకు పాదపానం చేసాడు (1-101-1). పిప్రు సామాన్యుడు కాదు. అతనికి బలమైన సాధనము ఉన్నాయి. 'పిప్రుడు మాయాని, ఇంద్రుని సాయముతో ముణిక్వుడు అతన్ని ఓడించగల్గాడు' అని అంగ ఔరసుడు చెప్పాడు. (10-138-3).

వర్షి : ఉచప్రణంలో శంభరునితోపాటు వర్షికూడ చంపబడ్డాడు, అని

గర్భవి మంత్రంవలన తెలుస్తుంది. (8-42-21). వశిష్ఠుడు ఉచప్రణాన్ని, శంఖ రువి కలిపి చెప్పలేదు. ఆయన (7-99-5) ఋక్కు యిట్లు తెల్పుచున్నాడు- వర్షి వా మంది అనురంబు వెంటబెట్టుకొని దివోదాసుని ఎదిరించాడు. నూరువేల వీరులతో వర్షి హతుడయ్యాడు. అంటే ఒక లక్షమంది ఒకేచోటకూడి యుద్ధంవేసి చంపబడ్డారు. ఇట్లు జరుగుట సాధ్యమా అను ప్రశ్న వుదయిస్తుంది. దీని తాత్పర్యం దాసులు అసంఖ్యాకులుగా యుద్ధంలో చంపబడ్డారు. దాసుల సంఖ్య ఋంతగా ఉన్నప్పుడు ఆర్యుల సంఖ్య మాత్రం తక్కువగా వుంటుందా ఏమిటి? కాబట్టి ఉచప్రణ మనేది కొండ ప్రాంతంలోనే బాగా నమ భూమి అయి వుంటుంది. అది కాంగరా కొండల్లోకి ప్రవేశించే ప్రదేశం కావచ్చు. మమేరి (నూర్పురము) వంటి ప్రదేశం అయివుంటుంది. నూరు వేల మంది హతులైన విషయాన్ని గృక్ష్మమనుషుడు కూడ చెప్పాడు. (2-14-8). “దానవ్య వర్షినః నహస్రాణి శతావధీః”, (అనగా దాసులైన వర్షి యొక్క నూరు వేల మంది చంపబడ్డారు) అని వామదేవుడు చెప్పుట వలన (4-30-15) వర్షి శంఖరునికి సామాన్యమైన నహాయకుడు కాదనీ, అతనికి ప్రత్యేకించి ప్రభుత్వమున్నదనీ మనకు తెలుస్తుంది. గృతమదుడు (2-12-14) వర్షి యొక్క లక్షమంది ప్రజలు చంప బడ్డారనీ. శంఖరుని నూరు పురులు ధ్వంసం చేయబడ్డాయి అనీ చెప్పాడు. ఈ పైన పేర్కొన్న అసుర పేనా పతురే కాకుండా మరి కొంతమంది వుండి వుంటారు. ఇంద్ర మహిమను కీర్తించేటందుకు వారి పేర్లన్నిటిని ఇక్కడ చెప్ప వలసరం లేదు. (7-28-20). మాన్య మావదేవకుని శంఖరునితోబాటు యింద్రుడు చంపాడు అని వశిష్ఠుడు చెప్పుటవలన దేవకుడు కూడా శంఖరునివలె అనార్య రాజా అను సందేహం కలుగుతుంది. కాని దేవకుడు అతని తండ్రి పేరు మాన్యమనుడు అనుట వలన అతడు ఆర్యజనుడుగా తోస్తున్నాడు. దేవకుడు తన వారికి వ్యతిరేకంగా అసురుల పక్షన పోరాడి ఉండవచ్చు. ఇటువంటి ఉదాహరణం మనకు ఋగ్వేదంలో యింకా ఎక్కడా కానరాదు.

నస్తంపిమలోని ఆర్యులు శంఖరునితో బాగా పోరు నర్పేకాలమిది. శంఖరుడు బాగా ప్రతీకారం చేస్తున్నాడు. ఆర్యులు కృష్ణగర్భులను నాశనం చేయతలపెట్టాడు. శంఖరుడు కూడ శ్వేతగర్భులను కనీసం తన సరిహద్దులోనైనా బ్రంశకనీయ తలచ లేదు. శంఖరుని ప్రజలు గొప్పవీరులు, యుద్ధం చేపేవారని ఋగ్వేదం చెప్పు తుంది ఈనాటి గూర్ఖాబు కూడా గొప్పవీరులుగదా. వీరిలో చాలమంది కిరాతుల సంతానమే. పిప్ర ప్రజమనుట వలన దన్యులకు వేలాది గోవులున్నట్లు తెలుస్తుంది.

అర్జునుడు తపనారంభం గోవులు, గుర్రాలు, షేకలు, గొర్రెలు. దమ్మలకు బహుశా అశ్వములు లేకపోవచ్చు. కొండలపై టాంగాలు యంకా తిరుగుటలేదు. అర్జునుడు సైందవ గుర్రాలు కొండలపై యుద్ధాన్ని చేయటానికి వనికరావు. కుత్స అర్జునేయుడు పారథిగా చెప్పబడ్డాడు. వర్వత యుద్ధాల్లో రథాలు వనిచేయపు కాబట్టి యక్కడ పారథి అంటే పేనాపతివంటి గొప్ప బిరుదు అయివుంటుంది.

3. శంబురుడు

ఋగ్వేద అర్జునులకాలంలో రెండు భీషణమైన యుద్ధాలు జరిగాయి - (1) దమ్మ హత్య అనగా శంబరయుద్ధం. (2) తమలోతాము వేసుకొన్నది అనగా దాశరాజ్ఞ యుద్ధం. మొదటిది దివోదాసుకు శంబరునకు మధ్య జరిగింది. రెండవది మదాసు పదిమంది రాజులతో చేసినయుద్ధం. ఋగ్వేదంలో శంబరుని యుద్ధాన్ని గురించి ఎక్కువగా చెప్పబడింది. రెండవయుద్ధాన్ని గురించి తక్కువగా చెప్పబడింది. కారణ మేమిటంటే రెండవ యుద్ధంలో పాల్గొన్న యిరువదిమంది ఇంద్రుని భక్తులే. ఇంద్రుని మహిమ పెరగాలంటే దాన్ని గురించి ఎక్కువగా వ్రాస్తే ఉపయోగం లేదు. దమ్మ హతం 40 సంవత్సరాలు జరిగింది. ఇది యంద్ర పూజకులకు, లింగ పూజకులకు మధ్య జరిగిన యుద్ధం. దివరకు యంద్ర పూజకులు గెల్చారు దమ్మలు పూర్తిగా ఓడిపోయారు. కాబట్టి ఋగ్వేదంలో యంద్రునికి సంబంధించిన ఋక్కుల్లో శంబరుని హత్యా వృత్తాంతం ఉంది. భరద్వాజాడు, వసిష్ఠుడు, వామదేవుడు శంబర యుద్ధాన్ని గురించి ఋక్కులు చెప్పారు. శంబరుడు కులితర పుత్రుడు. అతడు మహా వర్వకంలో ఉండేవాడు. బృహత్పర్వత మంటే హిమాలయమే కదా! భరతుల భూమి వరుష్టి, కుకుద్రి, విపాళుల మధ్య ఉంది. దానికి దగ్గరగా ఉన్న పెద్ద కొండ కాంగడా హిమాలయం. 18 వ శతాబ్దం ప్రారంభం వరకు అత్యంత నిర్జీవ కాంగడా కోట అక్కడ ఉంది. కాబట్టి శంబరుని పురాలు అక్కడే ఉన్నాయి. ఈ శతాబ్దంలో వచ్చిన భూకంపం వల్ల ఆ ప్రాచీన అవశేషాలన్నీ ధ్వంసమైనాయి. “ఇంద్రుడు శంబరుని 98 పురాలను ధ్వంసం చేసి 100 వ పురాన్ని దివోదాసుకు యిచ్చాడు”, అని వామదేవుడు చెప్పాడు (4- 8-8) ఎసిష్ఠుడుకూడా పై విషయాన్నే చెప్పాడు దివోదాసుకు మరొక పేరు అతిదిగ్వి. అనగా అతిదులకు దాగా పేవ చేసేవాడు. కొందరు ఋషులు 90 పురాలు

అన్నాడు. కొందరు 99 పురావీ, మరికొందరు నూరు అరే అన్నాడు. వసిష్ఠుడు భరద్వాజుడు చెప్పిన ఋక్కులను చూస్తే దివోదాసు 99 పురావీ నాశనం చేసి ఒక పురావీ మాత్రం తనకొరకు అట్టిపెట్టుకొన్నట్లుగా ఉంది “శంభరుడు, వర్షి యిద్దరూ ఉదవ్రజంలో చంపబడ్డారు” అని భరద్వాజ పుత్రుడగు గర్గయుషి చెప్పాడు (8-47-21). ఈ ప్రదేశం కాంగరా జిల్లాలో ఎక్కడ (ఇతర దాసులవలె శంభరునికి కూడా గోష్ఠములు - గోనమూహములు) ఉండవచ్చు? ఒక నీటి ఒడ్డున యీ వ్రజముండవచ్చు. అందుచే దాన్ని ఉదవ్రజమన్నాడు. ఇది కాంగరా జిల్లాలో ఉంటుంది. అయితే మూడు వేల సంవత్సరాల తర్వాత అదే పేరుతో ఉంటుందని ఆశించకూడదు.

శంభరునితోను, అతని జాతీయులతోను జరిగిన భీషణ యుద్ధాన్ని గురించి దివోదాసు ప్రకరణంలో కూడా వివరించబడింది.

4. కిరాతులు

కాంగరాలో జరిగిన యీ యుద్ధాన్ని గురించి పేరు మార్పుతో కథలు ఉన్నాయి. కాంగరా ప్రదేశాన్ని జంధర్ అంటారు. హిమాలయంలో 6 దినాలు ఉన్నాయి. నేపాలు, కూర్మాచలం (కుమాయ), కేదార్ (గర్వార్), జంధర్ (కాశ్మీరులోని జంధర్) కాశ్మీరు సరిహద్దునుండి తూర్పున నల్లజ్వరకు వున్న ప్రదేశం జంధరుగను, పడమర వున్నది దుర్గర (దోగ్రా)గను విభజించబడ్డాయి. రెంటికి సరిహద్దు రావీనది. నేడు జంధరు అంటే మైదాన ప్రదేశంలో ఉన్న జంధరు నగరం అనుకొంటారు కాని ప్రాచీనకాలంలో వర్షక ప్రాంతానికి పేరు ఉండేది. జంధరుడనే రాక్షసుని, దేవి చంపినట్లు పురాణాలు చెపుతున్నాయి. నగర కోటలో వున్న ప్రసిద్ధమైన భవానియే ఆదేవి. చచ్చిన తర్వాత జంధరుని శరీరం ఏ భూభాగంపైన పడిందో ఆ భాగానికి జంధరు అని వచ్చింది. జంధరుని చెవివడినచోట కాంగరా అయింది. (కనగధ, కాన్గధ, కాంగరాగా మారింది) జంధరుడు అంటే శబ్దార్థం జలాన్ని ధరించేవాడు. ఈ భాగం నుండి నల్లజ్వ, వియాసు నదులు ప్రవహిస్తున్నాయి. కాబట్టి యీ పేరు ఉచితంగానే ఉంది.

వైదిక కాలంలో వృత్రుడంటే నీటిని అర్థగించు వాడను అర్థం. ఇంద్రుడు తన వ్రజంతో అతన్ని చంపి నీటిని విడుదల చేశాడు. శంభరునికూడ వృత్రుడన్నాడు సమకాలికులైన ఋషులు అతన్ని అనుర శ్రువు, మామూని, యంద్ర జాతుడు అన్నాడు. కాని అతడు మానవుడే. కాలం గడచినకొద్దీ శంభరుని రూపం

మారిపోయింది. అతన్ని రాక్షసునిగ చిత్రించారు. పూర్వకాలంలో శంఖర యుద్ధాన్ని ఇంద్ర వృత్ర యుద్ధంగా చెప్పారు. పౌరాణిక కాలంలో ఇంద్రుని, శంఖరుని, దివోదాసుని మరచిపోయారు. ఈ యుద్ధం దేనికి, జలంధరునకు మధ్య జరిగినట్లు వర్ణించారు.

మనకు ఋగ్వేదం ద్వారా శంఖర, దివోదాసుల యుద్ధం నంగతి తెలిసింది. శంఖర జాతిని గురించి తెలియలేదు. అతని జాతీయులు 40 సంవత్సరాలు యుద్ధం చేసి లక్షలాది సంఖ్యలో చనిపోయారు. మిగిలినవారు యింకా దూరంగా కొండల్లోకి వెళ్ళిపోయారు. బియాసు, రావి ఎగువ ప్రాంతాల్లోవున్న చండా, కుబ్జా ప్రదేశాల్లో వారు చిరకాలంవరకు క్షేమంగావున్నారు. కిరాతులకు అక్కడనుంచి వెళ్ళగొట్టిన వారు మధ్య అసియాలోని ఖస్సులు. వారు కిరాతభూమి నేపాలలోకూడ ప్రవేశించారు. అప్పుడుకూడ భయంకరమైన యుద్ధాలు జరిగి వుండవచ్చు. కిరాతులు మైదాన ప్రదేశాలకు విడచిపోతూవుంటే ఖస్సులు వాటిని ఆక్రమించుకొన్నారు. లొంగిపోయిన కిరాతులు కాలాంతరమున ఖస్సుల్లో కలిసిపోయారు శంఖర వంశీకులు ఈ విధంగా వరిదామాన్ని చెందారు.

తెమ్మ ద వ అ ద్యా యం

దివోదాసు

1. ప్రాచీన ఆర్య నాయకులు

1. దధ్యజ (దధీచుడు) :

దధ్యజ్ హమే జనుషం పూర్వో అంగిరా : ప్రయషేధ : కణ్వో !

అత్రిర్మను ర్విదుప్తే మే పూర్వే, మనుర్విదు : ||

(1-139-9) వరుచ్చేవ దివోదాసు పుత్ర (దధీచి, అంగిరా, ప్రయషేధ, కణ్వ, అత్రి, మనువు- యీ పూర్వీకులు నా పుట్టుకను ఎరుగువరు ఏరు నా పూర్వీకులు, మనువు ఎరుగును.) దివోదాసుకు ముందు మనువు మొదలగు రాజులను గురించి మేము తెలియిన్నాం. దివోదాసు పుత్రుడు లేక నంతరివాదగు వరుచ్చేపుడు, దధీచి, అంగిరా, ప్రయషేధ, కణ్వ, అత్రి, మనువులను పూర్వీకులని చెప్పినాడు. వీరిలో అత్రి, కణ్వడు రాజులగ తోచరు.

2. రుమ 3. రుశమ 4. శ్యావక 5. కృప

మరికొందరి రాజుల పేర్లు ఋగ్వేదంలో వచ్చాయి. కాని వారు దివోదాసుకు పూర్వం వారో, లేక తర్వాత వారో మనకు తెలియదు.

యద్దాదుమే రుశమే శ్యావకే కృపే

ఇంద్రమా దయ పేరవా !

కణ్వారస్త్యా బ్రహ్మలిస్తామ వాహన

ఇంద్రాయచ్చన్ త్యాగహ ||

(8-4-2) దేవతిది కణ్వపుత్ర.

అనగా ఓ ఇంద్రా ! నీవు రుమ, రుశమ, శ్యావక, కృపులతో వున్నప్పుడు సోమకర్తలగు కణ్వని మంత్రాలవ్వగా విచ్చు కీర్తిస్తున్నాడు. రమ్ము.

కణ్వపుత్ర దేవతిది (8-4-2) మేరతితి (8-3-12) రుమ, రుశమ, శ్యావక కృపులను పేర్కొన్నాడు. విజయము కూడ ఒకానొక ప్రాచీన వంశస్థులపై

వుంటాడు. అతని కుంఠానే దివోదాసు తండ్రి బ్రద్ర్యక్షుడు పుట్టాడు. సుదాసు కూడ దివోదాసు పుత్రుడు కాబట్టి ఆ వంశీకుడే. విజయనుని గురించి యింతకంటే ఎక్కువగా మనకు తెలియదు.

6. బ్రద్ర్యక్ష్య : బ్రద్ర్యక్షునితో మన చరిత్రకు గట్టి ఆచారం దొరుకుతుంది. భరద్వాజుడు, సుమిత్రుడు బ్రద్ర్యక్షుని పేర్కొన్నారు. సుమిత్రుడు తనను బ్రద్ర్యక్షుని సంతానముని చెప్పుకొన్నాడు. బ్రద్ర్యక్షునిచే స్థాపించబడిన అగ్నిదర్శనీయముని అతడు చెప్పాడు. (10-89-1, 2-11-12) అగ్ని సంప్రసాదం ఆర్యులకు ప్రత్యక్ష దైవం. ప్రతి యింటిలోను అగ్నిని స్థాపించి వూరికి వారు ఆర్యులు అగ్ని భక్తులు. సుమిత్రుడు, బ్రద్ర్యక్షుని అగ్నిని పూజింపవలసివచ్చింది. ఆ అగ్ని వృత్రహా అనగా శత్రునాశకుడు, బ్రద్ర్యక్షుడు తండ్రి పుత్రుని పోషించునట్లు ఆ అగ్నికి నవర్యలు చేపేసాడు. సుమిత్రుని ఋశ్యులనుబట్టి మనకు యాక్రించి విషయాలు తెలుస్తాయి. బ్రద్ర్యక్షుడు ప్రతాపంగు ఆర్య వీరుడు. అతడు శత్రువులను జయించాడు. వృత్రశబ్దం శత్రువను అర్థంలో ప్రయోగించబడింది. దివోదాసుకు ప్రధాన శత్రువుల దమ్ములు. కాబట్టి బ్రద్ర్యక్షుడు తన కుమారునికి నహాయపతి వుండాలి. కావున యిక్కడ వృత్రహా అంటే దమ్ములను వంపింపవాడు. మొదటి దమ్ములను చంపినవాడు బ్రద్ర్యక్షుడు. కాని పుత్రుని విజయంతో అతని కీర్తి మరుగున పడింది. అతడు భరత, పురు త్రిత్యుగజాతకు చెందినవాడు. అతడు రావీ- నల్లొక్క నదుల మధ్యనున్న భూభాగంలో వుండేవాడు.

ఇయమద దాద్రథ సమృణమృతం

దివోదాసం బ్రద్ర్యక్షాయ దాకుషే !

యాశశ్వంత మాచబాదావసం

పణింతా తేదాత్రాణిత విషానరస్వతి ||

(6-81-1) భరద్వాజుడు.

అనగా ఈ నరస్వతి భక్తుడగు బ్రద్ర్యక్షునకు ఋణమోచకుడును, భయంకరుడును అయిన దివోదాసుని యిచ్చింది. ఓ నరస్వతీ, దానహీనుడైన ఎణిచి చంపావు. నీ దానములు బలమైనవి. నరస్వతి బ్రద్ర్యక్షునికి ప్రతాపంగు పుత్రుడు దివోదాసుని యిచ్చెనని భరద్వాజుడు చెప్పుచు వలన బ్రద్ర్యక్షుడు క్రమేణ ప్రదేశములను జయిస్తూ తూర్పున నరస్వతీ తీరాన్ని చేరుకొని వుండవచ్చు. అక్కడ నరస్వతీ తీరంలో దివోదాసు పుట్టివుంటాడు. నరస్వతి సప్తసింధులోని

వచిత్ర వది. అనాడు నరస్వరీ గది మహిమ యీనాడు గంగ మహిమ వలె వుండేది.

భరద్వాజుఁడు : దివోదాసు విజయాలను గురించి చెప్పే ముందు భరద్వాజుని గురించి కొంచెం ప్రత్యేకించి చెప్పవలసి వుంది. ఎందుకంటే అతడు దివోదాసునికి చాణక్యుడు. తన కాలంలో అందరికంటే పలుకుబడి గల పురోహితుడు అతడు పున్నత శ్రేణికి చెందిన కవి. అతని వందలాది ఋక్కులు ఋగ్వేద ఆరవ మండలాలో వున్నాయి అందుచేత ఆరవ మండలాన్ని భరద్వాజ మండలం అంటారు. అతడు భరతుకే కాదు, యితర గణాలకు కూడ గౌరవ పాత్రుడు. ఆయనకు దాన మిచ్చిన రాజులను ఆయన స్వయంగా పేర్కొన్నాడు. అతని కుమారుడు గర్గ యితర ఋషులు పేర్కొనుటను బట్టి ఆ రాజు లందరు భరద్వాజ, దివోదాసులకు సమకాలికులై వుంటారనుట స్పష్టం.

7. అభ్యావర్తీ చాయమానుఁడు :

ద్వయాం అగ్నేరదిరోవింశతిగా వధూమతో

మమవాచహ్యం నమ్రాట్.

అభ్యావర్తీ చాయమానో దదాతి దూతాశేయం

దక్షిణా పార్థవానం || (8-27-8)

అనగా ఓ అగ్ని, మమవ (దనవంతుడు), నమ్రాట్ అభ్యావర్తీ చాయ మానుడు ఎమిప్పులు (దాసీలు) సమేతంగా రెండు రథాలను, ఇరువది ఆవులను యిచ్చాడు భరద్వాజుడు "పార్థవుల యీ చక్రవర్తి మరువులతో రెండు రథాలను, 20 ఆవులను యిచ్చినట్లు చెప్పాడు. దాసీలకూడ వమవు అంటారు. చాయమానుడు వమవులతో కూడ రథాలను యిచ్చాడు.

8. సుమీఘుఁడు : భరద్వాజునకు సుమీఘుడు రెండు ఆడ గుర్రాలను, నూరు ఆవులను యిచ్చాడు. పేరుకుడు వ్యాన్న, కాండుడు హిరణ్య సమేతంగా పది రథాలను యిచ్చాడు. (8-28-9) అన్నింటికంటే అధిక దానం కాండుడిచ్చింది.

9. పురుసీధుఁడు : పురుసీధ కాశవకేయుడు కూడా భరద్వాజునకు దాన మిచ్చెనని నోతాగోతముడు చెప్పాడు (1-58-7) కాశవవ బహుశా ఒక స్థానం పేరై వుంటుంది

10. ప్రస్తావన : ఇతడు పది కోలాసు, పది గుర్రాలను యిచ్చినట్లు గర్గం చెప్పాడు (8-47-22). ఈనాడు ఖజానాను (రెజర్వీ) కోశమంటారు కాని అనాడు కోశమంటే ఒక విశ్విక విధి. ఇక్కడే గర్గం “దివోదాను అతిదిగ్భుని నుండి శంఖరుని ధనాన్ని మేము పొందాం” అని కూడా చెప్పాడు. (దివోదానా దతిదిగ్భు స్య రాధః శంఖరం వసుప్రత్యగ్ర వీష్మ) శంఖరుని నుండి పొందిన ధనాన్ని అంతా భరద్వాజానకు ఎట్లా యిస్తాడు. యంశ భాగస్వాములున్నారనిగా ! బహుశా యిందు వల్లనే కాబోలు గర్గం తర్వాత ఋక్కులో యిట్లు అన్నాడు.-

“నేను దివోదాను నుండి పది గుర్రాలా, పది కోలాలు పది వస్త్ర భోజనములు, పది పారణ్య పిండములను (బంగారు ముద్దలు) పొందాను.”

దివోదాను చనిపోయిన తర్వాత భరద్వాజానకు గాని, అతని పుత్రుడగు గర్గనికి గాని పౌరోహిత్యం (వ్రతానమంత్రి వదవి) లభించలేదు. దివోదానుని వ్రతాపంగతి పుత్రుడు నుదాసునికి వసిష్ఠుడు పురోహితుడయ్యాడు. అప్పుడు కూడ భరద్వాజానకు వసిష్ఠునకు మధ్య వైరం అంతగా వుగ్రహపము ధరించలేదు. కాని వసిష్ఠుని స్థానాన్ని విశ్వామిత్రుడు తీసుకొన్నప్పుడు ఆ వైరం బాగా తీవ్రమైంది. వసిష్ఠ సంతతిలోకూడ అంత తీవ్రత వున్నట్లులేదు. ఈ విషయం మృగీర వాసిష్ఠుని ఋక్కు వలన తెలుస్తుంది. (10-160-5) “అగ్ని ఆత్రి, భరద్వాజ. గవిష్ఠర, కణ్వలను రక్షించాడు. అగ్నిని వసిష్ఠుడు అహ్వనిస్తూన్నాడు ” పై ఋక్కును బట్టి భరద్వాజానకు అనేక గౌరవాలు గౌరవమున్నట్లు తెలుస్తుంది. ఆయన తనకున్న వలుకుబడిని, వ్రతావాన్ని శంఖర యుద్ధంలో దివోదానుని వక్షమునకు సంపూర్తిగా వినియోగించాడు. బహుశా శత్రువుతో యిటువంటి భయంకర సంఘర్షణ చేపట్టప్పుడు అత్యంత అంతః కలహాన్ని ఆపకపోతే వలుబిది సంవత్సరాలు పోరాడిన తర్వాత కూడ అత్యంత శంఖరుని గెలుస్తారనుటలో సందేహం కన్పట్టుతుంది. కాబట్టి అత్యంత అంతఃకలహాన్ని రాకుండా కాపాడిన శ్రేయస్సు భరద్వాజానిది. శంఖరునిపై విజయాన్ని సాధించుటలో భరద్వాజాని గొప్పతనమేమిటో మనకు యిందు మూలకంగా తెలుస్తుంది.

11. కుత్స ఆర్జునేయ 12. శ్రుతర్య, 13. తుక్వీతి, 14. దభీతి, 15. ధ్వసంతి, 16. పురుషాంత.

అర్య పేనాపతుల్లో కుత్స ఆర్జునేయుడు ముఖ్యుడని కొద్దిగా పైన చెప్పాం- భరద్వాజాడు సారథి కుత్సునికై స్తుతించాడు. సారథి అంటే పేనాపతి.

మహాప్రహో అపవిశ్వాయురాయ వజ్రస్య

యత్పతేపాది కుష్టః॥

ఉరుష నరథం సారథమే కరింద్ర

కుత్సాయ సూర్యస్యసాత్॥ (8-20-5)

అనగా వజ్రము పడగానే కుష్టు పడిపోయాడు. అప్పుడు మహాద్రోహి అయివు (ప్రాణం) వణించింది. సూర్యోదయ మగునప్పటికి సారథి కుత్సుని కొరకు ఇంద్రుడు రచ్చి విస్తృతం చేశాడు. ఇంద్రుడు యువంగా కుత్సుని రథంపై కూర్చొని యుద్ధం చేయుటకు వెళ్ళెనని వసుక్రముని చెప్పాడు. (10-29-2). ఇందుచేతనే కుత్సుని సారథి అనలేదుగాదా! “ఇంద్రుడు వసిష్ఠ, కుత్స, క్రుతర్య, కుత్స అర్హతేయ, ధర్మి, ద్రోణులు రక్షించాడు అని కుత్స అంగీకరించుచు చెప్పాడు. (1-112-9, 29). వీరంతా సమకాలీనులని చెప్పుట కష్టం. తరద్వాజాడు ఒకే వాక్యంలో (8-19-13) కుత్స, ఆయు, అతిథిగ్వంతు రక్షించిన సంగతి చెప్పాడు. అతిథిగ్వంతు దివోదాసు, కుత్స అర్హతేయని మనం ఎరుగుదుము. ఆయనకూడ ఆ కాలంనాటి ఒక ఆర్యయోధుడై వుంటాడు.

17. దేవక మన్యుమానుషుః :

శంభుడు, అతని జాతీయులకే కాకుండా దేవక మన్యుమానుషులను ఆర్యవ్యక్తి ఒకరు ఉన్నారు. అతడు శంభునిరేపాటు చంపబడెనని ఒకేయిక్కంలో వస్తువులు చెప్పాయి (7-18-20)

‘దేవకంబిన్ మన్యుమానంజనున్ దావ

త్వనా బృహతః శంభరంధేత్ ॥

ఇతర ఆర్యరాజులు లేక గణనాయకుల సంపర్కమును గురించి ఋగ్వేదంలో చెప్పబడింది. వారు దివోదాసుకు సమకాలీనులని విశ్వయంగా చెప్పలేదు. వారిలో కొందరు ఆయనకు సమకాలీనులై వుండవచ్చు. కొందరు తర్వాతవారై వుండవచ్చు.

18. సుశ్రవః : కల్మషేశాన్జనరాక్షో ద్విర్భ కాదంచనా

సుశ్రవసోవ జగ్ముషః ॥

షష్ఠిం సహస్రానవతిం సవక్రతో

ని చక్రేణ రథ్యాదుష్పదావృణక్ ॥

—(1-63-9) సవ్య అంగీకరించు

అనగా ఓ ప్రసిద్ధుడైన ఇంద్రా ! ఇందుహీన శుశ్రవునిపై దండెత్తివచ్చిన 20 గణనాయకులను, వారియొక్క 60,999 అనుచరులను దుర్లంఘ్యమైన రథ చక్రాలవే నీవు ఓడించావు.

సవ్య అంగిరసుడు ఇంద్రుని మృతిస్తూ శుశ్రవునిపై దండెత్తివచ్చిన 20 మంది గణనాయకులను, 60,999 అనుచరుల సమేతంగా ఓడించెనని చెప్పాడు. ఈ 20 మంది గణనాయకులు ఎవ్వరు ? శుశ్రవుడెవ్వరు ? సవ్య అంగిరసుడు తర్వాత ఋక్కులో (1-53-10) ఇంద్రుడు శుశ్రవుని రక్షించెనని చెప్పెను. శుశ్రవుని గురించి మనకు యితరకంటె ఎక్కువ తెలియదు.

19 తుర్వయాణుడు : సవ్య అంగిరసుడు శుశ్రవునితోపాటు తుర్వయాణునికూడ ఇంద్రుడు రక్షించెనని చెప్పాడు (1-53-10). కుత్స, అతిధిగ్ధ, ఆయువులు తడత మహారాజు శుశ్రవునికి వరులైనట్లు చెప్పబడింది. ఇందువలన శుశ్రవుని గురించి మనకు తెలుసుకొన వలయునను అభిలాష కలుగుంది. కాని తర్వాత మనకు ఏమీ తెలియబడదు.

20 ఋణంచయుడు : ఇతడు రుశమ గజానికి చెందినవాడు. బాగా డబ్బున్నరాజు. ఇతడు బ్రతునకు 4,000 ఆవులను యిచ్చాడు. (6-30-12,14) 'రుశమ రాజు నాల్గవేల ఆవులను యిచ్చాడు. ఋణంచయుని ధనాన్ని నేను పొందాను. అరాత్రి నేను రుశమరాజు ఋణంచయునివద్ద గడిపాను.' నాల్గవేల ఆవులు (అంటే 8 లక్షల రూపాయలు) దానం యిచ్చే రాజు వైభవం చాల గొప్పదై వుంటుంది.

21. పాకస్థామ కౌరాయణుడు : కణ్వఋషి దివోదాసుకు సమకాలినుడు. తుర్వశయడు జడములకు పురోహితుడు. కొబ్బరి వారికి సహాయకుడు కూడ. ఆయన అప్పటికి బ్రతికివుంటే ఆయన పుత్రులు మదాసుని విరోధులను సమర్థించి వుంటారు. ఆయన పుత్రుడు మేచారిది (మేద్యారిది) కురయాణ పుత్రపాక స్థాముని మహిమను కీర్తించాడు (8-3-21,22) 'మరుత్ దేవతలు యిచ్చిన దానిని పాకస్థామ కౌరాయణుడు నాకు యిచ్చాడు. పాకస్థాముడు అందమైన యరుసుగల ఎర్రని రథాన్ని యిచ్చాడు. అతడు వస్త్రాలను, పుష్టికర భోజనమును యిచ్చాడు. ఎర్రని రథ మిచ్చిన అదాతను నేను కీర్తిస్తున్నాను. యదు తుర్వశగణముల భూమి దగ్గరనే పాక స్థాముని భూమి వుండి వుంటుంది. కురయాణ అతని గణముపేరుగాని, తండ్రిపేరు గాని లేక పూర్వీకుల పేరుగాని అయి వుంటుంది.

23. దేవశ్రవ, 23. దేవవాత : దేవశ్రవ, దేవవాతులు భారతులు అంటే భరతగణంవారు. తర్వాత పున్నటువంటి భరతరాజును గురించి ఋగ్వేదంలో ఏమీ చెప్పలేదు. దేవవాత సంతానమగు సృంజయుని గురించి వామదేవుడు కూడ చెప్పాడు. (4-15-4). కాబట్టి యీ దేవవాతుడు ఎవరో ప్రాచీన కాలపువాడు. దేవశ్రవ, దేవవాతులు అన్నదమ్ములు. అగ్ని పూజకులు. వారిరువురు అగ్ని మహిమను చెప్పుచు యిట్లు స్తోత్రం చేశారు—

అమంతిష్ఠాం భారతా దేవదగ్నిం

దేవశ్రవా దేవవాత : సుదక్షం !

అగ్నే విపశ్య దృహతాభిరాయేషాం

నోరేతా భవతాదనద్యూన్ ||

ఒక క్షిపః పూర్వం నీమ జీజనన్ తృణాతం మాతృమ ప్రయం ।

అగ్నిం ముహి దైవ వాతం దేవశ్రవో యోజనా నామ నద్యశీ || (9)

— 3-23-2,3

“భరతుల సంతానమగు దేవశ్రవ, దేవవాతులు సుదక్షుడు, ధనవంతుడు అయిన అగ్నిని మడిచారు. ఎదివ్రేళ్ళు పురానినాడు, సుజాతుడు, మారకకు ప్రయుడు అయిన అగ్నిని పుట్టించినవి. దేవవాత దేవశ్రవల అగ్నిని మీరు స్తుతించండి ...శృద్ధియొక్క శ్రేష్ఠమైన ధన సంపన్నమైన స్థానమందు అగ్నిని స్థాపించాం. ఓ అగ్ని, నీవు దృషద్యతి, అపయ, సరస్వతీ తటమందు ధన సహితంగ ప్రజ్వరిల్లుము.”

రెండు దివ్యలుకల కొయ్య అరణ్యంను మడిచి అగ్నిని పుట్టించేవారు. ఈ సంగతే యిక్కడ చెప్పబడింది. ఈ ఋక్కుల్లో వర్ణితమైన దృషద్యతి నేటి మగ్గరానది. సరస్వతి నేడు కూడ సివాలికు మండి కురుక్షేత్రం గుండా ప్రవహిస్తూ యీ పేరుతోనే పిలువబడుతూ వుంది. ఈ రెండు నదులమధ్య పున్న నది మరకండాయే అనాటి అపయ.

24. సృంజయ దైవవాత, 25. మహిరాధపాజ్ఞర్జనుః భరద్వాజుడు దేవవాత ఐత్రుతుగు సృంజయుని గురించి చెప్పాడు- ‘అ ఇంద్రుడు తుర్వకుని సృంజయుని కొరకు యిచ్చాడు. వ్యసేవతులకు దైవవాతుకి యిచ్చెను’ (8-27-7) తుర్వకుని, వ్యసేవతును, దైవవాత సృంజయుని వశం చేయుట యిక్కడ అభిప్రాయమైవుంది. దైవవాత అసత్యవాచకము ముఖ్యమైన పేరు సృంజయుడు. ఈ విషయం వామదేవుని యీ ఋక్కు వలన స్పష్టమవుతుంది.

కుంది - 'ఈ అగ్ని పూర్వం దైనవాత సృంజయిని కొరకు ప్రజ్వలికమైంది' (4-15-4). 'సృంజయ పుత్రుడు (పాదార్థయుడు) భరద్వాజులను పూజించెను, అని భరద్వాజ పుత్రుడు గర్భముని చెప్పాడు. ఈ సృంజయ పుత్రుడెవరు? మహిరాధుడు.

26. పురుకుత్సుమ : కుత్సుడను పేరు గల వారు ముగ్గురు వున్నట్లు ఋక్కుల వలన తెలుస్తుందని పైన పేము చెప్పాం ఈ కుత్సుడు పురుగుదా లకు చెందినవాడు. కావున పురుకుత్సుడని చెప్పబడ్డాడు. ఇతని పుత్రుడు త్రవ దస్యుడు. సుదాసుకు నమకాలికుడు. కాబట్టి యీ పురుకుత్సుడు సుదాసు తండ్రి దివోదాసుకు నమకాలికుడై వుండాలి. భరద్వాజుడు యితన్ని కీర్తించుట వలన కూడ పై విషయం బొనరుతుంది. 'ఇంద్రుడు పురుకుత్సుని కొరకు దాసుల యొక్క ఏడు శారకీపురాని ధ్వంసం చేశాడు', అని భరద్వాజుడు చెప్పాడు (8-20-18) శరక్కరీనపురము లనుబడేత పార్వతీయులు ఆ కాలంలో చలి సుండి కాపాడుకొనుటకీ బరాయిలోని పుష్టప్రదేశాలకు వచ్చి దుర్గాలను కట్టుకొని వుండేవారు అని తెలుస్తుంది. కుమాహి-గర్వాల్ లోని చలి ప్రదేశాల్లో వుండేవారు. తమ వకుపులతో నహా బరాయిలోకి ఎండవేడిమికి గారు వచ్చుట యిప్పుడు కూడ చూస్తున్నాం. పురుకుత్సుడు యిటువంటి ఏడు కిరాత పురాను దోచివుండవచ్చు. వసిష్ఠుని తమ్ముడు అగస్త్యుడు చెప్పిన ఋక్కు పై విషయాన్ని బావచుస్తుంది. 'ఇంద్రుడు మృద్రవాచుని (ష్లేష్మని) ఏడు శారకీపురాని ధ్వంసం చేశాడు. యువకుడైన పురుకుత్సునికి అనవర్య అరణా (నది)ని యిచ్చి వృక్ష (శ్రువు)ని వడింపాడు, (1-174-2) దీనినిబట్టి పురుకుత్సుడు ఏడు పురాను తీసుకొన్నాడు. వీని నదీనంలో ప్రవహించే నదినిబాడ స్వాధీనపరచుకొన్నాడు, అని తెలుస్తుంది. నోవా గోతముడు యీ విషయాన్నే చెప్పాడు (1-83-7). 'అశ్వినీ దేవతలు వృష్టిని పురుకుత్సుని రక్షింపాడు', అని కుక్య ఆంగిరసుడు చెప్పాడు (1-112-7) వృష్టిని పురుకుత్సుడు అందే విచిత్ర గోవులకల పురుకుత్సుడు. లేకపోతే వృష్టిని వేరే రక్షయి వుంటాడా ?

27. త్రవదస్యు పౌరకుత్సుమ : సుదాసుని పురోహతుడగు వసిష్ఠు ప్రకారం యితడు పురుకుత్సుని పుత్రుడు 'ఓ యంద్రా, నీవు సుదాసుని రక్షింపావు. వృక్షహత్య (శంఖర యుద్ధం)లో పౌరకుత్సు త్రవదస్యుని రక్షింపావు' (7-19-3) త్రవదస్యుడు స్వయంగా చెప్పుకొన్నాడు-

అస్మాక మత్ర పితరస్త ఆనన్ త్వప్త ఋషయో
దౌర్గహ బధ్యమానే,

త ఆయ జంత త్రనదన్య మస్యా ఇంద్రం
న వ్యత్రతుర మృదేవం॥

ఇరుకుత్సాని హివామదా శ్రద్ధ వ్యేరిరింద్రానిరుచా నమోఽభి॥

అదా రా జానం త్ర నదన్య మస్యావ్యత్రహణం దపిమరక్తదేవం॥

(4-42-8-9)

అనగా ఇక్కడ మా ఏర్గురు పితర ఋషులున్నారు. దుర్గహ ఇత్రుడు బండి అయినప్పుడు వారు ఇంద్రునివంటి అర్థదేవుడును, శత్రు నాశకుడు అయిన త్రనదన్యుని పొందారు.

ఓ ఇంద్ర వరుణులారా ! నమస్కార పురిష్కరంగా ఇరుకుత్సాని మీకు హవిని సమర్పించింది అప్పుడు మీరు ఆమెకు శత్రుహంతకుడగు త్రనదన్యుని ఇచ్చారు.

అతని తల్లి ఇరుకుత్సాని కొవచ్చును. అతడు దన్యుని దాచిస్తాడని అతని పేరులోనేవుంది. అర్థదేవ యతని ఇత్రుని పేరా ఏమిటి? త్రనదన్యుని దౌర్గహ అన్నారు. దుర్గహ అతని పూర్వీకుడై వుండవచ్చు. సంవరణఋషి గౌరీశితపౌరుకుత్సుని నుండి హిరణ్యయంత్రంగా వది తెల్లని గుర్రాలను పొందినట్లు చెప్పాడు (6-33-8). గౌరీశిత అంటే గిరి (కొండ) యందు వుండేవాడు బహూ ఉత్తరపు (వ్యాక-రత్-రత్-రత్) కొండల్లో త్రనదన్యునికి ఏదైన దుర్గం వుండవచ్చును. వామదేవుడు చెప్పిన ప్రకారం (4-38-1) త్రనదన్యుడు గొప్పవాత అని తెలుస్తుంది. త్రనదన్యుని నుండి వం పొందినవారిలో సౌభరికూడ వున్నాడు.

అవాన్ షే పౌరుకుత్స్య : పంచాశతం

త్రనదన్యుర్పదూనాం ।

మంహిష్టో ఆర్య : నత్స : ॥ 36

ఉత షే వ్రయయోర్యయూ : మేవాస్త్యాఅదితుగ్వని ।

తిస్యతాం నస్తరీనాం క్యావ : వ్రజేత-

కువద్య మర్మియానాం పతి : ॥ 37

—8-'8-36-37

'అతిమహాన్ ఆర్యుడును, సుస్వామియు అయిన పౌరుకుక్య త్రనదస్యుడు నాకు 60 వరువులను యిచ్చాడు సువాస్తువతీ తీరాన 270 వర్షాని ఆవులను యిచ్చాడు, అని ఆతడు చెప్పాడు. ఇక్కడ వరువు అంటే భార్యకాదు, సోభనికి యింత మంది వరువులెందుకు : వారు దాసీలు, పార్వతీయుల కుమార్తెలై వుంటారు. సోభరి యిదే సూక్తంలో (8-18-32) 'అగ్ని త్రనదస్య నమాట్టుకు రక్షకుడు' అని అన్నాడు. నమాట్ శబ్దమునకు యింకా అంత ప్రచారంలేదు. అప్పటిలో నేడు స్పష్టంగా అంతటి గొప్ప అర్థం కూడ లేదు. పురుకుక్సుని పుత్రుడగుటచేత త్రనదస్యుడు పురువంశజుడు. అనాడు ఆగణంవారు సత్రిక్-వ్యారవమల తూర్పున కొండవరకు వివాసం ఏర్పరచుకొన్నారు.

28. కురుశ్రవణ త్రనదస్యపుత్ర : మొదటిసారిగా యీ పేరుకు ముందు 'కురు' శబ్దాన్ని చూస్తున్నాం. పురుకుక్సుని పౌత్రుడగుటచేత యితడు పురుని కాలంలోను సువాసుని కాలంలోకూడ వున్నాడు. బహుళ యితడు సువాసుకు శత్రువుకూడ అయివుండవచ్చు. దాశరాజ్ఞ యుద్ధంలో వీటమువిగి చనిపోయిన కవశ బలూషుడు యితని పురోహితుడు. కవశుడు తన యజమాని దాతృత్వాన్ని గురించి చెప్పాడు (10-32-3; 10-33-4). ఏకాని దద్రాకలకం క్రిమూషకుడు శ్రవణ దదతోమమాని దాన ఇద్యోమమవాన : నఅస్త్యయంచ సోమో

హృదయ ది భర్మి ||3||

కురుశ్రవణమావృణి రాజానం త్రనదస్యనం,

మంహిష్టం వామశాచ్యుషి : ||4||

'దాత కురుశ్రవణుడు ఇచ్చిన ధనం కల్యాణప్రదం. నేను త్రనదస్య పుత్ర కురుశ్రవణ రాజాను యాచించాను. ఆతడు దాతరిలో గొప్పవాడు' అని కవశుడు చెప్పాడు.

2. దివోదాసు కార్యములు

1. దివోదాసు అతిథిగ్న్య : దివోదాసు మొదట్లో తన ఆర్యగణాలతోనే కొంత పోరాటం చేయవలసి వచ్చింది. కాని సుదాసు చేసినంత కాదు. దస్యంతో సంపర్కం చేయనప్పుడు ఆర్య నాయకులైన కుక్స అర్హురేయ, యుజిక్ష్వవై దవీ మొదలైన వారున్నట్లు మనకు తెలుసును. కుక్సఅర్హురేయడు దివోదాసు పేనావతి అని కూడ

తెల్పియున్నాం. పంచజనుల్లో తుర్వక, యదులు వడమర నుండి వచ్చి దన్యులతో యుద్ధంచేశారు. శంబరునితో తుదిపోరాటం చేయకముందే తుర్వక, యదులు దివోదాసుతో రాజీపడినట్లుంది ఈ రాజీ కేవలం కాంతియుతంగా జరుగలేదు. ఎందుకంటే దివోదాసు చనిపోయిన తర్వాత అతని వారసుడైన నుదాసుతో యుద్ధంచేసిన వది రాజుల్లో ఈ రెండు గణాదు ముఖ్యమైనవి. దివోదాసుకు సంబంధించి సంతవరకు తుర్వక, యదులు, అతిథిగ్వని అచివత్యం అంగీకరించినవి ఎనిమిదు చెప్పాడు (7-19-8) అమహీయు అంగిరసుడుకూడ సోమని మహిమను గురించి చెప్పతూ, 'అతడు తుర్వక, యదులను దివోదాసునికి అధీనం చేశాడు.' అని వర్ణించాడు (9-81-2).

దివోదాసు శంబరునే కాకుండా యింకా మరికొంతమంది దన్యు కానకులను ఓడించాడు. వారిలో వర్చిని శంబరునితోపాటు ఉపప్రజులలో చంపాడు. నవ్య అంగిరసుడు 'కరంజ పర్వయులను అతిథిగ్వనికై యింద్రుడు చంపాడు. ఋషిక్వుడు వంగ్యుడుని నూరుపురాలను ధ్వంసం చేశాడు.' అని వర్ణించాడు. (1-63-8) నూరు పురాలను ధ్వంసం చేసిననాడు దివోదాసే. వంగ్యుడ శంబరుని రెండవ పేరు కాదు. వన్యుడు చెప్పిన నూరుపురాలను బహు సంఖ్య అను అర్థంలో గ్రహించవలయును ఒక అజ్ఞాతముషి చెప్పిన ఋక్కులో యింద్రునినే యిట్లు చెప్పబడినటు వుంది - 'నేను గుంగులనుండి అతిథిగ్వ దివోదాసుకు అన్న ధనములను యిప్పించాను, పర్వయ కరంజులను చంపాను' (10-48-3) గుంగు అనార్య జాతిపేరుగ తోస్తుంది.

దివోదాసు అశోకునివలె 'దేవాస్సోప్రియ' విరుడు వహించక పోయినప్పటికీ లెక్కలే దేవులకు ప్రీయుడు. అతని కుమారుడు ఋక్కులను రచించి ఋషుల వ్యాకలో పేరు ఎక్కించుకున్నాడు. పాత్రుడు లేక రెండవ పుత్రుడు వరుచ్చేపుడు కూడ ఋషి. కాని దివోదాసు ఋక్కు ఏదీ దొంగలేదు. అయినప్పటికీ అతనికి దేవులు ప్రత్యక్షమయ్యేవారు. దీర్ఘతమ పుత్ర కక్షివానుడు అశ్వినీదేవతలు దివోదాసు వద్దకు వచ్చారని చెప్పాడు (1-113-8). తుర్వ అంగిరసుడు: అశ్వినీదేవతలు శంబర హత్యలో అతిథిగ్వ దివోదాసుని రక్షించారు అని చెప్పెను. కక్షివానుడు అశ్వినీదేవతలను ఎక్కువ రక్షణ యిచ్చుటతోపాటు కాపాడినట్లు చెప్పాడు. (1-113-4). తుజ్యుడు బహుశా దివోదాసునికి సహాయపడిన అర్యనాయకుడై వుంటాడు

2. శంబర హత్య : శంబరుని గురించి చెప్పేటప్పుడు ఊము యీ మహా యుద్ధమును గురించి కూడా చెప్పియున్నాం. ఈ యుద్ధంలో ఊముంది

చనిపోయారనుట అతిశయోక్తి. దివోదాసు పురోహితుడు (వ్రతావసంధి) భరద్వాజుని ప్రభావాన్ని గురించి కూడ చెప్పియున్నాం. ఆ కాలంలో ఆర్యగణాల్లో నమైకృతను తెచ్చిన గౌరవం భరద్వాజునిది అనుట విస్మయదేహం. ఏ ఆయుర దివ్యవేద శంఖరుడు జయంపట్టాడో ఆ గౌరవం దివోదాసుకు యివ్వవలసి వుంటుంది. తమ దేవతలు స్వర్గంలో వుండి తమాషా చూడేవారు కాదని ఋషులు నమ్మేవారు. దేవతలు వారితో పాటు వుండి ప్రత్యక్షంగా యుద్ధంలో పాల్గొనేవారు. కుత్సాత్యురేయుని రథంపై యింద్రుడు స్వయంగా ఎక్కి కుష్టుతో యుద్ధం చేయుటకు వెళ్ళాడు. దేవతలతో యీ సంబంధమెట్లు కల్గెనో ఎక్కడా స్పష్టంగా చెప్పలేదు. కాని వామదేవుడు తన ఋక్కుల్లో యింద్రుడు వుత్తమ పురుషలో 'నేను' అని చెప్పినట్లు వర్ణించుట వలన దేవతలు శరీరానిపై ఆవేశించేవారని (పూనకం వచ్చుట) చెప్పవలసివస్తుంది. గద్దవాల్లో పాండవ వృత్యం జరుగుతుంది. అక్కడ పంచపాండవులు, ద్రౌపది జీవితకాలం అంతా ఒకే వృత్తి ఎన్నుకొంటారు. వారి శరీరానిపై పంచపాండవులు ద్రౌపది ఆవేశించి ఉత్తమ పురుషుని గూర్చి చెప్పుతారు. వారు పాండవ వృత్యంలో కూడా ఆ పూనకం వచ్చినవారిని మూలంగా వేసుకొని పాల్గొంటారు. ఈనాడు కూడ కిన్నర దేశంలో దేవతలతో వాంఛితులకు ప్రత్యక్ష సంబంధాన్ని చూస్తున్నాం. అచ్చటి దేవత ఒకటి ఒకగావు యింగ్లీషు వుద్యోగిపై తన ప్రభావాన్ని కల్గించుట వేత అతడు రాజుతో చెప్పి అతనికి శిస్తులు కుండా చేయించాడు. ఇందులో నత్యమనేది వుంటే యిది, మానవుడు హిప్పాటిమస్ లోపై అటు చేస్తాడని, ఎక్కువగా మనస్సు ఏకాగ్రతతో నుండుటవేత కొన్ని మృత్యులు విజయం కావచ్చునని మాత్రం చెప్పవచ్చు. నేడుకూడ ఉన్నత విద్యావేత్తలకు యింద్రు గురించి మతులు పోతూవుంటే, నేటికి మూడువేల సంవత్సరాలకు పూర్వం యిటువంటివిషయం ఎంతగా విశ్వసించేవారో, మనం తేలికగా అర్థం చేసుకొనగలం. ఇంద్రుడు, శుక్రుడు, సోమడు, ఆశ్వద్వయం మొదలగు వేదకాలపు దేవతలు ఇట్లే ఏదో రూపంలో తమ కుత్సలకు సహాయపడుతూ వుండేవారు.

శంఖర హత్యను గురించి భరద్వాజుడు యిట్లు చెప్పాడు (8-28-3).

త్వం కవిం చోదయో ఒర్కసాతో త్వం

కుత్సాయ కుష్టం దాకుషేవర్కం ।

త్వం శిరో అమర్మణః పరాహన్నతిధిగ్వాయ

శంశ్యం కరిష్యన్ ॥

“ఓ యంద్రా, నీవు ప్రవాళ ప్రాప్తై తివి ప్రేరేపించావు. భక్తుడైన
కుమ్మని కొరకు కుష్టుని చంపావు. నీవు అతివిగ్నుని క్షేమముకొని మర్మహీనుని
(శంబరుని) తలను పరికావు ”

భివత్ పురోనవతి మింద్ర పూరవే దివోదాసాయ
మహిదాకు వేన్యతో (వజ్రేణదాకువేన్యతో) ।
అతివిగ్నాయ శంబరం గి రేయగ్రో అవాభరత్ ।
మహోదనాని దయమాన ఓజసా,
విశ్వా దనా న్యోజసాః

—(1-130-7) పదున్నేవ దివోదాన శ్లోక “ ఓ యంద్రా ' నీవు యుద్ధంలో
భక్తుడైన పురు వంశజుడగు దివోదాసు కొరకు వజ్రంతో 99 పురానిను నాశనం
చేశావు. అతివిగ్నుని కొరకు ఉగ్రశంబరుని కొండనుండి క్రిందకు పడగొట్టావు.
నీ వరాక్రమంతో గొప్ప విడివి వంచుకున్నావు.”

యంద్రుడు దివోదాసు కొరకు 99 పురానిను ద్వారం చేసినట్లు,
శంబరుని కొండపై నుండి క్రిందకు పడగొట్టి చంపినట్లు వుంది. శంబర హత్యను
ప్రత్యక్షంగా చూచిన భరద్వాజుకు ఏమి చెప్పాడో చూడండి-

యన్యత్యచ్చచ్చురం మదే దివోదాసాయ రంధయః

“అయంన సోమ ఇంద్రతే నుకం విదః 8-43-1)

“ఓ యంద్రా, నీవు సోమాన్ని త్రాగి మత్తిల్లి దివోదాసు కొరకు శంబరుని
చంపితివో, ఆ సోమం నీ కొరకు వడకట్టి సిద్ధం చేయబడివున్నది. నీవు త్రాగుము.”

త్వ మిథావార్యా పురు దివోదాసాయ సున్యతే ।

భరద్వాజాయ దాకుషే॥ (8-18-5)

అగ్నిరగామి భారతో వృత్రహా పురుచేతన॥

దివోదాసాయ నత్పశాం॥ (8-18-19)

“ఓ అగ్ని, నీవు సోమ నవనమును చేయు పురు దివోదాసు కొరకు యీ శ్రేష్ఠ
ధనానిని యిచ్చావు. తక్త భరద్వాజునికి కూడ యిచ్చావు. (8-18-5)

“మేరాని, శత్రు నాకుడు భరత వంశజుడగు

దివోదాసుకు అగ్ని నిజమైన స్వామి

ఈ ఋక్కులను బట్టి శంబరుడు కొండకు దిగువను యుద్ధము చేయవలసి వచ్చింది. యుద్ధరంగ ఉదవ్రజమని గర్గఋషి చెప్పియున్నాడు.

భరద్వాజానకు నమకాలికుడైన వామదేవుడు కూడ శంబర యుద్ధాన్ని గురించి చెప్పాడు.

అహం పురో మందసానాం వైరం

నఃపాకన్నవశీః శమ్పరస్య ।

శశిరమం వేశ్యం నర్వతా తా

దివోదాన మతి రిగ్వం యదావం * (4-28-3)

“నేను (ఇంద్రుడు) మత్తురనై శంబరుని 99 పురాణను ధ్వంసం చేశాను. సూరవ పురమును ప్రవేశించి కై వుంచాను. యుద్ధమందు దివోదాను అతిదీర్ఘవిరక్షించాను”

అంటే 99 పురాణను ధ్వంసంచేసి సూరవ పురం దీవోదాను అట్టిపెట్టుకున్నాడు. ఆ పురం అతని అదీనంలోను, అతని వశీకుల అవీనంలోను పేందేది. అక్కడ వుండి వారు ఆ కొండ ప్రజలను పాలించేవారు. శంబరుని దేశం సుమంతం అంటే ద్రకు సంపన్నమైంది. ఆ కాలంలో అన్నిటికంటే ఉపయోగపడే లోహం రాగి. దీన్ని అర్యులు “అయస్” అన్నాడు. శంబరుని దేశముకంటే అది అర్యులకు చేరిన దనుట విశ్వయం. అవులు, గొర్రెలు, మేకలుకూడ పార్వతేయుల దగ్గర వాలా వుండెవి.

ఋక్కులు అను అడవిలో చెరియున్న చారిత్రక నంగకుల వలన మనకు యిట్లు తెలుస్తుంది దివోదాను, సువాను వారి కాలంలో అందరికంటే గొప్ప అర్థి నాయకులే. అయినప్పటికిని వారుమాత్రమే ఏకైక నాయకులు కాదు. ఇరురుకుడ వై భవములోగావి, మాత్రమంలోగావి వారికి తీసిపోరు. పురుగజాల్లో షరుకుత్పురు క్రనదస్యడు, కురుశ్రవణుడు వారికాలంలో గొప్ప పరాక్రమంగల రాజులు. వారు వేల కొలది దానంచేసేవారు పురుగజాల కీర్తిని వృద్ధిచేయుటకు వీరు గొప్పగా కృషి చేశారు. ఇందుచేతనే వేదకాలం తర్వాత పురు, కురు, వంశముల ప్రతాపం వృద్ధి చెందింది. అడవిలో నూచిని వెదకినట్లు 10,000 ఋక్కుల్లో చారిత్రక సత్యాలను వెదకవలసి వుంది. అయితే అది అత్యంత విశ్వసనీయమైంది. దాని తర్వాత చరిత్రాంశాలు మహాభారతం, రామాయణం పురాణాల్లో క్రమబద్ధంగా వున్నప్పటికిని అంత వమ్మదగింది కాదు. ఏమైనప్పటికి నవ్త సింధు తర్వాత గంగా యమునల వునికికల్లో కురువంశానికి ప్రాధాన్యత స్థాపించబడింది.

3. ఆయుధాలు : ఋగ్వేద ఆర్యులు రాతియుగంలో వున్నారు. సుమ వుపత్యకా నాగరికులు వారికి $1\frac{1}{2}$ వేల సంవత్సరాలు పూర్వం నుండి అదే యుగంలో వుంటూ వచ్చారు. ఆయస్, లోహ, అశ్వన్- ఇవి రాగికి పేర్లు. దీనితో ఇసు (దాణము). క్షులిక లేక వజ్రం (గద). పరకు (గండ్రగొడ్డలి) మొదలైన ఆయుధాలను తయారు చేసుకొనేవారు. వారి విషంగం (తూశీరం, అంబుల పొచ్చి). జ్యా (వింటినారి) చర్మంతో చేయబడినవే. ఆయుధాలు కాని వాటిలో వాళి (వేచాడిత) మొదలైనవి రాగితో చేయబడినవి.

1. ఇసు 2. నిషంగం

సంక్రందనేనా విమిషేణ జిష్టునాయుత్కారేణ
దుశ్శ్వవ్రజేన దృష్టువా ।
తచింద్రేణ జయత తత్ సహధ్వం
యురోనర ఇసు హస్తేన వృష్టా ॥ (2)
నిజాహస్తైః సనిషంగిభిర్వశే
సంస్థా నయుద ఇంద్రో గజేన ।
సంశృష్టజిత్ సోమసా బాహుశ్చ్యుగ్రదన్వా
ప్రతిహితాభిరస్తా ॥ (3)

—(10-103-23)

ప్రజాపతి పుత్ర యజ్ఞఋషి, “వీరులారా, ఇంద్రుని సహాయం పొంది విజయులు కండు. శత్రువులను ఓడించండి. శత్రువులను ఏడ్పించేవారును, జాగరూకులును, విజయులును, అజేయులును, గుర్తులును అయిన వీరులు చేతులంచు బాణాలను పూని యున్నారు.

బాణహస్తములు గల, తూశీరములు గల బాణాలతో స్వీయవశుడు యింద్రుడు యుద్ధంలో వున్నాడు. వినువేయు బాణాలతో శత్రువును జయించువాడును, సోమసానం చేయువాడును. శ్రేష్ఠధనశ్వుడును అయిన యింద్రుడు శత్రువులను పరాజితులను చేస్తున్నాడు,” అని వర్ణించాడు.

3. ధనుషు, 4. జ్యా, 5. వర్మ (కవచం)

గరద్వాజ పుత్రపాయుడు ఆయుధాలను గొప్పగా ప్రశంసిస్తున్నాడు. అయిన తండ్రి శంభరుని జయించిన దివోదాసుకు పురోహితుడు కదా! తన తండ్రి

వలెనే అయినకూడ తన నరకస్వాన్ని ఒడ్డవలసి వచ్చి కైమో! అయిన వరక (కవచ), ధనుసు, ఇసుది (అంబరిపొది) అయివాంను ప్రశంసించాడు. అయిన జ్యాను (వింటినారి, అల్లెత్రాడు) గురించి చెబుతూ, ప్రయురాలు తన ప్రయునితో అలింగనాన్ని గూర్చి ముచ్చటించునట్లుగ ధన్యుడని చెవిదగ్గరకు వెళ్ళి అతనికి ప్రయవచనాలు పల్కుచున్నదా అన్నట్లుగావున్న యీ 'జ్యా' యుద్ధము యొక్క అంతు కోడచున్నదని" వర్ణించాడు. "ధనుసు రెండు కొనలు విమనస్క ప్రవలె మండి శత్రువుపై అక్రమణ చేయునప్పుడు కల్లి పుట్టించి రక్షించునట్లు దివోదాసు శత్రువులను చేదించుగాక." (8-75-1-4)

ఋగ్వేదంలోని ఒక మహావిశేష సుదాసు. అతడు అయిదార మహిమను కీర్తించుటలో ఆశ్చర్యజేయుంది? అతడు తన సూక్తంలో ఇది ఏడు ఋశుల్లో అరింటిలో, 'అన్యేషాం జ్యాకా అపిధన్వసు నభంతాం' అనగా 'ఇతరు (శత్రువు) జ్యా చిన్నాళిన్న మగుగాక' అని ప్రార్థించాడు.

6. కులిశం : విశ్వామిత్రుడు కులిశాన్ని వర్ణిస్తూ 'మేము యజ్ఞమును పెంపొందించు వైశ్యానర అగ్నికొరకు పవిత్ర పృథం (నేయి)వలె మృతించుకొన్న గొడ్డలి రథమును నిర్మించునట్లు మచుష్యులు, ముల్విక్కులు దేవులను ఆహ్వానిస్తూ గార్హపత్య, ఆహవనీయ అను రెండు రకాల అగ్నిలను వెలిగించుచున్నారు.' అని చెప్పాడు (8-2-1). కులిశమునక వజ్రము లేక గద అను అర్థమున్నది. గొడ్డలికివాడ అది వర్యాయవదం.

7. పరకు : పరకు అంటే యుద్ధంలో వుపయోగించే గండ్రగొడ్డలి. పరకు రాముని పేరులో కూడా యిది వుంది. విశ్వామిత్రుడు పరకువును వర్ణిస్తూ, 'ఓయందా, పరకువు తగలగానే కింటి వృక్షం దుఃఖపడునట్లు మా శత్రువులు దుఃఖితులగుగాక. బూతుగు చెట్టునడకట్లు, వుడుకుచున్న కుండ లోగును పకగొట్టు చున్నట్లు మా శత్రువులు పడుదురు (చచ్చురు) గాక' అని చెప్పాడు (8-53-2)

8. వాళీ 9. ఋష్టి : ఈనాడు భారతీయ వాళీ అంటారు. దీన్ని ఆదివాల్లగూడ వుపయోగించేవారు. శ్యావాన్యవాళీ, ఋష్టిలను వర్ణించాడు — "మృదుత్వం, మనీషులు అయిన మరుత్తులారా, మీరు వాళీ సమేతులై ఋష్టి మృదుత్వం, మందరమైన ధనస్సులు, చేరబట్టి, దీక్షితులను ధరించి, తూచేర గుర్రాలతో, మందరమైన శిరస్సులతో, మందరమైన

అయోధ్యులతో నన్నట్టు కందు," (6-57-2) మరీచి పుత్ర కళ్యపుడు కూడా వాకిని గురించి చెప్పాడు (8-29-3).

వాకి మేకోదితర్తి హస్త ఆయనీమంకర్తేవేపుని ద్రువి॥

"దేవతల మధ్య విక్రూ స్థానంలోవున్న ఒక పురుషుడు చేతిలో ఆయనీవాకి (రాగిబాదిత)ని కల్గియున్నాడు."

10. వజ్రం : వజ్రమును కులిశమని కూడ అంటారు. ఇది ఒక రక మైనగద. ఇది పాషాణయుగం నుండి వస్తూవుంది. విదవిపుత్ర దీచి ఎముకలతో ఇంద్రుడు వజ్రం తయారుచేసెనను కథ పురాణాల్లో వుంది. కళ్యపుడు వజ్రమును వర్ణించాడు.

"వజ్రమేకో దితర్తి హస్త ఆహితం తేన వృతాడి జిస్తుతే॥

(8-29-4)

అనగా ఒక చేతితో వజ్రం ధరించి దానితో శత్రువులను సంహరించు తున్నాడు.

11. అత్క : ఇది ఒక వస్త్రం యొక్క పేరు. కాని కున హోత్తుని వర్ణననుబట్టి ఒక అయోధ మనిషాధ అనవచ్చును (8-33-3)

త్వంత ఇంద్రోదయాం ఆహోతాన్ దాప్తా

వృతాద్యార్యావ కూరః

వర్తివనే వ మురితే విరత్కైలా

పుత్సుదర్శి శృదాం స్మకం ॥

"ఓ కూరుదగు యంద్రో, నీవు శత్రువులగు దాన, ఆయ్యరి నిరువురిని భాగ వచునుగరి అత్కలతో ననమును చేదించినట్లుగ యుత్తమునందు సంహరించు తున్నావు."

కావున అత్కలతోపే బిభౌకమైన గొడ్డలి కావచ్చు.

12. నావ : దీన్ని గురించి మేము వాడుకేవుని ప్రకరణంలో చెప్పివున్నాం. అయ్యది నావలను వుపయోగించేవారు. కాని వ్యాపార దృష్టి వారికి ఎక్కువగాలేదు. వారి నావలు ఎక్కువగా మామూలు రాక పోక సాధనములుగా మాత్రమే వుపయోగ పడేవి. దీర్ఘ కాల పుత్రకక్షివాసుడు నూరు తెల్లుగల నావను వర్ణించాడు (1-118-5).

అనారంభజే తదవీర మేతా మనా స్థానే

అగ్రభజే నముద్రే.

తుదశ్వినా ఊహతుర్పుత్యమంతం శతాశ్రితాః ।

నావమా తస్మి వానం॥

“ఓ అశ్వినీ కుమారులారా, మీరు ఎటువంటి అధికారము లేని, ఆసులకు వీలులేని అగాధ నముద్రమందు మునుగుచున్న భుజ్యాని నూరు తెల్లుగల నావపై కూర్చోపెట్టి దాటించారు.”

పదవ అధ్యాయం

మ దా మ

1. సుదాసు వీరహవ్యుడు

ఒక మహావ్రతావం గల రాజు తర్వాత అతని పుత్రుడు అతనికంటే మహా వ్రతావంతుడగుటను మనం చరిత్రలో చాల అరుదుగ చూస్తాం. సుదాసు అటు వంటి అసాధారణమైన పుత్రుడు. అతడు దివోదాసు విజయాను మరింతగ ముందుకు తీసుకొనిపోయాడు. దివోదాసు దన్యుల బాధను బాపి అర్యులకు రక్షణ కల్పించాడు. అంటే కాదు. అతడు హిమాలయంలోని పచ్చిక బయళ్ళకు, ఉపత్యకాలకు, గమలకు మార్గం తెల్పాడు. ఏండు నుండి వరన్వతి వరకు ఉన్న ఆర్య గణాల్లో ఐక్యతను నెలకొల్పడానికి ఏకరాజ్య రూపమిచ్చాడు. కాని ఆర్యగణములందుకు సిద్ధంగాలేవు దివోదాసు చవిపోగానే అన్నిచోట్లా వారు తల ఎత్తారు. అందువలన తండ్రికంటే ఎక్కువగా సుదాసు పోరాటం చేయ వలసివచ్చింది. సుదాసు, దాశరాజ్ఞయవం యొక్క చరిత్రక సామాగ్రి, ఋగ్వేదంలో చాల చొరుకుతుంది. వస్తివి ఒక మాత్రమంతా (7-18) దీన్ని గురించి వుంది. త్రిశుక్రదాత కూడా మొదటి శత్రువులు. త్రిశుక్ర, భరతు వైభవం కొరకే అతడు పోరాడింది. వృదు, వర్కుగదాత కూడ త్రిశుక్ర మాదిరి విరోధులే. వృదు వర్కుగదాత ఈరానీయుల్లో కూడా వున్నవి. దీనిని బట్టి వైదిక వృదు, వర్కుగదాత ఈరానులో తర్వాత కన్నడు వర్షియనులు, పార్షియనులు అని అనుకోరాదు. ఈరానీయులు, నస్తసిందు అర్యులు ఒక వంశానికి చెందిన రెండు శాఖలు. ఈ రెండుశాఖలు ఒక చోట వుండునప్పుడు ప్రాచీన వృదు వర్కుగదాతలో కొందరు ఈరానుకు, కొందరు నస్తసిందుకు వెళ్ళిరనుచి అనంభవం కాదు. సుదాసుకు నహాయం చేసి వారిలో భరతు ప్రాచీన పురోహితుడగు దీర్ఘ తముని నంలావముంది. సుదాసుని కాలంలో భరద్వాజ వంశీకులకు పురోహిత పదవి అంటే వ్రతావమంత్రి పదవిలేకుండా చేసినప్పటికిని వారు సుదాసుని విరోధులతో కలిసినట్లుగా ఎక్కడా కనబడదు. వసిష్ఠుడు యుద్ధానికి వ్రతావ సూత్రదారి. అతని నందిందీకుడు జమదగ్ని కూడ బహుశా అతనివెంట వుండవచ్చును. తర్వాత వసిష్ఠుని స్థానం విశ్వమిత్రుడు

తీసుకొన్నాడు. దాశరాజ్ఞ యుద్ధంలో ఆయన, ఆయనగదారైన కౌశికులు సుదాసుకు సహాయపడ్డారు.

పదిమంది రాజులు శత్రువులు. కాని శత్రువుల సంఖ్య కేవలం పదిమంది అని కాదు, ముఖ్య శత్రువులు పదిమంది. వీరి లెక్క ఋగ్వేదంలో చెప్పబడలేదు. ఇందు గురించి ఋగ్వేద పండితుల్లో అభిప్రాయ భేదముంది. అయినప్పటికీ పదిమంది ప్రధాన శత్రువుల్లో (1) కుర్వశ (2) యదు(3) అను (4) ద్రుహ్య (5) పురుగజులు విస్తృతంగా వున్నారు. మిగిలినవారిలో (6) శమ్మి (7) కవశ (కురు శ్రవణుని పురోహితుడు) (8) భేద (9-10) వైకర్ణులిద్దరు వుండ వచ్చును. కుర్వశ యదుల పురోహితుడు కణ్వడు. ద్రుహ్యులకు భృగుడు, (గృత్స మదుడు). పురుగకు అత్రి. వీరుకూడ వారి యజమానుల వక్షసపుష్పారచుల సంభవం. కవశుని వంశ అతని యజమాని కురుశ్రవణుడు సుదాసు శత్రువుల్లోకి ఆకర్షించ బడుటలో ఆశ్చర్యంలేదు. కుర్వశయదులు మత్స్యలపై ఒకసారి దెబ్బతీశారు. కాని యిప్పుడు మాత్రం మత్స్యలు తమ శత్రువులతో కలిసి సుదాసుకు విరోధు లయ్యారు. ఈ ప్రకారంగా మత్స్యలు పదిమంది లిస్తుకు బయటవున్న శత్రువులు వీరి సంఖ్య 11. 12 వక్తలు (వక్తానులు) 13 భరానసులు 14 అలిసులు 15 విషాణులు 16 అజులు 17 శివులు 18 శిగ్రులు 19 యజ్ఞులు వీరంతా ఎప్పుడో ఒకప్పుడు సుదాసుకు శత్రువులు.

సుదాసుకు వ్యతిరేకంగా పోరాడిన వారిలో యుధ్యామది, దాయమానకవి, సకుక, ఉచద, శ్రుత, వృద్ధి, మమ్య పేర్లు కూడ వున్నవి.

1. వసిష్ఠ పురోహితుడు : దివోదాసు కాలంలో భరద్వాజుడు గొప్ప ప్రధానకాలి. కాని సుదాసుని దాశరాజ్ఞ యుద్ధ విజయకాలంలో వసిష్ఠుడు అతని కాలే గొప్ప ప్రధానకాలి. వసిష్ఠుడు తన్ను భరతు (సుదాసు జనముల) విధాత అను కొన్నాడు. ఆయన స్వయంగా చెప్పుకొన్నాడు (7-33-8) — “కరసుహచి భయవడు గోవువలె భరతులు అనవలుగ వున్నారు. వసిష్ఠుడు పురోహితుడైన తర్వాత త్రిత్తులు (భరతులు) సంతానం బాగా పెరిగింది.”

“ఇంద్రునిద్వారా కొట్టబడిన యీ త్రిత్తులు విరువబడిన నీటివలె దిగువకు పారిపోయారు. దుష్టమిత్రులుకల, వికలమస్తులైనవారు బాచించబడి భోజనమంతా సుదాసుపై పైచిరి” (7-33-15) భోజనమంతటినీ యిచ్చిన సంగతిని వసిష్ఠుడు మరల 17వ మంత్రంలో చెప్పాడు. భరద్వాజు కులస్తులు శారీరకంగాకూడ దివోదాసుకు

సహాయం చేశారు. అప్పుడు యింకా శ్రవణం. అరికి యింక గట్టి వేస్తాడు జరగలేదు. అరి (కత్తి)ని ఎత్తేసి ఒక వర్గానికే కట్టిపెట్టలేదు. వసిష్ఠుని ప్రజలు సుదాసునికై బహిరంగంగా పోరాడారు. అందుకు అయిన వారిని ప్రోత్సహించాడు. — “నాశ్వేత సంతతులారా, కుడివైపున ముడిని వేసుకొన్న మీరు ప్రసన్నులు కండు. మీరు నాకు దూరంగ వుండవద్దని నేను ఎరుగెత్తి చెబుతున్నాను.” (7-88-1).

సుదాసుని విజయానికై తన వంశీకులు చేసిన సహాయాన్ని వసిష్ఠుడు పేర్కొన్నాడు.

ఏవేన్నుకం సింహుషే తిస్తకారే వేన్ను

కం భేదమే తిర్జ్జమాన ॥

ఏ వేన్నుకం దాశరాజ్ఞే సుదాసంప్రాపదింబ్రో

బ్రహ్మదానో వసిష్ఠః ॥ (7-88-2)

“ఈ ప్రకారంగా వీరివలన అతడు సింహుడు చాలాడు. ఈ ప్రకారంగా వీరి వలన భేదుని చంపాడు. ఈ ప్రకారంగా ఓ వసిష్ఠులారా, మీ బ్రహ్మ (ఋక్కులు) ద్వారా యింద్రుడు సుదాసుని రక్షించాడు.”

తరివైన పూర్తిగా జాట్లు వుంచుకొనుట ప్రాచీన కాలం నుండి మహమ్మదీయులు వచ్చే పర్యంతం మనదేశంలో వాడుకలోవుంది. ఆ జాట్లును బాగా అరింకరించి ముడివేసుకొనేవారు ఈ చూడ [జడ, ముడి] వేర్వేరు గతాంశ వేర్వేరు విధములుగ వుండేవి. వసిష్ఠుని కులస్తులు తరికు కుడిగాన ధరించేవారు. కావున వారిని “దక్షిణతః కపర్తా” (కుడివైపున ముడిగలవారు) అన్నారు. దాదాపు క్రీస్తు శకారంభం వరకు ప్రియకూడ పాగా చుట్టుకొనేవారు. వైదిక ప్రియకూడా పాగా చుట్టుకొని వుంటారు. కాబట్టి వసిష్ఠకుల ప్రియకూడ ‘దక్షిణతః కపర్తీ’ అయి వుంటారు. కన్యలు చతుష్కపర్తా అనగా నాలుగు జడలు వేసుకొనేవారు. ఇక్కడ కపర్తా అంటే ముడి కాదు. ఏక (జడ) బహుళ రెండు ఏకలు చెప్పు దగ్గరనుండి ముందుకు, రెండు వెనుకకు వ్రేలాడుతుండేవి.

ఋక్కుల్లో ఎక్కడా ప్రమాణం కన్పడక పోయినప్పటికీ సుదాసుకు ప్రతర్థ మడను సోదరుడు వున్నాడు. కొందరు వేద మతేధకులు. ప్రతర్థుడు పెద్దవాడు. అతన్ని భరద్వాజుడు గద్దెపై కూర్చోపెట్టాడు పౌరుషవంతుడగు సుదాసు దీన్ని సహించలేడు, అవి అభిప్రాయ వదులుకూర్చారు. అట్లు కాకపోతే ప్రతర్థనుడు

తండ్రికి తగిన వచుర్థవంతుడైన పుత్రుడు కాకపోవచ్చు. అతడు దివోదాసు విజయాలను కాపాడలేకపోయాడు. అనంతపురపురైన ప్రజలు నుదాసుని పక్షం వహించారు. వారిలో వసిష్ఠుడు ముఖ్యాడు. వసిష్ఠుడు నుదాసుకు అభిషేకం చేసి అతన్ని భరతుని రాజుగా ప్రకటించాడు. అన్నదమ్ముల మధ్య పోరు జరిగింది. చిహుగా అందులోనే ప్రకృత్యనుడు చనిపోయివుండవచ్చును. సముద్రగుప్తుని వింహాసవంపై కూర్చొన్న రామగుప్తుని చంపి తమ్ముడు చంద్రగుప్త విక్రమాదిత్యుడు అయినట్లు నుదాసు భరతుని అధిరాజు అయ్యాడు. ఇట్లు అనుకొంటేమేది త్రిపురతో మొదట నుదాసుచేసిన యుద్ధానికికూడ వ్యాఖ్య కుదురుతుంది.

2. నుదాసు : వసిష్ఠుడు స్వయంగా తనకు నుదాసు దానము లిచ్చిన సంగతి చెప్పాడు—(7-28-22, 23)

దేవనపురేవనాతః శతే గోర్ధ్వ రథా
బహుమంతా నుదాసః ।

అర్హవగ్నే పైజవవన్య దానం హోతేవ ।
సర్వ వర్కే మిరేభన్ ॥ 22

చత్వారోమాపైజవవన్య దానాః ।
న్యద్విష్టయః కృశనినో విరేకే ।

అత్రాసో మావృథివిశ్తాః మదానగ్రాకం
తోకాయ శ్రవిషే వహంతి ॥ 23

దేవనాతుని మనుషుడు నుదాసు వచువులతోకూడ రెండు రథములను, రెండు వంతుల ఆవులను నాకు యిచ్చాడు. “ఓ అర్హవ (పూజ్య) అగ్ని, పైజవవని (నుదాసుని) దానమును పొంది హోతవలె నేను స్తుతిని గానంచేస్తూ యింటికి వెళ్ళు తన్నాను.” “నుదాసు బంగారు ఆ భూషణములకల నాల్గు గుర్రాలను నాకు యిచ్చాడు.” (23)

దివోదాసుని పుత్రుడు నుదాసుడగుటను కొందరు సందితులు సందేహిస్తున్నారు. కాని వసిష్ఠుని యీ యుక్తువలన అట్టి సందేహానికి తావులేదు. (7-18-26)

ఇమంసరో మరుతః సకృతాను దివోదాసం సవితరం నుదాసః—

అవిష్టనా పైజవవన్య కేతం దూతాళం క్షత్రమజరం దువోయు ॥

“ఓ వీరలగు మరుత్తులారా, తండ్రి దివోదాసునివలె ముదాసుని సహాయం చేయండి. పైజవసుని కోర్కెను నెరవేర్చండి. అతని స్థిరమైన రాజ్యాన్ని రక్షించండి.”

ముదాసుని కొక్కనికే వసిష్ఠుడు ఆదరణీయుడుకాదు. అతనికి త్రనదన్యుడు కూడ కృపాపాత్రుడు. కాబట్టి ఆయన ఇంద్రుని మహిమను గురించి చెప్పతూ, “ఓ ఇంద్రా, నీవు ముదాసునకు అన్ని రక్షణలు యివ్వావు. యుద్ధంలో పౌరు కుక్కు త్రనదన్యుని రక్షించావు” అని అన్నాడు. (7-19-3) దీన్నిబట్టి త్రనదన్యుడు ముదాసునితో యుద్ధం చేయలేదను సందేహం కలుగుతుంది. కాని యిది మరియొక సందర్భమున చెప్పింది.

సనాతా త యింద్రభోజనానిరాతహవ్యాయ దాకుషే సుదావే।

వృష్టే తే హరి వృషదా యునణ్యివ్యంతు బ్రహ్మాణి పురుణాక వాణి॥

(7-19-6)

“ఓ ఇంద్రా, దాతహవ్య (హవిదాత) ముదాసుని కొరకు నీవు భోజనం (సంవత్రివి) సదా యిస్తున్నావు”.

హంకావృత మింద్రః కూకువానః ప్రావీన్ను వీరో జరితారమూరీ ।

కర్తా ముదావే అహవా ఉ రోకం దాతా వసు ముహూరాదాకుషే భూత్॥

(7-20-2)

“ఇంద్రుడు బలిసిన శత్రువును చంపుతూ స్తోత్రను శీఘ్రంగా రక్షిస్తున్నాడు. ముదాసుని కొరకు ఆయన రోకాన్ని నిర్మించాడు. తర్జునకు అతడు మాటిమాటికి ధనమిచ్చాడు.”

“ఓ యింద్రుడా ! నీ వందలాది రక్షణలు, వేలాది ప్రళంసలు ముదాసునికై వుండుగాక.” (7-25-3).

వకిః సుదాసో రథం వర్యాన వరీరమత్ ।

ఇంద్రో యస్యావిశా యన్య మరుతో గమత్

నగోమతి ప్రజే॥ (7-32-10).

ఇంద్రుడు రక్షించుతున్న, మరుత్తులు రక్షించుతున్న ముదాసుని రథాన్ని ఎవరూ తొలగించలేదు, అడ్డుకొనలేదు. అది గోవుల గోష్ఠమునకు పోవుచున్నది.

“ఓ యింద్ర వరుణులారా, దాన, ఆర్య శత్రువులను చంపండి. ముదాసుని రక్షించండి(7-33-11). ‘ఇంద్ర వరుణుల కృపవే వృధు, వర్కులు గోవులను దోచుటకు

తూర్పుదిక్కుకు వెళ్లారు' అని వసిష్ఠుని పై ఋక్కునలన తెలియుచున్నది. 'నీవు దాసులను, వృత్తులను సంహరించావు. ఆర్యశత్రువులను చంపావు. సుదాసుని రక్షించావు'. మొదట ఋషి ఏ శత్రువులను సంహరించుటకు ప్రార్థన చేశాడో వారు దస్యులు. కాని యిప్పుడు ఆర్య దాన శత్రువు లిద్దరిని నాశనం చేయుటకు ఆయన ప్రార్థించవలసి వచ్చింది. సుదాసు శత్రువులు మాత్రం ముఖ్యంగా ఆద్యులే.

2. దాశరాజ్ఞ యుద్ధం

1. శత్రువులు : శంఖర యుద్ధంవలె దాశరాజ్ఞ యుద్ధం కూడా ఒకటి రెండు సంవత్సరాల యుద్ధం కాదు అంతకు సుదాసుకు చాలాకాలం వట్టింది.

యువాంహవంత ఉభయాన ఆణిష్యంద్రంవ

వస్వోవరుడా చ సాతయే।

యత్ర రాజభిర్దశభిర్ని బాధితం ప్ర

సుదానమావకం శృక్కులిః సహ॥ 7/83/8

దనరాజానః సమితా ఆయజ్యవః

సుదాన మింద్ర వరుడా వ యుయుహః॥

సత్యా వృణామద్ మనదాము వస్తుతిస్తేవా

ఏషామథవన్ దేవహూతిషః॥ (7-83-7)

"ధనం కోరి యరు వశాలు సంగ్రామమందు ఇంద్రవరుణులను సహాయం చేయవలసిందిగ ఆహ్వానించారు శ్రుక్కులతో కూడా సుదాసు వదిమంది రాజానలన యిబ్బంది వడుచుండగా మీరు ఆతన్ని రక్షించారు."

"ఓ ఇంద్ర వరుణలారా ! యజ్ఞ విముఖులగు వదిమంది రాజులు యుద్ధంలో సుదాసుతో పోరాడలేరు. యజ్ఞమందు కూర్చున్న యీ వరుల స్తుతి సత్యమైంది. దేవతలు వీరి ఆహ్వానం అందుకొని వచ్చారు."

దీని అర్థమేమనగా (7-83-8) శ్రుక్కులతో వచ్చిన గృహ కలహం కాంతి చింది. ఇప్పుడు వదిమంది రాజులు సుదాసుని, అతని శ్రుక్కు గణాలను ఓడించు టకు ప్రయత్నించారు. ఏదవ ఋక్కులో ఆయజ్ఞ కర్తలు. అభిక్తుగు వదిమంది రాజులు సమితా అనగా కూడి సుదాసుతో యుద్ధం చేశారు, అని చెప్పబడింది. సమితా అంటే అర్థం ఒకటి అగుట, లేక సమితో (యుద్ధ క్షేత్రమందు) అందు యుద్ధం చేయు విషయం సుదాసు శత్రువుల్లో శ్రుక్కులయడలు ముఖ్యులు (8-18-8)

పురోగా ఇత్తుర్వ కోయజ్జరాసీద్రాయే

మత్స్యసోనికా అపవ ।

శ్రుష్టిం చతుర్పుగన్ ద్రుహ్యకృ నదా

సఖాయ మమ తరద్విమాదోః॥

అపజ్ఞాసో భలావసో భవంతాలినాసో విషాడినః శివానః ।

అయోవ యత్పరమా అర్యన్యగవ్యాత్పత్సృతో

అజగన్మ్య దాన్తన్॥ (6-18-7)

దురాద్యో అపితిం ప్రేవయంతో చేతసో

వి జగృత్రే వరుష్టిం ।

మహానా వివ్యక్ వృథివీం సత్యమావః

నకుష్క విరళయ చ్చాయ మానః॥ (6-18-5)

పై ఋక్కుల వలన మనకు యీ విషయాలు తెలుస్తాయి— తుర్వకులు, మత్స్యులు, భృగులు. ద్రుహ్యులు కలిసి ఒకరి కొకరు సహాయకులై (కలిసికట్టుగా) దండెత్తారు. (7-18-6) వ క్తులు, భలానుసులు, అరీసులు, విషాణులు, శివులుకూడా దండెత్తారు. అందు ఆర్యుల గోవులు త్రిక్షుంకు దక్కినవి. దుర్బాంతులు, దుర్బీతులు అగు శత్రువులు వరుష్టిని వట్టుకొన్నారు. కావి చివరకు వాయుమాన పుత్రుడు కవి నేమీద ఒరిగడు. వరుష్టివద్ద శత్రువులు ఓడిపోయారు. మహాను వారిని చెదర గొట్టాడు. (7-18-10 8) దాశరాజ్యయుద్ధంలో అన్నిపైవుల నుంచి ముట్టడించబడిన మహానుకు ఇంద్ర వరుణులు సహాయం చేశారు. యుద్ధమందు కపర్థులన్న శ్వేత క్రితులు ప్రార్థిస్తున్నారు (7-83-8).

విశ్వామిత్రుడు వ్యాన, సత్వంకంను లోతునుండి, లోతు తక్కువగుటకు అందంగా ప్రార్థించాడు. దాన్ని ఋగ్వేదంలో సర్వోత్కృష్ట కవిత్వమని చెప్పి వచ్చు. కావి నదులను లోతు తక్కువచేయు విషయంలో వసిష్ఠుడు కూడ శక్తి వంతుడు. వరులు ఋషుల ప్రార్థన వివి లోతు తక్కువ కాకపోవచ్చును. కాకతా శీయంగా అట్లు జరుగవచ్చుకూడ. శత్రువులను తరుముకొంటూ మహానువి అశ్వీకులు వదిలో ఒకచోట వీరు తక్కువగ వుండుటను చూచి వుంటారు. ఇది దాశరాజ్య యుద్ధ సమయంలో జరిగింది. కాబట్టి యీ శ్రేయస్సు వసిష్ఠుని క్రియవలన వుంటుంది. వసిష్ఠుడు స్వయంగా యీ విషయాన్ని చెప్పుకున్నాడు. (7-18-6)—

“ఇంద్రుడు మదాసుని కొరకు వదులను రోతు తక్కువగాను, దాటుటకు వీలుగాను చేశాడు” దీని తర్వాతనే యర్హత, మత్స్య, భృగు, ద్రుహ్యాయ మొదలైన వారిపైన పోరాటం, దాయమానకవి చంపబడుట చెప్పబడింది. చీన్నిబట్టి మదాసు శుకుప్తి, విపాక్ వదులను కాదు, పరుష్టినదిని దాటి క్రతువులపై దండెత్తినట్లు తెలుస్తుంది.

ఏకంబ యోనింశతి చక్రవస్యా

పై కర్ణయోర్జనానాశాన్యస్త్యః ।

దస్మోన నద్యన్ని శిశిరి బన్ధి ।

కూరః సర్గమకృష్ణోవింద విశాం ॥

(7-18-11)

అదశ్రుతం కవషం వృద్ధమస్వినద్రుహ్యం

వివృణాక్ వజ్రదాహూః ।

వృణానా అత్ర నన్యాయసన్ధ్యం త్యావయంతో

యే అమదన్నుత్వా ।

(7-18-12)

వి నవ్యో విశ్వా ర్థంహితాన్యేషామింద్ర

పురః నహపా నస్తదర్శః ।

న్యావనన్య తృక్పవే గయం కాగ్నేష్వ

పూరుం విదధే మృద్రవాచం ॥

(7-18-13)

విగవ్యవ్యోపి నవోద్రుహ్యవచషష్టిః శతా

సుసుపుః షట్ నహస్రా ।

షష్టిర్వీరాసోఅదిషద్దవోయు

విశ్వేదింద్రన్య వీర్యాకృతాని ॥

(7-18-14)

శక్వంతోహిత్రవోరారుష్టేభేదన్య

చిచ్ఛర్దతో విందరంభిం ।

మత్రాం ఏనః స్తవతోయఃకృణోతి

తిగ్మం తస్మిన్నిజసా వజ్రమింద్ర ॥

(7-18-18)

“ఋత్విజాః యజ్ఞంలో దర్శనం కోసినట్లు, మదాను వైకర్ణ రితువు యొక్క 21 మందిని పరిశోధించాడు.” (7-18-11). వజ్రదాహదైవ యింద్రుడు శ్రుతక వసుని, బృధుని, ద్రుహ్యుని నీటిలో ముంచాడు. దీనినిబట్టి శ్రువు లొకసారి పరుష్ఠీనదిని దాటి తరతుల భూమిలోనికి (పరుష్ఠీ, శుశ్రీలమధ్య భూమి) వచ్చినట్లు తెలుస్తుంది. మదానుడు వారితో తయంకర యుద్ధం చేయుటవలన వారు పారిపోతూ ఎందరో నదిలో మునిగి చనిపోయి వుంటారు. మదాను ఎక్కడో ఒకచోట నది లోతు తక్కువగా వున్నచోట నదినిదాటి శ్రువులను తరిమారు. (7-18-12) వని పురు తర్వాత ఋక్కులో (7-18-13)

“మదాను తన శ్రువులయొక్క ఏడు దుర్గాలను ద్వంసం చేశాడు. వారి సంవత్తి చాలా త్రిశువులకు లభించింది’ అని చెప్పాడు. ఈ యుద్ధంలో వర సంహారం ఎక్కువగా జరిగింది. ‘దండెత్తివచ్చిన అను, ద్రుహ్యు ఏరులు అరు వందల అరువేల అరువది అరుమంది (800888) చనిపోయారు. (7-18-14) మదానుచేసిన మహాయుద్ధం ఈ దాళరాజ్ఞ యుద్ధమే. అతడి యుద్ధంలో శ్రువులను పూర్తిగా ఓడించి పరుష్ఠీనదికి అవలంబకు పారద్రోలి వారి భూములనుకూడ అక్ర మించుకొన్నాడు.

మదాను భేదుని చంపాడు (7-18-18). కాని భేదుడు అర్యునిగా తోచడు. దాళరాజ్ఞ యుద్ధంలో మదాను ఇరకాటంలో పడుటచూచి భేదుడను రాజో లేక గణమో రాజ్య విస్తరణకు పూనుకోవచ్చు. అప్పుడు మదాను అతన్ని చంపాడు. ఇంతగా మనవిజయాన్ని పొందించిన తర్వాత మదాను కీర్తి పెరుగుట నహంక. వసిష్ఠుని మాటల్లో “అతనికీర్తి భూమ్యాకాశాకు విస్తరించింది. అతడు బాగా దావం చేశాడు. ప్రజలు అతన్ని యింద్రునివలె స్తుతిస్తున్నారు. అతడు యుద్ధంలో యుద్ధామడిచి చంపాడు. మరుత్తులారా, యీ మదానుని కూడ తండ్రి దివోదానుని మాదిరగ స్వీకరించండి. పైజనినుని గృహాన్ని రక్షించండి. మదానుని బలము అవినశిమై అజరమై, అశిచిరమై యుండుగాక. (7-18-24-25)

2. యుద్ధం : వసిష్ఠుని హిరోహిత్య కాలం (ప్రదానమంత్రిత్వం)లోనే మదాను దాళరాజ్ఞ యుద్ధాన్ని (7-18-1,10). తూర్పున యమునా నది వరకు విజయ యాత్రను చేశాడు వసిష్ఠుని యీ ఋక్కువలన పై విషయం మనకు తెలుస్తుంది.

అవదింద్రం యమునా తృక్వవళ్ళ ప్రాత్ర భేదం

నర్య శాశముషాయత్ ।

అజానశ్చ శిగ్రవో యక్షవశ్చ బలిం

శీర్షాణి జగ్రు రశ్వాని॥ (7-18-19)

“యమున, తృక్కులు యింద్రుని సంకృప్తి వూరు. ఇక్కడ భేమని యింద్రుడు చంపాడు. అజ, శిగ్రు, యక్షులు గుర్రాల తలలను కానుకగా తెచ్చారు” భేమ యమున, సమీపంలో వున్న రాజాగాని గణంగాని కొవచ్చు. అజ, శిగ్రు, యక్షులు యమున, గంగకుడుధ్య నుండే అత్యేతర జాతులు కొవచ్చు. వారు సువాసునికి లోబడినారు.

వసిష్ఠుడు భరతుని పేరుకు శాశ్వతాన్ని కలిగిస్తూ యిట్లు చెప్పాడు—

ప్రసాదయమగ్నిర్భరతన్య శృణ్వేవియత్సూర్యో

నరోచతే బృహద్వా : ।

అథియః పూరుం వృతనాసుతస్థాయ్యతానో

దైవ్యో అతిః కుశోచ॥ (7-8-4)

పురులను ఓడించిన ఆ భరతుని అగ్ని వారా ప్రసద్ధమైనది. అది సూర్యుని వలె మిక్కిలి కొంతితో ప్రకాశిస్తుంది. ఆ అగ్ని దేవుడు దీప్తిమంతుడై ప్రజ్వలిస్తూ భరతుని స్తుతిని వింటున్నాడు.”

వసిష్ఠుడు, అతని గణం సుదాసు విజయముని శ్రేయస్సులో సర్వాధిక్యతను కామే పొందాలను కొన్నాడు. సుదాసు చిరకాలపట్టుండుటకు యిష్టపడలేదు. అథిమానంతో కొంతవరకు తిరస్కారం కూడా చేసివుండవచ్చు. వసిష్ఠుని పుత్రుడు శక్తి తండ్రివలె గాంధీర్యంతో తన వారసత్వాన్ని నిర్వహించకపోవచ్చు. వరంవరగా మనకు తెలియుచున్న దేమనగా, మంత్రి వదలిని సుదాసు యితరుల కిచ్చుట శక్తికి యిష్టంలేదు. అతడు వ్యతిరేకింవాడు. సుదాసు చేతిలో తుదకు ప్రాజాయ పోగొట్టు కొన్నాడు. సుదాసుకు మొదటి మంచి యుద్ధములలో విశ్వామిత్రుడు సహాయపడుతూ వచ్చాడు. కాబట్టి, వసిష్ఠునితో వైరుధ్యం కల్గినమీదట అతడు ఆ వదలిని విశ్వామిత్రునికి యిచ్చాడు.

శి. సుదేవి రాణి : సుదాసు భార్య రాణి సుదేవి. ఆమె భర్తకు తగిన భార్య. సుదాసు ఆమెను అక్విసీ దేవతని ప్రసాదమున పొందినట్లు కుత్స అంగిరసుడు చెప్పాడు. (1-112-19).

“యాతిః సుదాస ఉహదుః సుదేవ్యం శాఖి రూప ఉతితి రశ్వ నా గతం!”

3. అశ్వమేధం

1. విశ్వామిత్రుడు : విశ్వామిత్రుని వది సూక్తం చూచినచో అతడు ఋగ్వేద సర్వ శ్రేష్ఠ కవి అని తెలుస్తుంది. ఆయనకు యిందును గురించి కొంత అభిమానం కూడ వుంది. (3-53-12)

య ఇమే రోదసి ఉభే అహ మింద్ర మకుష్టవం ।

విశ్వామిత్రస్య రక్షతి బ్రహ్మదం భారతం జనం ॥

“రోదసి - వృద్ధి కెంటికి రక్షకుడైన ఇంద్రుని నేను స్తుతించాను. విశ్వామిత్రుని యీ బ్రహ్మ (ముక్కు) భారత గణాంశు రక్షిస్తుంది”

విశ్వామిత్రుడు నదులను లోతు తక్కువగా చేసి సుదాసును దాటించాడు అన్న విషయం తప్పగా తోస్తుంది. “మహా ఋషి విశ్వామిత్రుడు సింహ అర్హవము (వదిని)ను అడ్డగించగా ఇంద్రుడు కుశికులతో సహా సుదాసును దాటించాడు” అని విశ్వామిత్రుడు (3-53-9) ఋక్లో చెప్పాడు.

కుశికులు ప్రాచీన పురుగజాతితో సంబంధమున్న గణం. ఆ గణం సరస్వతీ ఉపత్యక్లో ఉండేది. వసిష్ఠుని గణంవలె వీరు కూడ చాల శక్తి వంతులు.

అశ్వోవక్రందన్ జవిఖిః సమిధ్యతే

వైశ్వానరః కుశిశీరిర్యుగేయుగే

నరో అగ్నిః సువీర్యం స్వశ్వ్యం దదాతు

రత్న మమృతేషు జాగృవిః॥

— (3-28-3)

“వైశ్వానర అగ్ని అశ్వంవలె నకిలిస్తూ కుశికులే యుగయుగములందు (నదా) ప్రజ్వలించబడుతుంది. అమృతములందు జాగరూకమైన ఆ అగ్ని మాకు బలమును, మంచి అశ్వాంను, మంచి రథాంను ప్రసాదించుగాక” అని విశ్వామిత్రుడు తన వంశికులను గురించి చెప్పుకొన్నాడు. “కుశికులు ప్రతి యింటిలోను అగ్నిని పేచిస్తూరు. (3-28-16) మా మొక్క ప్రతి యింటిలోను, అగ్ని ప్రతి స్థకమైంది, అందు అగ్నిదేవుని భక్తులు, అని సరస్వతీ ఉపత్యక్లో ఉన్న యీ అరుణులు గర్వపడేవారు. గొప్ప శక్తువులను ఓడించుట, యమునా ఉపత్యక్లోని అనార్యులను లోబర్చుకొనుట అనునవి వసిష్ఠుని కాలంలోనే జరిగాయి. విశ్వామిత్రుని

కాలంలో యీ విజయాలను స్థిరంగా అట్టిపెట్టుకోవలసివుంది. కాని యందులో విశేష మేముంది ? అందుకనే విశ్వామిత్రుడు సుదాసు చేత ఆశ్వమేధం చేయించాడు.

2. ఆశ్వమేధం :

మరలి సుగంధిత ఆశ్వమాంసం ఆర్యులకు ప్రియమైన ఆహారమని ఋశ్యశ్రీ వలన తెలుస్తుంది (1-18:-12) కాని అగ్నిహోత్ర హవన రూపంలో బలి యిచ్చి ఒక పెద్ద యజ్ఞంద్వారా తన ప్రభుకకు ప్రభ్యాతి కల్గించుట దహనా మొట్ట మొదటి వర్యాయం విశ్వామిత్రుని కాలంలో జరుపబడింది. ఋశ్యశ్రీ ఒక్క ఋశ్యమాత్రమే యీ యజ్ఞాన్ని గురించి పేర్కొంది. అందులోకూడ ఆశ్వంతోపాటు మేధ శబ్దం ప్రయోగింపబడలేదు. (3-53-11)

ఉవప్రేత కుశికాశ్చేత యధ్వమశ్వం

రాయేవ్రముంచతా సుదాసః॥

రాజావృత్రం జంపవత్ ప్రాగసాగుదగథా

యజాతే పర ఆవృథివ్యాః॥ (3-53-11)

“ఓ కుశికలారా, దగ్గరకురండి, జాగరూకులు కండు. ధనం (జయము) కొరకు సుదాసుని ఆశ్వం విడవండి. రాజా (సుదాసు) తూర్పు, పడమర, ఉత్తరము ఎందున్న శత్రువులను చంపి వృత్తిమొక్క నర్వశ్రేష్ఠ స్థానమందు యజ్ఞం చేయుగాక,” అని విశ్వామిత్రుడు చెప్పాడు. కావున సుదాసు గుర్రాన్ని విడుచుటలో రాజకీయ ఉద్దేశ్యం స్పష్టమవుతుంది. పై ఋశ్యశ్రీవారు తూర్పు, పడమర, ఉత్తరం అని చెప్పబడి దక్షిణం విడువబడింది. దీన్నిబట్టి సుదాసుని విజయం సింహనది, హిమాలయం, యమున వైపున వున్నట్లు తెలుస్తుంది. దక్షిణం (మరుభూమి) చాలా భాగం అప్పుడు కూడా విజేతను ఆకర్షించగలిగిన సంపన్నదేశం కాకపోవచ్చు. ఈ గుర్రాన్ని దహనా ఎవరూ అర్పించకపోవచ్చు. కాబట్టి ఏ సంపన్నదేశా చేయవలసరంటేక పోవచ్చు. అట్లు జరిగివుంటే విశ్వామిత్రుడు తప్పకుండా ఋశ్యశ్రీలో ఆ విషయాన్ని పేర్కొనే వాడే. తరచుకు రాజైన సుదాసుకు విశ్వామిత్రుడు జీవితకాలమంతా పురోహితుడు. తరచు అభిమానం వల్ల కూడ అతడు ఒక ఋశ్యశ్రీలో తన అసంతృప్తిని తెల్పాడు.

ఇమ ఇంద్ర తరతన్య పుత్రా అవ్రపిర్యం

చికితుర్న ప్రపిర్యం ॥

హిన్వన్త్యశ్వమరణం వ విక్యం జ్యావాజం

మరిణయన్ త్యా జా॥ (3-53-24)

“ఓ యిండునా, తరత పుత్రులకు యుద్ధం తెలుసు ఐక్యత తెలియును-
శత్రువుల వై ఎకు గుర్రం వంపుతారు. ఇక్కడ ప్రతి విక్యం యుద్ధానికి దరుస్సు
దరిస్తారు.”

నువాసుని కాలంలో నప్తసింహురోని ఆర్యులు చరమ స్తాయిని అందుకొన్నారు.
ఆ కాలంలో సర్వశ్రేష్ఠులైన ఋషులు పుట్టారు. ఆ కాలంలోనే వేర్వేరు గణ తంత్రము
లుండాలను దానానికి తీవ్రమైన చెబ్బి తగిలించి. అభిమానం గల ప్రతి ఆర్యగణం
తన హద్దుల లోనూ ఏ యితర గణ జోక్యము చేసికొనుటను సహించదు. బలవంతు
లైన శత్రువును ఎదిరించవలసరం లేనంతవరకు యీ విధానం వదులుతుంది. ‘మీ
(కంపాలి పొయ్యిలు) వేర్వేరు పొయ్యిలు ఎక్కువకాలం సాగవని దుర్ధాంతులైన
శంబరుడు తన విజయాల ద్వారా ఆర్యులకు తెలియజెప్పాడు. పొరుగునఉన్న ఆర్యులు
శత్రువులను ఎదిరించుటలో పూర్తి విజయాన్ని పొందలేక పడమర నుండి యదు,
తుర్వకులను విలిపించుకొన్నారు. తర్వాత వృషులు, వర్కులు కూడ యిదే పుద్దేశ్యంతో
తూర్పుకు వచ్చారు. కావి వేర్వేరుగా వుండి ఎవరూ విజయం సాధించలేక
పోతున్నారు. దివోదాసు నమస్త ఆర్యగణాల బలంతో శంబరుని బలమును పూర్తిగా
విరూఢింపాడు దివోదాసు తర్వాత మళ్ళీ ఆర్యగణాలు తమ పాత మనస్తత్వం
కావాలనుకొన్నారు. కావి వారు నభరీకృతులు కాగల్గితారా ? అభివృద్ధి చెందిన ఆర్థిక
జీవితం, పరాక్రమం గల నువాసు యిందుకు బాధాకరంగా వున్నారు. అతడు నప్త
సింహు నంతా నప్తైక్యపరుచుటకు పనిచేశాడు. యమునకు తూర్పున కూడ ఆర్యుల
వ్యాప్తికి మార్గం తెలిపాడు.

పదకొండవ అధ్యాయం

రాజ్య వ్యవస్థ

1. శాసకులు, శాసితులు

నస్తంతులోకి ఆర్యులు మొట్టమొదటగా ప్రవేశించేటప్పుడు వారు గణ వ్యవస్థలో వున్నట్లుగా వెనుకటి అధ్యాయంలో మీరు చదివారు. ఆర్య గణాల్లో ప్రముఖమైనవి ఐదు. వీరిలో ఒక శాసిత భరతగణం. దివోచాను, సుదాను భరత గణంలో పుట్టారు. ఆర్యుల వివాహాన్ని, ప్రభావాన్ని తూర్పునకు విస్తరించేయుటలో యీ గణమే అందరికంటే ముందుంది. తర్వాత భరతుడను రాజు ఎవరైనా పుట్టి వుండవచ్చు. కాని వన దేశానికి భృతి ఆయన వలన రాతేను. ఆ భృతి యీ ఋగ్వేద భరతగణం ద్వారానే వచ్చింది. గణవ్యవస్థ నుండి బయటపడి ఆర్యులు యిప్పుడు సామంత వ్యవస్థలోకి ప్రవేశించారు. ఏకైకతాక వ్యేచ్ఛా వాతావరణం నుండి రాజుక విరంతుశక్త్యంపై పుకు పోతున్నారు కాని వారు ప్రజాతంత్రం విడువ లేదు. ఆర్యుల అర్థిక వ్యవస్థ యిప్పటికీ పురాతనమైంది. గోవులు, గుర్రాలు, గొర్రెలు, మేకలు—ఇవే వారికి గొప్పధనం. ఇవే వారి జీవయాత్రకు సాధనం. వరువుల మేతకు వచ్చికబయళ్ళు, అవి వుంటానికి గోష్ఠములు కావాలి. ఒక్కొక్కరి వద్ద వేలాది గోవులు, గుర్రాలు వుండేవి. ఇట్టివారికి జనబాహుళ్యముతో కూడిన వగరాలు వుండేవి. మొహి జెదారో, హరస్సా వంటి వగరాలు వున్నాయి. కాని గ్రామాల్లో వారికి ఎక్కువ అనుకూలం. ప్రథమంలో గ్రామం అంటే అర్థం గుంపు. హూణుల, తురుష్క భాషలో ఓర్నా అంటారు. తర్వాత గ్రామం అంటే మనుష్యుల గుంపుకు బదులు యిళ్ళ నముదాయమైంది. ఆర్యుల వివాహం గ్రామం, రాష్ట్రములుగ విభజిస్తేనైతే. రాష్ట్రం, జనపదం ఒకే అర్థాన్ని సూచించు పదాలు జనముల (గణముల) ప్రాధాన్యతను తెలుపు వదం జనపదం— జనముల వివాహ స్థానం. సామంతుల ప్రాధాన్యతను తెల్పు వదం రాష్ట్రం. గ్రామ పెద్దను గ్రామజీ (గ్రామ+జీ) అనేవారు. రాష్ట్ర పెద్దను రాజు అనేవారు. రాజుకు నమ్రాట్, స్వరాట్, శాస, ఈశావ, భూపతి, వతి శబ్దాలు వాడబడ్డాయి. రాజుల నంతానాన్ని రాజపుత్రుడు, రాజమహిళ అన్నారు.

1. గ్రామ కీ : నానాదీప్తఋషి మనువును గ్రామణి అన్నాడు. గ్రామ నాయకుడు అను అర్థమందు కాదు, ఆర్యుల నమూనానికి నేత అను అర్థమందు, యిక్కడ అయిన 'గ్రామణి' పదం వాడారు. తర్వాత వేయి సంవత్సరాలకు సింహళంలో ఒక పరాక్రమం గల రాజును దుష్టుడగుటచేత దుష్టగ్రామణి అన్నారు. అంటే రాజును కూడ గ్రామణిఅనుట వాడుకలోవుంది. మనువు ఔదార్యమును గురించి ఋషి ప్రశంసించాడు (10-82-11) "సహస్రదాతమైన గ్రామణి మనువుకు ఎవరూ అవిష్టం చేయవద్దు. ఇతని దానం మూర్ఖునితోపాటు సర్వత్రా చేరుగాక, సావర్ణి మనువుకు దేవుడుఅయ్యును నొసంగుగాక. ఇతని విరంతర దానం మేము పొందుకాం."

2. రాష్ట్రం : పసిష్ఠుడు పరుణుని రాష్ట్రానికి రాజు అని చెప్పాడు. (7-34-10, 11).

"ఈ పరుల జామును సహస్ర నేతృదగు ఉగ్రపరుణుడు చూస్తున్నాడు."

"అతడు రాష్ట్రానికి రాజు (రాజ రాష్ట్రాదాం), పరులకు రూపం. అతని క్షత్రం (దిం, రాజ్యం) అనుపదం, సర్వగతం."

ఒక కల్పిత మహిళా ఋషి జాహనూడ రాష్ట్రాన్ని పేర్కొంది. (10-109-3).

"యథా రాష్ట్రం గుప్తం క్షత్రియస్య"

"ఈమె బ్రహ్మజాయ. ఈమె దేహాన్ని చేతితోనే పట్టుకొనవలెను." అని అందరు చెప్పారు. క్షత్రియునిచేత రక్షితమైన రాష్ట్రంవలె ఈమె సంపదిన దూతయందు అనక్షరాదు కాలేదు."

క్షత్రియ (రాజు) శబ్దం యిప్పటికిని ఆ ప్రాచీన అర్థమందు వాడుకలో వుంది. ఉదాహరణమునకు ఈరామ నమ్రాట్ దారయవహ (దారా) యీ శబ్దం తనకు ఉపయోగించుకొన్నాడు. జాహనూ అమె తర్తబృహస్పతి విడిచిపెట్టాడు. తార్యను అతను ఏయకొనవలసిందిగా యీ ఋక్కులందు చెప్పబడింది.

3. విశ్ : విశ్ అంటే ప్రజలు. తర్వాత దీనినుండి వైశ్య (విశుని సంతానము) శబ్దం వచ్చింది. శక్తివంతులగు గణాను విశ్ అన్నారు. విశుకు రాజును చేయటానికి, దింపటానికి అధికారము వుంది. రాజు సింహాసనంపై ఎక్కువప్పుడు

చెప్పబడు మంత్రం వలన ఈ విషయం మనకు తెలుస్తుంది. అందరికంటే ప్రాచీన ఋషి భరద్వాజాడు విశులు రాజును ఉపస్థానం (సన్మానం) చేసినట్లు చెప్పాడు. (6-8-4).

అసామువస్తే. మహిషా అగర్భత
విశోరాజానము వకస్తుర్ ఋగ్వియం ।

అదూతో అగ్నిమథర ద్వివస్వతో
వై శ్వానరం మాతరిశ్వా పరావకః ॥

“మహా మరుత్తులు ఆకాశమందు అగ్నిని ధరించారు. విశులు అతన్ని పూజ్యుడని తలంచి ఉపస్థానం చేశారు. వివస్వానుని (సూర్యుని) దూత వాయువు దూరంనుండి వై శ్వానర అగ్నిని యిక్కడకు చేర్చాడు.”

4. రాజు : రాష్ట్రానికి రాజును గురించి యంతకుపూర్వం మేము వసిష్ఠుని ఋక్కుల్లో మీకు తెల్పియున్నాం. అయినకు సమకాలికుడగు వృద్ధ ఋషి భరద్వాజాడు అగ్నిని రాజుతో పోల్చాడు. (6-4-4) “ఓ అగ్ని, నీవు మాకు అన్నం యిమ్ము. రాజువలె (రాజేవ) శత్రువులను నాశనం చేసి మాకు అన్నం యిమ్ము.” తర్వాత 6-12-2 ఋక్కునందు “రాజన్” శబ్దం ప్రయోగించ బడింది. “ఓ రాజన్, నీవు కీర్తిమంతుడవు, బుద్ధిమంతుడవు. యజ్ఞంచేయు యజమానులు నీకు హవ్యాన్ని ఎక్కువగా యిస్తారు. నీవు త్రిభువనాలనున్న మనుష్యుల వుత్తమ హవ్యాలను అతి శీఘ్రంగా దేవతలవద్దకు కొనిపొమ్ము.”

త్వమహో విదురో విషాదీ రింద్ర
ద్రుక్ష్ణ మరుజః పర్వతస్య ।

రాజా భవో జగతశ్చర్షణీనాం

సాకం సూర్యం జవయంద్యా ముషానం ॥ (6-30-5)

“ఓ ఇంద్రా, నీవు జలమును విస్తరించుటకుగాను విముక్తం చేశావు. దృఢ మైన పర్వతాన్ని బ్రద్ధులు చేశావు. నీవు సూర్యుని, ద్యౌని, ఉపస్థుని ఒక్కసారిగా ఉత్పన్నంచేసి వ్రపంచ వ్రజులకు రాజైనావు.” భరద్వాజాడు మరొక ఋక్కులో (6-30-4) ఇంద్రుని “వ్రజులకు అద్వితీయ పతి అనీ, భువనాని కంతటికీ రాజు” చెప్పాడు. “పరిరృహతా సమోజానామేతో విశ్వస్య భువనస్య రాజా.” వసిష్ఠుడుకూడ ఇంద్రుని గురించి భరద్వాజాడు చెప్పినదానిని సమర్థించాడు— (7-27-3).

ఇంద్రోరాణా జగత్కర్తా నామధి
 క్షమి విమరూపం యదస్మి,
 తతో దదాతి దాకుషే సమావి చోదద్రాథ
 ఉపస్తుత్య దర్వాక్ ॥

“ఇంద్రుడు జగత్తులోని మానవులకు, వృద్ధిపై ఉన్న నానా రకములగు వస్తువులకు రాజు, అతడు యజమానికి ధనమిస్తున్నాడు; అతడు స్తుతులనువిని మాకు ధనాన్ని పంపుగాత” వసిష్ఠుడు ఖిత్తువి (సూర్యుని), వరుణుని ఒక్క పారిగా స్తుతిస్తూ వారిని రాజు అన్నాడు (7-84-20).

“మహాసత్య రక్షకులారా, సింధువులకు పతులు, క్షత్రియు (రాజు)లగు మిత్రా వరుణులు, మీరు ఎదుటకు దయవేయండి. ఓ దాతలారా, మిత్రావరుణులారా, ద్యౌలోకమునుండి అన్నాన్ని వృష్టిని పంపండి.”

కణ్వపుత్ర ప్రగాథుడు ఇంద్రుడు గణాలకు రాజు అని చెప్పాడు. (8-53-3)

“త్వమీశే సుతానా మింద్ర త్వ యసుతానాం ।

త్వం రాజా జనానాం ॥

“ఓ యింద్రా, నీవు వడకట్టిన, వడకట్టని సోమాన్ని ప్వామివి. నీవు గణాలకు రాజువు,”

2. రాజు

1. రాజ్యాభిషేకం : రాజు నింహాననం అధిరోహించు కాలంలో యిప్పటివరకు చదువుతున్న మంత్రాలకు కర్త ద్రువ అంగిరసుడు (10-173). “వజాభీష్టమే విన్ను స్థిరముగ మంచగలడు,” అను హెచ్చరిక ఆ మంత్రములందు రాజుకు చేయబడింది.

అత్యాహ్వానమంతరేధి ద్రువ స్తిషా విదాచలిః । వికస్త్యా నర్వా వాంఛంతు మాత్య బ్రాహ్మ మదిత్ర తతః.

ఇహైవైది మావచ్యోష్ఠాః । వర్వత ఇనా విదాచలిః । (1)

ఇంద్ర ఇవేహ ద్రువ స్తిష్ఠేహ రాష్ట్ర ముదారయ ॥ (2)

ఇమమింద్రో అవీధరద్ ద్రువం ద్రువేణ హవిషాః

తస్మైసోమో అది బ్రవత్తస్యా ఉబ్రహ్మణ స్వతిః॥ (3)

ద్రువాద్యో ద్రువావృదివీ ద్రువానః పర్వతా ఇషే।
ద్రువం విశ్వమిదం జగద్ ద్రువోరాజా విశామయం॥ (4)

ద్రువంతే రాజావరుణో ద్రువందేవో బృహస్పతిః.
ద్రువంత ఇంద్రాగ్నిశ్చ రాష్ట్రం దారయతాం ద్రువం॥ (5)

ద్రువం ద్రువేణ హవిషాదిసోమం మృశామసి ।
అధోత ఇందః కేవ లీర్విశో బలిహృతస్కరత॥ (6)

“నేను విన్ను తెచ్చాను. దేశంలోంచి వృద్ధించెందుము. అచటపై దృవమై వుండుము. ప్రజలంతా విన్ను కోరుదురుగాక, నీ రాష్ట్రం (రాజ్యం) భ్రష్టం కాకుండా వుండుగాక.” (1)

“ఇక్కడనే వుండుము. అచటదపై వుండుము పర్వతము వలె అమృతుడనై వుండుము. ఇంద్రుని వలె ద్రువముగా నుండుము ఇక్కడ రాష్ట్రమును వహించుము.” (2)

“ఈ రాజును హవ్యముతో ఇంద్రుడు ద్రువవర్షి దరింపజేశాడు. అతన్ని సోముడ, బ్రాహ్మణస్పతి ఆశీర్వదించారు.” (3)

“ద్యౌలోకము ద్రువం, పృథివీ ద్రువం, ఈ పర్వతములుకూడ ద్రువం ఈ జగత్తు అంతా ద్రువం. యీ విశుల రాజా ద్రువం.” (4)

“నీ రాష్ట్రాన్ని బృహస్పతి దేవుడు ద్రువముగ నుంచెదరు గాక. రాజా వరుణుడు ద్రువం, ఇంద్రాగ్నులు ద్రువం.” (5)

“ద్రువమైన హవిస్సుతో మేము ద్రువమైన సోమాన్ని కలుపుకున్నాం. ఓ యింద్రా, నీ ప్రజలను ఏకంచేసి కరప్రదాతలుగ చేయుము” (6)

2. సప్రమాత్ : సప్రమాత్ అర్థం రాజ రాజా కాదు. యజ్ఞ వయక్యం బృహదారణ్యక ఉపనిషత్తులో (4-2-1) జనకుని సప్రమాత్ అన్నాడు. కాని జనకుడు కేవలం విదేహ జనపదానికి రాజా. భరద్వాజాడు వైశ్యానర అగ్నిని కూడ అదే అర్థంలో లేక మంచి రాజా అను అర్థంలో సప్రమాత్ అన్నాడు (8-7-1). “కవిం సప్రమాజ మతిథిం జానామానన్నా పాత్రం జనయంతదేవాః”, “కవి, సప్రమాత్, గణాంకు అతిరి అయిన వైశ్యానర అగ్నిని దేవతలు వృష్టించారు”

వసిష్ఠుడు సవితను (సూర్యుని) సప్రమాత్ అన్నాడు (7-38-4). “అలి సప్రమాజో వరుణోగృణ వ్యతి మిత్రాసో అర్యమా వజోషాః.” “అదితి దేవి సవిత్వ

దేవుని పేరిస్తూ అజ్ఞాను వర్తియై స్తుతిస్తుంది. వరుణ సమ్రాట్ మిత్ర, అర్యమా నమేతంగా దేవతలను స్తుతిస్తున్నాడు”

3. శాన : రాజా అను అర్థంలో శాన వాడబడింది. శానమను శబ్దంలో కూడ ఆ భావమేవుంది. తర్వాత ఈరానులో మాత్రమే రాజాకు శాన (శాహ్, షా) అను శబ్దం వుండిపోయింది. ఈరానీ భాషలో పర్వ సాధారణంగా ‘న’ ‘హ’ గా మారుతుంది. ఇది మన మెరిగిన విషయమే. శానకు ‘శాహ్’ అనీ, శాసాను శానకు ‘శాహ్-శాహ్’ అనీ వచ్చింది. ఋగ్వేదంలో కూడ ఇదే అర్థంలో వాడబడింది. విశ్వామిత్రుని ఋక్కులవలన పై విషయం తెలుస్తుంది. (3-47-6).

“మరుత్వంతం వృషభం దా ద్విదాన మకవారిం

దివ్యం శాన మింద్రం ।

విశ్వాసాహమవ పే నూతనాయోగ్రం

నహోదామిహ తం హులేమ ॥

“వృషభుడు, వర్షనీరుడు, దివ్యశాన (రాజా) విశ్వవిజేతా అగు ఆ ఉగ్ర యింద్రుని మరుత్తుల నమేతంగా మేము నవీనరక్షణకై యిక్కడకు ఆహ్వానిస్తున్నాం.”

4. ఈశాన : ఋగ్వేదంలో ‘ఈశాన’ శబ్దం శంకరునికి పర్యాయ పదం కాదు. తర్వాత వారికాలం వరకు ఈశ్వర పరమేశ్వర శబ్దాలవలె యీశాన శబ్దం కూడ రాజాకు వుపయోగించారు. వసిష్ఠుడు ఇంద్రుని గురించి చెప్పతూ యీ శబ్దం ప్రయోగించాడు. (7-32-22).

అతిత్వా కూరనోమమో దుగ్ధాభవదనః ।

ఈశావ మన్యజగతః స్వర్ధ్ధృశ మీశావమింద్ర తనుషః ॥

“ఓ వీరుడా, పాలు పితకని గోవు వలె మేము విన్ను ఆహ్వానిస్తున్నాం, ఓ యింద్రా, నీవు యీ జగత్తుకు స్వర్గదర్శకుడవు, స్థావరములకు ఈశామడవు.”

5. స్వరాట్ : రాట్, రాజా ఒకేశబ్దము, రాట్ కు స్వ చేరిస్తే స్వరాట్ అయింది. దీని అర్థం స్వయంరాజా. ఇంద్రుని స్తుతిస్తూ గౌతమ నోదా చెప్పాడు (1-81-8).

“ద్యులోకము, వృధిని, అంతరిక్షములకంటె అతని మహిమ గొప్పది. ఇంద్రుడు తన గృహమందు స్వరాట్ (స్వరాడింద్రో).

6. నృపతి : అంగిరస కుత్సుడు ఇంద్రుని నృపతి అన్నాడు. (1-102-8).

“త్రివిష్టి రాతుప్రతి మానమోఽన సస్తిస్తో

భూమీర్ నృపతేత్రితీ రోచనా ।

అతీదం విశ్వం భువనం దివక్షితా శత్రులింద్ర

జనుషాననా దసి ॥

“ఓ నృపతి యింద్రా ! నీవు ముప్పేట తాడువలె ఓజస్సుకు కొరిబద్దవు. త్రిభూములు అవగా ద్యో, వృధివి, అకాశములు నీవు. మూడు ప్రకాశములు అవగా సూర్యుడు, మెరపు, అగ్ని నీవు. నీవు యీ భువనమంతా వహిస్తున్నావు. నీవు ప్షట్టుకతోనే నదా శత్రు రహితుడవు.”

7. పతి, రాజా : రెండు శపతి, రాజా బ్రహ్మలను కలిపి అంగిరస తిరస్కీ రాజ అను అర్థంలో వాడాడు. (8-84-3)

ఏనాసోమం మదాయక మింద్రశ్యేనా భూతం మతం ।

త్వం హి శశ్వతీ నాం ఏతీరాజా విరామసి ॥

“ఓ ఇంద్రా, శ్యేవ (దేగ) వక్షి ద్వారా తేబడింది. వడకట్టింది. ముఖమయి మైంది యీ సోమం. దీనిని మత్తుకొరకు త్రాగుము. నీవు శశ్వతమైన ఏకుంకు (ప్రజలకు) పతివి, రాజువు.”

8. రాజ పుత్ర, రాజదుహిత : రాజ అయినకర్వాత రాజపుత్రుడు రాజ దుహిత వుండుట స్వారావికం. రాజ ప్రజల మనిషి కాదు. అతని సింహాసనం యిప్పుడు ఇంద్ర, అగ్ని, వరుణ, మిత్రుల వలె ప్రజలకు పై న వుంది. కొబ్బటి రాజుకు పుత్రుడవుట ప్రత్యేక గౌరవాన్ని తెల్పుతుంది. దీర్ఘతమా కక్షివానువి పుత్రిక మోష కనకు రాజ దుహితగ చెప్పుకొంది. ఇప్పటికి ‘రాజ’ శబ్దం బాగా వ్యాప్తిలోకి వచ్చినట్లు దీనివిబట్టి మనకు తప్పక తెలుస్తుంది. మోష అక్విసి కుపరు లిద్దరిని స్తుతించింది.

ప్రాతర్ధరేతే జరజేవకావయావ స్తోర్వస్తోర్వజతా

గచ్ఛరో గృహం ।

కన్య ర్వప్రా భవథః కన్యనావరా

రాజపుత్రేవ నవనా గచ్ఛథః ॥

(10-40-3)

యువాం హ హేషా వర్యశ్వినా యతీ రాజ్ఞ

ఉచే దుహితా వృచ్చేనాం నరా ।

దూతం మే అహ్నా ఉత దూత మక్తవే శ్వావతే

రథినే శక్తమవతై

(10-40-4)

“ఓ అశ్వినీ కుమారులారా! వృద్ధరాజు లిద్దరిని మేల్కొలిపినట్లుగా ప్రాతః కాలమున మిమ్ములను మేల్కొలుపుటకు స్తుతిస్తారు. నేపరకకు మీరు ఎవరింటికి వెళుతున్నారు ? ఎవరిని వస్తవరుస్తున్నారు ? ఓ నేతలారా, ఎవరి సోమయాగానికి మీరు రాజపుత్రుల వలె వెళుతున్నారు ?”

“ఓ అశ్వినీకుమారులారా, రాజదుహిత హేష నలువైపుల తిరుగుతూ, మీ వద్దకు వచ్చింది. మీరు నా వద్ద వగలు వుండండి, రాత్రి వుండండి, అశ్వరథిమైన ప్రభుని (పురుషుని) నాకు యాయవరిసింది అని అడుగుతున్నాను”. పైన చెప్పిన యీ అంశముల బట్టి, విక్ (వ్రజ) యంకా కుంతికం కాలేషని తెలుస్తుంది. అది ఆయుధం దరించి వుంది. దాని శస్త్రములు ప్రతి చోటా అవసరమై వుంది. గ్రామాల్లో వుండుట చేత అర్కులు గణయుగ అర్థిక వ్యవస్థ నుండి పూర్తిగా బయటపడలేదు. అందుచేతనే విరంతుశమైన రాజు పుట్టలేకపోయాడు. అయినప్పటికీ యిప్పుడు కూడ రాజు విక్ కంటే పైన వున్నాడు.

3. ప్రభుత్వ యంత్రం

ఋగ్వేదమును బట్టి ఆ నాటి ప్రభుత్వ విధానం సంకేత మాత్రంగా తెలుస్తుంది. బుద్ధుని నమకాలికులైన లిచ్చుని, మఱి ఎన్నో గణాలు వున్నాయి. బుద్ధుని కాలంలో గ్రామ పెద్ద అగు గ్రామణిని గామజేత అని కూడ అనేవారు. హిమాలయంలో కొన్ని చోట్ల బూడా లేక బుడేగా అను వదాల్లో గ్రామ జ్యేష్ఠ ప్రతిధ్వని కావ వస్తుంది. పెద్దలు గ్రామ వ్యవస్థను చూచుటకు బాధ్యులు, వన్ను వసూలుకు కూడ సహాయ ముండేది. ఋగ్వేద గ్రామముల గ్రామణికూడ యీ వనే చేస్తూ వుండే వారేమో.

1. సభ : నభ, వమితిని గురించి ఋగ్వేదంలో అనేక చోటలందు వచ్చింది. నభ అర్థము కొంత విస్తృతమైంది. అందు గ్రామ, రాష్ట్ర జన నభలే కాకుండా ద్యూతనభ కూడ వుంది. కవశ బలూష పుత్రుడు ఈ విషయం చెప్పాడు. (10-34 6)

సదామేరీ కిరవః పృచ్ఛమానో “జేష్యమీతి”

తన్వా కుశజానః॥

అషేసో అన్యవిరిరంతి కామం ప్రతిదీప్యే

దధత ఆ కృతాని॥

“నేను గెలుస్తాను” అని చెప్పకూ, శరీరాన్ని ఉప్పొంగిస్తూ, కబల్లాడుతూ జూదరి నభకు వెళుతున్నాడు. పాచికలు ఒకప్పుడు యితని కోరికను చెల్లిస్తూ మరొకప్పుడు ప్రత్యర్థి కోరికను చెల్లిస్తున్నాయి.”

‘సభ’ శబ్ద ప్రయోగం తర్వాత ద్యూత సభకు ఎక్కువగా వున్నట్లు తోస్తుంది. అందుకనే ద్యూతకాలం (జూదమాడు చోటు) అధ్యక్షుని నభకు ఉన్నాడు. కుసహాశ్ర పుత్ర గృత్సమడిడు ‘సభేయ’ శబ్దమును సభానమడను అర్థంలో ప్రయోగించాడు. (2-24-13). “బ్రహ్మశిష్యుని వాహవములు (గుర్రములు) మా ప్రోత్రం వింటున్నాయి. సభేయ విప్రులు (ఋత్విక్కులు) స్తుతి సహిత హవ్యమును యిస్తున్నారు.”

అధ్యులు తమ యువకులకు “సభేయులు” కంటే అవి ప్రార్థించేవారు. కాబట్టి వారి సభలు చాల మహత్వపూర్ణములు. అం ౨ యువకులు తమ వాగ్మికను (మాటల చతురతను) చూపేవారు.

అశ్వరథీ మహావ ఇద్ గోమాం ఇదింద్రతే సభా ।

శ్వాత్రమాజా వయసానచతే సదాచంద్రోయాతి సమాముసా ॥

8-4-9 దేవాదితి కణ్వపుత్ర.

“ఓ ఇంద్రా, నీసఖుడు, అశ్వము క్త రథికుడు, మహాపురుషుడు, గోమంతుడు, ధవిక వయస్కుడు సదా చంద్రుడై (అహోదముతో) నభకు వెళ్ళుచు”.

భరద్వాజాడు కూడ గోవులను ప్రశంసిస్తూ సభను పేర్కొన్నాడు (8-28-9).

“ఓ గోవులారా, మమ్ములకు మీరు దిలిపించండి. మా కృశించిన, అందహీన మైన శరీరాలను అందంగా చేయండి. గృహములకు మేలు చేయండి. ఓ భద్ర వాణులారా. సభలందు మీ మహా భోజనం గురించి చెప్పుకుంటాం.”

2. సమితి : సమితే నిరోపయ భాషల్లో కమిటి లేక కమిటీ (శతమ్ కేందమ్ భాషలకువున్న ముఖ్యభేద మేమనగా శతమ్ లోని ‘శ’ కేందమ్ లో ‘క’ అవుతుంది). ఈనాడు చిన్న సభను సమితిలేక కమిటీ అంటారు. కాని ఋగ్వేదకాలంలో రాణి సభను, రాష్ట్రసభను, లేక సంసదును సమితి అనేవారు. బుద్ధుని కాలంలో గణముల

పార్లమెంటును 'సంస్థా' అనేవారు ప్రతియొక గణరాజరానిలో సంస్థాగారం తప్పని సరిగా వుండేది పాతీ మాత్రాల్లో గణ రాజ్యములకు రాజరానులుగ నున్న వగరాల్లోని సంస్థాగారాలను గురించి చెప్పబడింది. ఋగ్వేదంలో 'సంస్థా' ప్రయోగంలేదు. అప్పుడుకూడ సంస్థ వుండి వుంటుంది. కాని రాజకంఠ్రానికి సమితి ఎక్కువ అనుకూలంగా వుండేది. మరీచిపుత్ర కళ్యపుడు "రాజాసమితికి వెళ్ళినట్లు సోముడు వెళ్ళుతున్నాడు," అని చెప్పాడు (10-97-8)

కాని సమితికి అర్థం యుద్ధ శీత్రమనికూడ వుంది. కళ్యపుని ఋక్కు ఈ విషయాన్ని తెచ్చుతుంది. (9-92-8)

"హోత ఋత్విజాలు వకుగృహానికి వెళ్ళినట్లు, మంచిరాజా సమితికి (యుద్ధానికి) వెళ్ళినట్లు, వనిక్రుతైన హోత సోముడు కంఠాల్లోకి వెళ్ళుతున్నాడు. సంకప ఋషి సమితిని పేర్కొన్నాడు.

"మీ మంత్రం సమావంగాను, సమితి ఒక్కటిగాను వుండుగాక" (10-191-3).

3. బ్రాహ్మణత, కులప : ప్రదుత్వ వ్యవస్థలోగాని, సాంఘిక వ్యవస్థలోగాని కులములకు బ్రాహ్మణ (సముదాయములకు) కూడ స్థానముంది. ప్రకర్తమగు కులప, బ్రాహ్మణకులను పేర్కొన్నాడు- (10-178-2)

క్రూరం హవిరోష్ణిస్త్రాన యాహి జామ

మూరో అధ్వనో విమధ్యం :

మరిత్యా సతే విచితి : సదాయ :

కుంసా వబ్రాహ్మణతం తరస్తం :

"ఓ యుగ్రుడా, హవిస్సు వక్యమైంది, రమ్మ. మూర్కుకు మర్దాహ్నానికి చేరుతున్నాడు. విచరిస్తున్న బ్రాహ్మణతై కుంపుడు విరీక్షించినట్లు విదులతో సముదాయాన్ని తెలుపుతున్నాడు." దీన్నిబట్టి కులపెద్దకంటే పైస్థానం బ్రాహ్మణతదని తెలుస్తుంది. కులముల సముదాయం గ్రామము. బహుళ గ్రామ సముదాయాన్ని బ్రాహ్మణ అనేవారేమో. ఆ గ్రామ సముదాయాలకు పెద్ద బ్రాహ్మణ. ఒకగ్రామం అనేక కులాల్లో విలక్షితమై వుండేది. పెద్ద గ్రామాన్నికాని, వగరాన్నికాని పురమనే వారుకాదు. కంది యని పురాణ కోటికన్న ప్రచేరాలు అని మనకు తెలుసు.

ఋగ్వేదంలో సంకేతమాత్రంగా వర్ణితమైన దాన్నిబట్టి ఆ కాలంనాటి మహా అవయొక్క పూర్తిరూపం వివరించుట సాధ్యంకాని పని. రాజవ్యవస్థలో మహిమ,

న్యాయపాలన, వస్తులు (బిల్లి) వసూళ్ళు ముఖ్యమైనవి. పరిపాలనకు బహుళా (1) కులపతి, (2) బ్రాజపతి, గ్రామణి, గౌరవతి, చివరకు నమితి, దానికి ముఖ్యుడు (3) రాజు వుండి వుండవచ్చు. వివిధ, క్రిమినలు వ్యవహారాలు చూచే బాధ్యత కూడ వీరికే వుండవచ్చు. వికుచి బలిహూత్ (వస్తు చెల్లించువాడు) అన్నారు. వస్తు నగదు రూపంలోకాక వస్తురూపంలో వుండేవనుట సంభవం. వస్తు వసూళ్ళకు కులపతి, బ్రాజపతి సహాయకులుగా వుండి వుండవచ్చును.

పైనిక విధానాన్ని గురించి చెప్పనప్పుడు ఆర్యులు క్రమశిక్షా కల్పవారిని మాత్రం చెప్పగలం. వారు వేదసంఖ్యలో శత్రువులపై దాడిచేసేవారు, లేక ఆత్మ రక్షణకై వెళ్ళేవారు. వేనకు అందరి కంటే పై అధికారి రాజు. కాని అర్హులైన కుత్సునికి సారథి బిరుదు వుంది. బహుళా రాజు తర్వాత అందరి కంటే పెద్ద వేనాని అతడు కావచ్చు. బహుళా అపీనిరులు దశిన్ (దశపతి), శతిన్ (శతపతి) మరియు సహస్రిన్ (సహశ్రపతి) వుండవచ్చు. చతురంగ వేనకాదు, త్రిరంగ వేనవుంది— రథాలు, గుర్రాలు. కాల్యం ఇంకా ఏనుగుల వేన ఏర్పడలేదు. సప్త సింహులో సింహములు తప్పకుండా వున్నాయి. కాని ఏనుగులు వున్ననంగతి గాని, అవి పెంపు దుగా వున్న నంగతిగాని ఋగ్వేదంలో చెప్పలేదు.

4. పురోహితుడు (ప్రధానమంత్రి) : రాజు పురోహితుని పని కేవలం యజ్ఞం, ధార్మిక విషయాల్లో సలహా యివ్వడమే కాదు; వసిష్ఠుడు చాల గర్వంతో చెప్పుకొన్నాడు. “త్రిపు భరతులు అనాథ శిశువులవలె వున్నారు. వసిష్ఠుడు పురోహితు డవుట తోడనే వారు శక్తివంతులయ్యారు.” పురోహితుని బృహస్పతి అనేవారు. వామదేవుడు బృహస్పతి పురోహితుని గురించి చెప్పాడు. (4-50-1) వసిష్ఠుడు శృత్యులకు తాను పురోహితునిగ వున్నట్లు చెప్పుకొన్నాడు (7-83-4).

నాల్గవ భాగం
సాంస్కృతికం

ప న్నెం డ వ అధ్యాయం

విద్య, ఆరోగ్యం

1. విద్య : మానవ జాతి ఎంత వెనుకపడిన దైనప్పటికీ పూర్వీకుల ద్వారా అర్జించుకొన్న జ్ఞానాన్ని, అనుభవాన్ని ఒక తరం నుండి మరొక తరం వారికి అందించవలసిన అవసరం వుంది. అందుకు గాను ఏదో విధమైన శిక్ష ప్రదాశిక అవలంబించవలసి వుంది. వైదిక ఆర్యులు తమ పూర్వార్జిత జ్ఞానాన్ని ఒక తరం నుండి మరొక తరానికి అందించారు. వారు వేద మంత్రాలను పరమ పవిత్రమైన జ్ఞానమనుకొన్నారు. ఋగ్వేద ఆర్యులకు పూర్వం మొహింజెదారో, హరప్పా జాతులు వున్నాయి. వారికి చిత్రలిపి వుంది. ఒక వేయి వరకు అక్షరాలు దొరికాయి. కాని వాటిని చదువుటకు యింత వరకు మార్గం దొరకలేదు. వ్రాతకు పూర్తి ప్రచార మున్నప్పటికీ యీ వాడు కూడ మన దేశంలో వేదాలను గురుముఖా చదువుకొను ఆచారానికి యిష్టపడుతున్నాం. అయినప్పుడు ఋగ్వేదకాలంలో దాన్ని లిపి బద్ధం చేసే ప్రయత్నం జరుగుట అసంభవం. ఆర్యులు చాల కాలం వరకు వేదాలను లిపిలో వ్రాయటానికి ఒప్పుకోలేదు. ఎందుకంటే అట్లు వ్రాతలో వుంటే గోప్యత పోతుందని. వైదిక వాఙ్మయమే కాదు, బౌద్ధ, జైన పిటకాలు కూడ శతాధ్యాయ వరకు కంఠస్థం చేయబడ్డాయి. బుద్ధుడు చనిపోయిన నాల్గ శతాధ్యాయ తర్వాత బౌద్ధ పిటకాలు, ఎనిమిది శతాధ్యాయ తర్వాత జైన అగమాలు వ్రాతలోకి వచ్చాయి. చెలితో వివి నేర్చుకొనుట వలన వేదాన్ని క్రుతి అన్నారు. అందుచేత గొప్ప పండితుని బహు క్రుతుడని, (బాగా విన్నవాడు) అంటారు. మన లిపి ఎట్లా పుట్టిందో, దానికి ఏ ప్రాచీన లిపితో సంబంధం వుందో యింకా నిర్ణయం జరగకుండా వుంది. మనకు అన్నిటికంటే ప్రాచీనమైన లిపి బ్రాహ్మీ అని తెలుసు. ఆ లిపి యొక్క విశిష్ట కాలానికి సంబంధించిన నమూనాలు అశోకుని శిలా శాసనాల్లో దొరుకుతున్నాయి. వాటి కాలము క్రీ. పూ. మూడవ శతాధ్యాయ లేక బుద్ధ నిర్యాణంకు 250 సంవత్సరాలు తర్వాత. వివరహవా యొక్క బ్రాహ్మీ అక్షరాలు బుద్ధుని కాలం నాటివి అను విషయం వివాదాస్పదమైంది. క్రీ. పూ. మూడవ శతాధ్యాయానికి ముందున్న అక్షరాల నమూనాలు మొహింజెదారో, హరప్పాలోని చిత్రలిపిలో దొరకుతున్నాయి. కెందు

లిపులకు సంబంధం స్థాపించుట కష్టం. మొహంజెదారో చిత్రలిపి నుండి ఉచ్చరించబడు వర్ణమాల పుట్టుట పూర్తిగా సందేహం. కాని బ్రాహ్మీ మొహంజెదారో లిపినుండి పుట్టినదని ఋజువు చేయుట యింకను జరుగలేదు.

ఆ కాలంలో ఏదో రకమైన మౌఖిక భాషకు ప్రాచీనమైన (కావున వనిత్రమైన) కవిత్వం తప్పకుండా వుండేది. అవి వేదాల్లో సంగ్రహించబడి వుంటాయి. కాని అట్లు జరుగలేదు. ఋగ్వేదంలోని ప్రాచీన తమ ఋషులు, వారి కృతులు మనంను ధర ద్వాజ, వసిష్ఠ, విశ్వమిత్రుని వరకు తీసుకు పోతున్నాయి. వారికంటే ప్రాచీనమైన ఋషులు యిద్దరు ముగ్గురు కానవస్తున్నారు. వారి కృతులు కూడ ప్రాచీనములు కావచ్చు. కాని భాష, సంగ్రహంలో వచ్చిన గందరగోళం వారి ప్రాచీనత్వాన్ని చాల వరకు పోగొట్టాయి. ఋగ్వేద మహా ఋషులు ఇంద్ర, అగ్ని, మిత్రులపై వేలాడి ఋక్కులు రచించారు. వాటిలో కొన్ని శబ్దమందు గాని భావమందు గాని ధరద్వాజుని కంటే ప్రాచీనములు కావచ్చునను అనుమానం కలుగుతున్నది. కాని మనం యిదమిద్దంగా చెప్పలేక పోతున్నాం. ద్వై, పృథ్వీలు మనకు అత్యంత ప్రాచీన దేవతలు. వీరిని ఋగ్వేదంలో ఏకరౌ (తల్లివంద్రులు) అన్నాడు. ద్వై తంద్రీ, పృథివి తల్లి. ద్వై-ఏకరౌ భావం చాల పురాతనమైంది. వీరు కేవలం శతమ కాలకు (అర్యస్థావ వంశీకులకు) చెందిన వారికి మాత్రమే కాదు, కేంద్రమ, గ్రీను, రోము మొదలైన) వారికి కూడ పూజ్య దేవతలు. ద్వై- ఏకర శబ్దానికి రూపాంతరం జూపిటర్. జ్యోస్ శబ్దం ద్వాయే గదా! ద్వైకు సంబంధించినది ఎన్నో ఋక్కులు లభిస్తున్నాయి. కాని ఋగ్వేద కాలంలో ద్వైకు కాదు, ఇంద్రునికి ప్రాధాన్యత వుంది.

ఋగ్వేదానికి పూర్వమందున్న పరంపరగా వచ్చిన జ్ఞాన సంపత్తి ప్రత్యేకంగా మనకు లభించదు కాబట్టి అనాటి క్రుతి శిక్షణ పరంపర ఎట్టిదో మనం చెప్పలేం. శిక్ష, శిక్షణ, ప్రశిక్షణ శబ్దాలకు నేడువున్న అర్థం అనాడులేదు. ఋగ్వేదంలో శిక్ష అంటే యిచ్చుట అని వసిష్ఠుని ఋక్కు ఎరివ తెలుస్తుంది (9-27-2).

“య ఇంద్ర కుష్మోమమవంతే అస్తి శిక్ష నభిర్భృ పురుహూత నృభ్యః”.
“ఓ పురుహూత (బహు విమంత్రితులైన) ఇంద్రా, నీకున్న బలాన్ని మా నలునైన నరులకు యిమ్ము.”

వసిష్ఠుని కెందవ ఋక్కులో శిక్ష అర్థం అనుకరణము.

(7-10-6)

యదేషా మన్యో అన్య స్య వాచం కాక్తస్యేవ -

వదతి శిక్షమాణః॥

సర్వం తదేషాం నమృదేవ పర్వయత్

సువాసో వదత నాథ్యపు॥

“ఈ కప్పల్లో ఒక కప్ప అన్నదానిని రెండవ కప్ప అచార్యుని అనుకరించి నట్లుగ అనుకరిస్తున్నది ఒక కప్పలారా, మీరు దాగా బెకబెక లాడుతున్నప్పుడు మీ అంగాలన్నీ వృద్ధిచెందుతున్నాయి.”

ఇక్కడ వర్ణారంభమందు కప్పలు ఒకదానిని మరొకటి అనుకరిస్తూ అరుచు దను ఋగ్వేదకాలం గురు శిష్యుల పాఠంతో పోల్చబడింది. గోస్వామి తులసీదాసు యీ ఋక్కును బహుళ దూచి వుండాలి. ఈ ఉపమానం పరంపరంగా వస్తూవున్నట్లు వుంది. అందుకనే అయిన అన్నారు -

“దాదురదుని చహం ఓర్ సుహాతః ।

వేదిపథశం జనుబటు నముదాతః ॥

“వటుల (బ్రహ్మచారులు) నముదాయం చేసే మంత్రాలను చదివినట్లు కప్పల అరుపులు నాల్గు వైపులనుండి వస్తూ ఆనందం కలిస్తున్నాయి.”

ఒక కప్ప అరుపును ప్రారంభిస్తుంది. తర్వాత యితర కప్పలు అనుకరిస్తాయి. ఇంక బెకబెకలు పాగుతాయి! ప్రాచీన కాలపు వేదపాఠ విధానాన్ని యిప్పుడుకూడా చూస్తున్నాం. గురువు స్వరయుక్తంగా మంత్రాన్ని ఒకసారి చదివితే శిష్యులు దాన్ని రెండుసార్లు అంటారు. నేడు గురుశిష్యులు పుస్తకాన్ని ఆధారము చేసుకుంటున్నారు. కానీ వేదాలు లిపిబద్ధం కావప్పుడు గురువు కంఠస్థం చేసిన ఋక్కును ఒకసారి అవవచ్చు, దాన్ని శిష్యులు రెండుసార్లు అంటూ వుండవచ్చు. ఈ ప్రకారం క్రమంగా పునరుచ్చారణ చేయుటవలన చిన్న వయస్సులోనే పిల్లలకు వారివేదం కంఠస్థం అయ్యేది. పాపవేదం తప్ప మిగిలిన ఏ వేదాన్ని సంగీత స్వరాలతో చదువుట లేక బ్రహ్మచరణ చేయకపోయినప్పటికిని వేద్య పరమంపరే దానికి కూడ లయ వుండేది. పరిశ్రమైన ఋక్కులనుగాని, చందము శిక్షణగాని యీ ప్రకారంగా శిష్యుడు గురువునుండి నేర్చుకొనేవాడు, భరద్వాజ, వసిష్ఠుల నాల్గయిదు తరాలవరకే రచించబడిన మంత్రములు ఋగ్వేదంలో లభిస్తున్నాయి. ఋగ్వేదంలోని అందరికంటె చివరి ఋషులు గురుముతా తమ పూర్వీకుల బ్రహ్మలను (మంత్రము లను, పద్యములను) చదువుకొన్నారు.

బ్రహ్మకు (ఋక్కునకు, అమృతమైన శక్తి వుందని వమ్మేవారు. అంతుకనే విశ్వామిత్రుడు అన్నాడు— “ఈద్యో, వృధివు రిద్ధివి, యింద్రుని బ్రహ్మలతో సంకృప్తి వచ్చాను. విశ్వామిత్రుని యీ బ్రహ్మ భారత జనులను రక్షిస్తుంది.”— (3-63-12).

వేదవాణియొక్క అమృతశక్తిని గురించి న్యాయంగా ప్రాచీనతమ ఋషులు తమ నోటితో చెప్పారు. - అందుచేతనే వాటిని నేర్చుకొనుటకు, కింరస్తం చేయుటకు ప్రజలు ఎక్కువశ్రద్ధ-ఊహలు సహజమే.

కాని దేవతలను ప్రసన్నులుగా చేసినంత మాత్రాన వారి లౌకిక జీవితం జరుగదు. ఆ కాలంలో నేర్చుకొనేవి వారవుండేవి. ఆర్య యువకులు - గురుముఖికి నేర్చుకొన్న యుద్ధ కళల సంతా పేవంతో చెప్పబడలేదు. అప్పటిలో అనేక శిల్పాలు వాడుకలో వుండేవి. వాటిని నేర్చుకోవలసివ అవసరముంది. ఈ శిల్పాల్లో కొన్నిటి పేర్లు మాత్రమే ఋగ్వేదంలో వ్రాబడినవి. మొహింజెదారో, హరప్పాలో ఋగ్వేదంకంటే 1,500 లేక, 2,000 సంవత్సరాలకు పూర్వమున్న వస్తువులు వారికి లభించాయి. వాటినిబట్టి ఆ కాలంలో వాస్తుశిల్పాలు (ఇంజనీయర్లు), శాసనవివారు, నేతవనివారు, స్వర్ణకారులు, చర్మకారులు, వేణుకారులు, కమ్మరులు, తమ్మరులు మొదలైన వారామండి శిల్పాలు వున్నట్లు తెలుస్తుంది. వారు ఆ విద్యలను తర్వాత తరంవారికి అందించవలసి వున్నది. వ్యవసాయం, దానికి ఉపకరించే ఋతువుల జ్ఞానం కూడ నేర్వవలసివుంది. ఈ ప్రకారంగా ఋగ్వేద ఆయులు నేర్వవలసివంతా ఋగ్వేదంలో చెప్పబడలేదు.

2. ఆరోగ్యం : ఆర్యులు వైద్యులు వైద్యులు వారు. వారికి దేవతలంటే విశేష మైన శక్తివుంది. కాని వారు పౌరుషాన్ని వదులుకోలేదు. ఇంద్రుకూడ దివోదాసు, సుదామని పౌరుషంయొక్క సహాయం చేతనే శత్రువులను సంహరింప గలిగినట్లు వారికి తెలుసు. అందుచేతనే శరీరపిష్టి, ఆరోగ్యం గురించి వారికి ప్రత్యేక శ్రద్ధ వుంది. ఆర్యులకు వేగంగాపోయే గుర్రాలు వున్నాయి. వారికి దేశ ద్రిష్టులుంటుండే యుద్ధ స్వభావం వుంది. ఇంతకంటే వారికి బలమైన శరీరముంది. కాబట్టి వారు తమకంటే నాగరికులు, సంస్కృతీపరులు సాధన సంపన్నులైన సన్తములవారిని ఓడించుటలో కృతకృష్యులయ్యారు. వారిముందు మొహింజెదారో నాగరికులు షీల కాయలు, ప్రతి ద్రిష్టులు లేక అర్థ ద్రిష్టులు మాదిరి ఆర్యులకు మైదాన ప్రదేశంలో వుండుట యిష్టం కాబట్టి వారు తమ వివాసాన్ని వగవాల్లో, కాకుండా గ్రామాల్లో ఏర్పరచుకొన్నారు. అరుదియట వినాసం పాలు, నేయి, మాంసము వారి

ప్రధాన భోజనం, ఆరోగ్యాన్ని పెంపొందించు యిట్టి ఉత్కృష్ట పాదనాలు వారికి వున్నాయి. గుర్రపుస్వారియే ఒక వ్యాయామం. అనాడు మంచి గుర్రపురైతు కానటువంటి ఆర్యుడు లేకపోవచ్చు. శత్రువునుండి కాపాడుకొంటూ ఇతరుల ఆవులను గొర్రెలను దొంగిలించుటకు నదా వారు ఆయుధాలను దరించవలసి వుంది. అందుచేత వారు గుర్రపుస్వారిలోకూడ ప్రవీణులు. మల్లాలను గురించిగాని మల్లవిద్యను గురించిగాని యుగ్వేదంలో పేర్కొనలేదు. కాని తర్వాత కాలంలో వంశానులోను, తూర్పు ఉత్తర ప్రదేశ్ లోనువున్న ఒక గణముపేరు మల్లగణము అని వుండుటనుబట్టి ఆర్యులకు కుస్తీకందూతి వున్నదని చెప్పాలి. ముష్టియుద్ధం గురించి విశ్వమిత్రపుత్ర మధుచ్ఛండడు స్పష్టంగా చెప్పాడు. (1-8-2) “ఓ యంద్రా నీవే రక్షితమైన గుర్రాలతోను, ముష్టి హత్య (ముష్టి యుద్ధం)తోను మేము శత్రువులను అర్థగించుతాం.”

కుస్తీ (మల్ల యుద్ధము)గాని ముష్టియుద్ధంగాని ఆరోగ్యానికి కాకుండా యుద్ధానికి కూడ ఉపయోగపడేది. అందుచేత ఆర్య యువకులు వాటిని బాగా అభ్యసించేవారు.

నాట్యం వినోదాన్ని కల్గిస్తుంది. ఇది అత్యంత ప్రాచీన కాలంనుండి మానవులకు వున్న ఉత్తమ విలీనకళ. ఇది మంచి వ్యాయామం కూడ. హెరమైన చలి దినాల్లో ఒక యువకుడు “అహారు (గొల్లివారి) నాట్యం” చేస్తూ వుండగా ఆతని శరీరమంతా చెమటకారుటను నేను చూశాను. అప్పుడు ఆధునిక వ్యాయామ అభిరుచిగల మరొక యువకుడు నాతో “ఈ నృత్యం వలన నడుముకు యిరువైపులవున్న మూల కండరాలకు మంచి వ్యాయామం కల్గుతూ వుంది. ఆధునిక వ్యాయామ విధానంలో అట్టి వ్యాయామం కల్గించుట అసంభవం కాదుకాని కష్టమని చెప్పాడు. అంగిరా గోత్రీకుడగు నవ్యుడు నర్తయన్ (నాట్యము చేస్తూ) శబ్దమును ఆయుధాన్ని నర్తించచేస్తూ అను అర్థంలో ప్రయోగించాడు. (1-51-8). “నవేనవి ద్విషదాయా బహోవస్యాజ్ఞా వద్రీం బావన్య నర్తయన్.” “ఓ యంద్రా, నీవు అంగిరాలకు వర్షం యిచ్చావు. విమచుషకు అన్నంతోపాటు ధనం యిచ్చావు. సంగ్రామమునందు గదను నర్తించ చేస్తూ స్తుతి కర్తను క్షించావు.”

సంస్కారమున్నట్టి, సంస్కారము లేనట్టి అన్ని అదిమ జాతుల్లోను అన్ని నాగరక జాతుల్లోను, ఎంతో ముందుకు పోయిన ఆధునిక జాతులందును నాట్యం

బహు ప్రచలితమైన వ్యాయామం, విశోదంకూడ. ఋగ్వేద ఆర్యులు సోమాన్ని (తంగును) బాగా ప్రేమించేవారు. దాన్ని త్రాగి మత్తిల్లుట వారికి అనందదాయకం. మత్తుకు, అనందా 'మద' శబ్దాన్ని ప్రయోగించుట ఈ విషయాన్నే తెల్పుతూ వుంది. ఆర్యుల ప్రియమైన వస్తువులు తమ సోమ గోష్ఠిలో గీత. వృత్యముల అనందాన్ని అనుభవించేవారు. దీనివల్ల వారి ఆరోగ్యానికి బాగా లాభముండేది.

3. రోగం : రోగంలో యశ్మ. హృదయ రోగం, కుష్ఠము గురించి ఋగ్వేదంలో చెప్పబడింది. యశ్మ బహుళా జ్వరానికి మరొక పేరు కాపచ్చు. క్షయ (టి. బి.) కు రాజ యశ్మ శబ్దం వాడబడింది. అథర్వణ ఋషి యశ్మను గురించి చెప్పాడు. (10-97-11,12)

యదిమా వాజయన్న హమో షరీర్హస్త ఆదచే ।

ఆత్మా యశ్మన్య నశ్యతి పురా జీవగృహోయరా॥

“శక్తిపంథములైన యీ ఔషధాలను నేను చేత పట్టుకొన్నప్పుడు యశ్మ రోగం యొక్క అత్యంత మృత్యువు పట్టుకొనక ముందు పోవు జీవునివలె నున్నది. (11)

“ఓ ఔషధులారా. వీర పురుషులు సంగ్రామండు యితరులను బాధించు రీతిని మీరు యితని వ్రతి కణ్ఠపుయందు వ్యాపించి యశ్మమును హరించండి.” (12)

కల్పిత నామధేయుడు వ్రతా పతిపుత్ర యశ్మ నాశన ఋషి యశ్మకు, రాజయశ్మకు భేదాన్ని చెప్పాడు. (10-181-1)

మంచామిత్యా హవిషాజీవనాయ

కషణ్ణాత యశ్మేదుత రాజయశ్మేత్ ।

గ్రాహిర్జగ్రహయది వై తదేవంథస్యా

ఇంద్రాగ్ని వ్రముముక్తమేవం ॥

“నేను హవి ద్వారా విన్ను అజ్ఞాత యశ్మనుండి, లేక రాజ యశ్మ నుండి విముక్తునిగ చేశాను. ఇతన్ని భూత గ్రహాలు పట్టివలెడల ఇంద్రాగ్నులు రక్షించే రుద్రుగాక.”

హృదయరోగం (గుండె జబ్బు) పురాతనమైంది. వృద్ధాప్యం వలన శరీరవ
రోపంపున్న అవయవాలు జీర్ణము లగుటయే దీనికి వున్న ఒక లక్షణం. ఏ జ్వర
లేకుండా రోగంలేకుండా గుండె అగిపోయి మవిషి అకస్మాత్తుగా చనిపోతే అట్టివాడు
ప్రాచీన వరి బాషలో రోగులకు (క్లాపనీయ) మృత్యువు, మంచి చావు అన్నారు. చా
రాకుండా బాధపెట్టేవాన్ని ఉత్పీడక రోగ మన్నారు. కణ్యపుత్ర వ్రన్కన్య
మిత్రుని (సూర్యుని) యిట్టి రోగంనుండి కాపాడమని కోరాడు. (1-50-11)

“నేడు ద్యౌ రోకమునకు పైన ఎక్కుతున్న మిత్రుడు (సూర్యుడు) :
హృదయ రోగాన్ని, పాండురోగాన్ని పోగొట్టుగాక.”

పాండురోగం వలన శరీరమంతా వచ్చవడుతుంది.

శరీరంలోని అనేక రోగాలను యక్ష్య అనేవారని తోస్తుంది. ఈ విషయ
వివృతాకాళ్యపుని సూక్తంవలన (10-163-1-8) తెలుస్తుంది.

“నీ రెండు కన్నులు, రెండు ముక్కురంధ్రాలు, రెండు చెవులు, గడ్డము
మెడడు, నాలుకనుండి తల వరకు వున్న యక్ష్యను పోగొట్టుకున్నాను. (1)

నీ మెడనుండి, రమనులనుండి, ప్నాయువులనుండి, ఎముకలనుండి, రెండ
ముంజేతులనుండి రెండు బాహువులనుండి, రెండు భుజములనుండి యక్ష్యను పోగొట్ట
కున్నాను. (2)

నీ ప్రేవులనుండి, గుదస్థానమునుండి, హృదయంనుండి, మూత్రాశయంనుండి
యక్ష్యతోనుండి, మాంస కండరాలనుండి, యక్ష్యను పోగొట్టుకున్నాను. (3)

నీ తొడలనుండి, రెండు జానువులనుండి రెండు కాలి ఏక్కలనుండి రెండ
మడమలనుండి, రెండు పిరుదులనుండి, నడుమునుండి, మలస్థానంనుండి యక్ష్యను
పోగొట్టుకున్నాను. (4)

నీ మూత్ర స్థానంనుండి, వెండ్రుకలనుండి, గోళ్యనుండి, నీనర్మాత్మ (శరీరం)
నుండి, ఈ యక్ష్యను పోగొట్టుకున్నాను. — (5)

ప్రతి అవయవంనుండి, ప్రతి రోమంనుండి, శరీరంనుండి, ప్రతి కణుపునుండి
ఉద్యవించిన యీ యక్ష్యను పోగొట్టుకున్నాను. — (6)

పౌష కుఘరోగంతో బాధపడిన నంగతి ఋగ్వేదంలో పేర్కొనబడలేదు. కాని
యితరచోట్ల చెప్పబడింది. దీర్ఘ తమాపుత్ర కక్షివానుని సూక్తాన్నిబట్టి (1-117-7)

అమె ఏదో రోగంతో బాధపడి వివాహం లేకుండానే కండ్రి యింటిలో వుందని తెలుస్తుంది.

“ఓ అక్కణీ దేవతలారా, మీరు స్తుతికర్తయైన కృష్ణపుత్ర విశ్వకునికి విష్ణుపూజను పుత్రుని యిచ్చారు. మీరు తండ్రియింటి కూర్చున్న, బాధతోనున్న హేషకు పతిని ప్రసాదించాడు.” అప్పుడుకూడ రోగం సంఖ్య ఎక్కువగానే వుండవచ్చు. కాని ఆ రోగం వర్గీకరణ ఎక్కువగా జరుగలేదు.

4. చికిత్స : ఋగ్వేదానికి ఆరు శతాబ్దాల తర్వాత బుద్ధుని కాలంలో ఔషధములు బాగా వృద్ధిచెంది విస్తరించాయి. కాని అప్పటికి యింకా రసాయన, లోహ ఖసాయ వాడుకలో లేవు. అవి వచ్చుటకు శతాబ్దాలు గడిచాయి. బుద్ధునికాలంలో వంద బైషజ్యములు—ఐదు మందులు (నేయి, వెన్న, నూనె, తేనె, కలకంఠ) కొవ్వు, మూలికలు, కషాయం, ఆకులు, పండ్లు, జిగురు, లవణములు; పచ్చిమాంసం, రక్తంతో చేసిన మందులు వాడుకలో వుండేవి. అంజనము తైలము, వన్యము, పాంబ్రాణి! మధ్యంతోకూడిన మందులుకూడ ఉపయోగించేవారు. అవిరితో చెమట వట్టించుట, కొమ్ముతో నెత్తురుతీయుట, మృదము(మారీసు), కోత (అనరేషను), మరాము వట్టి, నర్స చికిత్స, విషచికిత్స, పాంశురోగ చికిత్స, గ్రహ (భూత) చికిత్స, చర్మరోగ చికిత్సను గురించికూడ వినయ విచిత్రంలో (మహా వర్గ, బైషజ్య స్కంధకంలో) పేర్కొనబడింది. వీవిలోని ఎక్కువ మందులు, చికిత్సలు అంతకు ముందు కూడ ప్రచారంలో వుండవచ్చు.

ఋగ్వేదంలో పేర్కొనబడిన రోగములు : అగద, అజకా, అజ్ఞాతయక్ష్య, అసమీవ, అనూక్య, అస్యా, అమ, అశీవద, అశీమిద, జీవగృథ, దుర్నామా (మూలకంక) వవజ్వార, వృషన్య, వృష్ట్యామయీ, యక్ష్య, రాజయక్ష్య, వందన బద్రి, వివబ్ధి, విషాచి, మరామ, క్రామ, హరిమా, హృద్ రోగం.

ఔషధముల సంఖ్య కూడ ఎక్కువగావుంది. కావున అధర్వణయుషి యిట్లు చెప్పాడు—

యత్రోషధీః సమగృత రాజానః సమితానివ ।

విప్రః స ఉచ్యతే ఋషగ్రంథో హామీవచాతనః ॥ (10-97-8)

“సమితిలో రాజులవలె ఔషధాలు ఎవరివద్ద గుమిగూడునో అతన్ని రోగ వాళకుడు, రాక్షసవాళకుడు, విప్రుడు, వైద్యుడు అంటారు.”

నేటి వైద్యులు ధన్వంతరిని యిష్టచైవంగా చూస్తారు. కాని వేదకాలంలో అశ్వినీ కుమారుల మహిమను గురించి స్తుతించారు.

“అదివ్య ఖిషగ్గులగు అశ్వద్వయము మాకు కుభం చేకూర్చుగాత. మా బాధలను యిక్కడనుండి తొలగించుగాత.” అని ఇరిన్వి ఋషి-చెప్పాడు. (8-18-8) హిరణ్యస్తాపుడు అశ్వినీ కుమారులను స్తుతిస్తూ చెప్పాడు- (4-34-89). “కల్యాణ దేవతలారా, అశ్వినీ కుమారులారా, మాకు మూడుసార్లు ద్యౌనుండి, మూడుసార్లు భూమినుండి, మూడుసార్లు నీటినుండి మంచులను యివ్వండి సంయునివలె నా బిడ్డలకు మూడు విధాలుగా సౌఖ్యం చేకూర్చుడు. (8)

“ఓ అశ్వినీ కుమారులారా, మీ మూడు రథముల, మూడు చక్రము లెక్కడ ? అడ్డంతోకూడిన మూడు యిరుసులు ఎక్కడ ? ఆ బలమైన గాడిదను ఎప్పుడు కట్టుకొని యజ్ఞానికి వస్తారు ” (9)

దీన్నిబట్టి అశ్వినీ దేవతల రథానికి రాసభం (గాడిద) కట్టబడేదని తెలుస్తుంది. గుర్రంతో సమానం కాకపోయినా గాడిదలను పెంచుటకు, ఉపయోగించుటకు ఆర్యులకు ఎటువంటి హేనభావం లేదనిపిస్తుంది.

మాదక సోమాన్ని ఔషధంగా వుపయోగించారనుటలో ఆశ్చర్యపడ నవసరం లేదు. నేటి మంచుల్లోకూడ మద్యసారం ఎక్కువగా వాడబడుతూ వుంది.

“మిత్రావరుణులారా, సూర్యోదయం కాగానే సోమాన్ని పుచ్చుకొంటున్నాం అది రోగికి మందు,” అని ప్రగాఢ పుత్ర హర్యకుడు చెప్పాడు.

కణ్వపుత్రసోధరి ప్రసిద్ధమై ఋగ్వేదఋషి, అయిన అశ్వినీకుమారుల మహిమను కీర్తిస్తూ “ఓ అశ్వినీదేవతలారా, మీరు ఏ ఔషధాలచే భక్తులను రక్షించారో, అద్రిగులను రక్షించారో, అనహాయులైన భ్రతునిరక్షించారో, ఆ ఔషధాలతో వెంటనే రండి, యీ బాధితునికి (రోగికి) చికిత్స చేయండి-” అని చెప్పాడు. (8-22-10).

ప ద మూ డ ప అ చ్చా యం

వేష భూషలు

ఆర్యులు చరి దేశాన్నిండి వచ్చారు. చరి కాండో నప్తంమలో కూడ చరి
బాగా వుండేది. సువాస్తు ఉపత్యకవంటి ప్రదేశాల్లో వుండేవారు. అక్కడ ప్రతి
సంవత్సరం మంచు పడుటను చూడేవారు. కాని ఆర్యుల వివాసాలు ఎక్కువగా
చరి వున్నప్పటికీ హిమపాత భూమికి దూరంగా వున్న చరినుండి కాపాడుకొను
టకు శరీరాన్ని కప్పుకోవారి. “అగ్నిష్టి మర్య భేషమ్” (చుకి మంచు విప్పు) అను
మాటను సార్థకం చేస్తూకూడ వారు బట్టలు లేకుండా కేవలం విప్పు సహాయంతో
వుండలేదు. వారు అనేక రకాల దుస్తులు ధరించేవారు. కాని వాటి అన్నిటి వివరణ
లిఖించుటలేదు.

1. వస్త్రాలు

వస్త్రాన్నివాన అన్నారు. సువాన, దుర్వాన, అర్జునవాన, కుక్రవాన.
అవివాన మొదలగు శబ్దాలు ఆర్యులకు వస్త్రములపట్ల వున్న శ్రద్ధను తెల్పు
తున్నాయి. ప్రీ గావి, పురుషుడు గావి సువాసులగుట అవసర మనుకొనేవారు.
విశ్వామిత్రుడు సువాసను గురించి చెప్పాడు. (3-8-4)

యవా మవాసా : పరివీత ఆగాతన ఉ

శ్రేయాన్ భవతి జాయమాన : .

తం దీరాన : కవయ ఉన్నయంతి

స్వాద్యో మనసా దేవ యంత : .

“సుందర వస్త్రం ధరించిన యువకునివలె యావ స్తంభం వచ్చింది.
అది పుట్టి కీర్తిని సంపాదించుకొంటున్నది. జ్ఞానులు, ధీరులు అయిన కవులు
మనసారా దేవులను తలుస్తూ యావం ఎత్తుతున్నారు.

ఇక్కడ యజ్ఞం కొరకు వున్న యూపాన్ని వర్ణిస్తూ దాన్ని సుందర
వస్త్రాలు ధరించిన యువకునితో పోల్చారు.

ఋషి కషీవానుడు కూడ మనాసా శ్రీని పేర్కొన్నాడు-(1-124-7)

“సోదరులరేవి శ్రీ పురుషుని ఎదుటకు దనం కొరకు వచ్చినట్లు, మనాసా పత్ని అతిరాషతో భర్త వద్దకు వచ్చినట్లు వవ్వకూ ఉషస్సు ప్రకాశిస్తున్నది.” ఈ భావన్నే దృహస్పతి కూడ చెప్పాడు (10-71-4)

“చూస్తూ కూడ వాణిని ఎవరూ చూడలేరు. వింటూ కూడ వివలేరు. పతిని కోరిన మనాసా శ్రీ వలె ఎవరికో యీ వాణి తన శరీరాన్ని అనావృకం చేస్తుంది.”

శుక్ల వస్త్రమంటే అర్కులకు ముక్కువ వున్నట్లుగ తెలుస్తుంది. శుక్ల అంగిరనుడు ఉషస్సును వర్ణిస్తూ చెప్పాడు. (1-113-7)

“ద్యౌని పుత్రిక, యువతి, శుక్రవాసా (శుక్ల వస్త్రధారిణి తెల్లని వస్త్రమును ధరించినది) ఉషస్సు అంధారాన్ని తొలగిస్తూ కనపడింది. ఈమె వృద్ధ్యే లోకం దవమంతటికీ స్వామివి. ఓ సౌభాగ్యవతి ఉషా, నేడు యిక్కడ నుంచి చీకటిని తొలగించుము.”

ఉషస్సును అరుణవాసా అనాలి. కాని శుక్ల వస్త్రం అందేవున్న పక్షపాతంచేత యిక్కడ ఆమెను శుక్రవాసా అన్నారు. విశ్వామిత్రుడు కూడ ఉషస్సును అర్జునవాసా (శ్వేతవస్త్ర ధారిణి) అన్నాడు (3-39-2).

దివిశ్చిదా పూర్వ్యా జాయమావాని జాగృచిద్విదధే శస్యమానా,

తద్రా వస్త్రాజ్జర్జురా వసానా పేయమమే నవజా పితౄధీ || (3-39-2).

“ఓ యంద్రా, ద్యౌలోకమందు పుట్టి, యజ్ఞమందు ప్రకంపించబడి, జాగ రూకయై, అర్జున (తెల్లని) వస్త్రములను ధరించి శుభదాయిని ఉషస్సు వితరులనుండి మా వద్దకు వస్తున్నది.”

అర్కులని వున్ని వస్త్రాలు. అన్నిచోట్ల వారు ఆవిని (గొర్రెను), ఉన్నిని గురించే చెప్పారు. సోమాన్ని వడగట్టుటకుకూడ వున్నివస్త్రమునే వుపయోగించేవారు. విమద ఋషి వున్ని వస్త్రాలను గురించి చెప్పాడు (10-28-8).

“మిక్కిలి కోరికతో శువా (అడమేక). శుని (మేక) యజమానిగా గొర్రెల వున్నితో వస్త్రాలు నేస్తూ వున్నాడు”

దుర్వాసులు (చెడ్డ వస్త్రములు వేసుకొనుటను)గా వుండుట అర్కులకు యిష్ట ముండేదిరాదు. అందుకనే వనిష్ఠుడు అగ్నిని ప్రార్థించాడు (7-1-19).

“ఓ అగ్ని! మమ్ము విర్వీరులుగ చేయవద్దు. దుర్వాసులుగా, మతిహీనులుగ చేయవద్దు. మాకు అకలివి యాయవద్దు. రాక్షసుని యాయవద్దు మమ్ము యింటిలో గావి, ఎనంలొగావి చంపవద్దు.”

శ్రీయ అందముగ వస్త్రాంతో కప్పుకొనుట ఆర్యులకు యిష్టం. అగ్ని కుమారులను స్తుతిస్తూ విశ్వమనా అంగిరసుడు చెప్పాడు. (8-28-13).

“ఓ అగ్ని కుమారులారా ! వత్సం ధరించిన వచువులె మీకు యజ్ఞంతో కూడిన పూజను చేసిన వారికి, మీరు యశస్సు. కులం చేకూర్చుతున్నారు.”

వస్త్రాలు వారు ఎక్కువగా వుపయోగిస్తున్నప్పటికి అవి ఎన్ని రకాల్లో మనకు వాటి వివరణ చాల తక్కువగానే తెలుస్తుంది. వారి దుస్తులు-

1. ద్రాపి : వాచదేవుడు యీ విష్ణుం గురించి చెప్పాడు (4-53-2)

“ద్యులోక రాకకుడు, భువనముల ప్రజాపతి, కవి (సూర్యుడు) విశంగ ద్రాపిని ధరిస్తున్నాడు. అతడు స్తుతించబడి విచక్షణతో మందరమైన ధనములను ప్రసాదించుగాక”

దీర్ఘతమ పుత్ర కక్షివాసుడుకూడ ద్రాపిని వర్ణించాడు. (1-118-10).

“ఓ అగ్నిద్యయములారా, మీరు దీర్ఘమైన ద్రాపివలె చవనుని మురలితనాన్ని పోగొట్టారు. మీరు అశహాయుడైన చవనుని ఆయువును పృథ్విదేసి అతన్ని కన్యకుల దత్తగా చేశారు.”

అడగర్త పుత్ర కువశ్శేపుడు వరుణుని స్తుతిస్తూ ద్రాపిని పేర్కొన్నాడు. (1-26-13)

“బంగారు వన్నెగల ద్రాపిని ధరించి వరుణుడు తన శరీరాన్ని కప్పుకొంటున్నాడు. నా వైపు కిరణాలను ప్రసరింప చేస్తున్నాడు”

ఆర్యులు విశంగ, హిరణ్యా (వసువు వర్ణం) బంగారు వన్నెగల ద్రాపిని ధరించే వారిని పై ఋక్కుల వలన తెలుస్తున్నది. హిమాలయంలోని అనేక స్థానముల్లోని శ్రీయ దోదూ (తిర్థరు)కు ధరించినట్లు బహుళ యీ ద్రాపిని ఆర్యులు ధరించి వుంటారు.

2. అత్క : భరద్వాజుడు దీన్ని పేర్కొన్నాడు. (8-29-3)

“ఓ యింద్రా. శ్రీకౌరకు షేము నీపాద పేవను చేస్తున్నాం. గదను చేతబట్టి శత్రువులను నీవు బలంతో ఓడించి మాకు దక్షిణలు యిస్తున్నావు. ఓనేశా, నీవు దర్శనీయమైన, సురభిత అత్కను ధరించి సూర్యునివలె తిరుగున్నావు.”

కల్పితవేన బాగ్ధవ ఋషి వేనదేవతను వర్ణిస్తూ అక్కను పేర్కొన్నాడు (10-123-9) “గంధర్వ స్వర్గం పైవవుండే వేనుడు మా ఎదుట విచిత్ర ఆయుధాలను ధరిస్తూ, సురభిత అక్కను వేసుకొని దర్శనీయుడై ప్రియ సుఖం కల్గిస్తున్నాడు”

3. శివ : శిరస్త్రిణం, ఉష్టిషం (తరిసాగా) తెంటివీ శివ అంటారు. వసిష్ఠుడు యింద్రుని ముఠిస్తూ శివుని పేర్కొన్నాడు. (7-35-3) “ఓ శివవారీ యింద్రా, నుదాసునికొరకు నీవు వందలాది రక్షణలు, వేలాది కోర్కెలు, దానములు యిచ్చెదవు గాక. మా క్రూర శత్రువులను చంపుము. మాకు ఉజ్వల రత్నాలను యిమ్ము.”

వామదేవుని ఋక్కులవలన శివ అనగా శిరస్త్రిణమని తెలుస్తుంది. (4-37-4)

“ఋషులారా. మీ గుర్రాలు బలిసి వున్నాయి. రథములు మెరుక్తున్నాయి. మీరు తామ్రశిఖరై (అయ: శివా:), అన్నవంతురై, మంచి విష్కములను (బింగారు అభరణములు) ధరించి వున్నారు. ఓ యింద్రపుత్రులారా బయటి మరుమలారా. మీ అనందం కొరకు ముందుగా యీ అహారం యిస్తున్నాం.

ఇక్కడ శివ అంటే శిరస్త్రిణంగ తోస్తుంది కాని శిరస్త్రిణము కూడ ఉష్టిషము యొక్క వికసిత రూపమే గదా! ఈ ప్రసారంగా అర్కుల దుస్తుల్లో ఉష్టిషం కూడ వుంది. దాదాపు క్రీ. శ. 1వ శతాబ్దం వరకు భారతదేశంలో స్త్రీ పురుషులు ఉష్టిషం చుట్టుకొనేవారు. ఆ కాలంలో భారతదేశానికి బయటకు పోయి వలనను ఏర్పరుచుకొన్న స్త్రీ పురుషులు తమ వెంట అక్కడకు యీ ఉష్టిషం కూడ తీసుకుపోయారు. బర్మాకు సరిహద్దున చైనాలో - పూర్వకాలంలో పూర్వగంగా ఉపనివేశం ఉన్న చోటులో - నేటికీ స్త్రీ పురుషులు తరిసాగా చుట్టుకొంటారు. ద్రావి యొక్క రూపాంతరమే తర్వాత వచ్చిన ఉత్తరసంగం (ఉత్తరీయ వర్ణరు). మువాన లేక మంచి అంతర్వాసకమే తర్వాత ధోవతిగా మారింది. స్త్రీలకు ఉత్తరీయం గాను లేక ఉత్తరానంగతో కూడిన చీరగా మారింది. లేక కుప్పీలను పెంచగా లంగా అయింది. మొహంజెదారో, హరప్పా దుస్తుల్లో కూడ అంతర్వాసం, ఉత్తరానంగం ఉన్నట్లు తెలిసింది. సుత్తన్ లేక పైజామా శకుల దుస్తులు. అది వారితో క్రీ. పూర్వములోను క్రీస్తుకు తర్వాతను వున్న ప్రధమ శతాబ్దాల్లోను భారతదేశానికి వచ్చింది. తర్వాత మన రాజులు దాన్ని వారి దుస్తుల్లో చేర్చుకొన్నారు. సుత్తన్ ధరించివున్న గుప్త రాజుల నాణెములను చూస్తే యీ విషయం తెలుస్తుంది.

2. భూషణాలు (నగలు)

ఆ భూషణాల్లో కుండలములు (చెవి పోగులు). మెడలో తామెత్తు లేక బిళ్ళ, వక్ష స్థలముపై న హారము, చేతి కంకణములు సంగతి తెలిసింది. ఈ నగలు బంగారం తోను, మణులతోను చేయబడినవే. వైదిక కాలంలో వెండి వున్నప్పటికీ దాని వాడుక చాల తక్కువ. ప్రాచీన కాలంలో వెండి దొరకనందున వెండి, బంగారముల విలువ సమానంగా వుండేది. ఇవికూడ వెండి వాడుకలోనికి రాకపోవుటకు ముఖ్య అటంకం. బంగారం మన దేశంలో కొద్దిగానో, గొప్పగానో వాడకేది. ఇంతకన్న ఎక్కువగా అల్టాయి గనులనుండి బంగారం, తామ్ర యుగంలో అసియాలోని వివిధ దేశాలకూ, మధ్య దేశాలగుండా భారత దేశానికి వస్తూ వుండేది.

1. కర్ణ భూషణాలు (చెవుల నగలు) : కురుమతి ఋషి కర్ణ భూషణం (కర్ణ కోటన) గురించి చెప్పాడు. (8-87-3)

“ఓ వృత్ర నాశకుడైన యంద్రా ! నీవు ధన సంపన్నుడవు, నీవు నర్వత్రా స్తుతింపబడుతున్నావు. మాకు అనేక కర్ణ కోటనలు యిమ్ము”

కక్షివానుడు నర్వ దేవతలను ప్రార్థిస్తూ చెప్పాడు. (1-122-14)

హిరణ్య కర్ణ మణిగ్రీవ మర్ణ స్తన్నో విశ్వే వరివశ్యంతు దేవాః॥

అర్యోగిరః సద్యః జగ్మషీరో ప్రాశ్నాకంతుమయేష్వష్యే॥

“ఓ విశ్వదేవులారా, మాకు హిరణ్య కర్ణులను (చెవులకు బంగారు పోగులు కలవాడు), మణిగ్రీవులను (కంఠమందు మణులు గలవాడు), రూపవంతులను అగు పుత్రులను వ్రసాదించండి. అటువంటి వారివారికి మా శ్రేష్ఠ వాణులను, హవ్యమును ప్రేమతో గ్రహించండి.”

2. బంగారు కంఠి : మెడతో విష్కం (బంగారు నగ) ధరించు సంగతి చెప్పబడింది. విష్కం బంగారు నాడెంకాదు. కుషానులకు, పూర్వం భారతదేశంలో బంగారు నాడెములను ఏ రాజా ముద్రించనూలేదు. వాటి వమూనాలు మనకు దొరకనూలేదు. మెడలో వేసుకొనుటకు వ్రత్యేక ఆకారంలో బంగారపు బిళ్ళలు వుండవచ్చు. వాటిని విష్కం అన్నారు. బ్రాహ్మణులు మెడలో విష్కం ధరించిన ఋత్విజులను పేర్కొన్నారు. (5-13-3)

“స్తతి కర్తలు, అన్నాకాండలు, విష్కగ్రీవులు అగు ఋత్విజాలు యీ అగ్ని బలమును వృద్ధి చేస్తున్నారు”.

విష్కగ్రీవుని వసిష్ఠుడు సువిష్కరణ్నాడు. (7-68-11)

“స్వాయుదాస ఇష్మిరా : సువిష్కరణః

న్వయం తన్వ : శుంభమానః॥”

“సుందర ఆయుదాసను దరించిన, చురుకైన సుందరమైన విష్కములు దరించిన మరుత్తులు న్వయంగా మా శరీరమును అలంకరిస్తున్నారు.”

కక్షీవానుడు విశ్వదేవస్తతిలో (1-122-14) మణిగ్రీవుల సంగతి చెప్పాడు. దీన్నిబట్టి అర్యప్రీతి, పురుషులు మెడలో విష్కములే కాకుండా మణుల మారను కూడ వేసుకొనేవారు అని తెలుస్తుంది.

శి. రుక్మవక్ష : వసిష్ఠుడు వక్షముపై రుక్మను, భుజమునకు కంకణం దరించిన సంగతిని పేర్కొన్నాడు, (7-68-13).

అంపేస్వా మరుతః ఖాదయోవోపక్షః మరుక్మా

ఉపశ్రియాదాః॥

ఏ విద్యుతోవ వృష్టి పీరువానా అను

న్వరావయు రై ర్యచ్చమానః॥

“ఓ మరుత్తులారా, మీ భుజములకు కంకణాలు, మీ వక్షంపై రుక్మలు (న్వర్ణ చూషణాలు) అలంకృతములై వున్నాయి. వానలో మెరుపువలె ఆయుదాలను ప్రకాశింపజేస్తూ ప్రయోగిస్తున్నారు.”

4. ఖాది 5. ఋష్టి 6. శిప్ర : పై ఋక్మనుబట్టి ఖాది భుజము నకు పెట్టుకొను అచూషణమని తెలుస్తుంది. శ్వానాశ్వదుకూడ పేర్కొన్నారు (6-64-11). “ఓ మరుత్తులారా, మీ భుజములకు ఋష్టి (ఆయుదాలు), కాళ్ళకు ఖాది, వక్షములకు రుక్మలు వున్నాయి. రథముపై మీరు శోభిల్లుతున్నారు. కిరణాల్లో నిప్పువలె ప్రకాశించుచున్న తగుతుతో తల పైన వికాసమైన సువర్ణ శిఖరులున్నాయి.”

ఇక్కడ ఖాది భుజములకు కాకుండా కాళ్ళకు వున్నట్లు వర్ణితమైంది. కాబట్టి కాళ్ళకున్న కడియాలను కూడ ఖాది అనేవారు. కంకణము (మరుగు)లను కూడ ఖాది అనే వారని శ్వానాశ్వని ఋక్మవలన తెలుస్తుంది. (6-68-2).

“ఓ విప్రులారా, దీప్తిమంతులు, శక్తివంతులు, చేతులకు కంకణం కలవారు, ముదాయకులు. మాయావులు, దాతలు, గొప్పమహిమ కలవారు, గొప్పవిశ్వరథం కలవారు, నేతలు అయిన యీ మరుత్తులకు మీరు వందనం చేయండి.”

భరద్వాజాదుకూడ శిశువు చేతికి ఖాది వున్నట్లు పేర్కొన్నాడు. (8-16-40)
“అధ్వర్యులు ఖాదిని ధరించిన నవజాత శిశువు వలె మందరమైన అగ్నిని చేతియందు గ్రహిస్తున్నారు.”

మొహింజెదారో ప్రజల, ఋగ్వేద ఆర్యుల అభూషణాల్లో కొంత నమానత్వం తప్పక వుంది. ఎందుకంటే మొహింజెదారో ప్రజలు ఎక్కువ సంస్కృతీ సంపన్నులగుటచేత భూషణాలందును, అలంకరణలోను ఆర్యులకు మార్గ దర్శకులుగా వుండవచ్చు. మొహింజెదారో క్రవ్యకాల్లో ఎన్నో రకములైన నగలు దొరికాయి. ప్రీతి మణికట్టు మొదలు భుజమువరకు ఏదదేని కంకణాలు లేక గాలిలు ధరించేవారు. వాటిని యిప్పటికీ పాతకాలపు సింధీ, మార్వాడీ ప్రీతి చేతులకు వుండుటను చూస్తున్నాం. ఋగ్వేద ఆర్య ప్రీతి చేతులకంతా బంగారం ఖాది పెట్టుకొనక పోయినా ఒకటికెడయినా తప్పక ధరించి వుంటారు. కంకణం ప్రీతికు మాత్రమే అభూషణం కాదు. ఒంటిపేట, నల్గిపేటలు, అరుపేటలు హారములు కూడ మొహింజెదారోలో దొరికాయి. ఈ బంగారు హారాలను ధరించినవారిని ఋషులు తుక్కువజ్జీలుగా వర్ణించారు.

7. ఓ పశ : ఇది ప్రీతి శిరోభూషణం. బహుళ సౌభాగ్యవతి తిలకంవలె వుండేది.

3. సజ్జా (అలంకరణ)

1. కపర్ద : శరీరాన్ని అలంకరించునట్లు మానవ నహణం. ఇండుకు మనం కేవలం ప్రీతిని విందించవలసిన వనిలేదు. పురుషులు కూడ తమ్ము అలంకరించుకొనుటకు ప్రయత్నిస్తున్నారు. ఆర్యులందరూ గద్దం, మీసాన్ని ఉంచుకొనేవారు కాదు. ఇంద్రుని ముఖమునకు వసుపు గద్దం మీనం ఉన్నట్లుగ మేము యదివరలో చెప్పాం. అర్యపురుషులు కూడ ఆర్య ప్రీతివలె పొడవైన జాట్టును వుంచుకొనేవారు. ఈ అలవాటు మహమ్మదీయులు వచ్చేవరకు వుంది. మొత్తం జాట్టును పోగుపెట్టి కట్టిన జడను కపర్ద అన్నారు. శంకరుని తలపై జటాజూటముంది. కాబట్టి శంకరునికి కపర్ద అనుపేరు వచ్చింది. భరద్వాజాదు పూషణుని కపర్దీ అంటూనే

ఈశానుడని అన్నాడు. (8-55-2). ఈశానుడు రాజుకు లేక శాసకునికి వర్యాయ పదం. అదే శంకరునికి వర్యాయ పదమైంది. భరద్వాజుని “కపర్దీ ఈశానుణ్ణి” తర్వాత కాలంలో జటాజూట దారి శంకరునిగ చెప్ప వారంటింవారు. ఏమైనా కానీ యింది, పూషనుణ్ణి భరద్వాజుడు కపర్దీ అన్నాడు, (8-55-2).

రథీకమం కపర్దిన మీశానం రాధశోచహః ।

రాయః సఖాయ మీమహే ॥

“సర్వశ్రేష్ఠరథి, కపర్దీః మహా విశ్వర్యవంతుడు, ఈశానుడు, మాకు సఖుడు పూషనుని నుండి మేము దనాన్ని అడుగుతున్నాం.”

ఆయనకు సమకాలికుడగు వసిష్ఠుడు కూడ తన కులంలోని యువకులను తరిపై కుడిపై పు కపర్దములు ధరించినవారిని చెప్పుకొన్నాడు (7-38-1)

“తెల్లని. కుడిపై పువ ముడులుగల నా పుత్రులు నాకు అన్ని పైపురి నుండి అనందం చేకూర్చుతున్నారు. యజ్ఞం నుండి లేస్తూ ‘వసిష్ఠసంతానం నాకు దూరముగ పోరాడు’ అని చెప్పుతున్నాను.”

దీన్నిబట్టి వివిధ కులస్తులు వారి తరిపై ముడులను వేర్వేరుగా వేసుకొనే వారిని తెలుస్తుంది. బైరాగి పాదువులు తమ పాంప్రదాయానుసారంగా తమ తరి పాగను కుడికిగాని, ఎడమకుగాని చుట్టుకొంటారు. ఇట్లే రాజపుత్రులు కూడ చుట్టు కొంటారు. హిందువుల చొక్కాలు, మిర్చయీమెడ కుడిపై పుచుండి, మహమ్మదీయు లని ఎడమనుండి తెరచు విధానములు మనకు తెలుసు. ప్రాచీనకాలంలో కపర్దం సిక్కుల ముడిలాంటిది కాదు. ముడికి పైన పాగా చుట్టి దాన్ని పూరితో అంకరించే వారు. క్రీస్తుకు పూర్వం రెండు-మూడు శతాబ్దాల విగ్రహాలను చూస్తే మనకివిషయం తెలుస్తుంది. పువ్వులతో కేళాను అంకరించుకొను ఆవారం ఋగ్వేద కాలంలో కూడా వుండవచ్చు.

వేడిని కూడ కపర్ద మనేవారు. విరూప పుత్రనగ్రీ ఋక్కువలన యీ విషయం తెలియగలదు. (10-114-3) “నాల్గొ కపర్దాలను (జడలను) ధరించినటువంటిది అంద కత్తె, నువవు ఆయజ్ఞ యువతి పై వరాక్రమం గల పక్షిలు రెండు కూర్చున్నాయి. అందు దేవతలు తమ తమ భాగాలను పొందారు.”

ఇక్కడ యజ్ఞ వేదికను నాల్గొ కపర్దాలు కల యువతితో పోల్చారు. కన్యలు నాల్గొ జడలు వేసుకొని వుండవచ్చు. ఒక జడ, రెండు జడలు వేసుకొను వర్తతి యిప్పుడు కూడ వుండిగదా.

2. క్షవరం : గడ్డం, మీసంగావి, గడ్డం ఒక్కచేగావి క్షవరం చేయించు కొను ఆవారమున్నట్లు (10-142-4) ఋక్కువలన తెలుస్తుంది.

“ఓ అగ్ని, నీవు ఎత్తైన కొండలను, పల్లపు మైదాన ప్రదేశాలను ఆరగిస్తున్నప్పుడు దోచుకొను వేసవలె వేర్వేరుగా పోతావు. వాయువు నీకు తోడైనప్పుడు మంగలి గడ్డాన్ని మీసాన్ని క్షవరం చేసినట్లు అధిక భూభాగాన్ని ఆరగిస్తావు.” |

ఋగ్వేదంలో ఆర్య ప్రీ, పురుషుల వేషభాషల గురించి వర్ణితమైన విషయాలనుబట్టి మనకు యీ క్రింది సంగతులు తెలుస్తాయి. ఆర్యులకు ఉన్నిగుడ్డలుగావి, చర్మపు దుస్తులుగావి వేసుకొనుట యిష్టం. వారు రకరకాల బంగారు నగలు, మణుల నగలు పెట్టుకొనేవారు. కేశములను పువ్వులతో అలంకరించుకొనేవారు. ఆర్య పురుషులందరకు గడ్డం ఉంచుకొనవలెనను మోజు లేదు. ప్రౌఢులు మాత్రం తప్పక గడ్డం పెంచేవారు.

ప దు నా లు గ వ అ ధ్యాయం

క్రీడా వినోదాలు

1. నృత్యం : నృత్యగీతాలు, సోమసానం, గుర్రపుస్వారి, కుస్తీ, జూరం ఆర్యుల వినోద పాదనాలు. వీటివిగురించి విస్తారంగా ఋగ్వేదంలో వర్ణింపబడ కుండుట సహజమే. ఋగ్వేద సంగ్రహం యొక్క పుర్వోక్త్యం అవికామగదా ! అంగీరస నవ్య ఋషి వృత్తాన్ని పేర్కొన్నాడు.

(1-67-3) కావి దాన్ని సాంకేతిక భాషలో అక్కడ ఇంగ్లీషు గదను వర్తనం చేయించినట్లు చెప్పాడు.

2. సంగీతం : సంగీతం కూడ ఆర్యులకు ఒకే వినోదపాదనం. ఋగ్వేదం లోని తొమ్మిదవ మండలం, దాదాపు సామవేదమంతా సోమగానం కొరకే వుంది. గానపాదన (గాయత్ర) మగుటచేత ఎనిమిది అక్షరాలతో మూడు పాదములున్న పద్యాన్ని గాయత్రీ అన్నారు మోర పుత్ర కణ్వుడు అందుచేతనే చెప్పాడు. (1-38-11). “నోటిలో క్లకం తయారు చేసుకొనుము. వర్తనక మేళుంపలే దాన్ని విస్తరించుము. ఉక్త్య (గేయ) గాయత్రివి గానం చేయుము.”

నేడు కూడ కిన్నరులు మొదలగు వర్తన జాతులయొక్కయు, మైదాన ప్రజల యొక్కయు వల్లెపదాల్లో మూడు పాదములున్న యీ పద్యం అధికవ్యాప్తిలో వున్నట్లు మేము యంతకు ముందే చెప్పియున్నాం. వైదిక గాయత్ర సామమును, వల్లెపదాల్లో మూడు పాదములున్న పాదల రయను గురించి తులనాత్మక అధ్యయనం చేసిన యెడల బహుశా మనకు నవ్వువచ్చుచోవి ఆర్యుల గాన పద్ధతి పరిచయార్థకంగా నైనా తెలియగలదు.

3. సానం

1. సోమసానం :- మత్తును కల్గించు సానముల్లో సోమసాన మొకటి. ఇది ఆర్యుల్లో చాల ఎక్కువగా వుంది. ఒకరకమైన మరమకూడ వారు త్రాగేవారు. కాని దానికి అంతగా ప్రాముఖ్యంలేదు. కణ్వుపుత్రకునీది సోమసానం యింగ్లీషునకు

ప్రియమైందవి చెప్పాడు. (8-71-7,8) “చమసుల్లో (గిన్నెల్లో), చమూల్లో (కొయ్య పాత్రల్లో) నీ కొరకు సోమాన్ని వడగట్టి వుంచాం. ఓ యింద్రుడా, నీవు దీన్ని త్రాగుము. నీవు దీనికి యజమానివి.” (7)

“పాత్రల్లోని సోమం నీటిలో చంద్రునివలె కనబడుతున్నది. నీవు దీన్ని త్రాగుము. దీనికి నీవు ఈశ్వరుడవు.” (8)

సోమాన్ని గురించి వున్న తొమ్మిదవ మండలం విశ్వామిత్రపుత్ర మఠు చంద్రుని సూక్తంతో ప్రారంభమవుతుంది. అందరి మొదటి ఋక్కు యిట్లున్నది. (9-1-1).

స్వాదిష్టయా మదిష్టయా వవస్వ సోమదారయా ।

ఇంద్రాయ పాతవేసుతః ॥

“ఓ సోమూడా, నీవు యింద్రుడు త్రాగుటకొరకు వడకట్టబడి, స్వాదిష్టమై. మదిష్టమై దారగా ప్రవహించుము.”

కువః శేషుడు సోమాన్ని వర్షించాడు. (9-9-1).

ఏషదేవో అమర్త్యః వర్షవీరివ దీయతి ।

అభిద్రోదాన్యానిదం ॥

ఈ అమరదేవుడు ద్రోణము (కలశము) ల్లోనికి వక్షివలె ఎగురుతూ పోతున్నాడు”

సోమం గురించి ఎక్కువ సూక్తములు రచించిన ఋషి అసితదేవలుడు. అయిన ఏమి చెప్పాడో చదవండి—(9-6-1).

సమిద్ధో విశ్వతన్వతిః వవమానో విరాజతి,

ప్రీదాన్ వృషా కవిక్రదత్ ॥

“వరాక్రమవంతుడు, వతి, ఉద్ధీప్తుడు, వవమానుడు అయిన సోముడు శబ్దం చేస్తున్నాడు. సంకోషపెట్టుతూ శోభిల్లుతున్నాడు.”

“వవమాన. (వడకట్టుటకే వనిత్రమైన) నుందర, మహా సోముడు రాత్రిని, దర్శనీయమగు ఉపస్థును కొంకిస్తున్నాడు.” (8)

“వవమాన నుందర సోమవి భార్యలగు దారతి, సరస్వతి, ఇళా-మువ్వనూ మా యీ యజ్ఞంలోకి రావలసింది ” (8)

అసిత ఋషి యింకా వర్ణిస్తున్నాడు. (9-8-4-8)

“ఓ సోముడా. విన్న వదివేళ్ళు కుద్రపరుస్తున్నాయి. వీడు స్తుతులు ప్రసన్నం చేస్తున్నాయి. తర్వాత విప్రులు విన్ను పేవించి మర్తిల్లుతున్నారు (9-8-4)”

“వసువు వచ్చి బంగారు వన్నెగల సోముడు కలకాల్లోకి ప్రవహిస్తూ పాలు అను వస్త్రం ధరిస్తున్నాడు.”

ఋషి యంకా చెప్పుతున్నాడు (9-11-1,3,6).

“ఓ నరులారా, వసమాన సోమువికారకు పాటపాడండి. ఇతడు దేవతల కొరకు యజ్ఞం చేయకొరుతున్నాడు.” (1)

“దేవతల కొరకు కోర్కెతో సోమదేవతకు అధర్వులు మునుషు చేర్చి కలిపారు. కావున ఓ సోమరాజా, నీవు మా కొరకు ప్రవహించు. మా గోవుల మేలు కోరి, మా గణముల మేలుకోరి, మా గుర్రముల మేలుకోరి, దౌషధముల మేలుకోరి ప్రవహించుము.” (2)

“ఎర్రని రంగుగలవాడును, నవ్వు కలిగి కలవాడును, ద్యౌను తాకువాడును అగు సోమువి కొరకు గాథను పాడండి.”

“వసుస్కరిస్తూ దగ్గరకు రండి. సోమాన్ని పెరుగుతో కలపండి. ఇంద్రునికి సోమం యివ్వండి. (3)

సోమం గురించిన స్తుతుల్లో ఎక్కువ భాగం మూడు పాదాలు గల గాయత్రీ పద్యమందున్నవి అవి మీరు గుర్తుంచుకొనవలసి వుంది. ఉత్తర భారతంలో చాలా ప్రదేశాల్లో వల్లెవదాల్లో (లోక గీతముల్లో) యీ చందము (పద్యము) వాడుకలో వుంది. చివరి మూడవ పాదాన్ని మరొకసారి అన్నప్పుడు అది నాలుగు పాదములు కలిపద్యమవుతుంది. ఋగ్వేదకాలంలో కూడ యీ విధంగానే వుండ వచ్చు. ఋగ్వేద అధ్యాయ ప్రయమైన పానం సోమపానం. అది వారి దేవతలకు కూడ మత్తును కల్గించేది. అందువేతనే అసిత దేవలుడు పురికితుడై సోముని గుణాలను కీర్తిస్తున్నాడు (9-15-1-2-4).

విషధియా యాత్యజ్వాత్య కురో రదేభి రాకుభిః ।

గవ్యన్నిన్ద్రస్య విష్కృతం ॥ (1)

విషపురూధియా యతే బృహతే దేవతా తయే ।

యత్రామృతాన అనతే ॥ (2)

విష శృంగాణి దోధు వచ్చికితే యాథోఽపృషా ।

శృష్టా దదాన ఓజసా ॥ (4)

“ఈ కూతుడు (సోముడు) ఇంద్రుని వద్దకు సూక్ష్మ స్తుతులతో! వేగంగా పోవు రథములపై వెళుతున్నాడు.”

“అమరులున్న యీ మహాయజ్ఞమందు సోముడు చాలా శ్రద్ధవహిస్తున్నాడు”

“యూధపతి వృషభం కొమ్ములను ఆదీస్తున్నట్లు సోముడు తన ఓజస్సుతో పరాక్రమిస్తూ వున్నాడు.”

అసిత ఋషి యింకా వర్ణించాడు. (9-17-4-7).

“సోమం కలకాల్లోకి పరుగిడుతూ, పాత్రలను తడుపుతూ, యజ్ఞములందు సామగానముల ద్వారా అభినందించబడుతున్నది.” (4)

“ధనవంతుడైన సోముడా! రక్షిస్తావు అను కోర్కెతో విప్రులు విన్ను యజ్ఞం కొరకు స్తుతిస్తూ కుత్రపరుస్తున్నారు.” (7)

తర్వాత ఋక్కుల్లో ఏమి చెప్పాడో చదవండి. (9-22-1,2,3,7)

“శీఘ్రగామియగు రథాలవలె, విడువబడిన గుర్రాలవలె సోముడు శబ్దం చేస్తున్నాడు.” (1)

“ఈ సోముడు పెరుగాలివలె, వర్షస్య వృష్టివలె, అగ్నిశిఖవలె వ్యాపిస్తున్నాడు.” (2)

“దది మిత్ర పవిత్ర సోమాన్ని విప్రులు స్తుతుల ద్వారా విస్తరింప చేస్తున్నారు. (3)

త్వం సోమ వడిభ్య ఆ వసుగవ్యాని దారయః ?

తతం తంతు మ చిత్రదః॥ (7)

“ఓ సోముడా, నీవు నలులనుండి గోవులను హరిస్తున్నావు. గొప్ప యజ్ఞమందు నవ్వడి చేస్తున్నావు.”

సోమం ఆ దినాల్లో దొరకండి కాదు. అందుకేతనే దాని వాడకం అమితంగా వుంది. తొమ్మిదవ మండలంలో - సోమ మండలంలో 114 పూత్రముల్లో సోమిని మహాత్ముని గురించి వర్ణించినంతగా దీని పుట్టుకను గురించిగాని, యితర విషయాలను గురించిగాని చెప్పలేదు. సోమం ఎన్నైన కొండలపై వుండేదని రహూగణ పుత్ర గోతముని ఋక్కువలన తెలుస్తుంది. (10-32-2).

వీంద్రయాసి దివ్యాని రోచనాని పార్థివాని

రజసా పురుష్టక ।

యేశ్యావహంతి ముహూరధ్వరాం ఉవతేసు

వన్యంకు వగ్వనాం ఆరాధనః ॥

“వర్వకసానువులపై వున్న సోముడా! నీకొరకు అవులు నేతివి, పొలను పిండుతున్నాయి.”

రహూగణుడు ప్రాచీన ఋషి భరద్వాజాని కంటెహడ ప్రాచీన ఋషుల్లోని వాడు. దివ్యసానమగు సోమం గురించి ప్రశంసలూ ఆయన చెప్పిన గేయగీతములు తరతరాలవరకు ప్రజల నాలకలపై వుండేవి అని చెప్పితే అగ్రర్యవధనవచరం లేదు. రహూగణుడు సోముని గురించి యిట్లు చెప్పాడు. (9-87-1)

నసుకః పీతయే వృషాసోమః పరిత్రే అర్హతి ।

విష్ణుస్ రజింసి దేవయుః ॥

“అతడు రాక్షసులను నాశనం చేస్తాడు. దేవకాముడు, వరాక్రముడు సోముడు వధకట్టబడి పాత్రల్లోనికి పానం కొరకు వెళుతున్నాడు.”

“అ తడిసిన సోముడు కవి ద్వారా స్తుతించబడి ఇంద్రుని కొరకు కలశము ల్లోకి వరుగిడుతున్నాడు.” (8)

అయాస్యడు సోముని కీర్తిస్తూ మూడు సూక్తములను రచించాడు. (44, 45, 48). అతడు ఒక సూక్తమందు సోముని యిట్లు వర్ణించాడు. (9-48-1, 2, 5)

వర్వకంపై న పెరిగిన సోముడు ప్రవహిస్తూ నై పుష్కం గల గుర్రం వలె యజ్ఞం కొరకు నిర్వవర్పబడుతున్నాడు.” (1)

“తల్లిరండ్రులచే చక్కదిద్దబడు కన్యవలె మిష్యుక సోముడు వాయువు వద్దకు వెళుతున్నాడు.” (2)

“ఓ ధన విజేతా, మార్గవేత్త సోముడా! మాకు మహా ధనమును యిప్పిస్తూ ప్రవహించుము” (5)

అవత్సార ఋషికూడ సోముని గురించి చెప్పాడు (9-68-3).

“ఓ సోముడా! జారుణ్ణి కన్య పిలిచినట్లుగ విన్ను వదివ్రేళ్ళు విడుస్తున్నాయి. ఇచ్చుటకొరకు విన్నుకుత్రపర్చుతున్నారు.” సోముని నర్వవిజేత అనేవారు (9-69-1).

“ఓ గోవిజేతా, అశ్వవిజేతా, విశ్వవిజేతా, రమణీయతావిజేతా, సోమా ! ప్రవహించుము. నా కొరకు సంతాన సమేకంగా రక్షాలను తెమ్ము.”

“సహస్రాక్షుడు, సూక్ష్మచర్మి, వడకట్టబడుచున్న సోముని గాయత్ర నావం గానం చేయండి.” (9-60-1).

అ మహీయు అంగిరసుడు సోముని చారిత్రక కృత్యానిని ఉల్లేఖించాడు.

(9-61-1, 2, 20)

“ఓ సోముడా ! త్రాగుటకై ప్రవహించుము. నీ యొక్క మత్తుచేతనే 99 పురాణ ధ్వంసం చేయబడినాయి.” (1)

నీవు యీ ప్రకారంగా శంఖరుని పురాణం, తుర్వక, యమం, దివోదాసుకు వెంటనే వశపర్చావు.” (2)

“నీవు అమిత్ర ఫట్రుని చంపావు. ప్రతిదినం అన్నం యిచ్చావు. నీవు గోదాతవు. అశ్వదాతవు (20)

విద్రువ కాశ్యపుడు సోముని మహిమను కీర్తిస్తూ చెప్పాడు- (9-63, 3, 4, 5)

“ఇంద్ర, విష్ణులకై వడకట్టబడి కలశముల్లోకి ప్రవహించే సోముడు వాయు దేవునికి మధరంగ నుండుగాక.”-(3)

“పింగళ వర్ణుడు, శీఘ్రగాముడు సోముడు యజ్ఞరథలో మళ్ళు తిరుగుతూ ప్రవహిస్తున్నాడు.” (4)

ఇంద్రం వర్ణస్తో అపూర్వ కృత్వాంతో విశ్వమార్కం । అవప్పుస్తో అరావ్హః॥ (5)

“ఇంద్రుని ఉత్సాహవరుస్తూ, ఇలంతెస్తూ, అన్ని వసులుచేస్తూ, పిసిని గొట్టులను వియ్యాలిస్తూ ప్రవహిస్తున్నావు.”

అర్య నమాజినారు “కృత్వాంతో విశ్వమార్కం” (అందరినీ అర్యులుగా చేస్తూ) అన్న వాక్యం చదువుకొని ఎగిరి గంతు వేస్తారు. అందరినీ అర్యులుగా చేసిన శ్రేయస్సు సోమపానానికి (తంగుత్రాగుటకు) విద్రువణుని యిచ్చివ నంగతిని వీరు తెలుసుకోలేక పోతున్నారు. ఋషి తర్వాత యిట్లు చెప్పాడు. (9-63-12, 13)

“నీవు మాకు అపూర్వం, గుర్రాలతోను సహస్రదనాన్ని, అన్నాన్ని, యజ్ఞాన్ని కూడ యిమ్ము” (12)

“రాళ్ళతో కొట్టబడి వడకట్టబడి సోముడు సూర్యుని వలె కలశాల్లోకి చక్కగా ప్రవహిస్తున్నాడు.” (13)

జమదగ్ని భృగుపుత్రుడుకూడ సోముని వర్ణించాడు. (9-65-1-3. 15).

“గొప్పకనాన్ని కాపించు వ్రేళ్ళు అను చెల్లెళ్ళు ప్రవహించవేయవలె నను కోర్కెతో సోముని ప్రేరేపిస్తున్నారు.” (1)

“పింగళవర్ణుడు: మధురనవ్రదుడు సోముని రాళ్ళతో నూరి ఇంద్రుడు త్రాగేందుకు పాకం పిండుతున్నారు.” (8)

“ఓ సోముడా, రాళ్ళనుండి తీయబడి మత్తును కల్గించు తీవ్ర రసమగు నీవు పాపాలను హరిస్తూ ప్రవహిస్తున్నావు (16)

జనుదగ్గి తన సోమగాతర సోముని పుట్టుక చోటును గురించి కొద్దిగా మరి చదుమిచ్చాడు.

యే సోమానః వరావతియే అవ్యావతి సున్విరే ।

యే వాదః శర్యదావతి ॥

(9-85-22)

“ఏ సోముడు వశ్చిమాన, ఏ సోముడు తూర్పున, ఏ సోముడు శర్యదావతంలో వడకట్టబడినాడో”

ఏ సోముడు ఆర్జీకులందు (వ్యూహ సమీపిక వాసులందు,) ఋత్విజులందు, వస్త్యులందు, వంచజనములందు వడకట్ట బడినాడో. (9-85-23)

“ఆ సోముడు అకాశంనుండి వృష్టిని, వీరులైన సంతానాన్ని మాకు తెచ్చుగాక.” (24).

అవుతోడుపై తయారుచేయబడి, జనుదగ్గి ఋషిచే స్తుతింపబడి బంగారు రంగుగల సోముడు ప్రవహిస్తున్నాడు.” (25).

అంగిరస పవిత్ర ఋషి యీ క్రింది మంత్రమును సోముని మహిమను కీర్తిస్తూ చెప్పాడు. కావి రామానుజ మతస్తులు 8, 7 శతాబ్దాల నుండి కోట్లాది జనానికి భుజములపై రోహముతో ఆబోతును కార్చినట్లు కార్చి శంఖ చక్రాలను ముద్రించారు. గుడ్డి ఎద్దు చేలో పడిన చంచమున వున్నటువంటి యీ అన్యాయానికి ఏమైనా అంతమనేది వుందా :

పవిత్రంతే వికతం బ్రహ్మజుర్వతే ప్రభుర్గాత్రాణి

పశ్యేషి విశ్వత ॥

అత స్తత మూర్న తదామో అశ్నుతే శృణో

ఇద్వహ స్తస్త్వ నమాశత ॥ (9-85-1)

“ఓ బ్రహ్మణ్యుని (మంత్రవతి) సోమూ, నీ గిన్నెలు అంతటవున్నవి. ఓ వ్రతూ, నీవు గాత్రములవ్యాధి అంతటా చేరుకున్నావు. అకస్త కరీరుడు (అమి వక్తరుడు) విన్ను పొందలేడు. వక్తమైన వారు విన్ను వహిస్తూ పొందుతున్నారు ”

గృత్సమదుడ సోముని వర్ణించాడు (9-89-47) “వడకట్టరపుడు నీ వ్రవాహ ములు గొర్రెయొక్క సూక్ష్మరోమములను దాటుతున్నాయి. ఓ సోమూ, రెండు పాత్రల్లో నీవు గోరనంతో మిశ్రమం చేయబడి, వడకట్టబడి కలకాల్లోకి వెళ్ళు తున్నావు.”

వసిష్ఠునకు సోముని మహిమ తెలుసు. యుద్ధమందు సోమసానం చేసి మత్తిల్లిన వీరులు అచ్యుత వరాక్రమాన్ని చూపేవారు. శాంతిశాలంలో సోమాన్ని త్రాగి వ్రజలు ఆనందించేవారు. ప్రాచీనమందు భక్తివున్నప్పటికీ అదునికులకు సోమముపట్ల ఋసులకు వున్న భావం లేదు. నేడు అంతటా మధ్యసానానికి వ్యతిరేక వాతావరణ ముండుటయే, అనన్యత వుండుటయే దీనికి కారణం. నస్తసింహురోవి అర్యులు సోమునికి ఎందుకింత భక్తులయ్యారో, వసిష్ఠ మహర్షి ఎందుకింతగా వ్రశంసించాడో సోముని వ్రశంసిస్తూవున్న ఋక్కులను చదివితే తెలుస్తుంది.

“ఓ సోమూ ! వీరులు కలవాడవై, బలవంతుడవై విజేతవై, ధనదాతవై, తీక్షణ ఆయుధాలు కలవాడవై వేగంకల ధనుస్సుకలవాడవై, యుద్ధమందు ఆజేయుడవై, యుద్ధమందు శత్రువులను పీడించువాడవై వ్రవహించుము.” (9-90-3).

వ్రతావంతుడైన దివోదాసుని పుత్రుడు వ్రతర్థుడు. ఇతడేక యుద్ధాల్లో పాల్గొన్నాడు. బహుశా యితణ్ణి వంచింది మదాను భరతులకు రాజై వుంారి. వ్రతర్థ నుడు దివోదాసు జ్యేష్ఠ పుత్రుడైనప్పటికీ యుద్ధమందునూ, శాసనా పటిమలోనూ తక్కువైన మదాసుకు దీలైనవాడుకాడని భావిస్తున్నారు. కుల పురోహితుడైన భరద్వాజాడు వ్రతర్థుని పక్షం వహించి వుండవచ్చు. కాని ఆయన ఏమీ చేయలేక పోయాడు. వసిష్ఠుడు మదాసునీవు కావాడు. ఇంకేముంది అతడు భరతులకు రాజై పోయాడు. వ్రతర్థుడు సోముని కీర్తిస్తూ 24 త్రిప్టువములు చెప్పి యోగ్య ఋషిగా విరూపించుకొన్నాడు. అతడు సోముని గురించి చెప్పిన ఉపమానాలు పైవికుని మనస్సుకు మాత్రమే కట్టగలవు. (9-98, 1,5,8,11,12.)

వ్రవేనానీ : కూరో అగ్రేరథానం గవ్యచ్ఛేతి హర్షతే అన్యవేనా ।

భద్రాన్ కృణ్వన్నింద్ర హవాన్తృనిభ్య

అ సోమో వస్త్రాగ్రథసాని దత్తే ॥ (1)

సోమః పవతే జవితా మతీనాం జవితా దివో జవితా వృథివ్యా : ।

జవితాగ్నేర్జవితా మార్యన్య జవితేంద్రన్య, జవితో తవిష్టో :॥ (5)

“వేనావి, కూర్మడు, సోముడు గోవులను దోపిడి చేయరిపెట్టి రథమువకు ముందు పోతున్నాడు. అతని పేన హర్షిస్తున్నది. ఇంద్రుని ఆహ్వానాన్ని కల్యాణ వ్రదంచేస్తూ సోముడు సఖుకౌరకు శీఘ్రంగా వస్త్రానియిస్తున్నాడు” (1).

“బుద్ధులకు (కవితలకు) జనకుడు, ద్యౌకు జనకుడు, వృథికి జనకుడు, అగ్నికి జనకుడు, మార్యువకు జనకుడు, విష్ణువుకు జనకుడు సోముడు ప్రవహిస్తున్నాడు.” (5)

“సోముడు దేవులందు బ్రహ్మయై, కవులందు కవితయై, విప్రులందు ఋషియై, మృగములందు మహిషయై, గృధ్రములందు దేగయై: ఎవములకు కూడా రమై శబ్దంచేస్తూ పాత్రల్లో పొంగుకూ ప్రవహిస్తున్నాడు.” (8)

“ఓ పవమావ సోముడా ! నీతో మా పూర్వపితరులు కర్మలు చేశారు. ఓ వీరుడా ! నీవు అగని అవ్వాలతో శత్రువులను చంపుతున్నావు. నీవు మాకు ఇంద్రుడవు కమ్ము.” (11)

“ఓ సోముడా ! నీవు మనువుకౌరకు ఏ విధంగా ఆయుధం ధరించి, శత్రు నాశనం చేసి, ధనయుక్తుడనై, హవియుక్తుడనై ప్రవహించావో, అదే విధంగా మా కౌరకు ధనంకెస్తూ ప్రవహించుము. ఇంద్రుని సహాయంతో ఆయుధాలను ఉత్పన్నం చేయుము.” (12)

తమ్ముడు మదాసుతో యుద్ధం చేసేటప్పుడు ప్రతర్దనుడు సోమ మహిమను కీర్తిస్తూ యీ త్రిష్టపములను రచించాడా ఏమిటి ?

కుర్పణుషి అరువదివేల ధనాన్ని సోముని కృపవలన పొందాడు. (4-97-53)

ఉతవ ఏనా పవయా పవస్వాదిశ్రతే

శ్రువాయ్యన్య తీర్థే ।

షష్ఠిం నహస్రా నై గుతో వసూని వృక్షం వ వక్వం

దూనవద్రజాయ :

“ఓ సోముడా ! నీవు మా కౌరకు కీర్తివంతుడనై ప్రసిద్ధ తీర్థమందు యీ రారతో ప్రవహించుము వండిన వండును పొందుటకై చెట్టును వూపినట్లుగా అడిగిన తోడనే శత్రునాశకుడగు సోముడు 60,000 ధనం మాకు ఇచ్చాడు.”

సోముని వడకట్టనప్పుడు ప్రాచీన కాంపు గాఢలు పాడబడేవని కాళ్యవతేర ఋషి ఋక్కువలన తెలుస్తోంది. (9-99-4)

“వడకట్టనప్పుడు సోముని ప్రాచీన గాఢలతో క్రిస్తున్నాం. ఇటునటు తిరుగుతున్న ప్రేత్యు దేవుళ్ళను స్మరిస్తూ హవిని ధరిస్తున్నాయి.”

విశ్వామిత్ర వాక్కుక్రుడు లేక ప్రజాపతి ఋషి “సోమాన్ని వడకట్టబడు ఉన్ని వస్త్రం, అవుతోలు అవసరమని” చెప్పాడు. (9-101-16)

అవ్యోవాతేది : వవతే సోమో గవ్యే అది త్వచి ।

కవిక్రదద్ వృషా హరిరాద్రస్యాభ్యేతి విష్కృతం ॥

“సోమం అవుతోలు పైన ఉన్ని రోమముల మధ్యను వడకట్టబడుతున్నది. పరాక్రమవంతుడు బంగారువర్ణంకల సోముడు ఇంద్రుని స్థానమునకు పోతున్నాడు.”

కళ్యవ మరీచి పుత్రుడు సోమపాన స్థానముల గురించి చెప్పాడు.

(9-113-1,2,7,9,11)

“వృక్రహంతకుడు యింద్రుడు శర్యతోవతంలో సోమాన్ని త్రాగాడు. శరీరమునకు బలము కల్గి మహా విక్రమాన్ని చూపాడు. అట్టి యింద్రునికై ఓ సోముడా! నీవు ప్రవహించుము. (1)

“ఓ దిక్పతి సోముడా! నీవు ఋక్కులతో, నత్యవచనములతో, క్రద్ధతో, తపస్యతో వడకట్టబడితివి. ఓ సోముడా, నీవు అర్థీకమునుండి (భియాను వుపత్యక ముండి) ప్రవహించుము.” (2)

“నిరంతరం జ్యోతి వుండుచోటుకి స్వర్గమున్నలోకానికి, అఖిల్లమైన అమర లోకానికి ఓ సోముడా! నన్ను తీసుకొని పొమ్ము” (7)

“ఏ మూడు స్వర్గములందు యిచ్చాను వర్తులై కిరణములు ప్రసరించుచున్నవో, ఎచ్చటి జ్యోతిర్లోకము లున్నవో, అచ్చటకు నన్ను కొనిపోయి అమరునిగ చేయుము” (9)

“ఎక్కడ అనంద మోద, ముగ, ప్రముదము లున్నవో, ఎక్కడ కోరికలన్నీ ప్రాప్తించువో, అక్కడకు నన్ను కొనిపోయి అమరునిగ చేయుము. ఓ సోముడా, నీవు ఇంద్రునికై ప్రవహించుము.” (11)

సోమం వస్తసించు ఆర్యులకు, అనందము విచ్చే, మత్తును కల్గించే శ్రేష్ఠమైన చేయము. ఇంతేకాదు, దేవతలను సంకృప్తి పర్చుటకు ఆర్యునికిది గొప్ప సాధనం

అవి వేరుగా చెప్పవలసరంతేదు. హోమంలో నెయ్యి, మాంసం, మొదలైన హవిస్సును దేవతలకొరకు సమర్పించేవారు. దానిలో చాలా భాగం నిప్పులో కాలిపోయి పనికిరాకుండా పోయేది. అవుకొలు మీద రెండు రాళ్ళ మధ్య నూరబడి, వడకట్టబడి కొయ్య పాత్రలోను, లోహ కలకాల్లోనూ పోయబడి వుంచిన సోమాన్ని త్రాగుటకు ఇంద్రుడు, అగ్ని మొదలగు దేవతలను ఆహ్వానించేవారు. అర్క తక్తుల నమ్మకాన్ని బట్టి ఆ దేవతలు వచ్చి సోమపానాన్ని చేసి వెళ్ళేవారు. ప్రాచీన ఋషుల గోష్ఠులందు ఇంద్రుడు, అగ్ని, మిత్రావరుణులు నళరీరులై వచ్చి సోమ పానాన్ని చేశారు. ఈ విషయంలో శవథం చేయటానికి తర్వాత కాలపు ఋషులు పిద్దవడ్డారు. దేవపూజకు సోమరసం సాధవస్తైనందున ఒక్క చుక్క కూడా పోకుండా చూసేవారు. పాత్రల్లోను, కలకాల్లోను విండివున్న, పెరుగు, తేనెలతో కలిపిన సోమరసాన్నంతా తక్తులు ఆరగించేవారు.

సోమపానం అర్కులకు నర్వ సారాణమైనప్పటికీ అది దివ్యపానమైంది. కాబట్టి దేవల పేరుతోనే దాన్ని దివ్య ప్రసాదముగ తీసుకొనేవారు. ఈనాడుకూడ బైరాగి పాదువులు వరమాన్నం కూడ తాము తింటున్నామని చెప్పకుండా ముందుగా 'రామ్ జీ' పేరు చెప్పతారు. అంటే మొదట భోజనమంతా రామునికి ఆరగింపుచేసిన తర్వాత ఎవరివంతు వారు నవిశ్ర భోజనం చేస్తారు. ఇదే విధంగా వైదిక అర్కులు కూడ దేవతలపేరు చెప్పకొని ప్రసాదరూపంలో సోమరసాన్ని త్రాగేవారు.

సోమం నవిశ్రమైంది, వకమ గ్రాహ్యమైంది. కావి మరను (మద్యమును) హీనంగా చూసేవారు. నేడు కూడా హిందువులు భంగు, సారాయంవల్ల అటువంటి భావాన్నే కల్గివున్నారు. బీబెట్టులో భంగును 'సోమరాజు' మంటారు. అక్కడ అది ఎక్కువగ ఉత్పత్తి అవుతుంది. మత్తును పేవించనివారు బీబెట్టులో లేరనే చెప్పాలి. కావి సోమరాజము మత్తును కల్గివుందనికాని, అందు పాలు, వంచదార, మిరియం. ఏలకులు కలిపి మిక్కిలి రుచికరంగా తయారుచేయవచ్చు ననికాని వారికి తెలియదేమో ననిపిస్తుంది. మనకు జనుము, గోగువలె వారికి సోమరాజము వువయోగపడుతుంది. వారు దాని వారతో తాడు పేనుతారు. మనదేశంలోకూడ ప్రాచీనకాలంలో భంగు (గంజాయి) నారతో వస్త్రాలను నేసేవారు ఇప్పుడుకూడ కుమాయూ, గడవాలలో భంగేడా తయారుచేస్తారు దాన్ని వంద సంవత్సరాల క్రితం ప్రజలు ధరించేవారు. ఇప్పుడది నందులకు ఉపయోగిస్తోంది. కొరియాలో భంగునారతో వస్త్రాలను నేస్తారు. అచ్చట ప్రజలకుకూడ బీబెట్టువారివలెనే భంగు వువయోగం యంతమాత్రం అవి

తెలుసు. టిబెట్టువారు సోమరాజము దగ్గరకు పోరు. దానికి బదులుగా వారు తమకున్న
చక్ర (యవంతో తయారు చేయబడిన పచ్చినానా) త్రాగుతారు. వారికి అర (అరకు,
బ్రాంది) అంటే చాలా యిష్టం. కాని అది వారి ప్రయం. టిబెట్టియులది ఋగ్వేద
అర్చకులకు పూర్తిగా విరుద్ధమైన పద్ధతి. వారికి భంగు యిష్టంలేదు. కాని సారా
త్రాగుతారు.

2. సురాపానం : వస్త్రపిండు అర్చకులకు మరతో సంబంధం లేదని
చెప్పలేం. కాని వారు మరను హీనదృష్టితో చూచేవారని మేరాతిది కాణ్వని ఋక్కు
వలన తెలుస్తుంది. (8-2-12). “కల్లు త్రాగినవారు మత్తిల్లి పాలులేని గోస్తనాలు
వలె కొట్టుకొంటూ ప్రేలుతున్నారు.”

వసిష్ఠుడు కూడ మరపల్ల తన అయిష్టతను తెల్పాడు. (7-88-8).

“ఓ వరుణా! మర కోసానికి, జూదానికి, అజ్ఞానానికి దారితీస్తుంది. గనుక
మేము ఆ పానం చేయము. మరను పేదరించిన పెద్దలు ఏన్నలను దెడగొట్టుతారు.
విద్రూహ పానకార్యం చేయించుతుంది.”

కాని మరను ప్రేమించేవారు కూడా వున్నారు. అందుకేతనే “దాత మరను
పొందుతున్న”ట్లు చెప్పబడింది. (10-107-8)

భోజా జిగ్యః : మరఖం యోవిమగ్రే

భోజా జిగ్యర్హద్వం యా మవాసా : ।

భోజా జిగ్యరంతః పేయం మువాసాః

భోజా జిగ్యర్వే అహూతా వ్రయంతి ॥

“భోజదాత అందరికంటే ముందుగ సుగంధిత స్థానాన్ని పొందుతున్నాడు.
భోజాడు మంచి వస్త్రాలకల బంధువులను పొందుతున్నాడు. భోజాడు అంతరిక
పేయమగు మరను పొందుతున్నాడు. విలపని కల్లానికి వచ్చేవారిని భోజాడు జయ
మెన్నాడు.”

3. జూదము : వస్త్రపిండు అర్చుల్లో జూదమాడుచు ఎక్కువగా వున్నట్లు
కన్పడుతుంది. ఋహా భారతంలో యుద్ధిష్ఠుడు దీన్ని తనపూర్వీకుల నుండి నేర్చు
కొన్నాడు. జూదమువలన అనేకమంది నాశనమైపోతూ వుండుటవలన అర్చకులు

జూదమాడరాదని వుపదేశించారు. కవషణలూసుడు తన ఋక్కుల్లో యిట్లు వుపదేశించాడు (10-34)

జూదరి అంటున్నాడు— పెద్దపాచికలు కదలుతూ, మెదలుతూ, యిటువటు దొర్లుతూ నన్ను చాలి సంతోషపెట్టుతున్నాయి. ముంజివాన్ వర్వకంలో పుట్టిన సోమం మాదిరిగనే మెలకువతోనున్న యీ కొయ్యిపాచికలు నన్ను ఉత్సాహపరుస్తున్నాయి.” (1) “నా భార్య నన్ను ఎన్నడూ చికాకుపెట్టలేదు. నాపై కోపం చూపలేదు. మిత్రులకూ, నాకూ పేలు చేసింది. కేవలం జూదానికి లోబడిపోయి అనురాగవతియగు భార్యను విడిచిపెట్టాను.” (2)

“అత్త ద్వేషిస్తుంది. భార్య విడిచిపెట్టుతుంది. అడిగినప్పుడు జూదరిని ప్రేమించేవారు ఎప్పుడూ వుండరు. ముసలి గుర్రాన్ని కొవనట్లుగానే జూదరి భోగాన్ని ఎవరూ కోరరు.” (3)

“ఎవనివి అకర్షణీయమైన పాచికలు జూదమందు పట్టుకొని వుంచునో, అతని భార్యను యితరులు చెరుస్తారు. తల్లిదండ్రులూ, సోదరులూ, “ఇతడు ఎవరో మాకు తెలియదు, ఇతణి కట్టివైచి పట్టుకొని పొందు అని అంటారు.” (4)

“నీవు ముసలివాడవని ఎవరైనా అంటే జూదరి “నేను గెలుస్తాను” అంటూ (జూదమాడు) నభకు వెళతాడు. పాచికలు ఒకప్పుడు అతణ్ణి గెలిపిస్తాయి. ఒకప్పుడు ప్రత్యర్థిని గెలిపిస్తాయి.” (5)

“జూదరి భార్య మొత్తుకుంటూ బాధపడుతుంది. అవారాగా తిరిగే కొడుకును గూర్చి తల్లి ‘ఎక్కడ వున్నావురా?’ అని అడుగుతుంది. అప్పుడాపై, దయ్యి అడుగుతారను భయంతో అతడు పొరుగిండ్లలో రాత్రి గడుపుతాడు.” (10)

“భార్యను, ఇతరుల భార్యను చక్కగా కట్టిన యిళ్ళను చూచి జూదరి బాధపడతాడు. ఉదయూష అతడు దర్పంతో ఎర్రని గుర్రాలను కట్టాడు. సాయంకాలం వ్యవసాయం (విస్తనుచై) చరికి భయపడి విప్పుదగ్గర కూర్చుంటాడు.” (11)

“ఓ జూదరీ, నీవు పాచికలతో ఆడకుము. వ్యవసాయం చేయుము. వ్యవసాయాన్ని నమ్ముకొని సంతృప్తిపడుము. అక్కడ నీకొరకు గోవులున్నాయి, వత్ని వుంది. సవిత్వ దేవుడు నాకీ విషయం చెప్పాడు.” (13)

జూదంయొక్క యీ వీరత్వ రూపాన్ని చూచికూడ ఆర్యులు జూదం మానేసి వుంటారని చెప్పలేం. జూదమాడినందుకు రాజవందన వున్నట్లు ఋగ్వేదంలో చెప్పలేదు.

ప ది హే న వ అ ద్యా యం

దే వ త లు (ధ ర్మం)

అర్యులు తమ దేవతలకు వరమివ్వకుండా, పౌరుష పూజకలు, ఆశానాదులు. వారి దేవతలకూడ యీ గణములందు విడుదల. దేవతల సంఖ్య 31 అనీ, 31,31,31 అనీ చెప్పబడింది. కాని అంతమంది దేవతల పేర్లు ఋగ్వేదంలో కానరావు. దేవతలనే కాకుండా వితరులకుకూడ (మృతులైన పూర్వులు) పూజ్యులుగా వారు భావించారు. వారు దేవతలను విష్ణుమత భావంతో అర్చించేవారు కాదు. విష్ణుమత పానన చారి కాలం గడచిన తర్వాత వచ్చింది. అర్యులు వరలోకాన్ని, స్వర్గ వరకాలను నమ్మారు. కాని పునర్జన్మను గురించి ఋగ్వేదంలో ఎక్కడా కానరాదు.

1. దే వ త లు

నేడు దేవ శబ్దానికి బదులు దేవతా శబ్దం ఎక్కువ వాడుకలో వుంది. దీనికి రెండు కారణాలు వున్నాయి. (1) మొదట్లో రాజునుకూడ దేవుడనేవారు. అందుచేత వేరే శబ్దాన్ని ఏర్పాటు చేసుకోవలసిన అవసరం కల్గింది. (2) పార్శ్వ రాషా సంపర్కం కల్గిన తర్వాత రాక్షసులనుకూడ దేవులంటారని తెలిసినందువల్ల దేవులవల్ల తమకున్న పూజ్య భావాన్ని గౌరవించుకొంటూనే సందిగ్ధంగావున్న దేవ శబ్దాన్ని విడిచి దేవత శబ్దాన్ని చెప్పుటను ప్రారంభించారు. వివస్వాన్ పుత్రుడు మనువు చెప్పిన ప్రకారం దేవుళ్ళలో మైనర్లు వుండరు. (3-30-1)

“ఓ దేవులారా, మీలో శుభవులుగావి, పిల్లలుగావి ఎవరూ లేరు. మీరు అంత పెద్దవారే.”

1. దేవుళ్ళ సంఖ్య : ఋగ్వేదంలో రకరకాలుగా లెక్కింపు జరిగింది తరద్వాజుడు దేవుళ్ళసంఖ్య చెప్పారు. (3-60-1) ఆయన లెక్కప్రకారం అతిథి, కరుణ, మిత్ర, అగ్ని, అర్యమా, సవిత, భగ, రుద్ర, వసుగణ, మరుత్, రోదసి, ద్యౌ-వృధివి, ఆశ్వినీదేవులు, నానక్య, సరస్వతి, వాయువు, ఋతుక్ష, వర్షస్థులు దేవుళ్లు. ఆయన ద్యౌను తండ్రిగా, వృధివి తల్లిగా, అగ్నిని అన్నగా చెప్పారు. అదిత్యుని, అతిథిని కూడ పేర్కొన్నారు. ఋషులు భూమిపై మన్న అందమైన

వస్తువులను కూడ దేవతలని అనుననేవారు. అందుచేతనే తరద్వాజాడు ఉషస్సును, వర్షకాలను, పితరులను, సింహపులతో (నదులతో)పాటు సరస్వతిని, వర్ణన్యమును కూడ రక్షింపమని కోరాడు. (8-52-4-8) “ఉదయింతే ఉషస్సులు వన్ను రక్షించు గాత, పొంగేనదులు వన్ను కాపాడుగాత, అచల వర్షతం నాని రక్షణ విచ్చుగాత. దేవయజ్ఞంలో దేవతలతోపాటు అహ్వనింపబడిన పితరులు వన్ను రక్షించుగాత”-4.

“మేము నదా నుందరమైన మనస్సులతో ఉదయింతే సూర్యుని చూచెదము గాత. దేవుల వద్దకు హవిస్సును కొనిపోవు వనుపతి అగ్ని శక్తియుక్తుడై వచ్చు గాత.”5

“ఇంద్రుడు రక్షణతో మావద్దకు వచ్చుగాత. సింహపుల సమేతంగా ఉప్పొంగుచున్న సరస్వతీ, ఔషధులతో వర్ణన్యమూ, తంద్రీపలె నుందరమైన స్తుతులతో అహ్వనములతో సుఖమును కల్గించు అగ్ని మా వద్దకు వచ్చుగాత.”6

వసిష్ఠుడు దేవుళ్ళను పేర్కొన్నాడు. (7-36; 7-41-1). వసిష్ఠుని లెక్క ప్రకారం—ఇంద్రులు, ఇంద్ర వరుణులు. ఇంద్ర సోములు, ఇంద్రపూషలు, భగ, పురంధి, అర్యమా, దాత, రోదసి. అద్రి (వర్షతము), అగ్ని, మిత్రావరుణ, అశ్వీర్వయం, అంకరిక్షం, ఇంద్రుడు, వసుగణం, రుద్రుడు, త్వష్ట, గ్నాయీ (దేవుళ్ళ ప్రియ), సోముడు, బ్రహ్మ, గ్రావా, యజ్ఞం, సూర్యుడు, నల్ల దిక్కులు, వర్షతం. సింహపులు (నదులు), అప, అదితి, మరుత్ గణం, విష్ణువు, పూషన్, వాయువు, నవిత, ఉషస్సు, వర్ణన్యం, క్షేత్రపతి, విశ్వదేవులు (దేవనమూహం), దేవుళ్ళు.

“సహస్రసూనుడు, యువకుడు, అక్రోశువాచ్యుడు. అతి తరుణుడు అయిన విన్ను స్తుతుల ద్వారా మేము పిలుస్తున్నాం. నీవు జ్ఞానివి, అక్రోహివి, సర్వప్రియ దనదాతవు.”

అని తరద్వాజాడు అగ్ని మహిమను గురించి చెప్పాడు. (8-5-1)

“ఆ ప్రత పాంకుడగు అగ్ని వరమవ్యోమమందు పుట్టి ప్రతములను కాపాడు తున్నాడు. ఆ నుకర్మడు ఆకాశాన్ని కొలుస్తున్నాడు. వైశ్వానర అగ్ని తన మహిమ చేత నాకమును (స్వర్గమును) కాకుతున్నాడు.” (2)

“మహిమలు (గొప్పవాడు) అంకరిక్షమందు అతన్ని ధరించారు. విశులు (ప్రజలు) పూజ్యుడైన రాజు అనుకొని గౌరవించారు. వివస్వాన్ (సూర్యుడు) దూతయగు వైశ్వానర అగ్నిని వాయువు దూరం నుండి తెచ్చి ధరించింది.”-4

తరద్వాజాడు అగ్నివి “యుగయుగాల అమరదూత” అన్నాడు (8-15-8)

త్వాం దూత మగ్నే అమృతం యుగే యుగే

హవ్య వాహం దధిరే సాయమీద్యం ।

దేవానశ్చ మర్తనశ్చ జాగృవి విభుం

విశ్వతిం వమసా విషేదిరే

“హవ్య వాహకుడు, రక్షకుడు, పూజ్యుడు అయిన ఓ అగ్ని అమర దూతవైన విన్ను ప్రతియుగంలోను ప్రజలు దరిస్తారు. నీవు విభుడవు, జాగరూకుడవు, ప్రజా పతివి. నిన్ను దేవులు, మానవులు నమస్కరించి స్థావర చేస్తారు.”

విశ్వామిత్రుడు కూడ అగ్నివి స్తుతించాడు. “హవిన్ను కల్గిన, ధనము కోరు చున్న కుశికలైన షేము నత్యాచువ ర్తియు స్వర్గవేత్తయు, సుదాతయు, అశ్వసార థియు, అణు [సూక్ష్మ] రూపియు అయిన వైశ్వానర అగ్నివి మనస్సుతో తెలుసుకొని ఆహ్వానిస్తున్నాం” [3-16-1] గరిగరి వపుచున్న ప్రీతిద్వారా వెల్గించబడిన వైశ్వానర అగ్ని కుశికలరే యుగయుగాలనుండి పోషింపబడుచున్నాడు. అమరులందు జాగరూకు డైన అగ్ని మాకు అందమైన వీరులను, అగ్నిని రక్షాలను యిచ్చుగాక.” [3]

అగ్ని రస్మి జన్మనా జాతవేదా మృతం మే

వజ్జీరమృతం షేఆశన్ ।

అర్కప్రి రాతూ రజశో విమానోఽజస్రో

ధర్మోహ విరస్మినామ । [3-26-7]

“నేను అగ్నివి, ఇట్టుకతోనే అంతా ఎగుగుదును. నెయ్యి నాకన్ను. అమృతం నా నోటిలోపుంది నేను త్రివిధ అర్కుడను [సూర్యుడను]. రోకాలను కొలిచేవాడను. నదా వేడిగా పుండేవాణ్ణి. హరిషేరు కరివాణ్ణి అగ్నివి.” వామదేవుడు అగ్నివి. స్తుతిం చాడు.

“ఏడుగుపాటుతో చవిపోయేముందు నీవు రుద్రుడవు, దౌగ్ధ, వృక్ష్విహోతలకు విజమైన యజమానియు, సువర్ణ రూపుడవు, యజ్ఞరాజును అగు అగ్నివి రక్షకునిగా చేవికొనుము.” [4-3-1]

“ఓ అగ్ని! పతివి కోరుతూ సుందరమైన వస్త్రముల వలంకరించుకొన్న పత్ని వలె షేము నీకొరకు యీ స్థావమును ఏర్పాటుచేస్తున్నాం. శేజోవంతుడవై ఎదుటకు వచ్చి యిక్కడ కూర్చొనుము. న్యసాకము వెనుకవై భువ పుండి.”—2.

న ప్రసిందులోని తరతుల వంతాపములైన దేవశ్రవా, దేవనాథులు అగ్నివి స్తుతిస్తున్నారు — [3-23-4].

“ఓ అగ్ని, షేము అన్న స్థానము కల ఉత్తమ భూమియందు మంచి దివము లై విన్ను స్థానవ చేస్తున్నాం. నీవు దృశ్యదృశీ (మగ్ధరా), అవయా (మరకండా), వరన్యతీ తటమువ ధవయుక్తుడవై ప్రజలించు ప్రకాశించుము.”

2. అరణ్యం : పూజనీయము, దాక, ప్రకాశవంతము అయిన నీ వస్త్రపు నైవా నరే ఋషులు దేవత అని నమ్మారు. అందుచేతనే అరణ్యం కూడ వా కి దేవత అయింది. మనం భారతమాతను స్తుతిస్తూ వందేమాతరం పాడుకుంటున్నాం. ఇదే విధంగా వారి మనసుల్లో భావకల్పన తిగి వుండవచ్చు. వస్త్రసింహు అర్చులకు ఆవులు, గుర్రాలు, షేకలు, గొర్రెలు గొప్పధనం. వాటికి అరణ్యాలు ఎంతో ఆరార భూతాలు. కాబట్టి ఇరవ్యుడ పుత్ర దేవముని అరణ్యాన్ని తక్కిభావంతో మెలింపాడు. (10-148-8)

నవా అరణ్యా విర్హ వ్యవ్యశేన్నాతి గచ్ఛతి ।

స్వాదోపరిన్య జన్యాయ యథామం వి పద్యతే ॥

“ఇతరులు దురాక్రమణ చేయకపోతే అరణ్యం చంపదు. అక్కడ తియ్యవి వండ్లు తింటూ యదేచ్ఛగా పడి వుండవచ్చు.”

అంజనగంధి మరలిం బహ్వన్నామ కృషీవలాం ।

ప్రాహం మృగాణాం మాతరమరణ్యాని మళంసిషం ॥

—[10-148-8].

“వల్లవి వర్ణం కలిపి, మగంధ భరితమైంది. పేర్కం లేకనే అడిక అన్నం యిచ్చేది, మృగములకు మాత అయిన అరణ్యాలను నేను స్తుతిస్తున్నాను.”

3. ఆప : జలమును, నదిని ఆప అంటారు. ఈ రెండూ అర్చులకు పూజనీయాలే. వారి బంధుకోటిలోని వారగు పారశీకులు కూడ అర్చులతోపాటు ‘ఆప’ను దేవతగ విశ్వసిస్తారు. ఎందు దీవ్యత్ర అందరీషుడు ‘ఆప’ను స్తుతిస్తూ చెప్పాడు.. [10-9-1, 2-4].

“ఆపదేవి మణింగ మండుగాక. ఆమె మాకు ధనం యిచ్చుగాక. మహత్తర మగు రాక్షసీయతను చూడుటకు శక్తి విచ్చుగాక.”

“ఓ ఆపదేవీ, నీవు నీ కల్యాణతమమైన జలాన్ని వాత్సర్యం గల తల్లివలె ప్రసాదించుము.”

శంనో దేవీరభిష్టయ ఆపో భవంతు పీతయే.

శంయోరతి ప్రవంతువః ॥ (10-9-4)

“దివ్య అవయవ కల్యాణప్రదంరై అనందదాయకంరై మాకు త్రాగుటకై వుండు గాక. మీరు మా ఆరోగ్యం కొరకు ప్రవహించండి.”

4. ఇళా : నరన్యతి, ఉపస్మయ. అవ మాదిరిగా ఇళా కూడ అర్కులకు దేవి. ఇళా అంటే అర్థం అన్నం. అన్నం దేవత కంటే గొప్పదే కదా! విశ్వా మిత్రుడు ఇళతో పాటు భారతినీ, నరన్యతినీ స్తుతించాడు. (3-4-8)

అ భారతీ భారతీః సతోషా ఇళా

దేన్తి కృణుష్యేతి రగ్నిః॥

నరన్యతి పారన్యతే తిరన్వాక

తిప్రోదేవీర్హస్తి రేవః నవస్తు ॥

“భారతీతో భారతి, దేవుళ్ళతో ఇళా (దివ్యాన్నం). మనుష్యులతో అగ్ని, నరన్యతీరస్త దేవులతో నరన్యతి - యీ ముగ్గురు దేవతలు వచ్చి ఈ దర్బారనంపై అసీనులుకండు.”

భారతి అంటే నేటి నరన్యతి కాదు. అనేక భారతీతో భారతి వున్నదమటలో కొంత విశేషార్థముంది. చాలామంది భారతీలు అనుబంధిక యిక్కడ భారతదేశ పూజ్య దేవతలు అను అర్థం కావచ్చు. పారన్యకు అనుబంధిక నరన్యతీ తీరమందున్న దేవీదేవతలు అను భావం.

6. ఇంద్రుడు : ఇంద్రుడు అర్కులకు నర్వ శ్రేష్ఠుడైన, తేజోవంతుడైన దేవత. ఈరానీ అర్కులు జరచుస్తువి మతం అనుసరించి దేవ శబ్దం అర్థం రాక్షసుడు అన్నారు. దేవులకు రాజా కాబట్టి ఇంద్రుడు రాక్షస రాజా అయ్యాడు. కాని జరచుస్తునికి పూర్వం కూడ ‘దేవ’ శబ్దానికి అర్థం యిదే అక్కడ వున్నదమట తప్పు అవుతుంది. ఎటువంటి మిషహాయింపులు లేకుండా ఇంద్రో యూరపియను జాతులు పూర్వీకులు అంతా దేవశబ్దాన్ని దివ్యుడను అర్థంలోనే వుపయోగించేవారని మనకు తెలుసు. ఋషిశ్రయంలో అందరికంటే పెద్దవాడు తరన్వాకాడు, ఇంద్రుని మహిమను గురించి చెప్పాడు.

న ఈం పాహియ ఋషీషికరుశ్రో

యః శ్రవన్ వృషతో యోమతీనాం ॥

యోగోత్రతిద్యతై తృప్యోహరిష్ఠా ॥

స ఇంద్ర చిత్రాం అతికృన్తి వాజాన్ ॥

“ఓ ఇంద్రుడా, రక్షించుము. నీవు శత్రువుల నుండి కాపాడతావు. నీవు కోర్కెలను తీర్చువాడవు (వృషభుడవు). శివము కలవాడవు. మనోబీష్మికాలను యీదేర్చువాడవు. కొండలను నరకు వజ్రమును ధరించినవాడవు. అగ్వారోహణుడవు. అటువంటి నీవు మాకు అద్భుతమైన అన్నాన్ని ధనాన్ని ఇమ్ము.” (6-17-2)

భరద్వాజపుత్రుడు గర్గు ఇంద్రుని రక్షకుడని చెప్పతూ స్తుతించాడు. (6-47-11, 18)

త్రాతారమింద్ర మవితార మింద్రం హవే హవే
మహవం శూరమింద్రం ।

హ్వయామిశక్రం పుంహూతమింద్రం స్వస్తి
నో మమవా రాత్విస్త్రీ : ॥ — (11)

త్రాతార అయిన ఇంద్రుని, రక్షకుడైన ఇంద్రుని, ప్రతి యజ్ఞంలోను చక్కగా ఆహ్వానింపబడు ఇంద్రుని, శూరుడైన ఇంద్రుని, శుక్రుని, పురుహూతుని (ఎక్కవగ ఆహ్వానింపబడువానిని) నేను ఆహ్వానిస్తున్నాను. మమవన్ (ధనవంతుడు) ఇంద్రుడు మాకు మేలు చేయుగాక.”

“ఇంద్రుడు తన రూపం ప్రకటించుటలో విభిన్న రూపుడై వున్నాడు. అతడు తన మాయలచే బహురూపుడై వున్నాడు. అతని రథమందు నేయి గుర్రాలు కట్టబడినాయి.” 18.

వసిష్ఠుడు ఇంద్రుని సోమపానం కొరకు ఆహ్వానిస్తున్నాడు. (7-29-1)

“ఓ ఇంద్రా, ఈ సోమం నీకై వడకట్టబడివుంది. ఓ అగ్వారోహీ, నీవు శ్రమంగా సోమం దగ్గరకు రమ్ము చక్కగా వడకట్టిన యీ సోమాన్ని త్రాగుము. ఓ మమవా, వచ్చి మాకు మమాన్ని (ధనాన్ని) యిమ్ము.”

అర్యులకు, వారి దేవతలకు సోమం మిక్కిలి యిష్టమైన పేయం. దాన్ని త్రాగి వారు ప్రసన్నులై మత్తిళ్లును వుండేవారు. అందుచేతనే వసిష్ఠుడు చెప్పాడు. (7-32-4)

“ఈ దధ్యాకిరం (పెరుగు కలిపి వడకట్టబడిన సోమం) సిద్ధముగ వుంది. ఓ వజ్రహస్తరా ! నీవు రెండు గుర్రాలతో శ్రమంగా మత్తును పొందుటకు సోమం వున్నచోటుకు రమ్ము.” వసిష్ఠుని శతయాతు (నూరు మాయలు ఎకింగిరవాడు) అంటాడు. కాని ఆయన ఇంద్రుని బలముచేతనే మాయలో చతురుడయ్యాడు. కొబ్బటి ఆయన యింద్రుని యిట్లు స్తుతించాడు. (7-104-24)

ఇంద్రజిహ్వాభిమానం యాతురానముక

ప్రియం మాయయా కాశదానం ।

విగ్రీవాసో మూరదేనా ఋదన్తు మాతే

దృశన్తూ సూర్యముచ్చరంతం ॥

“ఓ ఇంద్రుడా, పరుషయాతురానుని (రాక్షసుని), మాయచే అవకారం కల్గించు ప్రీ యాతురానుని చంపుము. మూరదేవుని (మూర్ఖుడు లేక హింసకుడు అయిన రాక్షసుడు) తరిను త్రుంచుము. అతడు ఉదయించే సూర్యుని చూడరాదు.”

విశ్వామిత్రుడు ఋషిశ్రయంలో చివరకు అధికారానికి వచ్చాడు. అయిన సుదాసుతో అశ్వమేధ యాగం చేయించాడు. అయిన ఇంద్రుని స్తుతిస్తూ చెప్పాడు. (3-32, 2, 3, 8).

“ఓ ఇంద్రుడా, గవాశిర శుక్ర సోమం (పాలు కలిపిన తెల్లని సోమం) త్రాగుము. నీ మత్తుకొరకు మేము దీన్ని ఇస్తున్నాం. బ్రహ్మకృత్తులతో (మంత్ర కర్తలతో) మరుత్ గణములతో, దుద్రులతో తనివితీర సోమం త్రాగుము.” (2)

“ఓ ఇంద్రా, నీ ఋషును, తేజస్సును వృద్ధిచేయు మరుత్తులు నీకు మరింతగా ఓజస్సును ప్రసాదించుగాక. ఓ వజ్రహస్తా! నీవు ముఖపుడవై (ముకుటరాలియై) దుద్రులతో, గణములతో మర్యాహ్నాపు సవన మండు సోమాన్ని త్రాగుము.” (3)

“ఇంద్రుడు ద్యౌలోకాన్ని, వృథిని వహించి వున్నాడు. అతడు సుందర మైన హిర్ణ్య మివి ఉషస్సును సృష్టించాడు. అట్టి ఇంద్రుని మకర్యను, విహాకర్యంను దేవులందరూ వస్తవర్చలేరు.” (8)

విశ్వామిత్రుడు ఇంద్రుని గుర్రాలను నెమలి తుకలు కలివిగా వర్ణించాడు. (3-45-1)

“ఓ ఇంద్రుడా, మత్తిల్లిన నెమలి యీకలుగల గుర్రాలతో రమ్ము. పక్షిలను వట్టువానివలె విన్నెవరో అర్థమివలేరు. మరుహూమినివలె నీవు వాటిని దాటి రమ్ము.”

వామదేవుడు ఇంద్రుని యిట్లు స్తుతించాడు. (4-18-14, 17, 18.)

“ఓ ఇంద్రుడా, మూర్ఖునివద్ద కూర్చున్నప్పుడు నీ శరీరం, నీ అమరరూపం విచ్చారుతుంది. తేజస్సుతో శత్రువులను కాయ్చుకున్నప్పుడు మృగహస్తవలె

వుంటావు. ఆయుధాలను ధరించినపుడు సింహంవలె తమంకరంగా కన్నడ తావు.”-14

“ఓ కూరుదైన యింద్రా, మాడు యే గదా! యుద్ధం మధ్యలోనైనా విడుగు వడువప్పుడు, ఘోర యుద్ధం జరుగునప్పుడు, నీవు మా శరీరాన్ని రక్షించవలసిన దిగా ఎరుంగుము.” - 17

“వామదేవుని ఆలోచనకు రక్షకునిగా వుండుము. నీవు యుద్ధమందు విష్క-
పబడమైన నలునిగా వుండుము. రక్షకుడవైన నీ దగ్గరకు మేము వస్తాం. నీవు
ఎల్లప్పుడు విన్ను స్తుతించువారకు బహు ప్రశంసనీయుడవు కమ్ము.”

వామదేవుడు యింకా స్తుతించాడు—

“త్వం మహాం ఇంద్రకుల్యం హవే

అనుక్షత్రం మహానా మన్య తద్వ్యోః” ।

త్వంవృత్రం శవ సా జపన్వాన్తృజః

సింధు రహినా జగ్రసానాన్॥ (4-17-1)

“ఓ ఇంద్రా, నీవు గొప్పవాడవు. మహా వృద్ధి విన్ను ఆమోదించింది. ద్వ్యో
విన్ను ఒప్పుకొంది. నీవు నీ బలంతో వృత్రుని సంహరించావు. అహి(వృత్రుడు)చే
గ్రహించబడుచున్న సింహపుంసు (నదులను) విముక్తం చేశావు(4-17-1)

“నీ ప్రకాశంవే ద్వ్యప్రకాశించ మొదలిడింది. నీ కోపంచే భీతిల్లి భూమి
కంపించింది, సుందరమైన వర్షకాలు చరించాయి. మరుభూమి తడిసింది, నదులు
ప్రవహించాయి.” (4-17-2)

వామదేవుడు యింకను స్తుతించాడు—

“వృష్టిరారకుడును, కామదాయకుడును, కెండుచేతులతోను నల్లవైపుల వదులు
గల వజ్రం వినరువాడును, ఉగ్రుడును, మహాగొప్ప నాయకుడును, శచీయుక్తుడును
అగు ఇంద్రుడు ఉన్నిని పేవించినట్లు వరుష్టి వదిలి (రావీనదిని) శ్రీ కొరకు
పేవిస్తున్నాడు. దాని ప్రదేశాలను మైత్రి కొరకు కప్పినాడు” (4-22-2)

“ఇంద్రుడు బహు అన్నములతో, మహా వేగములతో, బలములతో, పుట్టి
దేవుళ్ళలో నర్వశ్రేష్ఠ దేవుడైనాడు కెండు చేతులతోను కాంతిగల వజ్రం వట్టుకొని
ద్వ్యో వృత్తీలను కంపింపజేశాడు.” (4-22-3)

వామదేవుడు ఇంద్రుని మహిమను ఇంద్రునితోనే చెప్పింపాడు.

“నేను మనవుని, నేను సూర్యుడను. నేను కక్షివాన్ విప్రముషిని. నేను అర్జునేయ కుక్కుని నమస్కరించాను. నేను ‘ఉశనా’ కవిని. మీరు వన్ను చూడండి.”
(4-28-1)

“నేను అర్జునికి భూమి యిచ్చాను. దాక మానవునికి వృష్టిని యిచ్చాను. గంగగం పారువర్షి వదులను తెచ్చాను. దేవులు నా సంకల్పాన్ని అనుసరిస్తారు.”
(4-28-2)

“నేను యుద్ధమందు దివోదానుని రక్షించాను. మత్తుకో శంబరుని 99 పురా లను ద్వంసం చేశాడు. మారవ పురాన్ని దివోదానుకు వంటానికి యిచ్చాను.” (3)

ప్రసిద్ధులైన ఋగ్వేద ఋషుల్లో గృక్ష్మపదుడు ఒకడు. ఆయన ఇంద్రుని వర్షశక్తి మత్తవను కీర్తించాడు (2-1-7).

“ఎవ్వని గుర్రాలు, గోవులు గ్రామాలు, రథాలు అన్ని దిశలం దున్నవో, ఎవ్వడు సూర్యుని ఉషను నృణించాడో, ఎవడు వసులకు కేతమై వున్నాడో ఓ ప్రజలారా, అతడే ఇంద్రుడు.”

యః శచ్ఛరం వర్షశేష క్షిణంతం

చత్వారిన్యాం శరద్యన్వవింతః ।

ఓ జాయమానం యో ఆహింజమాన

దానంశయానం నజనాన ఇన్ద్రః ॥

(2-12-11)

“ఎవడు వర్షశములందు శంబరుని వలబైయో శరత్తులో (సంవత్సరంలో) సంహరించాడో, ఎవడు శక్తివంతుడై ఏద్రించు దానవ అహిని (వృక్రువి) చుంపాడో, ఓ ప్రజలారా, అతడు ఇంద్రుడు.”

వసిష్ఠుడు అర్జుని విజయాల శ్రేయస్సు అంతా ఇంద్రునికి యిచ్చాడు. ఈ యన చెప్పిన రెండు సూక్తాల్లో (7-18-2) ఋగ్వేద అర్జుని సంపూర్ణత గురించి విహూమూర్తి విషయాలు అవగత మగుచున్నవని మేము ఇదివరలో తెల్పియున్నాం. ఆయన చెప్పుచున్నాడు. [7-18-1]

“ఓ ఇంద్రుడా, మా పితరులు నిన్ను మ్రుతించి వియవైన ధనములన్నీ పొందారు. నీ వల్లనే పాడి అవులను పొందారు. గుర్రాలను పొందారు. దేవులకు వికి నీవు చాల ధనాన్ని యిస్తావు ” “ప్రీతితో నున్న రాజువలె నీవు వున్నావు. నీవు విద్వాంసుడవు. కవిని. మాకు యశస్సు విష్ణు. ఓ మహనన్. అవులను గుర్రాలను యిస్తూ మాస్తుకులను ఆమోదించుము. భక్తులైన మాకు ధనం యిమ్ము. [7-18-2]

“ఓ యింద్రా, పోటీపడుచు, హర్షవ్రదమురై దేవులకు కోరుచు మా యీ స్తుతులు విన్ను చేరుతున్నాయి. నీ ద్వారా మాకు ధనం చేరుగాక నీ స్తుతివలన మేము సుఖులమై వుంటాం.” 3

“పాలపిండుబకొరకు ఆవుకు మంచి గడ్డిని వేసినట్లుగా, వసిష్ఠుడు నీకొరకు మంత్రములను రచించాడు. నీవే గోపతివని అందరూ నాకు చెప్పుతున్నారు. ఇంద్రుడా నీవు మా స్తుతిని వింటానికి దగ్గరకు రమ్మ” 4.

అంగిరస ప్రియమేధుడు ఇంద్రుని స్తుతించాడు. (8-58-8,8,9 15,16)

“వజ్రదారి ఇంద్రుడు దగ్గరకు వచ్చినప్పుడు అతనికొరకు గోవులు తియ్యని పాలు యిస్తాయి”. 5

“ప్రియ మేథులారా! పూజించండి. బాగా పూజించండి. పూజించండి ఓ పుత్రులారా! పూజించండి దృఢమైన పురమును అర్పించినట్లు అర్పించండి.

“గర్గర (బాకా) వినవస్తోంది. ఇంద్రునికొరకు మంత్రాలు హేషింపబడి నాయి. గోదా (చర్మవాయిద్యము) చప్పుడు నాల్గవైపుల వినపడుతోంది. పింగా (తంతు వాయిద్యం) నాల్గవైపుల మ్రోగుతువుంది.” (9)

“శిశు కుమారునివలె నూతన రథంపై అడుగో ఇంద్రుడు కూర్చున్నాడు. అతడు తల్లిదండ్రుల కొరకు బలిష్ఠమైన మహిషమును పక్వం చేశాడు.” (15)

“ఓ సుందరమైన శిస్త్రాణదారీ, నీవు మా గృహాలకు యజమానివి. బంగారు రథంపై వచ్చి కూర్చొనుము. సహస్రపాదుడు. కోవరహితుడు విష్ణువుడు అయిన నీవు చక్కగా నడిచే బంగారు రథంపై కూర్చొనుము. అప్పుడు మనమిద్దరం కలుసుకొందాం.” (16)

భృగు గోత్రీయుడగు నేమణ్ణుషి ఋక్కు (8-89)ను బట్టి ఆర్యుల్లో కొందరు ఇంద్రుని అస్తిత్వంపట్ల సందేహించేవారని తెలుస్తుంది.

“ఓ యుద్ధేచ్ఛకులారా, ఇంద్రుడు విజయమైతే అతనికొరకు పక్వమైన స్తుతులు చదవండి. నేమణ్ణుషి మాత్రం ఇంద్రుడులేడని చెప్పుతున్నాడు. ఇంద్రుని చూచింది ఎవరు : అట్లు నానప్పుడు ఎవరిని స్తుతించాలి ?” (17)

(నేమణ్ణుషి)కిట్లు సురేహం కల్గినప్పుడు ఇంద్రుడు స్వయంగా సమాధానం చెప్పాడు-

“ఓ భక్తులారా ఇదిగో ఉన్నాను చూడండి నన్ను. ఇక్కడ నృప్తి మాతా నా మహిమచే నేను అదుపులో వుంచుతున్నాను. దిక్కులు నా నత్యమునకు స్వాగతం వల్కుతున్నాయి. నేను పురములను ద్వంసం చేశాను.” (4)

ఋషులు యింద్రుని శరీరరూపి అనుకొన్నారు. అతని మకుటాన్ని రెండు చేతులను పైన ఋక్కుల్లో వర్ణించారు. ప్రజాపతిపుత్ర విమనుడు ఇంద్రుని శృంగపులను (మీనమును గర్దమును) వర్ణించాడు. (10-28-1,4)

“కుడిచేతిలో వజ్రమును పట్టుకొని యున్నవాడు, కార్యకౌశల్యము గలవాడు, గుర్రం పూచిన రథముపై కూర్చున్నవాడు, ఆ ఇంద్రుని మేము పూజిస్తున్నాం. సోముని ద్వారా వ్రసన్నుడై. పేనలతోను, అహారంతోను ఇంద్రుడు శృంగపులను పూపుకొంటూ శత్రు సంహారంకై వచ్చాడు.” (1)

“నృప్తి పశువుల గుంపులను తడిపినటు ఇంద్రుడు తన బంగారు రంగుగల మీనమును, గర్దమును సోమంతో తడుపుతున్నాడు. తరువాత మందరమైన యజ్ఞానికి వెళ్ళి వడకట్టిన స్వాదిష్ట సోమం త్రాచి వాయువు వనాన్ని కదిలించినట్లు అతడు తన శృంగపులను ఊపుతున్నాడు.” (4)

విమదఋషి సోమపానంచే ఇంద్రుడు తృప్తి చెంద డనుకొని అతని భోజనం గురించి వర్ణించాడు. “ఓ ఇంద్రా, విమద ప్రజలు సువాతవైన నీ కొరకు అద్యుతమైన విస్తృతమైన స్తోమములను రచించారు. రాజైన నీవు తిను భోజనం సంగతి మాకు తెలుసు. అందుచేతనే గోపాలకులు గడ్డివిచాపెట్టి గోవులను దగ్గరకు పిచ్చినట్లు విన్ను మేము భోజనంకై అహ్వనిస్తున్నాం. (10-28-6)

అనంతవాన్ని సంభవంగా చేయగల యింద్రుని అద్వితీయ శక్తివల్ల వసుత్ర ఋషికి వహ్మకం వున్నట్లు తోస్తుంది (10-28-3)

“ఓ ఇంద్రుడా! నీ కొరకు ఋత్విక్కులు క్రిమంగా మత్తును కల్గించు సోమాన్ని రాళ్ళతో నూరి వడకట్టి నిర్ధం చేస్తున్నారు. నీవు ఆ సోమాన్ని త్రాగు తున్నావు. వారు నీ కొరకు వృషవాన్ని వండుతున్నారు. నీవు భోజనానికి అహ్వనించబడి ఆ అహారమును తింటున్నావు.”

“ఓస్తోతా, నాకున్న యీ నమస్కమే తీర్పుము. ఇంద్రుడు తలచుకుంటే వదులు తమ వరదను ఎదురు తన్నుకాయి. గడ్డితిను పశువు సింహాన్ని తరుము తుంది. పక్క వనాహాన్ని అడవి నుండి పారత్రోయతుంది.” (4)

“ఇంద్రుడు తలిస్తే కుండేలు తోడేలును ఎదిరిస్తుంది. ఒక మట్టిగడ్డను విసిరినైచి పర్యతాన్ని విమూలీస్తాను. పెద్దవాడు చిన్నవాని చేతిలో చిక్కుతాడు. దూడకూడ అబోతుతో పోరుతుంది.” (9)

“ఇంద్రుడుకొరితే వంజరబద్ధమైన సింహం నాల్గువైపుల తన పంజాలను రుద్దుకొన్నట్లు, గరుడపక్షి తన గోళ్ళను రుద్దుకొంటుంది. దప్పికొన్న మహిషం పట్టుబడుతుంది. చర్యపుత్రాడు చిక్కుకొనియున్న దాని కాళ్ళను బిందించి వుంచుతుంది” (10)

అంగిరసవరు ఋషి ఇంద్రుని రూపం గురించి వర్ణించాడు. (10-98-3-8)

“ఇంద్రుని వజ్రం హరికం. (బంగారువర్ణం కలది) అది ఆయన్ను (రాగి లేక రాయి)తో చేయబడింది. మిక్కిలి అందంగా వుంది. దాన్ని అతడు రెండు చేతులతోను పట్టుకొని వున్నాడు, దనికుడు, మశ్రిపుడు (ముకుటదారి), అందగాడు, క్రోధం అను బాణం కల యింద్రునికి బంగారు రంగు కల, సోమంచేత అభిషేకం చేస్తాను.” (10-98-3)

“ఆ యింద్రుడు బంగారు గడ్డం, మీసం కలవాడు. బంగారు కాట్టు కలవాడు. రాయివలె దృఢమైనవాడు. అవ్వస్వామి. అతడు సోమపానంచేసి శరీరాన్ని వుప్పొంగిస్తున్నాడు. అతన్ని హరికగుర్రాలు యజ్ఞంలోకి తీసుకుపోతున్నాయి. అతడు వేగంగా వరుగెత్తు గుర్రాలను అధిరోహించి కష్టములను పోగొట్టుతున్నాడు”-(8)

ఇంద్రుడు మనుష్యునివలె సాకారుడని యానుకుడు కూడ చెప్పుతున్నాడు. (నిరుక్తం - ఉత్తర షట్కం (7-2-2).

“దేవతల ఆకారాన్ని గురించి ఆలోచిస్తే వారు పురుషులుగా అగవడుతున్నారు. మానవుని వలె చైతన్యం కల ఋక్కులు పురుషుల వంటి వారి అవయవాలును సుతిస్తున్నాయి.”

ఇంద్రుని గురించిన ఋక్కులు చూస్తే యానుకుడు చెప్పింది విజయి తెలుస్తుంది. ఇంద్రునికి శ్రవణముంది. అతడు గుర్రాలు పూర్విన రథంపై వెళ్ళేవాడు. సోమాన్ని త్రాగి మత్తిల్లాడు. ఆయన రెండు చేతుల్లోను నాల్గు వైపుల వదులు పున్న వజ్రముంది. ఆయన గుర్రాలు నెమలి యీకలు కలవి. ఆయన మూతికి బంగారు రంగుగల మీసముంది. గడ్డముంది. ఆయన భుజించుటకై భక్త నమూనాం వృషవాన్ని పండుతున్నారు. శచి ఆయన తార్య మొదలైనవి.

6. ఋభులు : ఇంద్ర పుత్రులైన ఋభులను వామదేవుడు స్తుతించాడు.

“ఈ యజ్ఞమందు ఋభులు నాకు రక్షాలను యిచ్చారు. బాగా వడకట్టిన సోమం త్రాగారు. మంచి వసులతో, అందమైన చేతులతో వారు ఒక పాత్రను నాల్గగా చేశారు.” (4-6-2)

“ఆ పాత్ర ఎట్టిది? నాన్ని నైపుణ్యంతో నాల్గగా చేశారు. మళ్ళీ మత్తు కొరకు సోమం వడకట్టండి. ఋభులారా, మధురమైన సోమాన్ని త్రాగండి.”-4

“అందమైన చేతులకల ఓ ఋభులారా, మీరు తృతీయ నవవంశో (సాయం కాల యజ్ఞంలో) మీ సుకర్మలచే అర్పించిన రక్షాలను దానం చేస్తున్నారు. మీరు యీ వడకట్టిన సోమాన్ని ఇంద్రియాలు సంకృప్తి చెందునట్లు త్రాగండి.”-5

వామదేవుడు దేవవైద్యులగు అశ్వినీ కుమారులు కూడ ఋభుల అనుగ్రహం పొందినట్లు వర్ణించాడు. (4-38-1)

“ఓ ఋభులారా, అశ్వద్వయం మీరిచ్చిన మూడు చక్రాల రథంపై గుర్రాలు లేకుండా, కళ్ళెపుత్రాడు లేకుండా ఆకాశంలో నాల్గ వైపుల తిరుగుతున్నారు. ఇట్టి మీ పని న్నవనీయమైంది. మీరు ద్యౌవి, వృథివివి పోషించుతున్నారు ఇది మీ దివ్యత్వానికి పునమైన కీర్తి.”

7. క ప్రజాపతి : క ప్రజాపతిగాను లేక స్వకంత్రమైన దేవతగాను క ఋషులకు - ముఖ్యంగా తర్వాత వచ్చిన ఋషులకు - పూజ్యుడైనాడు. ఆయన ఐతిహ్యం గురించి సందేహముంది. ప్రజా పతిపుత్ర హిరణ్యగర్భుడు ఒక పూర్తిసూక్తం క ప్రజా పతిని స్తుతిస్తూ చెప్పాడు. (10-121).

“హిరణ్యగర్భుడు మొదట ఉన్నాడు అతడు పుట్టిన ప్రాణులకు ఏకైక పతి. అతడు వృథివివి, ద్యౌలోకాన్ని ధరించాడు. క దేవతకు మేము హవిస్సు ఇస్తున్నాం.” 1

“ఎవ్వడు శరీరం యిచ్చునో, బిఱమొనంగునో. ఎవనివి అందరు పూజించెదరో. దేవతలందరు ఎవని ఆజ్ఞకు బద్ధులైవున్నారో ఎవ్వని చాయ అమృతమో, ఎవ్వని చాయ లేనప్పుడు మృత్యునో, అట్టి ‘క’ దేవతకు మేము హవిస్సును యిస్తున్నాం. 2

“ఎవ్వడు కౌన్సిస్తూ, కండ్లు తిప్పుతూ జగత్తుకు తన మహిమచే ఏకైక రాజై వున్నాడో, ఎవ్వడు ద్విపాదులను, చతుష్పాదులను కౌన్సిల్లాడో అట్టి క దేవతకు మేము హవిస్సును యిస్తున్నాం.” 3.

“ఎవ్వని మహిమచే యీ హిమవంతుడు వున్నాడో, వృత్తీ సమేతంగా నముద్రమున్నదో, ఈ దిక్కులు ఎవని భుజాలో, అట్టి క ప్రజాపతికి మేము హవిస్సును యిస్తున్నాం.” 4.

“ఎవ్వనిచేత ద్యౌ ఎత్తుగా వుందో, వృథివి దృఢంగా వుందో, ఎవ్వడు అకాశాన్ని స్వర్గలోకాన్ని పట్టివుంచాడో, ఎవ్వడు అంతరిక్షమందు జలమును విరికిస్తున్నాడో అట్టి క ప్రజాపతికి మేము హవిస్సును యిస్తున్నాం.” 5

క దేవతను గురించిన యీ మహిమలో ఉపనిషత్తుల ఋషుల బ్రహ్మ యొక్క అశాన గోచరిస్తుంది. క ప్రజాపతి ఉపనిషత్తులలో సర్వోన్నత దేవతగా వుండడు కాని యీ సూక్తం చెప్పిన ఋషికి మాత్రం క ప్రజాపతి ప్రజలందరికీ మహాదేవుడను అభిప్రాయముంది. ఈ సూక్తంలోని చివర మంత్రం (10)లో యీ విషయం మనకు తెలుస్తుంది. అందు చివర పాదమును తిగ్గి వుచ్చరించుటను విడవాడు.

ప్రజాపతే వ త్వదేతాన్యాయో విశ్వా

జాతాని పరితా బహువ ।

యత్ కామాస్తే జహౌచ తన్నో అస్తు

వయం స్యామవతయో రయాదామ్॥

“ఓ ప్రజాపతి, నీవుతప్ప యీ సృష్టివి అమపులో పెట్టువారు ఎవ్వరూలేరు మేము ఏ కోర్కెతో హవనం చేస్తున్నామో. ఆ కోర్కె నెరవేరుగాక. మేము దనానికి వతుల మగుమము గాక (10)

8. పర్వతస్యం : ఇతడు మేహానికి, వృష్టికి దేవత. ఇంద్రుణ్ణి కూడా మేహాదిపతి అన్నారు. ఇంద్రుడూ, వర్షవ్యమూ — ఒక్కరే లేక వేరొ ఏమిటి? వేరైతే వారికివున్న పరస్పర సంబంధ మెట్టిదో తెల్పుటకష్టం. వసిష్ఠుడు వర్షవ్యాన్ని స్తుతించాడు. (7-102-1,2,3)

“ద్యౌపుత్రుడు, పేదనకర్త వర్షవ్యాన్ని స్తుతించండి. అతడు మనకు అన్నం యిచ్చుగాక”—1

“ఏ వర్షవ్యం ఓషధులందు, గోవులందు, ఆడ గుర్రాలందు, ప్రిలందు గర్భం కల్గించునో”—(2)

“ఆ వర్షవ్యం నోటిలో యీ అతి మధురమైన హవిస్సును హవనం చేయండి. అతడు మనకు అన్నం యిస్తాడు”—(3)

9. పితరులు : ద్యాను, వృథివివి ఋషులు తండ్రి, తల్లి అన్నారు. వారికి ద్వివచనకర్తమైన 'పితరౌ'ను ఉపయోగించారు. భరద్వాజుడు యిట్లు స్తుతించాడు. (6-7-6)

“ఓ వైశ్వానర అగ్ని, నీవు చేసిన ఆ గొప్ప వసులను ఎవరూ చెరువలేదు నీవు పితరుల ఓడిలో పుట్టినప్పుడు, నీవు దినముల మార్గములో వెలుతురువి (సూర్యుని) స్థాపించావు.”

వృథివివి, ద్యాలోకమును ఋషులు తల్లిదండ్రులుగా స్తుతించారు.

10. పురుషుడు : పురుష మాత్రం ఋగ్వేదం చివరసూక్తాల్లోవుంది. (10-90) దీని కర్త నారాయణ ఋషి కల్పితుడుగా తోస్తున్నాడు. మాత్రంలో బ్రహ్మాండమయ విరాట్ పురుషుని కల్పన వుంది.

నహస్ర శీర్షాపురుషః నహస్రాక్షః నహస్రపాత్ ।

న భూమిం విశ్వతో వృత్వాఽతిష్ఠ ద్దళాంగుళైః ॥ 1

పురుష ఏ వేదం నర్వం యద్భూతం యచ్చ భవ్యం ।

ఉతామృతత్వ వ్యేగాన్ యదన్నేన తిరోహతి॥ 2

యత్ పురుషేణ హవిషాదేన యజ్ఞ మతవ్యత ।

వసంతో అస్యానీ దాజ్యం గ్రీష్మ ఇద్యుః శరద్ధవిః॥ 3

తస్మాదగ్వా అజాయంత యేకేచో భయాదతః॥

గానోహజ్జ్ఞ రేతస్మాజ్జాతా అజానవయః॥ 10

బ్రాహ్మణోఽన్య మునిమానీద్ బాహురాజవ్య కృతః॥

ఊరూ తదన్యయద్వైశ్యః పద్భ్యాం కూద్రో అజాయత॥ 12

“పురుషుడు నహస్రశీర్షుడు, నహస్రాక్షుడు, నహస్రపాదుడు. అతడు భూమిని నాల్గవైపులనుండి ఆవరించి దళాంగుళులై వున్నాడు.” 1

“ఈ భూత, భవిష్యత్తులు ఏవైతే ఉన్నవో, అవి అన్నీ ఆ పురుషుడే. అన్నంచేత పెరిగే ఆ పురుషుడు అమృతత్వంకు స్వామి.” 2

“పురుష భూపుడైన హవిష్సుతో దేవులు ఏ యజ్ఞాన్ని ప్రారంభించారో

అందు వనంతుడు నెయ్యిగా గ్రీష్మం ఇందవంగా (కద్దెలుగా) శరత్తు హవిగా వున్నారు.” 8

“ఆ పురుషునుండి గుర్రాలు, నోటిలో రెండువైపుల దంతాలు కల ప్రాణులు పుట్టాయి. అవులు, గొర్రెలు మేకలు ఆయననుండి పుట్టాయి. 10

“ఆయన ముఖం బ్రాహ్మణుడు, చేతులు క్షత్రియులు, తొడలు వైశ్యులు రెండు కాళ్ళనుండి శూద్రులు పుట్టారు ” 12

10 పూషన్ : పుష్టిని కల్గించు దేవతను పూషన్ అన్నారు. ఈయన గుర్రాలు సూర్యునికి సరిపోతాయి. ఒక దేవతయొక్క అనేక గుర్రాలను తీసుకొని ఋషులు అనేక దేవతలను కల్పించేవారు. ఉదాహరణకు సూర్యుడే వున్నాడు. అతనికి అదిత్యుడని, నవిత్పుడని, మిత్రుడని, సూర్యుడని, పూషనుడని పేర్లుపెట్టి వారు వేర్వేరు దేవతలని వచ్చారు. ఋషిశ్రయంలో అందరికంటె పెద్దవాడైన భరద్వాజుడు పూషనుని స్తుతిస్తూ ఆరు సూక్తాలు రచించాడు. (8-53 నుండి 58 వరకు). దీన్నిబట్టి మనం యీ దేవత మహత్తును తెలుసుకోగలం. భరద్వాజుని ఋక్కుల ద్వారా పూషనుని వ్యక్తిత్వంపూడ తెలుస్తుంది.

“శ్రోవలకు స్వామి అగు ఓ పూషన్, అన్నం దొరుకుట కొరకు మేము రథంవలె ఎదురుగా నిన్ను వుంచాము.” (8-53-1)

ప్రకాశవంతుడగు ఓ పూషన్, దానం చేయవివారిని దానం యిచ్చునట్లు ప్రేరేపించుము. ఏషినిగొట్టు అయిన వణి మనస్సును క్రోషంలాగా చేయుము”-3

భరద్వాజుడు తర్వాత సూక్తం (8-54) యిట్లు చెప్పాడు :

“ఓ పూషన్, ఎవ్వడు మమ్ములను క్రమశిక్షణలో పెట్టగలవాడో, ‘ఇదే’ అని చెప్పగలవాడో, అట్టి విద్వాంసుని వద్దకు నీవు మమ్ము కొనిపోము.”-(8-54-1)

“మాగోదావనికి నష్టం వాటిల్లరాదు. మా గోవులు దావుల్లో, నూతుల్లో పడి పోరాదు. మా గోవులను కాపాడుతూ రావలసిందిగా నిన్ను ఆహ్వానిస్తున్నాం”-7

“పూషనుడు తన కుడిచేతిని నయవైపులకు వంచి మా పోయిన గోవులను మరల మాకు తెచ్చిపెట్ట వలసిందిగా స్తుతిస్తున్నాం.”-10.

పూషనుడు దారికప్పిన వారికి దారిచూపు దేవతని, గోవులను రక్షించు దేవత అని భరద్వాజుడు చెప్పిన పై మంత్రాలు తెలుపుతున్నాయి. పూషనుని తలపై కపర్వ మున్నట్లు ఆయన చెప్పిన మరియొక మంత్రం ద్వారా తెలుస్తుంది. (8-55-2)

రక్షితమం కపర్దిన మీకానం రాధసోమహః—

రాయః సభాయమీ మహేః

“ఏ పూషనుడు మహాతథితై వున్నాడో, కపర్దచారియై వున్నాడో, మహాదై శ్వర్యానికి స్వామియై వున్నాడో, అట్టి ప్నేహితుడైన పూషనుని మేము ధనంతై ప్రార్థిస్తున్నాం.” భరద్వాజుడు పూషనుని కరంభ ప్రయోదన్నాడు.

“ఏ మనుష్యుడు యీ పూషనుని కరంభ దానంతో ప్రార్థన చేస్తాడో, అతడు యితర దేవతలను వ్రాగించ వలసరింలేడు” (8-58-1)

“మహారథి, విజయైన స్వామి అగు ఇంద్రుడు తన నలునైన పూషనునితో కూడి శత్రువులను చంపుతున్నాడు.”—(2)

“మహారథీ సూర్యుడు (పూషనుడు) బంగారు రంగుగల చక్రం వదులు తున్నాడు.”—3

ఇక్కడ పూషన్ సూర్యునిగా చెప్పబడ్డాడు. ఇంద్రునికి సోమపానం యిష్టమైనట్లుగా పూషనుకి కరంభం యిష్టమని భరద్వాజుని ఋక్కువలన తెలుస్తుంది.

“ఇంద్ర, పూషనులారా, మీలో మొదటివారు వడకట్టిన సోమం త్రాగుటకు దగ్గరకురాగా రెండవవారు కరంభం కోరుతున్నారు.” (8-57-2)

“పూషనుని వాహనం మేక, ఇంద్రుని వాహనం రెండు గుర్రాలు. ఈ యిరువురి సహాయంతో మేము శత్రువులను చంపుతున్నాం” —3

“అజవాహనుడు, పశుపాంతుడు, రాన్యములకు పతి, స్తుతిప్రియుడు, అయిన పూషన్ విశ్వమంతటా వ్యాప్తమై వున్నాడు. ఆ దేవత తననాన్ని ప్రకాశింపజేస్తూ చేతియందు వ్రునైన రంపం తీసుకొని తిరుగుతున్నాడు” 2

“ఓ పూషన్, నముగ్రం మధ్యలో, అంతరిక్షంలో నీ బంగారు నౌకలు తిరుగు తున్నాయి. నీవు స్తుతించబడు సూర్యునికి ప్రేమవశమున, దూతవగుచున్నావు” 3

“పూషను ద్యౌ వృధ్వీలకు మంచి బంధువు, రాన్యానికి పతి, ధనవంతుడు, దర్శనీయమైన రూపవంతుడు. శక్తిమంతుడు, స్వేచ్ఛతో మందరమైన గమనం కలవాడు. దేవతలు ప్రేమతో అతన్ని సూర్యునిగానికి యిచ్చారు. 4

పూషనుకు సూర్యునితోనూ, పశుపాతంతోనూ ఎక్కువ సంబంధ మున్నట్లునూ, అతడు ఇంద్రునకు నలుదని, అన్న దేవతని, కరంభ ప్రయోదని, పై ఋక్కులను బట్టి తెలుస్తుంది. నేటి బీదెటియులవలె నాడు ఆర్యులందరికి యవలసింది యిష్టం.

12. ప్రజాపతి : పరమేష్ఠి ప్రజాపతి ఋషి అను పేరు కల్పితంగా తోస్తుంది. ఈ పేరుతో రచించబడిన సూక్తానికి ఋగ్వేదమంతటిలోను గొప్ప విశేషముంది. ఈ సూక్తం ఋగ్వేదం 10 వ మండలంలో కడపటి సూక్తముల్లో ఉన్నప్పటికీ (10-124) యిందే మొట్టమొదటగా ఉపనిషత్తుల్లో చెప్పిన రహస్యవాదం. అజ్ఞేయబ్రహ్మ వర్ణించబడింది.

నానదాసీన్నో సదాసీత్తదాసీం నాసీద్రజో నోవ్యోమా పరోయత్.

కిమావరీవః కుహకస్య శ్రమన్నంఘః కిమాసీద్ గహనంగంధీరం॥ 1

సమృత్యురాసీ దమృతం నర్హినరాత్ర్యా అహ్నా అసీత్ ప్రకేతః ।

అసీదవాతం స్వధయా తదేకం తస్మాద్ధాన్యద్ధ పరః కిచనాస॥ 2

తమ అసీత్తమపా గూహళమగ్రే ప్రకేతం నలిం సర్వమా ఇవం ।

కుద్యే నాద్యపిహితం యదాసీత్త పనస్తస్మహి నా జాయతైకం॥ 3

కామస్తద గ్రే సమవర్తతాది మనసోరేతః ప్రథమం యనాసీత్ ।

సతో బిందుమసతి విరవిస్తన్ హృది ప్రతీష్యా కవయోమనీషా॥ 4

తిరశ్చనో వికతో రశ్మిరేషామదః స్విదాసీ దుపరి స్విదాసీత్.

రేతోరా అనన్ మహిమాన అనన్ త్వరా

అవిస్తాత్ ప్రియతిః పరస్తాత్॥ 5

కో అద్ధావేద కఇహప్రవోచత్ కుతఅజాతా కుతఇయం విన్యస్తిః ।

అర్వాగ్రేవా అన్యనిసజత్సేనాదాకోవేద యత ఆ బభూవ ॥ 6

ఇయం విన్యస్తిర్యత ఆ బభూవ యదీవా దదేయ దివానః

యో అస్యాద్యక్షః పరమేష్వ్యోమన్తో అంగవేదయదీవానవేద॥ 7

“అప్పుడు అనత్తులేదు, సత్తులేదు. లోకాలు లేవు. ఆకాశానికి అవం అంటూ వీచీలేదు. అపరణ ఏమిటి? ఎక్కడ దేనికి స్థానం? ఆహా! జలము ఎంత గహనమైన గంధీరంగా వుంది?” 1

“అప్పుడు మృత్యువు లేదు, అమరత్వం లేదు. రాత్రి, పగలు అను భేదం లేదు. వాయువు లేకండా అకదొక్కడే సహజత్వంతో వున్నాడు. అతడు మినహా మరొకరు లేడు.” 2

“అందకారంగా వుంది. ఇది అంకా పూర్వకాలమందు చీకటితో కప్పబడిన అజ్ఞాత నలిం. ఇది అంకా కూన్యంతో కప్పబడినప్పుడు తపోమహిమలేత అతడు జన్మించాడు.”—3

“అప్పుడు మొట్టమొదటగా కోరికవుంది. అదే మనస్సులోని ప్రథమ తేతస్సు. కవులు బుద్ధిద్వారా అలోచించి అనత్తునందు ఆ నత్తును పొందారు.” 4

“అతని కిరణం ఏటవాదంగా వ్యాపించింది. క్రిందకు వుంది లేక పైకి వుంది. దీక్షం కలవాడు. అతనికి మహిమలు వున్నాయి. స్వకంక్రమైన వసులున్నాయి. పరమైన ప్రగతి వుంది. శక్తి వుంది.” 5

“సరిగ్గా ఎవరికి తెలుసు ? ఇక్కడ అతన్ని గురించి ఎవరు చెప్పుతారు? ఎక్కడ నుండి పుట్టింది, ఎక్కడ నుండి యీ నృప్తి జరిగింది ? ఇది సృజించిన ఏమ్యుచే దేవలోకాలు పుట్టాయి. ఎక్కడ నుంచి యీ నృప్తి వచ్చిందో ఎవరికి తెలుసు ?” 6

“ఈ నృప్తి ఎక్కడ నుండి వచ్చింది. ఎవ్వరు దీన్ని సృష్టించారు లేక ఎవ్వరు దీన్ని సృష్టించలేదు. దీనికి అధ్యక్షుడు వరమైన ఆకాశంలో ఎవరైతే వున్నారో, ఓ మిత్రులారా, అతడు ఎరుగును లేక ఎరుగఁ”-7

ప్రజాపతిపుత్ర యజ్ఞముని కూడ కల్పిత నామం. ఈయన రచించిన సూక్తాల్లో కూడ ప్రజాపతి వర్ణించబడ్డాడు. కాని అతడంత రహస్యమయ్యుడు కాదు. (10-130)

“తంతువులలో వయలై పురి వ్యాపించిన యజ్ఞం ఒక నూరు దేవతలతో విస్తృతమైంది. వచ్చిన పితరులు దీన్ని నేస్తున్నారు. “పొడవు నేయండి పెడల్పు నేయండి” అంటూ పొడుగు వన్ని వనిరో మగ్గులై వారు.” 1

దేవతలు ప్రజాపతి యజ్ఞం ప్రారంభించినప్పుడు, ఆ యజ్ఞముమొక్క ప్రతిమా ప్రతిమలు (రూపం) ఏమిటి, సంకల్పం ఏమిటి, నెయ్యి ఏమిటి, పరిధి ఏమిటి? చందస్సు ఏమిటి? గానం ఏమిటి?” 2

“అగ్నికి గాయత్రీ, ఉష్టిక్కుతో నవికృతు కలిగారు. అనుష్టుప్తో సోమం, అక్షతో సూర్యుడు, బృహస్పతి వాటికి బృహతి నహాయకులయ్యారు.” 4

మిత్రావరుణులు విరాట్ చందస్సు ఆశ్రయించింది. ఇంద్రుని, వగటిని త్రిష్టుప్ చందము (పద్యం). దేవతల వందరినీ జగతీభందం ఆశ్రయించింది. వాటితో మునులు, మునులు యజ్ఞంచేశారు.”-5

“స్తోమం, చందం (పద్యం), కొలికతో ఏనుపెయ్యే దేవతలుపాలు అప్పుకులై వున్నారు. పారతి కళ్ళెపు త్రాటిని పట్టినట్లు దీరులు పూర్వీకుల మార్గం పొందారు”-7

మొదటి సూక్తంలో వున్నట్లుగా యీ సూక్తంలో ప్రజాపతిని గురించిన

చమత్కారం లేదు. కాబట్టి మొదటి సూక్తాన్ని ఉపవిషత్తుల ఘోర్యరూప మనుకోవాలి. ఆ సూక్తం చెప్పిన వ్యతిలో నవ్వునందు ఆర్యులు తత్వ చింతనలో ఎగరటం ఆరంభించారనుటలో సందేహం లేదు. రెండవ సూక్తంలో భందముల (వ్యక్తులు) పేర్లు ఒకచోట గ్రహించబడ్డాయి. స్త్రీమం (స్త్రీ), ఉక్త (సామగాన) వేర్వేరుగా బడ్డాయి.

13. మన్యు : ఈ దేవతా శబ్దానికి చాలా వ్యావకర్థం వుంది. ఆయనలో నృప్తిలో దాగిన చమత్కార శక్తుతో పాటు మనుష్యుని లోపల వుండు శక్తుల కూడా వున్నాయి. నవ్వునందు ఆర్యులకు శాంతి, అహింసల సాతం వర్ణించుటకు సమయం యింకా రాలేదు. శత్రువులపై దెబ్బ తీయటానికి వారికి మన్య (కోపం) అవసరం. కాబట్టి తన పుత్ర మన్యుణుని మన్య దేవతను స్తుతించాడు. (10-83)

వజ్రంతోను బాణంతోను నమానదైన ఓ మన్యూ, విన్ను పూటించువాడు నమస్తం జయించగల ఓజస్సును పోషిస్తాడు. సాహసకారి, శక్తివంతం అయిన నీతోకూడి మేము దాసులను, ఆర్యులను ఓడిస్తాం.”-1

“మన్య ఇంద్రుడు, మన్యదేవత, మన్యహోత, వరుణుడు, అగ్ని (పురోహితుడు) మనువు సంతానం మన్యుని స్తుతిస్తున్నారు. ఓ మన్యూ, తవంతో ఊడిన నీవు మమ్ములను రక్షించుము.”-2

“బలవంతుల్లో మేటి బలవంతుడైన మన్యూ, నీవు తపస్సుతో రమ్ము శత్రువులను సంహరించుము. నీవు అమిత్రహంతవు, వృత్రహంతవు, దన్యూ హంతవు, నీవు మా కొరకు ధనములన్నీ తెమ్ము”-3

ఆ కల్పితనామం కల ఋషి యింకా మన్యుని వర్ణిస్తూ చెప్పాడు. (10-84)

“ఓ మన్యూ, నీతోకూడ రథంపై న ఎక్కి హర్షోల్లాసముతో, వాయు వేగంతో పోవురీక్షణ బాణములను దరించి, ఆయుధాలను వదునుపెట్టుకూ అగ్ని రూపులైన వరులు వ్రయాణం సాగింతురుగాక.”-4

అగ్నివలె ప్రజ్వలిస్తూ యజ్ఞానికి ఆహ్వానింపబడు ఓ మన్యూ, మా పేనానిపై ముందుకు సాగుము. శత్రువులను చంపి మాకు ధనం యిమ్ము. శక్తిని పెంచుకొని శత్రువులను అణచుము.”-5

14. మిత్ర దేవత : మిత్ర, (మిత్ర - మిహిరక)- ఈరానీయులకు, వైదిక ఆర్యులకు సమష్టి దేవత మనదేశంలో తర్వాత వున్న దేవతల్లో యీ దేవత పేరు లేదు. కాని యీరానులో మిత్రుని మహిమ తర్వాత కాలంలో చాలా పెరిగింది.

ఒక కాలంలో రోముసామంతులు కూడ యీ దేవతలను ఉపాసించుటకు ఎక్కువ ఆకర్షింపబడ్డారు. ఆ కాలంలో క్రైస్తవవానికి మిత్ర భక్తికి పోటీ ఏర్పడింది. అప్పటిలో క్రైస్తవం గెలుపొందుతుందో లేక మిత్రచతుర విజయాన్ని సాధించుతుందో చెప్పట కొంత కాలంవరకు కష్టమైంది. మిత్రదేవతా స్తుతి నందర్యంలో విశ్వామిత్రుని ఋక్కులు కొన్ని యిక్కడ పొందుపరుస్తున్నాం (3-69).

“ఏలుచుటతోనే మిత్రుడు వ్రజలను ప్రేరేపిస్తాడు. అతడు ద్యౌ, పృథ్వీలను వహిస్తున్నాడు. అతడు వ్రజలను కృపాదృష్టితో చూస్తున్నాడు. మిత్ర దేవత కొరకు నేతితో హవిస్సును హవనం చేయండి.”-1

“ఓ మిత్ర అదిత్యా, విష్ణు యజ్ఞంతో పేవించువాడు నర్వశ్రేష్ఠు డగు చున్నాడు. నీవే రక్షణ పొందిన వానిని ఎవరూ చంపలేరు, ఎవరూ గెల్వలేరు. చగ్గరనుండి గావి, దూంసుండి గావి అకవికి కీడు మూడను.”-2

“మహాన్ అదిత్యుడు నమస్కార పురస్కరంగా పేప్యడు. గజాలను ప్రోత్సహిస్తాడు. అతడు స్తుతికర్తలవల్ల దయగలవాడు. అటువంటి మిక్కిలి స్తుత్యుడైన మిత్రుని కొరకు యీ ప్రియమైన హవిస్సును అగ్నిలో హవనం చేయండి” -3.

“మహా శక్తివంతుడైన మిత్రుని వంచగదాలు పూజిస్తున్నారు. అతడు దేవుల నందరిని పాలిస్తున్నాడు.

15. రుద్రుడు : విశేషకార్యంలో ద్రుక్షుడై నీడిపించేవాడు. వేదం లోని రుద్రునకు తర్వాత వచ్చిన శంకరునికి నీమీ సంబంధం లేదు. అయినప్పటికీ యిద్దరూ ఒక్కటే నమ భావంతో తర్వాత కాలంలో రుద్రుని గూర్చి చెప్పిన ఋక్కులను సంగ్రహించి ‘రుద్రాష్టాధ్యాయా’ని కూర్చారు. వసిష్ఠుడు తన యజమానులైన భరతులను ఉద్దేశించి యిట్లు చెప్పాడు. (7-46)

“ఓ భక్తులారా ! వివండి, రుద్రుడు స్థిరమైన విల్లు కలవాడు. బాణాలను వేగంగా వేయగలవాడు, అన్నం కలవాడు, అజేయుడు. విజేత, విదాత, వదులైన ఆయుధాలు కలవాడు. అతని కొరకు నేను ప్రోత్రం చేస్తున్నాను.”

“ఓ రుద్రుడా ! ద్యౌ లోకానికి పై నుండి నీవు వేపే ఏడుగు పృథ్వీకలంపై చరించునప్పుడు మమ్ములను దానినుండి కాపాడుము. ఓ దయామయా ! నీకు పేరొంది టిషరాణ వున్నాయి. మా పుత్రులకు పౌత్రులకు హవి కల్గించ వద్దు”-4.

“ఓ రుద్రుడా ! మమ్ము చంపవద్దు. దూరం చేయవద్దు. నీ కోప బంధంలో

మేము పడకుండా వుండునట్లు చేయుము. ప్రాణులకు క్షేమం కల్గింవే మా యజ్ఞానికి రమ్మ. నీవు నదా మాకు మేలు చేసి మమ్ము రక్షించుము" 4.

అంగిరస కుత్సుడు చెప్పిన సూక్తంవలన రుద్రుని రూప గుణాలు తెలుస్తున్నాయి. (1-144)

"శక్తివంతుడు, జటాధరుడు, శత్రునాశకుడు అయిన రుద్రుని మేము స్తుతిస్తున్నాం. ఈ స్తుతి వలన ఈ గ్రామంలోని ద్విపాదులకు, చతుష్పాదులకు మేలు కల్గింది. అందరూ పుష్టి కలివారై, ఎట్టి రోగం లేకుండా వుండురుగాత!" 1.

"దీప్తివంతుడు, యజ్ఞ పాఠకుడు, వక్త్రుడు, కవి అయిన రుద్రుని ఆహ్వానిస్తున్నాం. అతడు తన దివ్యమైన క్రోధాన్ని మాకు దూరంగా ప్రయోగించుగాత. మేము అతని ప్రసన్నత కొరకు స్తుతిస్తున్నాం" 4.

"కాంతివంతుడు, సుందరమైన కవర్తము కలివాడు, అయిన రుద్రుని ఆహ్వానిస్తున్నాం. శ్రేష్ఠమైన ఔషధాలను చేతిలో పెట్టుకొన్న అతడు మాకు సుఖం, రక్షణ గృహం యిచ్చుగాత." 5

16. వరుణుడు : వరుణుడు ప్రాచీన దేవత. పారశీకులు ఈ దేవతనే అహారమణ్డ (అమరమేధ్ర)గా నమ్మినట్లుగ విద్వాంసులు చెప్పుతున్నారు. పారశీకులు భారతీయ ఆర్యులు శతమౌళికు చెందినవారు. దీని రెండవమౌళికు చెందిన స్లావ్ లో (రష్యనులు, చెక్కులు మొ॥) క్రైస్తవమతాన్ని స్వీకరించకముందు పేరున్ (వరున) దేవతకు గొప్పమహిమ వుండేది. పేరున్ ఈ వరుణుడే అనుటలో సందేహంలేదు. భారత దేశంలో ఇంద్రుడు వరుణుని తేజస్సును తగ్గించాడు. అయినప్పటికీ ప్రాచీన ఋషులు వరుణుని గద్గదస్వరంతో స్తుతించారు. వసిష్ఠుడు వరుణుని స్తుతిస్తూ అనేక ఋక్కులు చెప్పాడు. కావి అనునహితా విశ్వదేవతలతో చేర్చుటవలన వరుణుడు గొలుదైనాడు. వసిష్ఠుడు యిట్లు స్తుతించాడు (7-34) :

"సహస్రాక్షుడు, ఉగ్రుడు అయిన వరుణుడు యీ పదీ జలాలను చూస్తున్నాడు." 10

"అతడు రాష్ట్రాలకు రాజా, పదులకు గౌరవం; అతని రాజ్యం విశ్వవ్యాప్తమై, అద్వితీయమైంది." 11

ఈ ఋక్కులు జరింకు, వరుణునకు సంబంధమున్నట్లు తెలుపుతున్నాయి. వసిష్ఠుడు వరుణుని భార్య వరుణానిని కూడ పేర్కొన్నాడు. (7-34)

“దాన విషయముగ దేవ పప్పులు మాకు ధనం యిచ్చెదరుగాక. ద్యౌ వృక్షులు. వరుడాని మా ప్రార్థన వింతురుగాక. త్వష్టా, అశ్రయదాయుని, మదాని, రక్షిత అగు వరుడాని ఇకర దేవతా ప్రార్థనాపాట మాకు ధనం ఒనంగుగాక” 2

వసిష్ఠుడు తన ఏడవ మండలంలోని 82-86 సూక్తాల్లో ఇంద్రుని వరుణుని కలిపి స్తుతించాడు. 87-89 సూక్తాల్లో వరుణుని మాత్రమే స్తుతించాడు. 90-96 సూక్తాల్లో మిత్రా వరుణులను స్తుతించాడు. ఈ సూక్తాల వలన వరుణుని గురించి తెలుస్తుంది.

“అహ్వనించది వువయించు చున్న ఓ సూర్యుడా ! నీవు నేడు మమ్ములను పావరహితుల చేయుము. మిత్రావరుణులకు నత్యం చెప్పుము. ఓ అదితీ, మేము దేవులకు ప్రియుల మగుచుము గాక. ఓ అర్యమా, స్తుతించుచున్న మేము నీకు ప్రేమాన్వదుల మగుదుం గాక.” (7-80-1)

వరుణుణ్ణి మాత్రమే స్తుతించినవి కొన్ని ఋక్కులు వసిష్ఠునివి వున్నాయి. (7-88)

“ఈ వరుణుని మహిమలన ప్రజలు దీపంతు లందురు. ఈ వరుణుడే విశాలమైన ద్యౌ వృక్షులను విల్పియున్నాడు. ఉచ్చ నాకాన్ని (న్యర్గం) బృహత్ వక్షత్రాన్ని ప్రేరేపించి, భూమిని విస్తృత పర్చాడు.” 1

“ఓ వరుణుడా, చూడాలను కోర్కెతో నేను చేసిన ఆ పాపం గురించి అడుగు తున్నాను. ప్రశ్నిస్తున్న నేను విద్వాంసులను అడిగాను, ‘ఈ వరుణుడు నేపై కినుక వహించి వున్నాడు’ అని కవులు ఒకే రీతిని ఒకే మాట నాకు చెప్పారు.” 2

“నేను నీమొక్క జ్యేష్ఠ నణుదనగు స్తోత్రము. నన్ను నీవు చంపదలచావు. నేను చేసిన పాపమేమిటి ? ఓ శక్తివంతుడా, ఆ పాప మేమిటో చెప్పుము. నేను నీ వద్దకు వందన పురస్కరంగా వస్తాను.” 4

“పాప రహితులై దాసునివలె వరుణదేవుని పేరించండి. అజ్ఞానులమైన మనలను ఆ దేవత మేలుకొలుపుగాక. ఆ మహాకవి వరుణుడు స్తుతికర్తకు ధనం యిచ్చుగాక.” 7

భరద్వాజుడు దేవతా నమూనాలో వరుణుని పేరుమాత్రం చేర్చి వెట్టిచాకి రిని చిలాయించినట్లుగా చాటవేళాడు. విశ్వమిత్రుడు మాత్రం వరుణునిపల్ల కాస్త

ఔదార్యం చూపాడు. కాని వసిష్ఠుడు చూపినంతగా చూపలేను. ఈ కారణం చేతనే వసిష్ఠుని మైత్రాసరుణు డనలేదుగదా ! విశ్వమిత్రుడు తన మండలంలోని చివర సూక్తంలో (3-82) ఇంద్రమిత్రులతోపాటు వరుణుని స్తుతించాడు.

“ఓ ఇంద్ర వరుణలారా, ధనం కాంక్షించు యీ గొప్ప యజమాని మిమ్ములను సదా రక్షణకొరకు ఆహ్వానిస్తున్నాడు. మరుత్తులారా, ద్యౌ, పృథ్వీలతో మీరునూ మా స్తుతిని వినండి.” 2

“ఓ సుకర్యులైన మిత్రా వరుణలారా! మీ యరువురు మా గోళాలను నేతికో వింపుడు. మా నివాసములను మధువుతో వింపుడు, తడుపుడు.” 18

“వరుణిని గురించి వసిష్ఠుడు చెప్పిన సూక్తాన్ని మేము పైన పేర్కొని వున్నాం. (7-34-2)

17. వాయువు : విశ్వమిత్రుని పుత్రుడు మమచ్ఛందుడు వాయు దేవుని స్తుతించాడు. (1-2)

“ఓ సుందరమైన వాయుదేవా! రమ్ము. సోముని అంకరించాం. నీవు సోమపానం చేసి మా స్తుతిని వినుము.” 1

“ఓ వాయుదేవుడా, సోమం వడగట్టునప్పుడు ఎరుకగా స్తుతికర్తల విన్ను ఉక్తలతో బాగా స్తుతిస్తున్నారు.” 2

18. వాస్తోష్ఠి : గృహముల దేవతను యీ పేరుతో పిల్చేవారు. వసిష్ఠుడు యిట్లు స్తుతించాడు. (7-66)

“ఓ రోగనాశక వాస్తోష్ఠీ, నీవు అన్ని రూపాల్లోను ఆదేశించి మాకు సుఖం చేకూర్చు నలుడవు కమ్ము.” 1

ఓ శ్వేత, పింగళ నరమా పుత్రా, నీవు దంతాలను చూపునప్పుడు అవి పెడపులకు దగ్గరగా తుర్తవలె బయటకువచ్చి అందంగా వున్నాయి. నీవు విడిచిచుము.” 2

19. విశ్వకర్మ : ఋగ్వేదంలోని విశ్వకర్మకూ, తర్వాత కాలంలో ఎచ్చిన దేవశిల్పి విశ్వకర్మకూ ఏమీ సంబంధంలేదు. ఋగ్వేదంలో అన్నిటికంటే చివరవున్న ప్రవచ మండలంలో విశ్వకర్మ వర్ణన వుంది. ఆ వర్ణనలకుబట్టి అతడు విశ్వ విరూపాక్షగ కన్పట్టుకున్నాడు. భువన పుత్ర విశ్వకర్మ యీ సూక్తం ఋషి (10-81).

అతడు కల్పిత ఋషిగా తోస్తున్నాడు. భువనమును పేరు సూక్తం మొదటి మంత్రం నుండి గైకొనబడింది. యీ సూక్తంలో నాల్గొసార్లు విశ్వకర్మ పేరు వచ్చింది.

“ఈ భువనము లన్నిటికీ హవనం చేయుచోత, ఋషి, మన తండ్రి విశ్వ కర్మ కూర్చొన్నాడు. ధనం కాంక్షిస్తూవున్న ప్రధమ భక్తులందు అతడు అశీన్సుల ద్వారా ప్రవేశించాడు.” (10-81-1)

“అప్పుడు అధార మేమిటి ? ఆరంభ మేమిటి ? నని ఎట్లు జరిగింది ? విశ్వ దర్శి విశ్వకర్మ భూమిని విశ్రించి తన మహిమవేత ద్వీను విశ్రించాడు.” 2

“అన్ని నైపుల చతువులు కలవాడు, అన్ని నైపుల ముఖాలు కలవాడు, అన్ని నైపుల సాదాలు కలవాడు ఆ దేవుడు ఒక్కడే. ద్వీను, భూమిని నృష్టించి తన రెండు బాహువులు అను రెక్కలతో కంపింపజేస్తున్నాడు.” 3

“ఆ విశ్వకర్మ ఏ వనంనుండి, ఏ వృక్షం నుండి ద్వీ వృక్షీలను విశ్రించాడు? ఓ మనీషులారా, భువనములను ధరించి విల్పొపున్న ఆ పురుషు డెవడో మీ మనస్సులను ప్రశ్నించండి.” 4

20. విష్ణువు : ఇతడు ఋగ్వేదంలోని దేవతల్లో ఒకడు. ఋగ్వేదంలోని కవర్తీ దుద్రుని నుండి తర్వాత కాలంలో శివుని కల్పించినట్లుగానే యీ విష్ణు మంత్రములను అధారంగా చేసుకొని తర్వాత కాలంలో విష్ణువును కల్పించారు. కాని నైదిక ఆర్యులకు పౌరాణిక లేక మహాభారత విష్ణువుతో, దుద్రునితో ఏమీ సంబంధం లేదు. వసిష్ఠుడు ఒక సూక్తంలో (7-100) విష్ణుని స్తుతించాడు.

“దానమందు కోర్కెగల పురుషుడు అనేకులచే స్తుతించబడిన విష్ణువుకు హవిస్సు యిస్తున్నాడు. విష్ణుని మనస్సుతో పేవించువానికి శ్రమంగా వలికం లలిస్తుంది” 1

“శత కిరణాలతో కూడిన విష్ణువు తన మహిమవేత వృద్ధిని మూడుసార్లు చొట్టాడు, అతడు వృద్ధుల్లో అతివృద్ధుడు, శక్తివంతుల్లో అతి శక్తివంతుడు అగు గాత. అతడు దీప్తిమంతు డవుగాత” 2

“ఈ విష్ణువు మనువుకు క్షేత్ర మీయవలెనను తలంపుతో యీ వృద్ధిని లంఘించాడు. ఇతన్ని స్తుతించు జనులు అవలరై వున్నారు. ఇతడు వికారమైన క్షితిని సుందరమైన జనులతో ఏర్పరచాడు.” 3

21. సరస్వతి : సరస్వతి వేదంలో ముఖ్యమైన దేవత. తర్వాత కాలంలో పవిత్రతకు ప్రసిద్ధికెక్కిన గంగానది వలెనే కురుక్షేత్రంలో ప్రవహించే యీ సరస్వతీ నదికూడ ఋగ్వేద ఆర్యులకు పవిత్రమైన దేవత. సరస్వతి శబ్దానికి అర్థం సరము (జలము) కలది. గంగానది తన ప్రవాహమును వదలి దేవతగా వుండలేదు. కాని సరస్వతి నదియే కాదు దేవతకూడాను. వసిష్ఠ విశ్వామిత్రులను ఋక్కులనవన యీ సరస్వతీ రూపం కొద్దిగా తెలుస్తుంది. వసిష్ఠుడనేక సూక్తాల్లో (7-96-98) సరస్వతిని స్తుతించాడు. ఆ ఋషి మొదటి సూక్తంలో యిట్లుచెప్పాడు.

“ఈ సరస్వతి పాషాణ దుర్గంవలె ప్రవాహంతోకూడి ప్రవహిస్తున్నది. ఈ నిండువు రిథివలె తన మహిమచేత ఇతర నదులను దాచిస్తున్నది.” 1

“గిరులనుండి నముద్రంకు పోవు నదుల్లో పవిత్రమైన యీ సరస్వతి అద్వితీయమైంది మానవులకు వివిధ రుచినములనుండి ధనం, నేలు, పాలు, యిస్తుంది.” 2

“ఓ సరస్వతీ ! నుభగా ! ఈ వసిష్ఠుడు నీ కొరకు యజ్ఞద్వారాన్ని తెరుస్తున్నాడు. ఓ కుభవర్ణా, ముందుకు రమ్ము. స్తోత్రకు అన్నం యిమ్ము. నీవు ఎల్లిప్పుడు న్యస్తితో కాపాడుము.” 3

తర్వాత సూక్తంలో వసిష్ఠుడు యిలా చెప్పాడు. (7-98):

“ఓ వసిష్ఠడా, నదుల్లో బిలవతి అయిన సరస్వతిని స్తుతించుము. ద్యౌ పృథ్వీ ఇందు సరస్వతినే సుందర స్తోమములతో పూజింపుము.” 1

“ఓ కుభవర్ణా, నీ మహిమచేత పురజలులు (దివ్య, మానుష) కెందు కకారైన అన్నం పొందుతున్నారు. మరుత్తరాచు, తక్షి, సరస్వతి ధనికుల ధనాన్ని మాకు సంపుగాక.” 2

విశ్వామిత్రుడు సరస్వతీ మహిమను మిక్కుటంగా కీర్తింపాల్సివుంది. ఆయన కులస్తులు కుశికులు సరస్వతీ తటాన వున్నట్లుగ చెప్పబడుతున్నారు. కాని అతడు పక్షపాతం చూపలేదు ఒకచోట, ఇలా భారతితోపాటు సరస్వతిని, పారస్వతులను పేర్కొన్నాడు (9-4-8). ఈ సంగతి ఇలా ప్రకరణంలో మీరు చదివి పూటాను

భరత గదాల ఋషులైన చేవశ్రవ, చేవనాథిలు ఒకే చోట సరస్వతితోపాటు దాని సహాయక నదులెంటిని ఎఱివించారు. (9-23-4)

“ఓ అగ్ని మేము అన్నస్థానమైన వుత్తమ పృథ్విలో నదా మదినం కొరకు విన్ను స్తుతిస్తున్నాం. దృషద్వతి, అపయా, సరస్వతీ తట ప్రజలకు ధనయిస్తూ ప్రకాశించుము” 4

ఈ ఋక్కుల్లో వచ్చిన దృశ్యవ్యతి, అవయా, సరస్వతులు హరియాదాలో ప్రవహించు పుగ్గర, మరకంకా, సరస్వతీ నదులని మేము ఇదివరలో చెప్పాం.

తరద్వాజాడు చెప్పిన ప్రకారం చూస్తే సరస్వతిమే దివోదాసుని ప్రసాదించి నట్లు కూడ తెలుస్తుంది. (8-81)

ఇయమదా దద్రథ సమృణ్యుతం
దివోదాసం బిద్ర్యక్వా య దాకుషే ।
యాశ్వశ్వస్త మాచఖాచావసం వణిం
తాతే దాత్రాణి తవిషా సరస్వతి ॥ 1

“ఈ సరస్వతి బిద్ర్యశ్వుడనగు నాకు ఋణమోచక అది భయంకర దివోదాసు పుత్రుని ప్రసాదించింది. దానహీనుడైన వణిని భక్షించినట్టి ఓ సరస్వతీ, నీ ఆ దాన ములు బలిష్ఠములైనవి.”

“ఈ సరస్వతి మట్టిని శ్రవ్యవానివలె తనశక్తితో, వేగయుక్త తరంగాలతో వర్షత పాదభాగాలను భగ్నం చేస్తూవుంది. తటాలను ద్వనంచేయు సరస్వతిని రక్షణకొరకు మేము స్తుతులద్వారా, గీతములద్వారా ఆహ్వానిస్తున్నాం.” 2

“ప్రియతమ, సుపేవిత, ఏడ్గురు తోబుట్టువులుకల, సుప్రసన్నురాలు సరస్వతీ మా స్తుతులకు యోగ్యురాలగుగాక.” 10

“ఓ సరస్వతీ, మాకు పుత్రమే ధనాన్ని తెచ్చి ఋణము మాకు హావి అయ్యిందే వద్దు. జలంతో మాకు వినాశనం చేటార్చినట్లు మా మిత్రత్వాన్ని పొరుగును స్వీకరించుము. నీ క్షేత్రమందు మేము అరణ్యంలో దారి తప్పకంకా వుండుం గాక” 14

22. సవిత : గాయత్రీ భందస్సులో విశ్వామిత్రుని ద్వారా రచించబడిన సవిత స్తుతి ప్రసిద్ధమైంది. ఎనిమిది అక్షరములు కల మూడు పాదములున్న ఏ గీతాన్ని అయినా గాయత్రీ అంటారు. కాని సవిత మహిమలు కీర్తించుట వలన యీ ఋక్కుకు సావిత్రి లేక గాయత్రీ అను పేరు వచ్చింది. (8-82-10)

తత్ సవిత ర్వరేణ్యం భర్గో దేవస్య ధీ మహి ।

దియో యోన : ప్రచోదయాత్ ॥

“సవిత్య దేవుని ఆ మహా శేషస్సుకు మేము పొందెదంగాక. ఆ సవిత మా బుద్ధిని దీప్తవంతం చేయుగాక.”

భగవంతుడగు నవికృదేవుని నుండి మేము అన్నాన్ని అడుగుతున్నాం." 11

"ఆ నుకర్మ్యుడగు నవికృదేవుఁ నవనం కొరకు తన బంగారు బాహువులను పైకి ఎత్తుతున్నాడు. మహా యువకుడు, నువజుడు అయిన నవిత లోకమున రక్షణ కొరకు మృతయు క్తమైన తన చేతులను ప్రేరేపించుతున్నాడు." (8-71-1)

"బంగారు జిహ్వగల ఓ నవితా, హింసారహితమైన, కల్యాణదాయకమైన రక్షణని ద్వారా నేడు మా వివాసాలను నలువైపుల నుండి కాపాడుము. నూతన నుతం కొరకు రక్షించుము. చెడును కోరువారు మాకు శాసకులుగా శుండకుండా వుండురు గాక" 8

ఓ నవితా, నేడు మాకు ధనం యిమ్ము. రేపు మాకు ధనం యిమ్ము. ప్రతి దినం మాకు ధనం యిమ్ము. ఓ దేవుడా, నీవు దారి ధనానికి, గృహానికి యజమానివి. ఈ స్తుతిద్వారా మేము ధనానికి లాగస్వాముల మవుచుముగాక." 8

23. సోముడు : ఋగ్వేదములోని తొమ్మిదవ మండలం సోముని మండలం. భరద్వాజుడు, వసిష్ఠుడు, విశ్వమిత్రుడు - యీ ముగ్గురు ఋషులు సోముని ప్రశంసిస్తూ సూక్తాలను రచించారు. సోమం తంగు జాతికి చెందిన మొక్క. అది మత్తును కల్గిస్తుంది దానికి ఋషులు దివ్యత్వాన్ని కల్పించారు. పేరుమైన సోమాన్నీ, అందుండే సోమదేవత గుణాలను కూడ వర్ణించారు. ఇంద్రుడు, అగ్ని, తదితర దేవతలు సోమాన్ని బాగా ప్రేరేపించేవారు. భరద్వాజుడు సోమ ప్రకరణంలో సోముని మహిమను కీర్తించాడు. అతని పుత్రుడు గర్గణుషి (8-47) ఒకే సూక్తం సోముని గురించి రచించాడు. ఇంపు పెనుమైన సోమం యొక్క గుణాల కూడ వర్ణించబడ్డాయి.

"ఇది విశ్వయంగా రుచిగా వుంది. ఇది తీవ్రమైన తీపి కల్గివుంది. ఇది రసవంతమైంది. దీన్ని త్రాగే యింద్రుని యుద్ధంలో ఎవ్వరూ ఓడించలేరు."-1

"ఇది రుచి కలది. మిక్కిలి మత్తును కల్గిస్తుంది. దీనిని పేవించి యింద్రుడు వృత్ర యుద్ధంలో మత్తిల్లాడు. శంభరుని శరీ పురాణం ద్వంసం చేశాడు."-2

"పృథ్వీ విస్తారమును, ద్యౌ శరీరాన్ని విక్రించినవాడు సోముడు. సోముడు మూడు వస్తువులకు (ఔషధములు, జలము, గోవులు) అమృతం యిస్తాడు. అతడు విస్తృత ఆకాశాన్ని ధరిస్తున్నాడు" - 4

వసిష్ఠ, విశ్వమిత్ర, వామదేవులు సోముని ప్రశంసిస్తూ దాన్ని దేవతల దివ్య పానంగా వర్ణించారు.

అసిత, దేవల ఋషుల యిద్దరు అను సుదేశం వైదిక వరంకర వుంది. కాని ఋషి అనలుపేరు దేవలుడు. బాగా తెల్లగా వుండుటచేత అకన్ని అసిత దన్నట్లుగా తోస్తుంది. అనున్ని బొద్ద పిటకాలుకూడ పేర్కొన్నాయి. మర్యాద వికాయంలో అశ్వలానువ సూత్రంలో (2-5-3) ఋషులు అసిత దేవలుని ఒక మహా ఋషిగా పేర్కొన్నాడు. దేవలుడు నవ ప్రాహ్లాణ ఋషుల గర్వాన్ని అణచాడు. అప్పుడు వారందరు అయనపై కోపించి శపించారు. కాని ఆ శప ప్రభావం అతని మీద కించితుకూడ పడలేదు. అప్పుడు ఋషులు 'మీరెవ్వరు?' అని ప్రశ్నించారు.

"మీరు అసిత దేవల ఋషి పేరు విన్నారా?" అను సమాధానం వచ్చింది.

"అవును, అయ్యో."

"అకట్టి నేనే."

అతడు కళ్యప గోత్రజాడు. సోమాన్ని గురించి విశేషంగా రచించిన ఋషి తొమ్మిదవ మండలంలో అతడు 19 సూక్తాలను (8-24) రచించాడు.

తొమ్మిదవ మండలమంతా సోమవి క్రింది సూక్త సంగ్రహం. ఆ మండలంలోని ఋషులు: (1) విశ్వామిత్ర పుత్ర మధువుండుడు. (2) మేధాతిథి (3) కణ్వ అంగిరసుడు, (4) అజీగర్త పుత్ర కువశ్శేపుడు, (5) హిరణ్యస్తావ అంగిరసుడు (6) అసిత దేవలుడు (7) దృఢచ్యుతుడు (8) దృఢచ్యుత పుత్ర ఇద్యదాహుడు (9) నృషేధ అంగిరసుడు (10) ప్రియమేధ కాణ్వడు (11) విందు అంగిరసుడు (12) రహూగణ గోతమవిత (13) క్యావాశ్వ ఐకరేయుడు (14) తృత అప్త్యుడు (15) ప్రధువను అంగిరసుడు (16) బృహస్పతి అంగిరసుడు (17) మేధాతిథి కాణ్వడు (18) అయాక్య అంగిరసుడు (19) కవిభృగు పుత్రుడు (20) ఉచద్య అంగిరసుడు (21) అయాన్య అంగిరసుడు (22) అమహీయు అంగిరసుడు (23) యమదగ్ని దర్గవుడు (24) విద్రుది కాళ్యపుడు (25) కళ్యప మరీచి పుత్రుడు (26) భృగు వరుణ పుత్రుడు (27) వైభావనుడు (28) భరద్వాజ బృహస్పతి పుత్రుడు (29) తౌష అత్రేయుడు (30) విశ్వామిత్ర గాది పుత్రుడు (31) వస్య మిత్రావరుణ పుత్రుడు (32) పవిత్ర అంగిరసుడు (33) వత్సప్రీ చందన పుత్రుడు (34) కేణు విశ్వామిత్ర పుత్రుడు (35) ఋషభ విశ్వామిత్ర పుత్రుడు (36) హరిమంత అంగిరసుడు (37) కషీవాన్ దీర్ఘతమ పుత్రుడు (38) వసు భరద్వాజుడు (39) ప్రజాపతి వాక్పత్రుడు (40) వేన దర్గవుడు (41) అక్కృ మౌష అత్రేయుడు (42) సితకా అత్రేయ (43) అజ అత్రేయుడు (44) గృక్పమడు (45) ఉశనాకావ్యుడు

(46) నోదా గోతమ పుత్రుడు (47) ప్రస్కాన్త కన్య పుత్రుడు (48) ప్రకర్షన
 దివోదాన పుత్రుడు (49) ఇంద్ర ప్రమతి (50) వృషగణుడు (51) మన్యుడు (52)
 ఉవ మన్యుడు (53) వ్యాఘ్రసాద వాసిష్ఠుడు (54) శక్తి నసిష్ఠ పుత్రుడు (55)
 కర్ణ క్రుత్ (56) మృగీకుడు (57) వసుక్రుడు (58) వరాళర శక్తి పుత్రుడు (59)
 వత్స అంగిరసుడు (60) అంబరీష వృషాగిర పుత్రుడు (61) ఋణికాన్
 భరద్వాజ పుత్రుడు (62) రేధ కాళ్యపుడు (63) అద్రిగుర్యా వాళ్య పుత్రుడు
 (64) యయాతి వహుష పుత్రుడు (65) వహుష మను పుత్రుడు (66) నును
 సంవరణ పుత్రుడు (67) విశ్వామిత్ర వాక్పుత్రుడు (68) ప్రజాపతి వాక్పుత్రుడు
 (69) వర్షతకాన్యుడు (70) శిండినీ కాళ్యపీ (71) నారద కాన్యుడు (72) అగ్ని
 చక్షుపుత్రుడు (73) చక్షు మనుపుత్రుడు (74) మను ఆపపుత్రుడు (75) గౌరవీతిశక్తి
 పుత్రుడు (76) ఉరు అంగిరసుడు (77) ఊర్ధ్వనద్యా అంగిరసుడు (78) కృతయూ
 అంగిరసుడు (79) దిష్ట్య ఈశ్వర పుత్రుడు (80) త్ర్యమరుడు (81) త్రనదన్యుడు
 (82) ఋణంచముడు (83) ఆనావత పరుచ్ఛేవ పుత్రుడు (84) శిశు అంగిరసుడు.

ఈ 84 ఋషులచేత రచింపబడిన సోమ స్తుతులు తొమ్మిదవ మండలం
 రూపంలో సంగ్రహింపబడ్డాయి. ఇందు ఒకవైపు భరద్వాజుని కంటే ప్రాచీన
 ఋషులు కూడ వున్నారు. రెండోవైపు వసిష్ఠుని పుత్రుడు శక్తి. అతని పుత్రుడు
 వరాళరుడు, గౌరవీతి రచించినవి కూడ వున్నాయి. విశ్వామిత్ర పుత్ర మధుచ్ఛందుని
 ఋక్కోతో తొమ్మిదవ మండలం ప్రారంభమైంది

ఈ పితృ దేవతలు మొదలైనవారు : ఆర్యులు యింద్రాది దేవత
 లనే కాకుండా తమకు ముందున్న పూర్వీకులను, పితరులను పూజించేవారు. వారంతా
 దేవతల లోకంలో వున్నారని ఆర్యులు విశ్వసించారు కూడ. యమ పుత్ర శంఖుడు
 కల్పిత నామంగా తోస్తుంది అట్లే వివస్వత్ పుత్ర యముడుకూడ కల్పిత ఋషియే.
 వీరిరువురు-అంటే తండ్రి కొడుకులు పితరులను గురించి ఖక్కువగా స్తుతించారు.
 (10-14)

“అందరికంటే ముందుగా యముడు మన మార్గాన్ని తెలుసుకొన్నాడు. ఈ
 వచ్చిక బియ్యమును మనసుండి ఎవ్వరూ లాక్కోలేదు. మన పితరులు వెళ్ళినచోటకు,
 అదే మార్గాన జనం పోతారు. -2

“కవ్యం (పితరులకు వుంచిన పూజా ద్రవ్యం) చేత మాతలి, అగిరుల చేత
 (పురోహితులచేత) యముడు, ఋక్వుల (ఋక్కుల) చేత బృహస్పతి వృద్ధి చెందారు.

దేవతలు ఎవరిని వృద్ధిచేసారో, దేవతలను ఎవరు వృద్ధిచేసారో వారు స్వాహాతోను విశ్వదేవతలు స్వరాతోను ప్రసన్నులవుతున్నారు."—3

"ఓ యముడా! అంగిరులతో, పితరులతో నీవు వచ్చి యీ యజ్ఞమందు కూర్చోనుము. కవులు ప్రకృతమైన మంత్రాలతో విన్ను అహ్వనిస్తున్నారు. ఓ రాజా నీవు యీ హవిస్సుతో సంకృప్తి చెందుము."—4

"మా పూర్వీకులు వెళ్ళిన చోటకు ఆ ప్రాచీన మార్గాలగుండా వెళ్ళుము. యమ. వరుణులను చూడుము. ఆ యిరువురు రాజులు స్వరాజే (చేసిన పనులు) ప్రసన్నులై వున్నారు."—7

ఓ యముడా! రక్షకులైన, మార్గ రక్షకులైన, సూనవులను కాపాడునట్టి నాల్గవన్నులు కల నీ రెండు కుక్కలను మా పితరుల రక్షణకు యిమ్ము. వీరికి క్షేమాన్ని కల్గిస్తూ రోగ రహితలుగా చేయుము." —11

"పొడవైన ముక్కు కల్గినటువంటి, ప్రాణ భక్షకులైనటువంటి, మిక్కిలి బలం కల్గిన యముని దూతలు ప్రజల వెనుక వెనుక వడుస్తారు. ఆ రెండు దూతలు మూర్ఖుని దర్శించుటకు యిక్కడ మాకు కళ్యాణప్రదమైన ప్రాణములను ప్రసాదించుగాక." —12

"యముని కొరకు సోమహవిని వడకట్టుము. యముని కొరకు హవిస్సును హవనం చేయుము. అగ్నిదూత అంకిత్యులై యముని వద్దకు వెళ్ళుతున్నారు" 13

"యమరాజు కొరకు అతి మధురమగు హవిస్సును హవనం చేయుడు. ప్రాచీన వతకర్తలగు ప్రాచీన ఋషులకు వసుస్కారం." 16

యముడను కల్పిత నామధేయుడగు ఋషి తప సూక్తంలో యముని మహిమను కీర్తించాడు. అయిన కల్పిత పుత్రుడగు శంఖుడు విశ్వదేవతలను గురించి వర్ణించాడు. (10-15)

"సోమపావం చేయుచున్న ఉత్తమ ఉద్యమ, పారాధాని పితరులు దయను చూపుదురు గాక. నజ్జనులు, సత్యమెరింగినవారు అయిన పితరులు విల్పినప్పుడు మాకు రక్షణ నొసంగెదరుగాక" — 1

మందుగాని, త్యాగగాని చవిపోయిన పితరులకు, స్వావరోక మందుగాని, ప్రజల మధ్య యందుగాని కూర్చొన్న పితరులకు నేడు వసుస్కారం చేస్తున్నాం"-2

"పితరులారా, ఎర్రని జ్వాల దగ్గర కూర్చొన్న దాతకు ధనం యివ్వండి. పుత్రుని యివ్వండి. అతని గృహమందు ఉల్లాసం కల్పించండి."-7

"మా పూర్వీకులైన పితరులకు వసిష్ఠుని సోమపానం కోరియున్నారు. వారితో పాటు యముకు హవిస్సును పొంది నలుదగుగాత, సంతుష్టదగుగాత."-8

"అగ్నివేత దగ్గులైనవారు. ఆదగ్గులైనవారు, ద్యౌలోక మధ్యలో న్వదానే సంతుష్టులైనారు. ఓ అగ్ని, ఆ పితరులకు యదాశక్తి ప్రాణంతో కూడిన శరీరం యిమ్ము- 14

ఈ ఋక్కులు ఆర్యులకు పితరులవల్లపున్న వమ్మకాలను తెల్పుతున్నాయి. పితరులకు యమ దేవునితో సంబంధ ముండేదనీ, వారు ఆ దేవుని దయకు పాత్రులనీ ఆర్యులు అనుకొనేవారు. వారు తమ బిడ్డలు యిచ్చే పూజలను అందుకొనుటకు వచ్చేవారని వారు విశ్వసించారు. యమునికి నల్ల కళ్ళువున్న రెండు కుక్కలు వున్నాయి. అవి పరలోక యాత్రీకులకు చాల భయంకరంగా వుండేవి. వీరవు ముక్కులు కలప్రాకారము తీపే యముని దూత బిడ్డరు కూడ భయంకరంగా వుండే వారు. దేవతలకు స్వాహా రూపంలోవున్న అన్నం ఆధారం. పితరులకు న్వదా (తాను చేసిన పనులు) అనేవి ఆధారములు.

4. కామ్య కర్మలు : ఋగ్వేద ఋషులకు, వారి ప్రాచీన వంశీకులకు విష్కామ కర్మలతో పనిలేదు. "సురులు, వరులు, మునులు స్వార్థ బుద్ధితో ప్రేమిస్తారు" అని తులసీదాసు చెప్పిన యీ వాక్యం మన ప్రాచీన ఋషులకు వర్తిస్తుంది. వారు దేవతల కొరకు యజ్ఞంగాని, హవనంగాని, సోమపానం గాని, చేస్తూ చేయిస్తూ ఆ దేవతలముందు క్రమంగా తమ కోర్కెలను వుంచేవారు. 'దేహిమే దదావితే' (ఇచ్చుకో వాయనం, పుచ్చుకో వాయనం) అన్నదే వారి ఆభిషేకం. బృహస్పతి పుత్రుడగు భరద్వాజుడు అగ్నిని ప్రార్థించాడు. ఆ ఋక్కులను చదివితే ఆర్యుల మనోభావాలు తెలుస్తాయి. (6-1)

"ఓ అగ్ని నీవు నీ తేజస్సువ్వూ ద్యౌ వృక్షులను కప్పావు. నీవు యశస్సులకంటె యశస్సు కలివాడవు. విజయుడవు, గొప్పశక్తివి, కావ్యతమైన ధనాన్ని యిస్తూ ప్రకాశించుము. (6-1-11)

“ఓ వసూ (ధనికుడా), మాకు నీవు మానవులవలె ధనం యిమ్ము. మా పుత్రులకు, పౌత్రులకు విరివిగా వకువుల విమ్ము మొట్టమొదట మేము కోరినటువంటి ఆ టూరి ధనాన్ని, భద్రయశాన్ని మాకు ప్రసాదించుము.” (6-1-12)

“ఓ అగ్నిరాజా, నీవలన మాకు అనేక రకాల ధన దానాలు ప్రాప్తించుగాక ఓ సర్వప్రియుడా, అగ్ని. నీవు శ్రేష్ఠమైనరాజువు. నీవద్ద చాలా ధనం వుంది.” (13)

భరద్వాజుడు తనకు నూరు ఏండ్లు జీవితం ప్రసాదించమని అగ్నిని కోరాడు. (6-8)

“ఓ అగ్ని, నీవు మావద్దకు ముఖంగా బాధలేని ధన మార్గా ద్వారా రమ్ము మమ్ము కష్టాలనొంది కాపాడుము. స్తోత్రంకు. కూరులకు ముఖం ఒనంగుము. మాకు అందమైన కూరవీర సంతానం యిమ్ము. శత శత తులు మేము ఆనంద పూర్వకంగా జీవించుము గాక.” (4)

అయన అగ్నిని మరియొకటి కోరాడు. 6-5

“ఓ అగ్ని, నీ సహాయంతోకే మేము ఆ కోర్కెను పొందెదముగాక. ఓ ధన వంతుడా. మేము వీరులైన సంతానంతో ఐశ్వర్యాన్ని పొందెదంగాక. శక్తియందు అతిలాష కల్గిన మాకు శక్తి లభించుగాక. ఓ అజరుడా, మాకు నీ యువ ప్రతాపం లభించుగాక.” 7

ఇంకను అయన కోరాడు : ఓ యింద్రుడా, నీవు స్తోత్రవద్దకు రక్షణ కొరకు రమ్ము. గృహమందును, ఆరణ్యమందును శత్రువునుండి కాపాడుము. మేము అంద మైన వీరులైన సంతానంతో నూరు శరత్తులు ఆనందపూర్వకంగా జీవించెదము గాక.” —6-24-10

వశిష్ఠుడు కూడ అదిత్య దేవతలను స్తుతిస్తూ నూరు సంవత్సరముల జీవితాన్ని కోరాడు. —7-88

“సర్వశ్రేష్ఠుడు, చరాచరములకు పరి, నమస్త ప్రణామ నమీషవర్తి సూర్యుని బంగారు రథంపై విడుకొని కుటముకొరకు ఏడ్గురు తోబుట్టువులు (ఏడు వదులు) తీసు కొని పోతున్నారు. 15

“అదిగో దేవహితైషి శ్వేతనేత్రం వుదయిస్తావుంది. మేము అతన్ని నూరు శరత్తులు చూచెదంగాక — మేమునూరు శరత్తులు జీవించెదంగాక” 16

వసిష్ఠుడు మరుత్తులనుకూడ స్తుతించి తన కోర్కెలను నఫలం చేయ మన్నాడు. 7-59

“సుగంధం గలవాడు, పుష్టిని యిచ్చువాడు. అయిన త్ర్యంబకుని మేము స్తుతిస్తున్నాం. అతడు వన్ను రేగుపండువరే బంధంనుండి ముక్తుని చేయుగాక. అమృతంనుండి కాదు.” 12

వసిష్ఠుడు మరల వరుణుని స్తుతించాడు.”—7-88

“దృఢమైన యీ భూములందు వివసించు మా పశువులను వరుణుడు విడి పిండుగాక. మేము అడితిని సహాయం చేయమని కోరుతున్నాం. మమ్ములను ఎల్ల వృషుడు క్షేమపూర్వకంగా కాపాడుము.”—7

విశ్వామిత్రుడు ఒకపారికంటె ఎక్కువ పర్యాయాలు ప్రార్థించాడు.

(3-30-22, 3-31-22)

“శీఘ్రగామి, ధవవంతుడు, శ్రేష్ఠుడు, నాయకుడు, శ్రోత, ఉగ్ర శత్రు మాతకుడు ఇంద్రుని యీ వచ్చిన యుద్ధమందు రక్షణకై యజ్ఞానికి ఆహ్వానిస్తు న్నాను.” 10

వామదేవుడు ఇంద్రుని స్తుతించాడు—(4-30)

“ఓ వృత్రహంతా ! నీవు విడువబడిన గ్రుడ్డివారిని, కుంటివారిని కాపాడితివి. నీవు యిచ్చిన ఆ సుఖం అలభ్యమైంది”—19

దివోదాసు పుత్రుడగు వరువ్యేపుడు విశావలనుండి కాపాడమని ఇంద్రుని ప్రార్థించాడు. (1-133)

“ఓ ఇంద్రా, అరచేబటువంటి పిశంగ వర్ణంగల విశావాన్ని నాశనం చేయుము. రాక్షసుల వంశరిని నంహరించుము.—5

సూర్యా అను పేరుగల ప్రీ ఋషియో లేక పురుష ఋషియో భార్యను కోరుతూ స్తుతించాడు.—(10-85). “పతి వత్సులారా, మీరువురు యిక్కడే వుండండి. విడిపోవద్దు దీర్ఘాయువులు కండు, పుత్ర పౌత్రులతో ఆడుకొంటూ ఆనంద పడుతూ యింటిలోనే వుండండి”. 42

8. పూజా ద్రవ్యములు : దేవతలకు సంకృప్తి వర్చుబకు వస్త్రపిండు అర్యులవద్ద రెండు చిట్కాలున్నట్లు పైన మేము పేర్కొని యున్నాం. ఒకటి అగ్నిలో హోమం చేయుట. రెండు సోమాన్ని తయారుచేసి చెంబుల్లోను, కడవ

జ్ఞోమ వుంచి దేవతలకు ఆర్పించుట. హోమ పామాగ్ని అనేక రకాలుగా వుంటుంది. విశ్వామిత్రుని యుక్కుల ద్వారా మనకు ఎన్నో వస్తువులను గురించి తెలుస్తుంది. 3-28

“ఓ అగ్ని, నీవు నుతుల నందుకొనుటలో ధవికుడవు, నర్వజ్ఞుడవు. మా ప్రాతఃకాల యజ్ఞమందు హవిస్సును (పురోడాశమును) స్వీకరించుము.” 1

“ఓ అగ్ని, వక్రమైన, వశిష్కృతమైన పురోడాశం నిర్ధంగా వుంది. ఓ యవక శ్రేష్ఠుడా, దాన్ని స్వీకరించుము.”—2

“ఓ సాహస పుత్రా, నీవు యజ్ఞమందున్నావు. ఓ అగ్ని, దినాంతమందు హవనం చేయబడ్డ పురోడాశం ఆరగించుము.”—3

“ఓ కవీ, నర్వజ్ఞా! మధ్యాహ్నకాల యజ్ఞంలో పురోడాశం ఆరగించుము. ఓ అగ్ని, యజ్ఞమందు దీరవంతులు నీ సౌభాగ్యాన్ని వష్టపర్చలేరు.”—4

“ఓ సాహస పుత్ర అగ్ని, తృతీయ నవనమందు నిర్ధముచేయబడిన పురోడాశం స్వీకరించుము. ఓ అవినాశీ, రత్నయుక్తుడు జాగరూకుడు అయిన సోమవి స్తుతిద్వారా అమరదేవుని వద్దకు తీసుకువొమ్ము.”—5

“ఓ అగ్ని, నీవు వర్తమానుడవు. నర్వజ్ఞుడవు. దినాంతమందు హోమం చేయబడ్డ పురోడాశం స్వీకరించుము—6

దేవతల కొరకు హోమం, సోమపాన క్రియలు మూడు వేళలందు జరిగేవి. వాటిని మూడు నవనము లనేవారు. ఉదయం జరిగేదాన్ని ప్రాతః నవనమనీ, మధ్యాహ్నం జరిగేదాన్ని మధ్యందిన నవనమనీ, సాయంకాలం జరిగేదాన్ని తృతీయ నవనం లేక సాయం నవనమనీ అనేవారు. విశ్వామిత్రుడు పై సూక్తంలో మూడు నవనములను పేర్కొన్నాడు. అనంతర కాలంలో పురోడాశాన్ని పాతిలో వండిన వియ్యపు పాయనం అన్నారు. కావి నవ్తసిందు అయ్యలు వియ్యం గురించి ఎక్కడా చెప్పలేదు. దీని అర్థం నవ్తసిందులో వియ్యం లేవనికాదు. మొహింజెదారో, హరప్పా వివానులు వియ్యం తినేవారు. ఈ విషయం అక్కడి క్రవ్యకాలవల్ల తెలుస్తావుంది కావి నేటి వంజాబీయుల మాదిరిగానే మూడు వేల సంవత్సరాలకు పూర్వమున్న అయ్యలు కూడ వియ్యాన్ని వుపేక్ష భావంతో చూచే వారనిపిస్తుంది.

యవలు, పాలు కలిపి తయారు చేసిన హవిస్సును విశ్వామిత్రుడు పేర్కొన్నాడు.—3-42.

“ఓ యండ్రా, నీవు మా కోర్కెలను నెరవేర్చువాడవు. నీవు వచ్చి యీ గవాళిరం, యువాళిరం త్రాగుము.” - 7

“ఓ యండ్రుడా, సోమం త్రాగుటకు విన్ను మా యింటికి ఆహ్వానిస్తున్నాను. ఈ సోమం నీ హృదయాన్ని వ్రనన్నం చేయుగాక.” - 8

“ఓ ఇండ్రుడా, కుళికులమగు మేము నీ రక్షణకోరి వడకట్టిన సోమం త్రాగ వలసిందిగా ననాతనుడవగు విన్ను ఆహ్వానిస్తున్నాం” - 9

పారిలో వండినదాన్ని అళిరమనేవారు. యవల పాయసాన్ని యవాళిరమనీ, ఆవు పారితో మాత్రమే వండినదాన్ని గివాళిరమనీ అన్నారు. ఇవి పురోడాశంలోని రకాలు.

విశ్వామిత్రుడు మరికొన్ని హవిస్సులను పేర్కొన్నాడు. 3-5?

“ఓ ఇండ్రుడా, ఉదయమందు వేయించిన గింజలుగల కరంభం (పిండి)తో కూడినటువంటిన్నీ, అపూపము (రొట్టె) కల్గినటువంటిన్నీ, ఉత్త నహితమైనటువంటిన్నీ సోమాన్ని స్వీకరించుము.” - 1

“ఓ ఇండ్రుడా, వండిన పురోడాశం వేయించుము. తినుము. ఈ హవ్యం నీకుగాను వడ్డించడమైంది.” - 2

“మా పురోడాశం తినుము. వరువును వరుడు స్వీకరించిన చందమున నీవు మా స్తుతులను స్వీకరించుము.” - 3

“ఓ ఇండ్రుడా, నీవు సనాతన వ్రసిద్ధుడవు. ప్రాతః సవనమందు మా పురోడాశం వేయించుము. నీ క్షమత మహత్తరమైంది.” - 4

“ఓ యండ్రా యిక్కడ మధ్యాహ్న సవనమందు వేయించిన గింజలు (ధానా). సుందరమైన పురోడాశం నీకు రుచించుగాక. శ్రీమణిగాములగు వృషభములవలె గాయక స్తోతర స్తుతులద్వారా విన్ను స్తుతిస్తున్నారు.” - 5

“ఐహాస్తుతులు కలవాడు, తృతీయ సవనమందు మా ధానాను, అహతి యివ్వ బడిన పురోడాశాన్ని భజించుము. ఓ కపి, మేము తత్పరులమై స్తుతుల ద్వారా విన్ను వేవిస్తూ ప్రార్థిస్తున్నాం.” - 6

“అకు వచ్చని అశ్వములు కల పూషనుడా, నీ కొరకు కరంభం, ధానా తెస్తున్నాం. ఓ కూరుడా, విద్వాంసుడా, వృత్రహంకా, మరుత్తులతో గణ సమేతంగా అపూపం తినుము. సోమాన్ని త్రాగుము.” - 7

ఇందు వేయించబడిన యవలిగింజలు, వేయించిన యవలికు వినుతి తమూఁ
చేసిన కరంతం (పిండి). యవలి రొట్టి, సోమ రసం దేవతల పూజాద్రవ్యంగా
తెలుపబడింది.

సోమం త్రాగవలసిందిగా ఇంద్రుని ప్రార్థిస్తూ విశ్వమిత్రుడు మళ్ళీ చెప్తున్నాడు. 3-53

“ఓ ఇంద్రుడా, ఆ సోమాన్ని త్రాగి వెళ్ళుము. నీ భార్య కళ్యాణి, !
గృహం రమణీయమైంది. అక్కడ నీ పెద్ద రథముంది. అది దక్షిణకో గుర్రాలను
విడచు స్థలం.” - 6

వామదేవగౌతముడు ఇంద్ర పూజను గురించి చెప్పాడు - 4-32

“మేము వేయి గుర్రాలను, నూరు ఖైర్యముల సోమాన్ని యివ్వడం
ఇంద్రుని అడుగుతున్నాం.” - 17

వెనుకటి కాలంలో అనేక మణుగుల బరువును ఖాళీ అనేవారు. పారి భాషలో
కొలిగారం కేకాడు, జోలివి కూడా ఖాళీ అనేవారు. ఇక్కడ వామదేవుడు మూడు
నంచులను లేక నూరు మోపుల సోమాన్ని అడిగివుండవచ్చు.

మతంతర ఇటుపి మృతిపరవ (5-14) శ్రువయందు నెయ్యి తీసుకొని
యిసులు అగ్నిలో వేసేవారని తెలుస్తుంది.

“హవ్యం వహించుటకొరకు ఆ అగ్ని దేవుని నదా నేయి కారుచున్న శ్రవ
లతో పూజిస్తున్నాం.” 3

2. ప శు బ లి

అన్నం సోమాన్నేకాదు. వశువులనుకూడ దేవతలకు హవనం చేసేవారు. వీర
హవ్య పుత్ర అరుణముషి యజ్ఞ వశువుల కొన్నిటి పేర్లను పేర్కొన్నాడు. (10-91)

“అందు గుర్రాలు, వృషభాలు, ఆవులు, గొర్రెలు హవిసం చేయబడు
తున్నాయి. జలమును త్రాగుచున్నటువంటి, సోమం నీపుమీదుంచుకొన్న విరాత
అగ్నికొరకు నేను హృదయ పూర్వకంగా మందరమైన స్తుతులు చేస్తున్నాను.” - 14

ఓ అగ్ని, శ్రువయందు నేయివలె, చెంబుయందు సోమం మాదిరి నీ నోటి
యందు హవిస్సు హవనం చేయబడింది. నీవు మాకు అన్న నమేతంగా దనాన్ని,
సుదీరులైన సంభావ నహితంగా గొప్ప యశస్సును ప్రసాదించుము” - 16

వసుక్ర ఇంద్ర ఋషి ఇంద్రుని కొరకు అడోతును, బలిసిన గొర్రెను వండిన నంగతి చెప్పాడు. 10-27

ఇంద్రుడంటున్నాడు : ఓ భక్తుడా, సోమ యజ్ఞంచేయు యజమానికి ధన మొసంగుట నా న్యధావం. ఎవడు హవ్యంకాని వస్తువు యిస్తున్నాడో, వత్సాన్ని నాశనం చేస్తున్నాడో, పాపియో, దొంగయో అట్టివానిని నేనే నాశనం చేస్తున్నాను"-1

ఋషి బదులు వలుకుతున్నాడు- శరీరకంగా బలిసిన అదేవ భక్తులకు వ్యతిరేకంగా నేను యుద్ధానికి బయలుదేరి వచ్చుడు నీ కొరకు బలిసిన గొర్రెను ఎండుశాను అమావాస్యనాడు మూడైన సోమాన్ని త్రాగిస్తాను."- 2

ఆ ఋషియే యింకా చెప్పుచున్నాడు. (10-27)

"బలిసిన గొర్రెను వండినాడు. జూద స్థలమందు పాచికలు విసిరివేయబడ్డాయి. రెండు పెద్ద ధనస్సులను తీసికొని అతడు పవిత్రుడై వెదకుచు జలంలో తిరుగుచున్నాడు"- 17

దీర్ఘతమ ఋషి మంచి వానవతో వుడుకుచున్న గుర్రం నంగతి చెప్పుచున్నాడు. (10-162)

"ఉడుకుచున్న గుర్రాన్ని చూసినవారు "మంచి వానవ వస్తూవుంది. దేవతలకు అర్పించండి" అని అంటున్నవారు, గుర్రపు మాంసాన్ని తినుచున్నవారు వీరి నంకల్పం మాకు నహాయం చేయుగాక." 12

"మాంసం వందే ఉఖాను (కుండను) చూస్తున్నాడు. రసాన్ని వేపే పాత్రలున్నాయి. పాత్రల వేడిని కొపాడే మూకుక్కు వున్నాయి. మాన (పశువును వరుకుటకు వుంచిన పీట)పై ఆర్వాన్ని అలంకరిస్తున్నాడు.

అవులు, గుర్రాలు, గొర్రెకాడు, మేక మాంసాన్ని కూడ దేవతలకు అర్పించే వారని వేరుగా తెలుప వనితేడు.

6. మంత్ర తంత్రాలు : ఋషులు దేవతలను హవిస్సుతో, సోమంతో ప్రసన్నుల గావించి ప్రయమైన వస్తువులను కోరుకూ అప్రియమైన వాటిని తొలగించ మని ప్రార్థిస్తూ వుండేవారు. ఇంతేకాదు వారు మంత్ర తంత్రాలద్వారా కూడ తమకు కల్గే అవిష్టాలను నివారణ చేసుకొనుటకు ప్రయత్నం చేసేవారు. అయితే వేదకాలంలో తర్వాత వున్నంతగా వీనికి అంత ప్రభావంలేదు. అర్య ప్రీతికు మంత్ర తంత్రాలంటే ఎక్కువ నమ్మకం వుండేది. వారు ఇందులకుగాను మూలికలను, చెల్లి వేళ్ళను

ఉపయోగించేవారు. ఇంద్రాణి అనుపేరుతో ఒక కల్పిత ప్రి యుష్టి నవతినండి కాపాడవలసిందిగా యిట్లు చెప్పింది. (10-145)

“అత్యంత శక్తిగల ఈ నవస్థతి ఔషధాన్ని శ్రవ్యుడున్నాను. దీనిచేత నవతిని బాదించగలను, భర్తను బాగా బొందగలను”—1

“ఓ ఉత్తాన పర్వీ, దేవప్రియా, శక్తిదాయినీ, మితగా, నీవు నా నవతిని పార త్రోయిము, భర్తను కేవలం నా నావిగా చేయుము”—2

“ఓ ఉత్తరా (ఉత్తమ ఓషధీ)! నేను ఉత్తమురాలు కావారి. సర్వోత్తమురాలు అవ్వారి. నా నవతి వుండికదా. ఆమె నాకంటె హీనాతి హీనురాలు అవ్వారి.” 3

“ఆ నవతి పేరు ఎత్తను. ఆమె అంటే నాకు సరివడను. నేను నవతిని చాలా దూరం పంపుతాను” 4

“ఓ ఔషధీ, నేను వరాక్రమం కలదానిని. నీవు కూడ మిక్కిలి వరాక్రమం కలదానిని. మన మిద్దరం శక్తివంతులమై నా నవతిని ఓడించారి.” 5

ఈ మంత్ర తంత్రాలు ఋగ్వేదంలో వదన మండలంలోని కడపటి భాగము లందున్నవి. అదర్శవేదమంతు మంత్ర తంత్రాలు, మంత్రముల ప్రయోగం ఎక్కువగా చెప్పబడింది.

7. పరలోకం : సప్తసింధు అర్కులు పుష్కన్మను విశ్వసించినట్లు తెలుపు వర్ణనలు ఋగ్వేదంలో ఎక్కడా కావరావు. చవిబోయిన తర్వాత చేసుకొన్న కర్మలనుబట్టి యితర లోకాలకు మృతులైనవారు వెళ్తారను నమ్మకం వారికి వుండి, యమలోకం, వ్యర్థలోకం-యీ రెండు పరలోకాల సంగతి మనకు తెలుస్తుంది.

1. యమలోకం : ఈ యమలోకం గురించి మేము యమదేవతా ప్రకరణంలో తెలియున్నాం. అర్కులు యమలోకాన్ని గూర్చి యిట్లు చెప్పారు. (10-14-12)

యమలోకానికి మన ప్రాసన వికరులు వెళ్ళారు. యమలోకానికి బోవు మార్గంలో వుండే నాల్గు కండ్లుకల భయంకరమైన పల్లవి కుక్కల సంగతికూడ అదే ప్రకరణంలో తెలియున్నాం.

2. స్వర్గం : కషివాన్ ఋషి దేవతత్తులు దేవులపద్మకు వెళ్ళే సంగతి తెల్పాడు. [1-125]

“దేవులను తృప్తిపర్చువాడు దేవులున్నచోటకు వెళ్ళాడు. నాక [స్వర్గ] పీఠమును ఆశ్రయించి వుంటాడు.” అతనికి సింహ జలమును, నేతిని అప్పిస్తాడు. ఈ దక్షిణ అతవికెల్లప్పుడు తృప్తిని కల్గిస్తుంది. 6

కళ్యవ మఱిచి ఋషి స్వర్గాన్ని సదా జ్యోతివంతమనీ, సుఖవంతమనీ, అమృతలోకమనీ వర్ణించాడు [9-113-7-11]

అక్కడ ఆనందం, మోద ప్రమోదా లుండునని కూడచెప్పాడు.

ఋగ్వేదమందు వర్ణించబడిన ధర్మకర్మలు, దేవతలు, పూజాద్రవ్యాలు స్వర్గ, పరలోకాలు గురించి సంక్షిప్తంగా యిందు చెప్పబడింది.

పదహారవ అధ్యాయం

జ్ఞాన - విజ్ఞానాలు

ఋగ్వేద అర్కులు కామ్రయగం చివర లాగంలో వున్నారు. వ్యవసాయం కూడ వారికి జీవనాధారం. బట్టలునేయుట మొదలగు అనాటి శిల్ప విద్యలగూర్చి మేము ఇదివరలో తెల్పివున్నాం. వారికి ఆ విద్యలన్నీ తెలుసును.

1. వ్య వ సా యం

1. నాగలి క్రు : అర్కులు వ్యవసాయాన్ని గురించి మేము ఇదివరలో వివరించివున్నాం. వారు నాగలిని వుపయోగించేవారని బుధసౌమ్యుడు కూడా తెల్పాడు. [10-101]

“సీరా [నాగలి] ను దున్నుము, కాడివి సరిచేయుము. ఇక్కడ నిద్దం చేయ బడిన పొలంలో విత్తనాలు నాటుము. మా స్తుతులతో పొలం వన్యశ్యామరింగా వుండుగాత. వండిన వన్యముల వద్దకు కొడవకుచ్చ చేరుగాత.” - 3

“చేవుల ముఖంకై దీరులగు కవులు నాగలిని జోడించి కాడివి కట్టు తున్నారు.” - 4

“మోటను తయారుచేయుము. మోతును వుంచుము. బాగా తడిపే తరుగని జలమున్న పెద్దబావి నీటితో మేము తడుపుతాము.” - 5

“అన్నానికి కొరణభూతమైన మోట, చక్కని మోతు, మందరమైన పేద్యానికి అనువైన అక్షులు జలముకరి బావి ద్వారా నేను పొలం తడుపుతున్నాను.” - 6

“అల్వాలను తృప్తిపర్చుము. మేలును పొందుము. క్షేమంగా పోవు రథాన్ని తయారుచేయుము. కొయ్యమోటతో రాతి చక్రాలపై నుండి వడపోతగుడ్డ కప్పి యున్న కుండను మంచి నీటికై వింపుము.” 7

వామదేవుడు 4-19 సూక్తంలో నాగలిని పేర్కొన్నాడు.

“ఇంద్రుడు వృక్షనివంపి ప్రథమ వుషస్సులను, శరత్తులను, అర్ధగించబడిన విండువులను విముక్తం చేశాడు. నలునైపుల నిద్దం చేయబడి కట్టబడి వున్న సీరా భూమిపై ప్రవహించుటకు విముక్తం చేశాడు.” 8

ఇక్కడ నీరా వదిగా చెప్పబడింది. వదివి, వాగలివి వాటి ఆకారాన్నిబట్టి నీరాగా చెప్పారు.

2. నుయ్యి : వంజాయి వంటి ప్రదేశంలో ఆకారంలో కూడ వ్యవ పాయానికి, మనుష్యులు, వకువులు త్రాగటానికి నేటి మాదిరిగానే మాతులు అవన రమై వుండేవి. బావులు రెండు రకాలు-సహజములు, తిరితిరుములు (త్రవ్వి తీసినవి). ఈ విషయం వసిష్ఠుని సూక్తం ద్వారా మనకు తెలుస్తుంది (7-49). “ఆకాశ జలము, త్రవ్వగా వచ్చిన జలము. లేక సహజమైన జలము. కుది వనిత్ర మైన నముద్రంకు పోవు జలమునకు అధిష్ఠాత్రులైన జల దేవతలు యిక్కడ మమ్ములను రక్షించుగాత.” 2

భరద్వాజుడు కూడ నుయ్యిని గురించి చెప్పాడు. (8-54) “గోవులకు, ఆవ్వారులకు నష్టం కలుగకుండ వుండుగాత. వాటిని ఎవ్వరినీ కొట్టకుండా వుండురు గాత. అవి బావుల్లోను, గోతుల్లోను పడకుండ వుండుగాత. ఎటువంటి హాని లేకుండా అవి గోళాలకు తిరి వచ్చుగాత.”-7

గృక్పసుడుడు కూడ నుయ్యిని పేర్కొన్నాడు. (2-18)

“నీవు శత్రు నాశకుడవు. యుద్ధమందు నావలె మేము మీ వద్దకు వస్తున్నాం. నవనమందు మంత్రాలతో పాటు వస్తున్నాం. మా యీ మంత్రాన్ని బాగా తెలుసుకొనండి. మేము యింద్రుని ధవంతో బావి వలె తడుపుతాం.—7

3. కుల్య (కాలువ) : అనంతర కాలంలోనూ, నేడు కూడ చిన్నా, పెద్ద కాలువలను కుల్య అంటారు. కావి ఆ కాలంలో కుల్య అర్థం కూరము లేక తటముకలది. వదికి, కాలువకు ఆ పేరు వుండేది. కృష్ణ ఆంగిరసుడు 10-43 సూక్తంలో యిట్లు చెప్పాడు.

జలం నిందువై పుకు ప్రవహించునట్లు, కుల్య హ్రదం వై పుకు పారునట్లు సోమం యింద్రునివై పుకు ప్రవహించుగాత. దివ్య దాతద్వారా వంపబడిన వృష్టిజలం యవలను వృద్ధిచేస్తున్నట్లు యజ్ఞశాల యందు బ్రాహ్మణులు దీని యొక్క తేజస్సును వృద్ధి చేస్తున్నారు. 7

భౌమ అశ్రేయుడు కూడ కుల్యను పేర్కొన్నాడు. (6-83)

“ఓవర్ణవ్యమా ! నీమహత్తర కోశం మేమాన్ని ఎత్తికడుపుము. అద్దగింప బడిన కుల్య తూర్పు వై పుకు ప్రవహించుగాత, నేతితో (జలంతో) ఆకాశాన్ని, టూమిని తడుపుము. ఆవులకు అంపమైన జలాశయాలుండుగాత.” 8

2. వాస్తు

అర్కులు వగరవాసులుకాదు. నస్తసిందు వగరాలను గురించికూడా తెలియుట లేదు. కావి సిందు ఉపత్యకావాసులు మొహంజెదారో, హరప్పావంటి చక్కగా కట్టిన, జవనమృతమైన వట్టణాల్లో వుండేవా రను విషయం మనకు తెలుసు. వైదిక అర్కులు కేవలం దేశదిమ్మరులు, పశుపాలకులు కాదు; రైతులుకూడ. వారు తమ పశువుల సౌకర్యాన్ని చూచుకొని గ్రామాల్లో వుండేవాడు. వాంగ్రామిల్లో ఇళ్లు, కాలలు, గుడిసెలతోపాటు వేయి స్తంభాల మిద్దెలు, మేడలుకూడ వుండేవి. హర్యాన్ని తర్వాత రాజప్రసాదమన్నారు. కావి వసిష్ఠుడు చెప్పిన సూక్తంబట్టి అట్లుకాదని కోస్తుంది. (7-68)

“మరుత్ గణాలు గుర్రంవలె అందమైన వడక కల్గినవారు. ఉత్పవాన్ని చూసే మనుష్యులవలె అందంగా వున్నారు. వారు హర్యంలోనున్న శిశువుల వలె పరిశుభ్రంగాను, క్రితండు ఆన క్తికల కోదేహాడవలె జలం దరించి వున్నారు.” 18

శుభ విధ ఆశ్రేయుడు నహస్ర స్థూణములుకల హోలును పేర్కొన్నాడు. (5-82-8)

“ఓ మిత్రా వరుణులారా! యజ్ఞమందు దానశీలుడైన యజమాని అన్నాన్ని రక్షించండి. కోపగించకుండా మీ రిరువురు వేయి స్తంభాల గృహమును దరించండి.”

3. కాలం

ఋగ్వేదంలో ఏడు రోజులు పేర్కొనబడలేదు. వన్నెందు రాసులను మాత్రం గ్రీకులతో సంబంధం కల్గిన ఏమ్మట మవం తీసుకొన్నాం. నేడుకూడ రైతులు సౌరమావంయొక్క అవసరాన్ని అనుభవంలో చూస్తున్నారు. కావి వర్షా కాలాన్ని బహు పురాతన కాలంలో మాదిరిగా నక్షత్రాలనుబట్టి లెక్కిస్తున్నారు. అర్ధాశ్రితుండి హస్తవరకు వున్న కాలాన్ని వానకాలంగా గుర్తిస్తున్నారు. అ ప్రకారమే వంటలను వేస్తున్నారు. అర్కులకు నెలలు తెలుసును.

1. మాసాలు : కునః శేవ వైశ్యామిత్రుడు (అశేగర్త పుత్రుడు) వన్నెందు నెలలను పేర్కొన్నాడు. (1-26)

“వేదమాసో దృకప్రతో ద్వాదశ ప్రణావతః ।

వేదాదు ఉపనాయతే ॥ 8

“వ్రతదారియగు వరుణుడు ప్రజలు కలి వన్నెండు మాసాలు ఎరుగును. అధిక మాసాన్ని కూడ అతడు ఎరుగును.”

2. ఋతువులు : కణ్వపుత్ర ప్రగాథుని సూక్తం (8-52) ద్వారా ఆ కాలంలో కొన్ని ఋతువులు కూడ ఆర్యులు ఎరుగుదురన్న విషయం తెలుస్తుంది.

“ఓ యింద్రడా, నీవు యజ్ఞఋతువుల కర్గి ప్రకాశిస్తున్నావు. ఓ కూరుడా, మేము విన్ను ఋక్కులతో స్తుతిస్తున్నాం. నీవలన మేము విజయుల మవుతాం.

తరద్వాతాదు శరత్తు, హేమంత ఋతువులను పేర్కొన్నాడు. 8-24

అతన్ని శరత్తులు కావి, మాసాలుకావి వృద్ధుని చేయలేవు. దినములు యింద్రుని కృతి పరేయలేవు. వృద్ధుని యీ శరీరం స్తోమముతోను, ఉక్తలైతోను ప్రళంసించబడి వృద్ధిచెందుగాక.”—7

“ఓ యింద్రడా, యుద్ధమందు స్తోతను రక్షించుటకు ప్రయత్నించుము. దాపు నుండిగాని మారంనుండిగాని కల్లా భయంనుండి అతన్ని రక్షించుము. గృహమందును, అరణ్యమందును శత్రువుల బారినుండి అతన్ని కాపాడుము. మేము మందర వీర పుత్రులతో నూరు హేమంతములు అనందంతో తులతూగెదంగాక”—10

ఆర్యులు నత్తసింధులోకి వనంత జ్ఞానాన్ని తమ వెంటకొని తెచ్చారు. భారత దేశానికి వెలువపున్న ఆర్య పరివారానికి చెందిన రష్యనులు వనంతమును వ్యస్నా, శరత్తును ఖిర్, హేమంతమును జిమ్ అన్నారు. ఇక్కడ ఉచ్చారణ భేదం మాత్రమే వుంది. ఈ ప్రకారంగా యీ మూడు ఋతువులను నత్తసింధులో పూర్వం వలె వ్యవహరిస్తూ వుండేవారు. నారాయణ ఋషి వనంతం, గ్రీష్మం, శరత్తులను పేర్కొన్నాడు. (10-90)

“దేవులు పురుషరూపంతోవున్న హవిస్సుతో యజ్ఞం చేసినప్పుడు దాని నెయ్యి వనంతమయ్యెను. చిరుగులు గ్రీష్మం, హవిస్సు శరత్తు అయ్యెను”— 8,

కల్పితఋషి యక్షునాశన ప్రజాపతి కూడ ఋతువులను గూర్చి చెప్పారు.

(10-161)

“వృద్ధిచెందుతున్న నూరు శరత్తులు, నూరు హేమంతాలు, నూరు వనంతాలు నీవు జీవించుము. ఇంద్రాగ్ని సరికా బృహస్పతులు శతాయు రూపమైన హవిస్సుతో యితనికి మరల శతాయువు నొనంగుగాక.”—4

ఏదాదివి మొదట్లో సంవత్సర మనేవారు. తర్వాత వచ్చిన వర్షకల్పం వ్యక్తమును బట్టి వచ్చింది. కీర్తనకు ఉచిత్య పుత్రుడు "వ్యజయ్య దగు అగ్ని మూల రకాల అన్నం (సోమం, నెయ్యి, పురోదాళం) భుజిస్తున్నాడు. అతడ భుజించిన అన్నం మరల సంవత్సరంలో వృద్ధి చెందుతుంది. అప్పట్ల ప్రదమై అగ్ని ఒక జిహ్వతో వృద్ధిచెందుతూ, రెండవదానితో యితరములను తొలగించి వనాన్ని నాశనం చేస్తాడు." అని చెప్పాడు.

3. స క్ష త్రా లు

అర్యులకు సక్షత్రాల గురించి తెలుసు.

"సూర్యాయా వహతుః ప్రాగః

నవిశా యమ వా నృజత్.

మహాను హవ్యస్తే గో వోఽతర్హవ్యోః

వద్యహ్యతే" 10-86-18 సూర్యముని.

"సవిక ఎవరి కిచ్చెనో అతడు సూర్య. పెళ్ళినారికి మున్నుండు వెళ్ళాడు. మహా సక్షత్రమందు పెళ్ళి విందుకు ఎద్దులు వంపబడ్డాయి. పూర్వా, ఉత్తరా పాల్గొనే సక్షత్రములందు అమె వినాహం జరిగింది."

4. తూకం, కొలత

తూకానికి తరాల లేదు. ఈనాడు హిమాలయంలోను, తమిళనాడులోను శేరు, మావిక, పడి మొదలైనవి పువయోగిస్తున్నట్లుగా అర్యుల తూకానికి గాను ప్రత్యేక ఆకారంగల పాత్రలను పువయోగించేవారు. ఖరి, ద్రోణం అరి వురాకవస్తైన కొంతలు, నామదేవుడు ఖరీవి పేర్కొన్నాడు. (4-32)

"మేము రథానికి కట్టే వేయి గుర్రాలను, నూరు ఖరీల సోహన్ని యింద్రుని అడుగుతున్నాం." 17

ద్రోణం గురించి బుధసౌమ్యుని ఋక్కును యంతకు ముందు పుదహరించి వున్నాం. (10-101-7) ఈ రెండును ఖరీ కొంతలు. వీటికంటే చిన్నతూకపు కొంతలు కూడ వుండ వచ్చును.

కొంతలో అంగుళాన్ని నారాయణ ఋషి పేర్కొన్నాడు. (10-90)

“వేయి తరలు కల్గిన, వేయి కళ్ళు కల్గిన, వేయి పాదాలు కల్గిన ఆ పురుషుడు భూమిని వలువై పురి నుండి అవరించి వది అంగుళముల కంటె అడికుడై నున్నాడు”-1

అంగుళానికి యోజనానికి మధ్య హస్త ధనుస్సు కొంతలు ఆ కారంలో వుండి వుండవచ్చును. కక్షివాసుడు యోజనాన్ని పేర్కొన్నాడు. 1-128

“ఉషస్సు నేడు ఎట్లా రేపుకూడ వరుణుని వికారి గృహాన్ని పేలిస్తున్నది. దోష రహితమైన ఒక్కొక్క ఉషస్సు క్రిమంగా మూడు యోజనాలు పోతుంది.”-8

10-88-20 ఋక్కులో కూడ ‘యోజన’ పుల్లేఖించబడింది

5. సంఖ్యలు

ఋగ్వేదంలో సంఖ్యలు ఆయుతం (వదివేలు)తో నమాంతం చేయబడింది. ఆ పైన వది, నూరు, వేయి చేర్చి సంఖ్య విలువను పెంచడమైంది. ఈ క్రింది విధంగా ఋక్కులందు సంఖ్యలు పేర్కొన బడినవి.

ఒకటి, అర్ధ, ఉభయ, (8-30)

“వరాక్రమం కొరకు అతడు మరింత వృద్ధి అయ్యెను. అతడు జరారహితుడై ఒక ధనాన్ని యిస్తున్నాడు. ఇంద్రుడు మహాత్ములో భూమ్యాకాశములకంటె గొప్పవాడు. ఆ ఉభయులు ద్యౌ వృత్తులు అతనిలో సగంకు (అర్ధకు) సమావం.”-1

రెండు, యిరువది : ధర్వాజాడు 8-27-8లో యీ సంఖ్యలను పేర్కొన్నాడు.

“ఓ అగ్ని, ధనవంతుడి, పార్థివసమాప్తు అయిన చాయమాన పుత్ర అభ్యావర్తి నాకు వధువుల సమేతంగా రెండు రథాశ్వాసను, వది అవులను యిచ్చాడు. అతని దక్షిణ యితరుల కంటె గొప్పది.”

ఒకటి, రెండు : బృహస్పతి పుత్రశంయుడు 8-45-5 లో వీటిని పేర్కొన్నాడు.

“ఓ వృత్రహంతు, నీవు మావలె వున్న ఒకరికి, యిద్దరికి రక్షకుడవు.”

ప్రథమ : వనిష్ఠుడు (7-44-14)

“వేగంగా వరుగెత్తు గుడ్డిలో దీధికం వ్రథమం. అది రథాకు ముందు వుంటుంది.” (దీధికం యింద్రునిపొడుగ్రం)

మూడు, నాలుగు, ఏడు, తొమ్మిది, పది : గృత్వమదుడు (2-18-1)

“అప్పుడు సూతనంగా తెల్లవారింది. నాలుగు యిరుసులు, మూడు కొరకాలు ఏడు లగాములు పున్న నవీన రథాన్ని కట్టారు. పది తెల్లకల మనుష్యులున్నటువంటి హితకరమైన ఆ రథం యజ్ఞముతో, స్తుతుతో వేగాన్ని అందుకొంది.”

ప్రథమ, ద్వితీయ, తృతీయ : గృత్వమదుడు (2-18-2)

“ఆ యజ్ఞం ప్రథమ, ద్వితీయ, తృతీయ నవనములకు సరిపోయింది. అది మానవునికి కుట్రదాయకమైంది.”

నాలుగు : ప్రతిరథుడు (6-47-4) “నలుగు ఋత్విజులు కుట్రం కోరుతూ హవిస్సును వట్టుకొంటున్నారు. పది ధిక్కులు గర్భనమైన సూర్యుని ప్రేరేపిస్తున్నాయి. మూడు రక్కాలైన అతని శ్రేష్ఠ క్రితరాలు యిప్పుడే ఆకాశం చివరివరకు చరిస్తున్నాయి.

ఐదు : వసిష్ఠుడు (7-45-2) “యవకుడు, కవి, గృహపతి అయిననాడు ప్రతి యింటిలోను పుంసగత్తా ముందు ఖార్చొంటాడు. (3-27-19)

విశ్వమిత్రుడు “ఓ శతశ్రతూ, ఇంద్రా! పంచగత్తాల్లో నీ యింద్రత్వ మున్నందున వారిని నీ నాశనంకొంటున్నాను.”

అరునది, వేయి : వసిష్ఠుడు (7-18-14) గోవులను దోపిడి చేయాలను కోర్కెగల అరునది వందల వేల అరునది అరు అను, ద్రుహ్యూ వీరులు హతులై విద్రపోతున్నారు. తక్కువ కొరకు యవన్నీ యింద్రుడు చేసిన మాత్రమ కృత్యం.”

ఏడు : భరద్వాజుడు (8-74-1) “ఓ సోమ రుద్రులారా, మీరు అనురణం మును వహించండి. మా కోరికలు శీఘ్రంగా మీకు ప్రాప్తించుగాక. ఇంటింటా మీరు ఏడు రత్నాలను వుంచుతూ మా ద్వీపాద చతుష్పాద కీపులకు మేలు చేకూర్చండి. 36

ఎనిమిది : హిరణ్యస్తాపుడు (1-35-8) “అతడు వృత్తియొక్క ఎనిమిది ధిక్కులను, మూడు మరుత్తలాలను, ఏడు వదులను ప్రకాశింపజేసాడు. అంగారు కను కల ననిత్యుడు దాతలకు ఉత్తమ రత్నాలను తీసుకొని వచ్చాడో”

తొమ్మిది, తొంబది : వసిష్ఠుడు (7-19-5) “ఓ వజ్రహస్తా, నీకు శీఘ్రకాలంలో తొంబది తొమ్మిది పురాణం ద్వంసం చేయగోరి శక్తివుంది. ఉండులకు మారవ పురాన్ని వుంచావు. వృక్షుని, నముచిని సంహరించావు.”

పది : గృత్సమదుడు (2-18-1) “పదితెల్లు కల్గిన వావ”

పదకొండు : సూర్యా (10-86-45) “వర్షము విచ్చు ఓ ఇంద్రా, ఈమెను ముపుత్రవతిగాను, పౌత్రగృహవతిగాను చేయుము. ఈమెకు పది పుత్రుల నిమ్ము. తర్తను వదునొకటవ నావిగా చేయుము.”

పన్నెండు : నామదేవుడు 4-33-7 “పన్నెండు నక్షత్రాల్లో అగోపనీయ సూర్యుని అతిధ్యంలో ఋతులు సంకోషంగా వుంటున్నాడు. క్షేత్రములకు సుఖం చేకూర్చుకూ, సింధువులను ప్రవహింపజేస్తూ, మరు భూమిలో వనస్పతులను, వల్లవికి జలం తీసుకుపోతున్నాడు.”

పదునాలుగు-పదు : నద్రివైరూపుడు (10-114-7) “ఈ రథానికి యింకా పదునాల్గు మహిమలున్నాయి. ఏడ్వారు వీరులు దీన్ని మృతులద్వారా ముందుకు తీసుకుపోతున్నారు. ఏ మార్గానవెళ్ళి వడకట్టిన సోమమ్మి త్రాగుతున్నారో, ఆ మార్గం ఎవరు చెప్పుతారు.”

పదునైదు : నద్రివైరూపుడు (10-114-8) “వేల రకాల్లో పదనైదు ఉత్తరమున్నవి. ఆకాశం, వృక్షీ పుష్పంతవరకు యివి వ్యాపించి వున్నాయి. నావీ వేలాది మహిమలు కలవు. ఋక్కు వ్యాపించివంతవరకు వాటి వుంది.”

పదునెనిమిది : గృత్సమదుడు (2-18-4) “ఓ యింద్రుడా, అహ్వ్య వింపబడిన నీవు రెండు, నాల్గు, ఆరు, ఎనిమిది. పది గుర్రాలతో సోమసావం కొరకు రమ్ము. ఓ నుయజ్ఞాడా, ఈ సోమం వడకట్ట బడివుంది. దీన్ని పాడుచేయకు” 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80, 90 గృత్సమదుడు— (2-18-5-8) “ఓ యింద్రుడా, నుందరమైన రథం కల్గిన, ఉత్తమమైన వడక కల్గిన 20, 30, 40, 50, 60, 70, గుర్రాలను కట్టుకొని సోమసావం కొరకు రమ్ము.”

“80, 90, 100 గుర్రాలను కట్టుకొని రమ్ము. ఓ యింద్రుడా, మత్తుకొరకు ఈ సోమం నీ కొరకు పాత్రలందు వుంచబడింది.”

1000, 10,000 : సోమరి (8-21-18) “సరస్వతీ తీరమందున్న చిత్ర రాజా యితర రాజుల కంటె గొప్పవాడు. వర్షవ్యం వృష్టి ద్వారా వ్యాపించినట్లు అతడ వేయి, పదివేల గోవులను దానంగా యిస్తున్నాడు.”

పై సంఖ్యలను చూచినచో అందు దశోత్తర, ఏకాదశ, ధ్వాదశ మొదలగు క్రమం కూడ అనుసరింపనట్లు తెలుస్తుంది. దశక సంఖ్య నవ్వసిండు అర్థము తెలుసు. కావి కొంతకు గావి, తూకావికిగావి వారు తమకంటె పూర్వమున్న సిండు నాగరికుల వద్దతివి అనుసరించారు. ఈ కారణం చేతనే కొంతకుగావి, తూకావికిగావి వారు, పదునారు మొదలగు క్రమం అనంతర కాలంలో స్వీకరించారు.

ప ది హే డ వ ఆ ద్యా యం

ఆ ర్య మ హి శ లు

ఋగ్వేదాన్నిబట్టి న ప్రసించు ఆర్యప్రీతి స్థితి అనంతర కాలంలో పున్నంత ఆర్యాన్నంగా లేదని చెప్పవలసి పుంటుంది నాడు ఆర్యులు పామంతవాద వ్యవస్థలో వున్నమాట నిజం. ఆ వ్యవస్థలో పితృస్వామిక వ్యవస్థలోవున్న అధికారాలు సులభంకావు. శుద్ధగణ వ్యవస్థలో ప్రీతి ఆయురాలు తీసికొని యుద్ధం చేయ కల్గే వారు. క్రీ॥ పూ॥ ఆరవ శతాబ్దంలో మధ్య అసియాలో శకులండు యిట్లాగే వుండేది. అక్కడ ద్రిమ్మరులగు ప్రీతి ఎన్నో పర్యాయాలు ఆయురాలు చేపట్టారు. కాని ప్రీతి యుద్ధం చేయుటను ఆర్యులు తప్పుగా భావించేవారు. శంభరునియొక్క పార్వ తేయులు గణ వ్యవస్థలో వున్నారు. దివోదాసుతో జుగే జీవవ్యరణ పోరాటంలో పురుషుల వలె ప్రీతికూడా పాల్గొనుట వారికి నహజమే. కాని ఆర్యములు 'అదిల ఏమి చేస్తుందిలే' అంటూ ఎగతాళి చేశారు, అని వెనుకటి ఆర్యులంలో వివరించి వున్నాం. ఈ విధంగా ఆర్యప్రీతి బాహుళంగా యుద్ధంలో పాల్గొనే అవకాశం న ప్రసించులో లేదు. దీనికి బిన్నంగా అడపాదడపా ఆర్యప్రీతి ఆయురాలు చేపట్ట రనేది వేరే విషయం.

యుద్ధం తర్వాత పేర్కొనవలసిన మహత్తర విషయం ఋక్కులను రచి చుట, ఋక్కులను రచించిన పురుషులను ఋషులని, ప్రీతిను ఋషికలనీ అన్నారు. ఋషికల నంత్రి ఋగ్వేదంలో రెండు డజనులకంటె తక్కువలెను. కాని పరిశీలి చిన ఏమ్మట వారిలో చాలమంది మానవులు కాదనీ, కల్పితమనీ తోస్తుంది. హేషా, విశ్వవారాలను మాత్రం చారిత్రక ఋషులుగా విశ్వసిస్తున్నారు. ఋషికల పేరుతో ఋగ్వేదంలో సంగ్రహించబడిన ఋక్కులను రచించినవారు రచయిత్రులు అని చెప్పుట కష్టం. అయితే యీ ఋక్కులవలన ఆర్యప్రీతి జీవితాన్ని గురించిన అనేక విష యాలు తప్పక తెలుస్తాయి. ఈ కల్పిత అకల్పిత, ఋషికల సూత్రాలు కొన్ని దిగువ యివ్వబడ్డాయి.

1. అదితి : ఋగ్వేదంలోని వదన మండలంలోని 72 వ సూక్తం బృహస్పతి లేక అదితి రచించినట్లు చెప్పుతారు. దీనిలో అదితి వచ్చింది కాబట్టి

బహుశా దీన్ని రచించింది అదితి అన్నారు. అదితిని (ద్యౌ) దక్షపుత్రిక అన్నారు. దక్షుని (సూర్యుని) కూడ అదితి పుత్రు డన్నారు.

“ఉత్తాన వదం (వృక్షం) నుండి భూమి పుట్టింది. భూమి నుండి దిక్కులు పుట్టాయి. అదితి నుండి దక్షుడు, దక్షుని నుండి అదితి పుట్టారు.”⁴ “ఓ దక్షుడా, నీ కుమార్తె అయిన అదితి దేవులను కన్నది. తర్వాత మహా ఆశ్వుత బంధువులు (అమరులు) పుట్టారు.”—⁵

అదితి తన శరీరం నుండి పుట్టిన ఎనమండుగురు పుత్రుల్లోంచి ఏడుగురిని వెంటబెట్టుకొని దేవతల వద్దకు వెళ్ళింది. కొని మార్తాండుని అందరికంటె పైన స్థాపించింది.

మిత్ర, వరుణ, దాత, అర్యమా, అంశ, భగ, వివస్వాన్, అదిత్య- ఏడు అదితి పుత్రులు. ఈ సూక్తమందు దివ్య అదితి (ద్యౌ) వర్ణించబడింది. ఆమె నవనందు ఋషిక కొడు.

2. ఇంద్రమాతలు : ఇంద్రమాతల సూక్తం కూడ (10-16-3) యిటువంటి కల్పితమైన పేరుతోనే వుంది. ఇందు ఇంద్రుని పుట్టుక, వీరత్వం వర్ణించబడింది. అనలు వ్రాసిన ఋషి పేరు తెలియకపోవుటచేత ఇంద్రుని కన్నటు వంటి ఇంద్రమాతలను యీ సూక్తానికి రచయిత్రులుగా అంగీకరించారు. ఇందున్న కొన్ని మంత్రాలను చదవండి.

“కర్మరతులైన ఇంద్రమాతలు ఇంద్రుడు పుట్టునప్పుడు మవీర్యాన్ని గ్రహిస్తూ దగ్గరకు వచ్చారు”—1

“ఓ యంద్రా, నీవు విక్రమంతోను. ఓజోబలంతోను పుట్టితివి. ఓ వీరుడా, నీవు శక్తి వంతుడవు.” 2

“ఓ యంద్రా, నీవు నీ రెండు చేతుల్లో వజ్రాన్ని ఓజస్సుచే తీక్షణవరుస్తూ సూర్యునితోపాటు ధరించావు.”—4

3. ఇంద్రాణి : ఇదికూడ కల్పితమైన పేరే, 10-146. ఈ ఋక్కులందు ఎక్కడాకూడ యంద్రాణి పేరు రాలేదు. స్త్రీ నవతికి భయపడుట నహణం. నవతిని బాధించుటకు యిందు మూలికలను వుపయోగించుట వర్ణించబడ్డది. ఈ విషయాన్ని మేము మంత్ర తంత్ర ప్రకరణంలో వివరించి వున్నాం. ఇంద్రాణి రచించిన (10-86) సూక్తంకూడ వుంది. అందు యంద్రాణి తేజస్సు తవ్వక మనకు కన్పటుతుంది. ఇంటిలో వృషాకసి (అగ్ని)కి అదిక గౌరవముండుటను ఇంద్రాణి

సహించలేకపోయింది. కావున ఆమె యింద్రునిపై కోపగించుకొంటుంది. ఇంద్రుడే అగ్నియందు అజ్యం వేస్తూ ప్రారంభించాడు.

“అక్కడ ప్రజలు సోమాన్ని వదకట్టుట మానివేరారు. వారు యింద్రుని దేవునిగా అనుకోలేదు. చుత్తుచేత తృప్తులైన వారియందు నా సఖుడైన వృషాకపి వున్న చోటున ఇంద్రుడు అందరికంటె ఉత్తముడు.” 1

ఇంద్రుణ్ణి : “ఓ యింద్రా, నీవు విచలితుడవై వృషాకపివద్దకు వరుగిడు తున్నావు. ఇకర చోటుకు పోవుటలేదు.” 2

“నిన్ను యీ బంగారు వర్ణంకల వృషాకపి ఏమి మాయ చేశాడో, మరి నీవు అతనికి పుష్టిని కల్పించు ధనాన్ని యిస్తున్నావు.” 3

“ఓ యింద్రా, ఏయీ ప్రియ వృషాకపిని నీవు రక్షిస్తున్నావో, అతని చెవిని వరాహాన్ని కొరకు కుక్కకాటు వేయగత.” 4

“నా కొరకుగాను కుట్రం చేయబడి నిద్దంగా వుంచబడిన ప్రియ వస్తువును వృషాకపి దూషికం కావించాడు. అతని శిరస్సు తుండించుము. ఇట్టి దుష్కర్మవికీ ముఖం కల్గకుండా పోవుగాత.” 5

ఇంద్రుడు : “అందమైన బాహువులు కల్గిన, చక్కని వ్రేళ్ళుకల్గిన, దీర్ఘమైన కురులు కల్గిన, లావైన తొడలు కల్గిన ఓ వీరవత్సీ యింద్రాణీ, నీవు వృషాకపిపై ఎందుకు కోపగించుతున్నావు ” 6

ఇంద్రాణి- “ఈ ఉష్ణుడైన వృషాకపి నన్ను అవీరమాత అని అనుకొంటు న్నాడు. కాని నేను వీరమాతను, ఇంద్రుని వత్సిని. నా సఖులు చురుక్తులు.”-7

“హామ కామంచుగాని, యుద్ధ సమయమందుగాని శ్రీ అక్కడకు ముందుగా వెళ్ళుతుంది. నక్కనిరాత, వీరపుత్రులను కన్న ఇంద్రునిపై పూజ జరుగుతుంది.” - 10

ఇంద్రుడు - ఈ మహిళలందు ఇంద్రాణి సౌభాగ్యవతి యని నేను విన్నాను. ఇతరులవలె ఈమె భర్త వృద్ధాప్యంతే మరణించదు.”-11

“ఓ యింద్రాణీ, నా ప్రియమిత్రుడైన వృషాకపి లేకుండా నాకు సంకృప్తి లేదు. అతని ద్వారా ప్రాప్తమైన హవిస్సు దేవతలవద్దకు పోతుంది.” - 12

ఇంద్రాణి - “ఓ వృషాకపివత్సీ, నీవు ధనవతివి. సుపుత్రవతివి. మంచి వయస్సు వున్నావు. ఇంద్రుడు నీ ప్రియమైన ఎద్దుల హవిస్సును భక్షిస్తాడు ” - 13

ఇంద్రుడు : “భక్తులు నాకొరకు 96 ఎద్దులను వంశారు. వాటిని తివి నేను బలికాను. నా రెండు కుక్షిలను భక్తులు వింపుతారు.” 14

“ఓ వృషాకపి, మరుమామి, నరుకుబకు తగిన వనాలు ఎన్నో మోజనాలు (విస్తరించి) వున్నాయి. కొబ్బి దగ్గరవున్న అగృహములకు రమ్ము,” 20

వృషాకపి అగ్ని. అగ్నిముఖుడవారనే ఇంద్రుడు హవిస్సు గ్రహిస్తాడు. కొబ్బి అతడు వృషాకపిని తనకు ప్రేమమిత్రునిగా భావించితే ఏమీ ఆశ్చర్యంలేదు. ఈ కారణంతో ఇంద్రానికి వృషాకపిపై కోపం కల్గింది. దేవతల్లో కూడ కుటుంబ కలహం ఎంతగా వుండేదో చూడండి.

4. ఊర్వశి : ఊర్వశి, అవ్వర, ఆమెను పురూరవుడు ప్రేమించాడు. నేడు సంజాయిలో హిరా-రామూ, సోహనీ-చూవాలుని ప్రేమ కథలు ప్రచారంలో వున్నట్లే నాడు నస్తసిండుగో అదే రీతి ఊర్వశి-పురూరవుల ప్రేమకథ వాడుకలో వుంది. నాడు మానవజాతికి చెందిన ప్రేముడు, ప్రేయరాలు అయివుండవచ్చు. కాని వారిని మానవునిగా, దేవతవ్యక్తిగా చిత్రించడం జరిగింది. ఋగ్వేదంలోని యీ ప్రేమ కథావికా సూక్తాన్ని (10-96) ఊర్వశి పురూరవులు రచించినట్లుగా చెప్పుతారు. దీన్నిబట్టి యీ సూక్తం రచించిన అరణ రచయిత పేరు మరుగున పడినట్లు తెలుస్తుంది. తన్ను విడిచిపోవు ఊర్వశిని పురూరవుడు ఎంతో ద్రుతిమి లాడుతాడు. ఆమెను మైర (చండిక) అంటాడు. కాని ఊర్వశి అతడు చెప్పిన దేమీ వినిపించు కోదలవలేదు. పైగా ఆమె “ప్రీతిలో ప్రేమ వుండదు. వారి హృదయాలు తోడేళ్ళ హృదయాల వంటివి” అవిహడ అనేస్తుంది (10-96-16). 17వ ఋక్కులో వసిష్ఠుని పేరు వచ్చింది. దీన్నిబట్టి వసిష్ఠుడే యీ ఋక్కులకు కర్త యను సందేహం కలుతూ వుంది. (10-96-17)

“అంతరిక్షాన్నివింపే, లోకాలను కొలిచే ఊర్వశిని వసిష్ఠుడనైన నేను ప్రార్థిస్తున్నాను. మక్కతుడు దాత అయిన పురూరవుడు నీవద్ద నుండుగాత. నా హృదయం తపిస్తూవుంది. తిరిగిరమ్ము.”

ఋగ్వేదంలో వుత్తమ కావ్యములని చెప్పుకొను సూక్తాల్లో యీ సూక్తం కూడ ఒకటి. ఈ సూక్తాన్ని మేము యిదివరలో పొందుపరచి వున్నాం.

5. కక్షీవానుని పుత్రుని ఘోష : అశ్వినీ కుమారులిద్దరినీ మృతిస్తూ మోష రెండు సూక్తాలను రచించింది. (10-99-40). ఆమె మొదటి సూక్తంలో వేర్వేరు వ్యక్తులకు అశ్వినీ కుమారులు చేసిన మేలును వర్ణించింది. కుగ్ర సంశాస

త్యానదు (10-39-5). విచుదుడు, కున్దుడు, పురమిత్రుడు, బ్రహ్మ (7), పేదు (10), శంయుడు (13) భృగుడు (14) వీరంకరు వుపాకం పొందినట్లు పేర్కొనబడింది. చక్కవి రచనతో హెష ఏ యుషితోనైనా పోటీ చేయ గలడు. అమె యిట్లు చెప్పింది. (10-39).

“ఓ అశ్వినీ కుమారులారా, మీరే చక్కగా విమీకమైన రథం వృద్ధి అంశ తిరుగుతుంది. హవిస్సు నొసంగు యజమానులు ప్రతిదినం, ప్రతిరాత్రి, ప్రతి ఉషస్సు నందు మీ రరాన్ని అహ్వనిస్తారు. నీ తండ్రి యొక్క అంశమైన పేరుకు విల్పి వట్లుగ మీ పేరునుకూడ మేము విత్యం అహ్వనిస్తున్నాం.” 1

“ఓ అశ్వినీ కుమారులారా! భృగులు రథం విమీంచునట్లు నేను మీ కొరకు యీ స్తోమం రచించాను. భర్తకొరకు వరువుకు అంశంబిట్లుగ నేను విత్యం పుత్ర పౌత్రులను ధరించెదను అన్నట్లు కీన్ని అంశంబావు” 14

రెండవ సూక్తంలో (10-40) హెష కుత్సుని (8) దుజ్యని, వకుని, శింజా రుని, ఉశనాని (7), కృకుని, శయుని, (8), పేర్కొంది. హెష రాజ కుమార్తె. ఈ సంగతి 10-40 యుక్కుల వలన తెలుస్తుంది.

“ఓ అశ్వినీ కుమారులారా, రాజకుమారి, ద్విష్కరి అగు హెష మీతో మాట్లాడుతూ వుంది.” ఓ నేతలారా, కేయింబవక్కు అమెవద్ద పుండుటకు అశ్వలు కలిగిన రథం కలిగిన నమర్దసంకుతైన భర్తను వెదకుటలో అమెకు సహాయం చేయండి” అని అమె మిమ్ములను అడుగుతూ వుంది” 6

అశ్వినీ కుమారులకు తన కోర్కెను తెల్పి హెష వరం అడుగుతూవుంది.

“యువకుడు యువతి ఇంటిలో ఎట్లు వుంటావో నాకు తెలియను. మీరే ఆ యువకునికి తెల్పండి. భార్యయందు ప్రేమ కలవాడును, పరాక్రమం కలవాడును, యువకుడు అయినవాని ఇంటిలోకి నేను వెళ్ళాలను కొంటున్నాను. ఓ అశ్వినీ కుమారులారా, నా యీ కోర్కెను నెరవేర్చండి.”-11

నన్తసిందులోని అర్యకన్యల కుండే కోరిక హెషా సూక్తంవ్వారా తెలుస్తుంది. అరోగ్య వంతుడైన, ద్రియమైన భర్తను పొందుట వారి జీవిత లక్ష్యమై వుంది. హెషాపుత్ర కక్షీవాన్ దీర్ఘతమా పుత్రుడు ఒక గొప్ప యుషి. ఆయన యుక్కులు యుగ్వేదంలోని మొదటి మండలంలోని పది సూక్తములందున్నవి కక్షీవానుడు రాజ అన్నటు ఎక్కడా పేర్కొనబడలేదు. హెష ఎవరిని పెండ్లాడిందో అతని

పేరుకూడ తెలియదు. ఆమెను పుత్రుడగు సుహస్తుని తల్లి పేరదే గుర్తించు కొంటున్నాం. పుత్రుడుకూడా తల్లి మాదిరిగా ఆక్వినీ కుమారుని విద్వరిని ప్రార్థించాడు. (10-41-1-3) మోషే చిరకాలం తండ్రి యింటిలోనే కన్యగా ఉండి పోయింది. (1-117-7).

6. జాహూ : ఈ పేరుకూడా కల్పితంగానే తోస్తుంది. 10వ మండలంలో జాహూ సూక్తం ఒకటి ఉంది. (10-109) అనంతర కాలములో జాహూను బ్రహ్మ వాదిని అని అన్నారు. కొవి యింను ఆమె బ్రహ్మాన్ని గురించి ఏమీ చెప్పలేదు. విశ్వదేవులను గురించి మాత్రమే స్తుతించారు. ఆమె బ్రహ్మవాదిని మాత్రం పేర్కొంది. ఈ సూక్తాన్ని గురించి యిట్లు చెప్పబడుతూ వుంది. జాహూ భర్త బృహస్పతి. అతడు ఏదో కారణంచేత ఆమెను వదిలేశాడు. అతనికి నచ్చచెప్పి దేవులు అతన్ని దారికి తీసుకువచ్చుటలో కృతకృత్యులయ్యారు. ఈమె రచించిన కొన్ని ఋక్కుల ద్వారా నవ్వునందు ఆర్యుల దాంపత్య జీవితాన్ని గురించి తెలుస్తుంది. (10-109)

“ఆ పూర్వజులు-సూర్యుడు, వాయువు, అనంతజలం, ప్రజ్వలిత ఉగ్రాగ్ని, మణిదాయకమైన ఋతోత్పన్న జలదేవతలు బ్రాహ్మణులకు విరుద్ధమైన పాపాన్ని గురించి చెప్పారు.” 1

“సోమరాజు తొలుత మోహించి తర్వాత బృహస్పతికి బ్రహ్మవత్త్విని యిచ్చాడు. మిత్రావరుణులు ఆమెను అనుసరించారు. హోత అగు అగ్ని చేయి వట్టుకొని ఆమెను తీసుకొని వచ్చాడు.” 2

“ఈమె బ్రహ్మవత్త్వి. ఈమె దేహాన్ని చేతితో గ్రహించాని” అందరూ అన్నారు. క్షత్రియునిచేత రక్షితమగు రాష్ట్రంవలె ఈమెకూడ సంవదిలిన దూతతో సంవర్కం చేయలేదు.” 3

“బ్రాహ్మణుని దీమవత్త్విని తీసుకొని రావలసింది. ఆమె వరమమైన వ్యోమ మందు దుష్ట వ్యవస్థను స్థాపిస్తున్నది.” అని ప్రాచీన దేవులు, తనమృతేస్తున్న ఆ ఏడ్గురు ఋషులు చెప్పారు.” 4

“వత్త్వి లేకుండా బ్రహ్మవారిగా తిరుగుచున్న బృహస్పతి దేవతలకు అంగ మైనాడు. సోమునిద్వారా కొవి రాబడిన వత్త్వియగు జాహూను దేవులవలె బృహస్పతి పొందాడు.” 5

“దేవులు మరల ఆమెను బృహన్నతి కిచ్చారు. మళ్ళీ మానవులు యిచ్చారు. రాజులు యీ విషయాన్ని నత్యహంటూ బ్రహ్మవత్నివి మళ్ళీ ప్రాసం చేశారు.” 6

ఋక్కులకు సంబంధించినంతవరకు జాహ్నవి అగ్నిదేవతకు పత్నిగా తోస్తుంది. వస్తసిందులోని అర్య పురుషులు తమతమ భార్యలతో యిట్లే తగవులాడుచు ఉన్న యిదే విధంగా కలుసుకొనివుంటూ వు డవచ్చును.

7. దక్షిణ : ఈ పేరుకూడా కల్పితమే. దక్షిణను ప్రజావతి పుత్రి అన్నారు. ఈమె సూక్తమందు (10-107) దాన దక్షిణల మహిమ కీర్తించబడింది.

“మమవా (ధనవంతుడు) సూర్యుని మహా తేజస్సు ఆవిర్భవించింది. అతేజస్సు జీవులందరిని అంధకారం నుండి విముక్తం చేసింది. ఏతరులే యాయబడిన గొప్ప జ్యోతి వచ్చింది. దక్షిణయొక్క విశాలమైన రెక్క కనబడింది”-1

“దానం చేసినవారు ఉన్నతమైన ద్యౌ లోకానికి వెళ్తారు అశ్వాలను దానం చేసినవారు సూర్యునితోపాటు వుంటారు. బంగారాన్ని యిచ్చినవారు అమరత్వాన్ని పొందుతారు. వస్త్రాలను యిచ్చినవారు సోముని చేరి ఆయుస్సును పొందుతారు.” 2.

“దేవతల పూజ కల్గిన దక్షిణ దివ్యమూర్తి, ఆ దేవతలు లోబని సంకృప్తి వర్పజాలరు. తప్పలకు భయపడి దక్షిణ నొసంగు వలచుంది తృప్తిపడతారు.”-3

“దాతను ముందుగా పిలుస్తారు. దాత శ్రేష్ఠమైన గ్రామణి అవుతాడు. ఎవడు మొదట దక్షిణ యిస్తాడో, అతన్ని గణముల నృపతిగా స్వీకరిస్తాను.” 4

“యజ్ఞకర్తలు, సామగాయకులు, ఉక్తలు చెప్పవారు అతన్ని ఋషి, అతన్ని బ్రహ్మ అంటారు. ఎవడు మొదట యిస్తాడో, అతడు శుక్రుని (అగ్ని) మూడు శరీరాలను తెలుసుకొంటాడు.” 5

“దక్షిణ అశ్వాన్ని, దక్షిణ గోవుని యిస్తుంది. దక్షిణ పెండిని, బంగారాన్ని యిస్తుంది. మనకు ఆశ్వ అయిన అన్నాన్ని దక్షిణ యిస్తుంది. ఇది తెలుసుకొని మానవుడు దక్షిణను కవచంగా చేసుకొంటాడు.” 7

“అన్నదానం చేసినవారు మృతుడు కాడు, చరిత్రుడవ్వడు, క్షేణాన్ని పొందడు. అన్నదాత భాధపడడు. ఈ భువనం వంతటినీ, స్వర్గాన్ని— అన్నిటినీ దక్షిణ వారికి యిస్తుంది.” 8

“అన్నదాతలు అందరికంటె ముందు మరలి నినానం పొందతారు. అన్నదాతలు సువస్త్రయగు భార్యను పొందుతారు. అన్నదాతలు అంతరిక పేయమగు

మరను పొందుకాదు. ఆహ్వానించకండా అక్రమణ చేయువారిని భోజన (అన్న దాతలు) జయిస్తారు " 9

"అన్నదాత కొరకు ప్రజలు వేగంగా వరుగెత్తు అగ్వాలను పుంచుతారు. దాతకొరకు అందపైవ కన్య వుంది. అన్నదాత యొక్క యీ గృహం పుష్కరిణి వలె, దేవ విమానంవలె అద్భుతంగా విరిసికొత్తమై వుంటుంది." 10

దాన మహిమ అర్చ్యలో ఎక్కువగా వుంది. అతిథులకు భోజన మొనంగు టలో వారు చాలా ఉదారులు. సంపత్తి పున్న వ్రతి అర్చ్యకు తన యింటిని దేవ విమానంవలె, పుష్కరిణి మాదిరి కవచింపవలె ఎనుకొనేవాడు.

8. నివాసరి లేక సిక్తా : ఏరివి అతిగోత్రీకులైన ఋషి కలంటున్నారు. కొవి యివికూడా కల్పిత నామములే మూలమును వ్రాసినవారి పేర్లు తెలియవు. నివాసరి తన ఋక్కుల్లో (9-88) సోమ మహిమను కీర్తించింది.

"విచక్షణుడు. నూరు దారలు కలవాడు, ద్యౌవతి అయిన సోముడు ధ్వని చేస్తూ కలకంఠోకి వస్తున్నాడు. వసుపు వర్షంతో. కోర్కెల నొనంగు అతడు నిండుమేష ముల రోమాలతో వడకట్టబడుచు మిత్రుల యింటిలో కూర్చుంటున్నాడు." 11

"స్తుతించబడుచు మేష రోమాలందు వడకట్టబడుచు, తరంగితుడైన సోముడు వక్షివలె వెళుతున్నాడు. ఓ కపి, యంద్రా, నీ కర్మచేత ద్యౌ, వృద్వీలకు మధ్య సోముడు శుచియై స్తుతులతో వచిత్రుడవుతున్నాడు." 12

"ద్యౌను చుంబించుతున్న. అంతరిక్షాన్ని పూరించుతున్న భువనములందు అర్పించబడిన యజ్ఞద్రావిని ధరించి యజనీయ స్వర్గజ్ఞాత సోముడు మేఘుని ద్వారా వచ్చి తన ప్రాచీన పితరుడైన యంద్రుని పేరిస్తున్నాడు. 14

ఈ సూక్తం రచించినది శ్రీ యవి చెప్పబడు ఏ విశేషం కావరాదు.

9. యమీనైవస్యతి : ఇది కూడ కల్పిత నామమే. వివస్వాన్ పుత్రి ఎవరో యమి. ఆమె తన అన్నయైన యముని ప్రేమించదలచింది. ఈ విషయమే యమ, యమీ నంనాద రూపంలో యిక్కడ తెలుపబడింది. (10-10)

యమి అంటుంది- వికార నముద్రాన్ని చేరిన యీ స్థానమందు నభినై నిన్ను నఖవిగా కోరుతున్నాను. విదాత ఎక్కువగా ద్యౌవించి భూమిపైన తండ్రి సంతానం వుంచాడు. 1

యముడు సమాధానంచెప్పాడు- నేను నలుడనై యీ నర్మకము కోరను, ఎందుకంటే నీవు నా సోదరివి. ఇందుకు వదిలిరావు. విశాల ఆకాశాన్ని ధరించు పరమ దేవుని వీరమహాపుత్రులు నలువైపుల నుంచి మనలను చూస్తున్నారు. 2

యమి : ఇది మానవులకు ఉచితం కాకపోయినా ఆ అమరులు దీన్ని కోరుతున్నారు. నా విషయంలో నీవు మనస్సు వుంచుము. మనకు జన్మించే పుత్రుని కనుటకు నా శరీర మందు ప్రవేశించుము. 3

యముడు :- మనం పూర్వమెప్పుడు యటువంటిది చేయలేదు. నత్యనామని మైన మనం అబద్ధం ఎట్లు ఆడగలం ? జా గంధర్వులు, జామోష (ప్రీ) అదే మన పరమ సంబంధం, అదే మన బంధుత్వం. 4

యమి : యమునిపట్ల యమి అయిన నాకు కోరికవుంది. ఒక స్థానమందు జంబగా విడిచించుటకుగాను వచ్చాను. తర్తకొరకు బాధ్యవలె నేను నా శరీరాన్ని బహిరంగ పరుస్తాను. రథంయొక్క పెద్ద చక్రంవలె మన మిద్దరం ప్రేమించు కొందాం. 7

యముడు : భగినులు అభగిను లయ్యే కాలం మున్ముందు తప్పక వస్తుంది. మరియొక వ్యవధిం యొక్క బాహువును అలింగనం చేసుకొనుము. ఓ మఠగా, నేను కాకుండా మరియొకనిని పతిగా చేసుకొనుము. 10

యమి : అన్న వుండగా చెల్లెలు అనాథ అయితే ఆ సోదరుడు ఎందుకు ? దుఃఖపడే ఆ చెల్లెలు ఎందుకు ? కామమునకు లోనై నేను యిదంతా చెప్పుతున్నాను. నీ శరీరంతో నా శరీరాన్ని తృప్తి పర్చుము. 11

యముడు - నేను శరీరంతో నీ శరీరాన్ని ముట్టుకొను చెల్లెలితో నంవర్కాన్ని పాపమన్నాడు నాకు లిన్య మైన వానితో నీవు అనందించు ఓ మఠగా, నీ సోదరుడు ఇట్లు అచరించ తలచుట లేదు. 12

యమి - ఓ యముడా, నేను నీ మనస్సును, హృదయాన్ని అర్థం చేసుకొన లేక వున్నాను. వృక్షాన్ని తీగవలె, లేక తాడువలె కంసి మరొక ప్రీ విన్ను కొగ లించు కొంటుంది. 13.

యముడు - ఓ యమి, అన్యవి కోరుము. మరొకడు విన్ను చెట్టును తీగవలె అలింగనం చేసుకొనుగాక. అతని మనస్సును నీవు కోరితే లేక అతడు విన్ను కోరితే మీకు మంగళకరమైన సంబంధం కల్గుగాక. 14

యమ - యమిని యీ వృక్షుల ద్వారా రెండు తరుణి హృదయాల ప్రేమాలాసం ప్రకటితమవుతూ వుంది. ఇంకా ఆర్యుల్లో అన్నా చెల్లెళ్ళ వివాహం

విషిష్టంగా వున్న నంగతికూడ తెలుస్తుంది. ఇజ్వేకు వంటి వున్నత వంశంలో కనీసం ఆపత్కాలంలో అన్నాచెల్లెలు వివాహం పున్నట్లు బుద్ధవచనములందు చెప్పబడింది. ఇజ్వేకుని నల్లరు పుత్రులు చెల్లెండ్రను వివాహమాడి తమ కులాన్ని కాపాడుకొన్నారు. తర్వాత అది కాక్యవంశంగా ప్రసిద్ధికెక్కింది ఇజ్వేకుని దానీ పుత్రుడు తర్వాత ఋషి కృష్ణునిగా పేరొంది కూడ తన నవతిచెల్లెలిని వివాహమాచాడు. (దీర్ఘవికాయము, అశ్వలాయన సూత్రం). జాతిక కథల్లో నీకారాముల వివాహంకూడ చెల్లెలు అన్న వివాహంగా చెప్పబడుతూ వుంది. (దశరథ జాతకకథ). ఆత్యంత ప్రాచీనకాలంలో అన్నాచెల్లెళ్ల వివాహాలు జరిగేవని తెలుస్తుంది. దామలాండు రాజవంశంలో యిప్పటికీ యీ ఆచారముంది. ఈరానులోని సాసానీ రాజ వంశంలో కూడ యీ ఆచారం కన్పట్టుతుంది. ఈజిప్టులోని ఫర్వా వంశీకులు కూడ రక్తాన్ని వనిత్రంగా వుంచుకొనుటకు యిద్దే చేపేనారు. యమ-యమీరి యీ నంబాదం వలన న ప్రసింధులోని ఆర్యులు యీ ఆచారాన్ని మంచిదిగా అంగీకరించ లేదని తెలుస్తుంది.

యమీ వై వన్మతి రచించిన మరియొక సూక్తం (10-154) వుంది. సూక్తం యొక్క భాష చాల నవీనంగా వుంది. ఇందు ప్రేతను గురించి చెప్పబడింది.

“ఎవరి ఏతరుల కొరలో సోమం వడకట్టబడివుంది. ఒకరు మృతాన్ని పేనిస్తున్నారు. ఓ దేవాపీ (ప్రేత), ఎవరికొరకు మమవు ప్రవహిస్తావుందో, వారి వద్దకు నీవు వెళ్ళుము.” 1

“తవన్సుచే దుర్మర్త్యులై నవారివద్దకు, తవన్సుచే స్వర్గం పోయినవారివద్దకు, గొప్ప తవన్సు చేసినవారి వద్దకు - ఓ దేవాపీ (ప్రేతమా) నీవు వెళ్ళుము.” 2

“ఎవరు యుక్తమందు పోరాడుదురో, ఏ వీరులు అక్కడ శరీరం విడుస్తారో, ఎవరు సహస్రాది దక్షిణలు యిస్తారో, ఓ దేవాపీ, నీవు వారివద్దకు పొమ్ము.” 3

వైదిక ఆర్యులు యముని మృత్యుదేవతగా భావించి ఏతరులు వారివద్దకు వెళ్ళే దరని నమ్మేవారు. ఆ యముని గురించి, మృత్యువుని గురించి యమి చెప్పిన యీ సూక్తంలో తెలుపబడింది.

10. రాత్రి : భారద్వాజి రాత్రి కూడ కల్పిత ఋషికమే. (10-127) సూక్తంలో రాత్రి వర్ణించబడింది. మరొక పరంపరనుబట్టి విశ్వామిత్ర వంశ స్థావరుడగు సోమరిపుత్ర కుశుకుడు యీ సూక్తాన్ని రచించెనని అంటున్నారు. గాయత్రీ చందములోనుండుటచేత యిది గానం చేయుటకు వీలైన ఋక్కులు.

“రాత్రిదేవి నలువైపునుండి వచ్చి ప్రకటితమైంది. ఆమె వక్షత్రాలచే సౌందర్యం అంతటినీ దరించింది.” 1

“రాత్రిదేవి వచ్చేటప్పుడు తన సోదరియైన ఉషస్సును ప్రతిష్ఠించింది. ఆమె తమస్సును తొలగించింది.” 3

“గ్రామం నద్దుమణిగింది. బాటపార్లు అగిపోయారు. వజ్రాలు వికృతంగా వున్నాయి. వేటాడు దేవులు కూడా నంచరించుట లేదు.” 5

“మాకు నలువైపుల నల్లని అందకారం కన్పడుచున్నది. అది స్పష్టంగా అవస్థితమైవుంది. ఓ ఉషస్సా, నీవు ఋణం చూచి రాత్రివి తొలగించుము.” 7

లోపాముద్ర : వసిష్ఠుని సోదరుడైన అగస్త్యుని భార్య లోపాముద్ర వతి వియోగం భరించలేని లోపాముద్ర అగస్త్యునితో జరిపిన సంవాదం యీ సూక్త మందున్నది (1-178).

11 లోపాముద్ర—మొదటి సంవత్సరాల్లో కేయంబిఎళ్ళు వృద్ధావ్యయును కొనితెచ్చు ఉషస్సులను నేను నహిస్తూ వచ్చాను. ముఠలితనం శరీర సౌందర్యాన్ని కూడ పాడుకొన్నది. భర్త భార్య వద్దకు ఎట్లు పోగలడు ? 1

“ప్రాచీనులైన నత్యసాలకులు దేవతలతో విజయం వల్కేవారు. వారు అంతమును కోరుకొనేవారు. కాని ఆ అంతం వారికి రాలేదు. 2

అగస్త్యుడు—దేవతలు మమ్ము రక్షిస్తున్నారని మేము అనిపిపోలేదు. మేము అన్ని భోగాలను ఆశుభవిస్తున్నాం. మనం యిరువురం సరిగ్గా వ్రతుల్నిస్తే, యిక్కడ మన కనేక మఖాలు లభిస్తాయి. 3

కామాన్ని నేను నిరోధించాను. కాని అది ఎక్కడనూచో ఉత్పన్నమవుతూ వుంది. లోపాముద్ర వతితో నంగమిస్తూ వుంది. విట్టాచ్యులతో వ్యాకులత చెంది ఆమె ఆ ధీరుని ముద్దిడుచున్నది. 4

12. వసుక్రపత్ని : ఇంద్రుని పుత్రుడగు వసుక్రుని భార్య పేరుతో (10-28) సూక్త ముంది. అందు వసుక్రపత్ని ఇంద్రుని మధ్య జరిగిన మాటలు వున్నాయి. వసుక్రపత్ని అంటూ వుంది :

“ఇతర దేవతలందరు వచ్చారు. కాని నా మామరాలేదు. ఆయన వస్తే అతడు వేయించిన గింజులను తిని సోమాన్ని త్రాగేవాడు. బాగా తిని మళ్ళీ తన యింటికి వెళ్ళేవాడు.” 1

వసుక్రుడు యీ సూక్తాన్ని రచించినట్లు చెప్పుతారు. ఇంద్రుడే కాదు, నవ్రసింధులోని అర్కులకు కూడ వేయించిన యవలను తినుట. సోమసానం చేయుట చాఱియిష్టం. 'యదన్నం పురుషోహ్యత్తి తదన్నం తన్యదేవతా' (ఏ భోజనాన్ని మానవుడు తింటాడో, అతని దేవతకూడ ఆ భోజనమే చేస్తాడు)

13. వాక్కు : అంభుత ఋషి కుమార్తె- వాక్కు కూడ కల్పిత నామమే. ఇందు వాగ్దేవి మహిమ వర్ణించబడింది. (10-125).

"దుద్రుతతోను, వస్తుపులతోను, ఆదిత్యులతోను, దేవత లందరితోను నేను ఆలోచిస్తాను. నేను మిత్రావరుణ లిద్దరిని ధరిస్తున్నాను. నేను ఇంద్రాగ్నులను, అశ్వినీ కుమారు లిడవురిని ధరిస్తున్నాను." 1

"దేవతలచేతను, మానవులచేతను పేదించబడు యీ మాటను నేనే చెప్పు కున్నాను. నే నెవరిని కోరుచునో, అతన్ని ఉగ్రునిగా, బ్రహ్మగా, ఋషిగా, సుమేధునిగా చేస్తాను." 6

14. విశ్వహ : కళ్యవగోత్ర ధైన యీ ఋషిక కూడ కల్పితమే. ఈమె యక్షురంగ వివారణకు కొన్ని మంత్ర తంత్రాలు చెప్పింది. వాటిని మేము రంగ ప్రకరణంలో వివరించి వున్నాం. (10-163-1,2)

15. విశ్వల : ఈమె ఋషిక కాదు. కాని ఈమెకు అశ్వినీ కుమారులు ఉపకారం చేసినట్లు చెప్పబడుతూ వుంది (1-18'-1).

"ఓ మవీసులారా అశ్వినీ కుమారుల యొక్క తృప్తిని కలిగించు మంత్రాయక మగు రథం వచ్చింది. వారు మకర్దులు, కుచివ్రతులు, ద్యౌని బిడ్డలు. వారు విశ్వ లకు మేలు చేశారు" — ఇట్లు నా మనస్సుకు అవిచిస్తూవుంది."

16. విశ్వవార : మోష వంటిది ఈమెకూడ. ఈమెను చారిత్రక మహిళగా గుర్తిస్తున్నారు. ఈమెది అత్రిగోత్రం. ఈమె తన సూక్తంలో (6-28) త్రిష్టుప్, అనుష్టుప్, గాయత్రీ చందస్సులను అగ్ని మహిమను కీర్తిస్తూ తన పేరు కూడ చెప్పుకుంది.

"ద్రక్ష్యలికాగ్ని ద్యౌలోకమందు కిరణాలను ప్రసరింప చేస్తున్నది. ఉషస్సుకు ఎరుదిగా విస్తృతమై శోభిల్లుచున్నది. హవి నమేతంగా, క్రువాను తినుకొని పడు ప్కార పురస్కరంగా దేవులను పూజిస్తూ విశ్వవార తూర్పు దిక్కునకు పోవు చున్నది." 1

“ఓ అగ్ని, మహా సౌభాగ్యమునకై నీ జ్వాలలు పుత్రమంగా నుండుగాక. నీవు శత్రువులను నాశనం చేయుము. దాంపత్య సంబంధాన్ని నీవు వియమార్థం చేయుము. శత్రుత్వం వహించువారి తేజస్సును నష్టపర్చుము.” 1

17. శచి : పౌలోమి శచి కూడ కల్పిత నామం. పురాణాల ద్వారా ఇంద్రుని భార్యపేరు శచి. ఆమె అసుర పులోముని పుత్రిక అని మనకు తెలుసు. (10-159) ఈ సూక్తంలో సంకృప్తించెందిన, శక్తివంతమైన మహిళ ఒకరు అభిమానంతో తన స్థితిని వర్ణిస్తూవుంది.

“నా భాగ్యోదయమా అన్నట్లు అదిగో సూర్యుడు పువయింపాడు. నేను సవతులను ఓడించాను. భర్తను వశపర్చుకొన్నాను.” 1

“నేను కేతువుని (జెండాను). నేను మస్తకాన్ని. నేను తీవ్రంగా, అందంగా మాట్లాడుతాను. భర్త నా యిష్టానుసారం పడుస్తాడు.” 2

“నా పుత్రుడు శత్రునాశకుడు. నా కుమార్తె మందరి. నేను బాగా గెలుస్తాను. భర్తదగ్గర వన్నుగురించి మంచిగా చెప్పుకొంటాడు.” 3

18. శశ్వతి : అంగిరాగోత్రి అయిన యీ ఋషిక కూడ కల్పితంగా తోస్తుంది. ఈమె పేరుతో ఒక మంత్రముంది (8-1-34) అందు అగ్ని రతిని గురించి చెప్పబడింది.

19. శిఖండినీ కాశ్యపి : ఇదికూడ కల్పితనామమే. ఈమె సూక్తాన్ని (9-104) కశ్యప పుత్రుడగు వర్షకుడును, నారదుడును రచించినట్లు చెప్పుతారు. ఈ సూక్తమందు సోముని మహిమ చెప్పబడింది. అందు విశేష మేమీ లేదు.

20. శ్రద్ధా కామాయని : ఇదికూడ కల్పిత నామమే. ఈ సూక్త మందు శ్రద్ధ మహిమ కీర్తించబడింది. (10-151)

“శ్రద్ధవలన అగ్ని ప్రజ్వలిల్లుతూ వుంది. శ్రద్ధవలన హవిస్సు హోమం చేయబడుతూవుంది. ఐశ్వర్య శిఖరంపై వుండే శ్రద్ధను గురించి నేను వాణి ద్వారా తెల్పుతున్నాను.” - 1

“ఓ శ్రద్ధా, దాతకు ప్రിയం చేకూర్చుము. ఓ శ్రద్ధా, దానం చేయ దలంచు వానికి ప్రിയం చేకూర్చుము. అన్నం నొసంగు అన్నదాతకు ప్రിയం చేకూర్చుము. యజ్ఞం చేయువారికి నేను చెప్పింది చేయుము.” 2

“దేవతలు శత్రువులవల్ల శత్రుత్వాన్ని చూపినట్లు నేను చెప్పిన విధమున అన్నదాతలవల్ల, యజ్ఞదాతలవల్ల శ్రద్ధవహించుము.” 3

21. సరమ : సరమను దేవతల కుక్క అనుకొంటారు. వస్త్రసింధుల యొక్క నిగ్గులేవి దోపిడివి గురించిన కోర్కెను సరమ వణులముందు ఎట్లు వెల్లడించిందో, మేము యిదివరలో వివరించి వున్నాం. (10-108)

22. సార్సరాజ్ఞి : ఇది కూడ కల్పిత నామమే. ఈమె సూక్తాన్ని కక్షి వానుని పుత్రుడైన కదిర ఋషి రచించినట్లుకూడ చెప్పుతారు. ఈ సూక్తమందు అవు వర్ణించబడింది.

“సుఖదాయకమైన గాలి అవుల వద్ద వీచుగాత. అవి బాకరమైన వనస్పతులను మేయు గాత. శక్తి విచ్చు నీటిని ఎక్కువగా త్రాగుగాత. ఓ రుద్రా, కొత్తు కల్గిన ఆవులకై నీవు సుఖకరమైన ఆహారం నిగ్గుము చేయుము.” 1.

“ఏ గోవులు తమ శరీరాన్ని దేవులకు యిచ్చునో, ఏ గోవుల రూపముల వన్నిటినీ సోముడు ఎరిగియున్నాడో, ఏ గోవులు సంశాపవతులై మమ్ములను పాలతో పరిపూర్ణం చేయునో, అట్టి గోవులను గోష్ఠముకు తెమ్ము.” 2

23. సిక్తా : ఈ పేరు కూడ కల్పితమే. వినా పరితోసాటు ఈమె రచించిన ఋక్కులు రలించాయి. (9-88-11-20) ఆ ఋక్కులు సోముని గురించి వర్ణించాయి. వినాపరి ప్రకరణంలో ఋక్కుల అనువాద మిచ్చియున్నాము.

24. సుదేవి : ఒక ఋక్కులో (1-112-18) మదాను వట్టపు రాణియైన సుదేవి పేర్కొనబడింది.

యాతిః పత్నిర్విమదాయ మ్యాహతు రామనాయాభిరరుణీర క్షతం ।

యాతిః సుదాన తిహతుః సుదేవ్యం తాభిదామ తితిభిరశ్వినా గతం॥

“ఓ అశ్వద్వయులారా, మీరు ఏ సహాయముల ద్వారా విమరునికై భార్యను తెచ్చారో, ఎర్రని అవులను ప్రదానం చేశారో, మదామకు సుదేవిని తెచ్చారో ఆ సహాయముల ద్వారా మీరు రండు” —కుత్స ఆంగిరసుడు.

25. సూర్య : ఈ పేరు కూడ కల్పితమే. ఈమెను మార్కవి భార్య లేక పత్నిగా చెప్పుకున్నారు. కల్పితమైన పేరుతోనైనా సంగ్రహించబడిన యీ సూక్తం (19-85)లో ఆర్య పత్నిని గురించిన అనేక విషయాలు వచ్చాయి. ఈ సూక్తంలోని మంత్రాలను నేడుకూడ వినాహ వమయంలో చదువుతారు. సూర్య తన ఋక్కుల్లో యిట్లు చెప్పింది -

నత్యే నోత్తరితా జూమిః సూర్యేణోత్తరితా ద్యౌః ।

ఋతే నదిత్యాస్తీప్తిన్ దివిసోమో అదిత్రితాం ॥ 1

సోమేనదిత్యాబలివః సోమేన వృధ్వీమహీ ।

అధోనక్షత్రాణా మేషాచువన్తే సోమ అహితః ॥ 2

రైభ్యాసీదనుదేయీ నారాకంసీన్యోచనీ ।

సూర్యాయా భద్రమిద్వాసో గాథయైతి పరిష్కృతం ॥ 3

చిత్తిరా ఉపవర్షణం చక్షరా అభ్యంజనం ।

ద్యౌర్భూమికోశ అసీద్యదయాత్ సూర్యాపతిం ॥ 4

స్తామా అసన్ ప్రతిదయః కురీరం చంద ఓపళః ।

సూర్యాయా అశ్వినవరాగ్ని రాసీత్ పురోగవః ॥ 5

సోమో వధూయురభవ దశ్వినస్తాముటావరా ।

సూర్యాయత్ వత్యేకం నిస్తీం మనసాసవితా దదాత్ ॥ 6

మనో అస్యా అవఅసీద్ ద్యౌరాసీదుతాచచిః ।

కుక్రాపవద్ వాహావాస్తాం యదయాత్ సూర్యాగృహం ॥ 7

కుచీతే చక్రేమూత్యాన్యానో అక్ష అహతః ।

నోమనన్యయం సూర్యారోహత్ ప్రయతీ పతిం ॥ 8

సూర్యాయావహతుః ప్రాగాత్ నవితాయ మవాన్యజత్ ।

అమాను హన్యన్తే గావోఽర్జున్యోః పర్యుహ్యతే ॥ 9

సుకింకుకం శల్మలిం విశ్వరూపం హిరణ్యవర్ణం సువృతం సుచక్రం ।

అరోహ సూర్యే అమృతన్యలోకం సోమం వత్యేవహతుం కృణుష్వ ॥ 10

ఉదీషర్వాతః పతివతీహ్యేషా విశ్వావనుం వమసాగీర్నిరీశే ।

అన్యామిచ్చ ఏ తృషదం వ్యత్రాం నితేభాగో జనుషాతిన్యవిద్ధి ॥ 11

సుమంగరీయం వధూతిమాంసమే తవశ్యతి ।

సౌభాగ్యమ న్యైదశ్వా యారాన్తం వివిరేతవ ॥ 12

ఇహైవన్తం మావియౌష్ఠం విశ్వమాయుర్ వ్యక్నుతం ।

క్రీకన్తై పుత్తైర్నస్తృ తిర్యోదమానో వ్యేగృహే ॥ 13

ఇమాంత్య మింద్రమీద్యః సుషుక్రాం సుభగాం కృణు ।

దశాప్యాం పుత్రనాదేహి పతిమేకా దళం కృది ॥ 14

నప్రమాణ్ణీ క్వకురే భవ నప్రమాణ్ణీక్వక్వాం భవ ।

వనాందరి నప్రమాణ్ణీభవ నప్రమాణ్ణీ అదిదేవృష ॥ 15

“నత్యం వాచ భూమి విర్చి వుంది. నత్యం వాచ ద్యో విర్చివుంది. నత్యం వాచ దేవ, అదిత్యులు ద్యోయందు విర్చి వున్నారు. ద్యోయందు సోముడు ఆశ్రయం పొందివున్నాడు.” 1

“సోమునికంటె అదిత్యుడు బలీయడు. సోమునికంటె వృత్తి మహత్తరమైంది. ఈ నక్షత్రములవద్ద సోముడు వుంచబడ్డాడు.” 2

“రైలి (ఋక్కులు) అనుదేయి (వదువుతో దావముగ యివ్వబడు నది) నారాశంసీ (ఋక్కులు) వదువు దాసీలు. సూర్యధరించివ శ్రేష్ఠ వస్తుం గావచే పరిష్కృతమైంది.” 3

“సూర్య పరి వద్దకు వెళ్ళినప్పుడు చింతనం దిండు, చక్షువు అంజినం, ద్యో వృత్తీలు కోశములై వున్నాయి. 7

“స్తోమములు యరునులు. కురీర భందమ్మ అమె శిరోహావణం, అశ్వినీ కుమారులు సూర్య వరులు, అగ్ని కేశ.” 8

“సోమ యు పెండ్లి మూలము కొంటున్నాడు. అశ్వద్వయం వరులు, పరివి కోరుచున్న సూర్యును నవికృడు తన మనసారా అశ్వవికుమారులు యిచ్చాడు.” 9

“సూర్య భర్త యింటికి వెళ్ళినప్పుడు మనస్సు యీమెకు శకటం, ద్యో కప్పురెండు కుశ్రములు రథానికి రెండు ఎడ్లు.” 10

“వెళ్ళినప్పుడు యరునువందున్న అకులు కుశ్రంగా వున్నాయి. భర్తవద్దకు వెళ్ళే సూర్య మనోమయ రథంపై ఎక్కింది ” 12

“నవికృడు ఎవ్వనికి ప్రదానం చేశాడో అదిడు సూర్యయొక్క పెళ్ళివారికి ముందుగా వెళ్ళాడు. మనూ నక్షత్రమందు ఎడ్లు చంచబడ్డాయి. పూర్వా - ఉత్తరా పాల్గొనాండు అమె పెండ్లి జరిగింది ” 13

“ఓ సూర్యా, నానా రూపములు కలి దింగారు వర్తంతో, బాగా కప్పబడిన, మందర కింకుకి, శాల్యరీ చక్రములుకలి రథంపై న ఎక్కుము, వెళ్ళి భర్తను మునుమయ అమృత లోకానికి వెళ్ళుటకై తయారు చేయుము.” 20

“విశ్వానసు (వసుధాధరివి)ను వమస్కార పూర్వకవాణితో ప్రార్థిస్తున్నాను. మీరు యిక్కడనుండి లేవండి. ఈమె భర్తకలది. మీరు తండ్రి యింట కూర్చొని యున్న మరియొక తెలివికలి కన్యను కోరండి. మీ కొరకు జన్మించిన అట్టి కన్యను వెదకుడు.” 21

“ఈమె సుమంగళ్యులైన వరువు. వచ్చి ఈమెను చూడండి. ఈమెకు సౌభాగ్యమును ప్రసాదించి మీరు మీమీ గృహములకు పొందు.” 23

“మీ భార్యభర్త లిరువురు యిక్కడే వుండండి. విడిపోవద్దు పూర్ణాయస్సును పొందండి. పుత్రపౌత్రులతో అడుకొంటూ మీ యింటలో ఆనందహారీ కల మాగండి.” 42

“ఓ యింద్రా, నీవు యీ వరువును సుపుత్రవతిగా, సౌభాగ్యవతిగా చేయుము. ఈమెకు పది పుత్రులను ప్రసాదించుము. వరునొకండవ వానిగా ఈమె భర్తను చేయుము” 45.

“ఓ వరు, నీవు మామకు నమ్రాజ్ఞివై, అత్తకు నమ్రాజ్ఞీవై, అడవిదొంగకు నమ్రాజ్ఞివై, మరదలకు నమ్రాజ్ఞివై వుండువుగాక” 46.

ఋగ్వేదంలోని ఋషికల సంఖ్య కెందు రజసులు వున్నప్పటికీ వారిలో దారిద్ర్యక ఋషికలు మాత్రం మోష, విశ్వవారలు. “నాడు ప్రీతి తగినంత స్థాన ముండేది. కాని పురుషులతో సమానంగా లేదు.” అవి ఋక్కుల వలన తెలుస్తుంది. అడవిదొంగవైన, మరదివైన, అత్తమామలవైన పెత్తనం చేయాలను కోరిక ప్రీతి వుండేది. ఆమె తలనొప్పికి బలవత్తర కారణం నవతి.

పదునెనిమిదవ అధ్యాయం

భాష - కావ్యం

1. భాష

కావ్యమున వర్ణన వస్తుననించి ఋగ్వేదంలో 10, 414 మంత్రాలు, 1,53,828 శ్లోకాలు, 4,32,000 అక్షరాలు వున్నాయి. ఋక్కుల సంఖ్యను రెక్కించగా అవి 40 487 వున్నాయి. ఋగ్వేదాన్ని రెండు రకాలుగా విభజించారు : (1) మొదటి దానియందు మండలం. సూక్తం. ఋక్కుల (మంత్రం) క్రమం వుంది. ఋగ్వేదంలో 10 మండలాలు 1,017 సూక్తాలు, 10,414 మంత్రాలు వున్నాయి. (2) రెండవ దానియందు ఋగ్వేదంలో 8 అష్టకాలు, 84 అధ్యాయాలు, 1,017 సూక్తాలున్నాయి. మండలం, అనువాకం, వర్ణమునుబట్టి రెక్కిస్తే ఋగ్వేదంలో 10 మండలాలు, 85 అనువాకాలు, 2,008 వర్ణాలు (బాలియ్యిని 18 సూక్తాలను విడచిపెట్టి) వున్నాయి. మండలం. సూక్తం, ఋక్కుల క్రమం యీనాడు అన్నిటి కంటే ఎక్కువ ప్రచారంలో వుంది.

విశిష్టమైన మండలముల భాషను చూస్తే అన్నింటి భాష సమానంగా లేదని తెలుస్తుంది. ఋగ్వేద అధ్యయన ఈలాసీయులు. శకస్థావులు వున్న హిందూ-బరోపీయ పంజాబికి చెందినవారు. ఈ భాషను శకమ్ భాష అంటారు. శకమ్ భాషలోని ఏ జాతి 'ద' వర్ణాన్ని వుచ్చరించలేదు. కావున నప్తసింధులోకి వచ్చిన అధ్యయన 'ద' వర్ణమును (మూర్ధన్య వర్ణమును) వరుక కలిగేవారు కాదనుట విశ్వ కం. ఋగ్వేదంలో అదియందు 'ద' వర్ణ యాక్షరమున్న ఏ శబ్దమూ లేక పోయి వచ్చటికి మూర్ధన్య వర్ణముల ప్రయోగం అవశ్యం లభిస్తుంది. ఈ 'ద' వర్ణము ఎచ్చటి నుండి అధ్యయనో వాడుకలోకి వచ్చింది? నప్తసింధులోని ప్రాచీన జాతితో గాఢ సంబంధం చేతనే ఉచ్చారణలో యీ మార్పు వచ్చిన దనుట విశ్వయం. ద్రావిడ భాషల్లోని ద వర్ణం యొక్క ప్రాచుర్యం ఉత్తర భారతీయుల చెవులకు యీనాడు కూడ బాధాకరంగా వుంటుంది. నప్తసింధులోకి అధ్యయన ప్రవేశించిన మూడు వందల సంవత్సరాల ఏమ్మది ఋగ్వేద మహర్షులు జన్మించారు. వారు

ట వర్గమును వర్గే వారని చెప్పుట సులభం కాదు. ఎందుకంటే శతాబ్దాల వరకు ఋక్కులు లిపి బద్ధం చేయబడక కంఠస్థం చేయబడి వున్నాయి. మూల పాఠ త్రిపిటకాలు (బుద్ధవి సూక్తులు) మాగధీ- కోసరీ భాష యందున్నాయి. అందు ల, శ అక్షరాలు ఎక్కువగాను, ర, వ అక్షరాలు చాలవరకు లేనట్లుగా వుంది. కాని నేటి పాఠ త్రిపిటకంలో మాగధీ భాష యొక్క యీ విశేషాక్షరాలను విషేషించినట్లు వుంది. 'క' ప్రయోగం బొత్తుగా లేదు ఈ మార్పుకి కారణ ముంది. శతాబ్దాల వరకు బుద్ధవి సూక్తులు మాగధీ భాషయల్లో లేకుండా వర్జిత భాషా భాషయల్లో ముఖ్యంగా లాట్- గుజరాతుల నుండి వెళ్ళిన ఉప వివేళుల కంఠంలో వున్నాయి. అందుచేతనే యీ మార్పు జరిగింది. కొబట్టి ఋక్కుల రచనకు, అవి లిపిబద్ధం అయిన కాలానికి మధ్యలో అక్షరములందు మార్పు జరిగి వుండదు అని మనం చెప్పలేం. వైదిక భాషా ప్రకాండ విద్వాంసుడు డాక్టరు బిదే కృష్ణహెస్టు ఋగ్వేదాక్షరములు, వావి పుష్పారణ గురించి సూక్ష్మ వివేచన చేశారు. ఆర్యుల భాషలో మూర్ధన్య వర్ణముల ప్రవారం వారు భారతదేశానికి వచ్చిన ఏమృతనే జరిగింది. డా॥ హెస్టు 'ర' కంటే 'ల' యొక్క ప్రాచుర్యత, ఆర్యులు భారతదేశంలో తూర్పుకు సాగిన ప్రభావం అంటారు. కాని స్లావు భాషల్లో కూడ 'ర' కు బదులుగా 'ల' ప్రయోగం అధికంగా వుంది. కొబట్టి 'ర' కు బదులుగా 'ల' ప్రాచుర్యానికి సంబంధించిన ప్రశ్న వరకు అది శతమ వంశానికి చెందిన యితర భాషల్లో కూడ కొనవస్తుంది, అని మనం అంగీకరించవలసి వుంటుంది.

భాషా ప్రశ్నకు సంబంధించినంతవరకు ఋగ్వేదంలోని తొమ్మిది మండలముల భాష ఒకే మాదిరిగా వుంది: వదన మండలం భాషలో అవశ్యం మార్పువుంది, అను విర్ణయానికి డా॥ హెస్టు వచ్చారు. (The Vedic Age pp 33-40) వదన మండలంలో కూడ ఎన్నో ఋక్కుల, ఎన్నో సూక్తముల భాష ప్రాచీనంగా అగవదుతుంది. ఇ.తే.కాదు, యితర మండలాల్లో ఎన్నిటి భాషో వనినంగా తోస్తుంది. అయినప్పటికీ మొదటి తొమ్మిది మండలాల భాష పురాతనమైంది అని అంగీకరించుటకు బహుశా ఏ అక్షేపం వుండరాదు. ఈ తొమ్మిది మండలాల్లో కూడ ఋషుల కొల క్రమాన్ని చూచినట్లయితే మొదటి ధర్వాణ మండలం (ఆరవ మండలం) తర్వాత నవమ మండలం (ఏడవది), విశ్వమిత్ర మండలం (మూడవది), నామ దేవ మండలం (నల్గవది) వస్తాయి. ఈ భాషాభేదం ధర్వాణాని యొక్కయు, (8- -1,2) రక్షోహ యొక్కయు ఋక్కులను (10-162-1-2) పోలిస్తే తెలియ గలదు.

త్వం హ్యగ్నే ప్రథమో మనోకస్యాదియో అథవో దశ్యహోతా ।

త్వం నీం వృషన్నశ్చోద్ధృష్టరీతు నహో విశ్వస్యై నహవే నహర్త్యై ॥ 1

“ఓ అగ్ని, నీవు యీ బుద్ధికి ప్రథమ మనన కర్తవు. అదృశమైన హోతవు. ఓ వీరుడా! నీవు మాలో దుష్టమైన దిండు వంతటిని పుత్రన్నం చేయుము. దానిచే మేము శత్రుల నందరినీ ఓడించగలం.” 1

అథాహోతా వ్యసీవో యజమానిశ స్పద ఇషయన్నిశ్యః సన్ ।

తం త్వా వరః ప్రథమం దేవయంతో మహోరాయే

చియంతో అనుగ్మన్ ॥ 2

“ఓ స్తుతి యోగ్యహోతా, పూజనీయుడవై నీవు పూజ్యస్థానమందు అన్న మిస్త్రా విరాజిల్లుము. విన్ను ప్రదానమైన దేవునిగా అనుంటూ మహా ధనమును కోరుతూ మావపురు విన్ను అనుగమిస్తారు.” 2

(భరద్వాజుడు (8-1-1-2))

బ్రహ్మదాగ్నిః సంవిదానో రహోహ బాధతామితః ।

అమీవాయస్తే గర్భం దుర్వామా యోవిమాళయే ॥ 1

“రాక్షసాంతకుడైన అగ్ని మాబ్రహ్మతో (ఋక్కు, స్తుతితో) ఏక మవుగాక. ఇక్కడనుండి నీ గర్భరోగాన్ని యోవిస్తానమందున్న రోగాన్ని అతడు తొలగించు గాక.” 1

యస్తే గర్భమమీవా దుర్వామా యోవిమాళయే ।

అగ్నిష్టం బ్రహ్మదా నహ విష్కవ్యా దమనీవశత్ ॥ 2

“నీ గర్భమందున్న రోగాన్ని, యోవిస్తానమందున్న రోగాన్ని బ్రహ్మతో పాటు (మంత్రంతోపాటు) అగ్ని దాన్ని అహంసతక్షణగా చేసి నాశనం చేయుగాక.” 2 రహోహ బ్రహ్మపుత్ర (10-182-1,2)

ఋగ్వేదరాష అత్యంత పురాతనమైంది. శామయగీన వ్యవస్థ రాష. పారి. ప్రాకృతం, అవధ్రంకం, మరియు మన రాషలు ఆధునిక కాలంలోకి ప్రవేశించినంతగా వైదికరాష అంతగా వికాసాన్ని చేరుకొనలేదు. ఈ ప్రకారంగా వైదిక రాషను అపరిచితమైన, దురూహ్యమైన శబ్దములు కలి రాషగా చెప్పుతారు. కాని రాష యొక్క ప్రకృతికి సంబంధించినంతవరకు అది నరకబాగ్ ఫలంకారి. ఎన్నో విషయాల్లో అది నరకమైంది కూడ. ఆ రాషను మనం పాడిన వంశాన్ని

ఆధారం చేసుకొని చదవా లనుకొంటున్నాం కాబట్టి ప్రతి పాఠినీయ వియమునకు వున్న ఆవవాదం (మినహాయింపు)ని సంఖ్యను చూచి వైదిక భాషా ప్రకృతి అత్యంత క్లిష్టమైన దనుకొంటున్నాం. కాని వేదభాషను వైదిక ఉదాహరణములతో అనగా వైదిక పాఠశాలల నహాయితో అధ్యయనం చేస్తే ఆ భాష తప్పక సరళంగా తోస్తుంది. భాష ఎక్కువ సరళం అనుటకు అర్థం సందిగ్ధ మనుటకూడ వుంది. చైనాభాష ప్రపంచభాషల్లో మిక్కిలి సరళమైంది. ఇక్కడ దాని లిపిని గురించి చెప్పబలేదు. ఆ లిపి విశ్వయంగా చాలి కఠినమైంది. చైనా భాషయొక్క పూర్తి వ్యాకరణాన్ని వ్రాయుటకు బహుశా 5/8 పేజీలకూడ అససరముండదు. కాని యిందుచేత ఆ భాషకు సందేహోన్నదమైన విషయాలు కూడ వుండుటకు అవకాశ ముంది. క్రియలందు వచనం, కాలం, పురుషులు అంటూ రేవు. మాట్లాడు వప్పుడు స్వరముల ఆరోహ, అవరోహములబట్టి సందిగ్ధాన్ని అసందిగ్ధం చేసుకొనుటకు ప్రయత్నం జరుగుతూవుంది. వైదిక కాలంలో ఒకే క్రియయొక్క కాలాన్ని విశ్వయించకుండా పాఠకుడు ప్రకరణాన్నిబట్టి అర్థం చేసుకొనవలసిన అగత్యం కల్గించబడు తుండేది. “భవతి” అర్థంవున్న “పూడుగాక” రెండూను, వైదికభాషలో యిటువంటి అవిశృత ఆవవాద పూర్ణక్రియ నూలను “లేదొకకారంలో” చేర్చారు. ఈ విధంగా వైదికభాష కాఠిన్యాన్ని కొదవలేము. కాని సంస్కృతం వ్వారా కాకుండా ఋక్కులద్వారా వచ్చిన వ్యాకరణాన్ని. దాని ప్రయోగాలద్వారా నేర్పినట్లయితే ఈ భాష అంత కఠినంగా తోచదు.

శబ్దములకు సంబంధించినంతవరకు ఋగ్వేదంలోని ఎన్నో శబ్దాలు వేరే అర్థంలో ప్రయోగించ బడుతున్నాయి. కొరు శబ్దమున్నది. వనితేయు నానిని కొరు అనాలి. కాని ఋగ్వేదంలో కవిని కొరు అంటారు. అతడు ఋక్కులను రచిస్తాడు (చేస్తాడు.). ఈ విధమైన యికర శబ్దములుకూడ ఋగ్వేదంలో వున్నాయి.

సంది వియమాలను ఋగ్వేదంలో పాటించలేదు. అచ్చు తర్వాత అచ్చు వచ్చినప్పటికీ దాన్ని అట్లాగే వుంచారు.

2. చందస్సు

ఋక్కుయొక్క అర్థం పద్యం. ఋగ్వేదమంతా పద్యబద్ధం. ఏడు ఛందములు ప్రసిద్ధములు. కాని ఛందముల సంఖ్య యింకా ఎక్కువగావుంది. యజ్ఞఋషి ఋక్కుల్లో (10-130-3-5) గాయత్రి, ఉష్టిక్ అనుష్టుప్, బృహతి, విరాట్, త్రిష్టుప్

జగతి — యీ ఏడు ఛందములు పేర్కొన బడ్డాయి. ఇవే మూల ఛందములుకూడ. గానముకొరకు గాయత్రీ ఛందం అన్నిటికంటె ప్రచారంలోవుంది. అది మేము యిది వరలో తెల్పియున్నాం సోమసానం చేపేటప్పుడు ప్రతియొకని కంఠం వివృతం టుంది, నేడుకూడ చుద్యం త్రాగేటప్పుడు మనమీ విషయాన్ని చూస్తూనే వున్నాం. ఋగ్వేదంలోని తొమ్మిదవ మండలం సోమ మండలం. అందు నూటికిపైగా ఋషులు సోమ గుణాలను గానంచేశారు. ఈ మండలంలోని ఋక్కులు చాలా వరకు గాయత్రీ ఛందంలో వున్నాయి. గాయత్రీ ఛందం గ్రానాన్ని గాయత్రీ సోమ మంటారు.

ఋగ్వేదంలో 10,414 మంత్రాల్లోని ఛందములు :

1.	గాయత్రీ	2,467
2.	ఉష్టిక్	341
3.	అనుష్టుప్	855
4.	బృహతి	181
5.	త్రిష్టుప్	1,258
6.	పంచుతి	312
7.	జగతి	1,348
8.	అతిజగతి	17
9.	కాక్వరి	19
10.	అతికాక్వరి	9
11.	అష్టి	6
12.	అత్యష్టి	84
13.	ధృతి	2
14.	అతి ధృతి	1
15.	ఏకపాదం కంది	6
16.	రెండు పాదాలు కంది	17
17.	ప్రగాఢ స్వార్థక	184
18.	కరుణ	55
19.	మహా స్వార్థక	257

దీన్నిబట్టి 300 కంటే ఎక్కువ మ్యాయూలు వచ్చిన చందములు గాయత్రి, ఉష్టిక్, అనుష్టుప్, సంక్తి, త్రిష్టుప్, జగతి. వీటిలోకూడ అన్నిటికంటే ఎక్కువ ఉపయోగింపబడిన చందం త్రిష్టుప్, తర్వాత గాయత్రి మూడవది జగతి. నాల్గవది అనుష్టుప్. తర్వాత సంస్కృతంలో అనుష్టుప్ ఎక్కువగా వాడబడింది. గాయత్రిని గావం చేయుటకు అంతిమ చరణాన్ని మరొకపాటి అనాలి. అప్పుడది కూడ అనుష్టుప్ అవుతుంది. ఈ రెంటిని ఏకం చేసినప్పుడు అనుష్టుపుల సంఖ్య 3322 అవుతుంది.

3. ర చ న

1. వాణి : పద్య రచనను వాణి అన్నారు వనస్థుడు 7-31లో చెప్పాడు ఇంద్రం వాణిరను తమమ్మ ఊవనత్రా రాజానందధిరే సహద్యై హత్యక్వాయ ద్విగ్ధయా సమాప్తమ్—12

శత్రువులను అణచుటకు “వాణి అప్రతిహతమైన క్రోధంకరి ఇంద్రుని కావ్యకంగా రాజాను చేసింది. ఇంద్రుని కొరకు తత్తులను వృద్ధిచేయండి.”

2. సూక్తం : ఎసిథుడు సూక్తాన్ని కూడ పేర్కొన్నాడు (7-29-3)

కాతే అన్యరక్ కృతి సూక్తః కదా సూవంతే మమవన్ దాశేషః ।

విక్వామ తరాతర నేత్వాచూరామ ఇంద్రకృణ్వో హవేమా ॥

“ఓ మమవన్, మేము సూక్తములవ్వగా నిన్ను స్తుతించునప్పుడు నీకెంత ఈ శిశువులుంది ? నీ కొరకు మేము స్తుతుల వన్నిటిని రచిస్తూన్నాం. ఓ ఇంద్రా, ప్రేమ వినండి.”

మరుతులారా! యీ సూక్తాన్ని స్వీకరించండి” (7-63-3)

3. శ్లోకం : శ్లోకం కూడ ఋగ్వేదమందు పేర్కొనబడింది. కాని దీని అర్థం పుణ్య శ్లోకంలో వున్నదే. అవగా శ్లోకమంటే అర్థం ప్రళంఘ, కీర్తి. కణ్వాడు (1-38-14) చెప్పాడు.

“మమీహ శ్లోకమాప్యే వర్జన్య ఇవ తతన॥

గాయ గాయ త్రముక్త్యం”

“నోటితో శ్లోకం రచించి మేంపువరె

విస్తరించుము, గాయత్ర గానాన్ని గావం చేయుము.”

4. సామం : గీతకను సామ మన్నాడు. ఋగ్వేదంలోని అనేక ఋక్కులను గానంతో నంగ్రహించాడు. ఈ నంగ్రహాన్ని సామ వేదమన్నాడు. సామవేద మంతటిలోను ఋగ్వేదంలోని మంత్రములు మారుకంటే తక్కువే. తత్సముషి సామంతో విశ్వదేవుల ముతిని పేర్కొంటూ చెప్పాడు (1-107-)

ఉవనోదేవా అవసాగమన్ త్వంగిరసాం సామభిః

స్తూయ మానాః :

“సామముల ద్వారా ముతించబడిన దేవులు

రక్షణలతో మా వద్దకు వచ్చెదరు గాత.”

గృక్పమద ఋషి త్రిష్టవః. గాయత్రీ సామం గూర్చి ఉల్లేఖించాడు. (2-43-1)

“ఋతువులందు వజీరవరే కడివైన కవులు స్తోత్రములు చేస్తున్నారు. సామ గాయకులు గాయత్రమును, రైప్తువమును రెండు వాణుల్లోను గానం చేస్తూ అది విని చేస్తున్నారు.” కణ్వా గోత్రీకుడగు తనీని ఋషి చెప్పాడు.

“ఓ ఇంద్రా, గేయమాన సామం వినుము. నీ ముతి గానం చేస్తున్నా. ఎవ మాపై కృపతో అన్నాన్ని ప్రసాదించుము.” (8-70-5)

5. స్తోమం : ముతిని, సోమమును ఆ కాలంలో స్తోమం అనెవారు. అది అంగిరసుడు ఇంద్రుని, అగ్నిని ముతిస్తూ అన్నాడు.

“ఓ ఇంద్రాగ్నులారా, మీరు అల్లునికంటెను, జానమరది కంటెను కూడ ఎక్కువగా యిచ్చేవారని విన్నాం. కావున సోమప్రదాన సమయంలో నేను మీ కొరకు మాతన స్తోమమును రచిస్తున్నాను.” (1-109-2)

4. కావ్యం

వసిష్ఠాక్షం (2-33-1-13)ను పురూరవ- ఊర్వశీ మూర్త్యు (10-96) చూచినచో ఋగ్వేద అర్చుల్లో మనోహర కవితా శైలి పున్నట్లు తెలుస్తోంది. ఇది ఋక్కులను కవితా దృష్టితో మరక్షితంగా వుంచలేదు. దేశతరము గా చేయబడిన ఆ ఋక్కుల ప్రయోజనం. ఆ కాలంలో మధుర జానపద వీర గాథలు (నవాదాలు జానపదాలు) వాడుకలో వుండునని సంభవమే. అలాడు ఎంతగానో ఆదరించేవారు కూడ.

ఉపమా : కవిత్వాన్ని అలంకరించుటలో ఋషులు అలంకారములను కూడ వుపయోగించారు. అలంకారాల్లో అన్నిటి కంటే ఎక్కువగా ఉపమాఅలంకారాన్ని వుపయోగించినట్లుగా కన్నడుకూ వుంది. అందులకు 'ఇవ' లేక అదే అర్థంలో 'న'ను ఎక్కువగా వుపయోగించారు. గృత్వమదుడు ఒక సూక్తంలో ప్రతి పంక్తి లోను ఈ ప్రయోగం ఒకటికంటే ఎక్కువ పర్యాయాలు చేశాడు. (2-36-1,8)

"అశ్వినీ కుమారులారా, రాతివలె క్రతువును బాదించండి. గ్రద్దవలె విడితో కూడిన వృక్షాన్ని పొందండి బ్రహ్మవలె యజ్ఞమందు ఉక్తులు గానుచేయు వారుండుగాక, దూతవలె అనేకులకు ఆహ్వానింపఠగిన వారగుగాక."

ఈ సూక్తమందు యింకా ఉపమానాభియోగము. రతి, అజ (మేక), ప్రి, దంపతి, కొమ్ము, ఋరము (మృత్యు), చక్రవాకము, నావ, యిరును, నాభి, ఉపది, ప్రది, కామ, కర్వము, ఏర్కము, వాత (గాలి) వది, చేయి, పాదము, ఓషణ, గ్రానము, శానిక, కర్ణము, పృథ్వీ, కావము, విధము. ఇన్ని ఉపమాలు ఏడు త్రిష్టువ ఋక్కులందు వుపయోగించబడ్డాయి. అన్నిటికి "ఇవ" వుపయోగించి చివకు ఋషి యిట్లు అన్నాడు - (2-38-8)

"ఓ అశ్వినీ కుమారులారా, గృత్వమదుడు మిమ్ములను అభినందిస్తూ మంత్రాలను స్తోమాలను రచించాడు. ఓ వరులారా, వాటిని స్వీకరిస్తూ మావద్దకు రండి. యజ్ఞమందు మందరమైన వీర్యవంతులమై మేము అధికంగా చెప్పెదము గాక."

వాణింధర పుత్రుడు నప్తి క్రియ యొక్క ఉపమాన "ఇవ"తో యిచ్చాడు (10-78-8)

"ఓ బ్రాహ్మణ వర్ణంగల అగ్ని, నీవు దేవులపై కోపగించితివా ఏమిటి? నీవుక విమ్మ అడుగుతున్నాను. అవును కత్తి ముక్కలు ముక్కలు చేసి కోస్తున్నట్లు నీవును అడుకూ పాడకూ చిన్నా తిన్నా చేస్తావు."

స్వామిత్రుడు తన మందర కావ్యమైన వదీ సూక్తంలో (3-36) వ్యాస సతంక్షం ఉపమాను 'ఇవ' పదంకేర్చి అశ్వ, గౌ, రధి, వక్త, యోష (తల్లి), మర్తక (ప్రతి)లతో ప్రయోగించాడు. 'న'తోకూడ వున్న వుపమాలు యిగ్నేదంలో వూ ఈ ప్రయోగం తర్వాకలేదు. 'న' "వీడు", "కాడు". అను అర్థంలో కూడ గంలో వున్నవిన్న నంవిగ్ధ మేర్పడు చున్నందున ఉపమార్థంలో 'న' ప్ర వదిలేశారు. తరహాలో అన్నాడు—

“ఓ అగ్ని నీవు దీప్తిచుండుదవు. నీ ఉజ్వల భూమం విస్తృత ద్యోలోమందు ప్రసారికమై వుంది. ఓ పావకుడా, కృపాచంద్రుడవై నీ కాంతితో సూర్యునివలె (సూర్యోప) ప్రకాశిస్తున్నావు.” (గీ.-1-8)

“వ్రజుండు నీవు పూజ్యుడవు, మాకు ప్రియమైన అతిథివి, పురమందు వృద్ధునివలె వ్రనన్నుడవై, (సూనుర్ను) మానుని (శిశువు)వలె పోషించ బడుచువు గాక.”....7

“ఓ అగ్ని, నీవు పుర్వంతో వ్రోళిచుండు ప్రకాశిస్తున్నావు. ఆశ్వంవలె కార్యకర్తవు. అన్నిచోట్లకు పోవు వాయువువలె స్వయంగా పోగలవాడవు. గుర్రము వలె (అశ్వోన) వక్రంగాపోవు శిశువై వున్నావు.” 8

తర్వాత సూక్తంలో (గీ-3 4-8) భరద్వాజుడు ‘న’ తో కూడిన ఉపమాన ఆశ్వ ద్రవి, వరకు. అయిస్సు పక్షి, రేఖ, ద్వౌ, పృణ, విద్యుత్, ఋతులతో చెప్పాడు.

5. క పు లు

వసిష్ఠుని కొన్ని కావ్యమయ ఋగ్వేద సూక్తుల పరిచయం మీకు మేము ఇది వరలో ఇచ్చాం. వసిష్ఠుడు ఒక సూక్తంలో (7-75) తిషస్సును చాల అందంగా వర్ణించారు

అవో దివిజా ఋతేన విష్కృత్వానా మహిమాన మాగాత్ ।

అవప్రహస్తమ అవరజాష్ట మంగిరస్తమా వథ్యా అజీగః ॥ 1

వితేత్యేథా నవో దర్శితా యాశ్చిత్రా ఉషసో అమృతాన ఆగుః ।

జననుంతో దేవ్యాని ప్రకాన్యా వృణంత్రో అంతరిక్ష వ్యన్తుః ॥ 2

విషాస్యాయు జానా సరాకాత్ సంపక్షితః పరిసద్యో జిగాతి ।

అతివశ్యంతీవ యునాజనానాం దివోదుహితా భువనవ్యవర్తీ ॥ 3

వాజీవతీ సూర్యవ్య యో షాచిత్రామహాయ ఈదేవసూనాం ।

ఋషిష్ఠతా జరయంతీ మహేశ్యుషా ఉచృతి వహ్నిర్భుజానా ॥ 4

ప్రతి ద్యౌతా నామరుషాసో అగ్వాశ్చిత్రా అదృక్రన్నుషసం వహస్తః ।

యాతికుత్రా విశ్వవికారదేవ దధాతి రక్షుం విదతేజనాయ ॥ 5

సత్యాసత్యేభిర్యహతీ మహద్భిరేవీ దేవే భిర్యజతా యజిత్రైః ।

రుజద్భ్రహ్మణాం దదున్రియాణాం ప్రతిగావఉషసంనావకస్త ॥ 6

నూగోమద్వీరవద్దేహి రత్నము అక్వావత్ పురుభోజో అమ్మే ।

మానోద్వీరః పురుషకావిదే కరూయం పాత న్యస్తైః నదావః ॥ 8

“ద్యౌపుత్రి ఉషస్సు ప్రకాశించింది. ఆమె నత్యంతో తన మహిమను ప్రకటిస్తూవచ్చింది తమస్సును తొలగించింది. జీవుల శ్రేష్ఠతను మార్గాన్ని ప్రకాశింపజేసింది.” 1

“ఉషస్సుయొక్క దర్శనీయ, విచిత్ర, అమృత కిరణాలు వచ్చాయి. ఆమె దివ్యకర్మల మత్సర్యం చేస్తూ అంతరిక్షాన్ని వింపుకూ విల్చివుంది.” 2

“అదిగదిగో ద్యౌపుత్రి ఉషస్సు, భువనరక్షిక, గణముల జ్ఞానాన్ని ప్రకాశింపజేస్తూ శ్రుమే నందగడాల వలె వైషల్యం చేరుతూవుంది.” 3

“సూర్యుని భార్య ఉషస్సు అన్నము కలిపి విచిత్రమైంది. ధనవంతురాలు ధనంకొరకు వసువుల (ధనమును) కాసిస్తూవుంది. జరను (మురలి తనాన్ని) జీర్ణం చేస్తూ, ఋషుల ప్రశంసలను అందుకొంటూ, ఋత్విజుల స్తుతులను స్వీకరిస్తూ ఉషస్సు ప్రకాశిస్తూవుంది.” 4

“ప్రకాశించుచున్న ఉషస్సును మోయుచున్న విచిత్రాశ్వములు కన్నట్టుతూ వున్నాయి. కుద్రవర్ణంతో, నానా రూపాలతో ఆమె రథంపై పోతూవుంది. ఆమెను పేదించువారలకు రత్నములిస్తూ వుంది.” - 5

“ఉషస్సు నత్యంతో నత్యమై, గొప్పవారితో గొప్పచై, దేవులతో దేవియై, పూజ్యులతో పూజనీయయై, చృతమైన దుర్గములను భేదిస్తూ, గోవులను మేపుతూ వుంది. గోవులు ఉషస్సు కొరకు రంకె వేస్తున్నాయి.” — 6

“ఓ ఉషస్సా, మాకు నీవు గోవులతో పాటు, వీరులతో పాటు రక్షాలను యిమ్ము. అక్వాలతోపాటు ఋషుల భోగాలిమ్ము. పురుషుల ఎదుట మా యజ్ఞాన్ని విందింపకు. నీవు ఎల్లప్పుడూ మాకు అరోగ్యం యిస్తూ రక్షించుము.”—8

2. విశ్వమిత్రుడు : విశ్వమిత్రుడు కూడా అనేక సూక్తములను ఉషస్సును ప్రశంసిస్తూ వ్రాగాడు వాటిలో ఒక సూక్తంలోని రుక్కులను యిక్కడ పొందివరుస్తున్నాం :

ఉషోవాతేన వాణివి ప్రవేతాస్తోమంజషన్య గృహతో మమోవిః
పురాణీదేవి యువతిః పురన్ధి రనువ్రతం చరసి విశ్వవారేః-1

ఉపోదేవ్యమర్త్యా వివాహి చంద్రరథా సూన్యతా తురయన్తి,
అత్యావహన్తు మయమాసో అత్వా హిరణ్యవర్ణం వృథుపాణసోమే॥-2
ఉషా ప్రతీచీ దువనాని విశ్వోర్ధ్వా తిష్ఠన్యమృతన్య కేతుః॥
నమావచుర్థం చరణీయమానా చక్రమివ న వ్యస్యావ వృత్స్వి॥-3

“ఓ ఉషస్సా, నీవు ధవితురాలవు. శక్తివంశ శక్తిమతివి, జ్ఞానివి, స్తుతికర్త స్తోమమును (స్తుతివి) గ్రహించుము. ఓ దేవీ, నీవు ప్రాచీన యువతివి. బహు బుద్ధి మంతురాలవు, అందరకు చరణీయవు. నీవు అనువ్రతవు” 1

“ఓ ఉషస్సా, నీవు అమరదేవివి. బింగారు రథం కలదావివి. నీవు మమర వాణివి ప్రేరేపిస్తున్నావు. బింగారు వర్ణంకల విన్ను ముఖీతములైన, బహు బలీ యములైన అశ్వములు మోయుగాక.” 2

“ఓ ఉషస్సా, నీవు దువనము లన్నిటి పైనా అమృత ద్వజంగా విల్చి పున్నావు. ఓ నవీనా, నీవు రథంపై చరిస్తూ చక్రంవలె మాటి మాటికి తిరుగుము.” 3

3. వామదేవుడు : ప్రధానమైన ఋషులందరూ ఉషా మహిమ కీర్తిం చగా వామదేవుడు వెనుకబడి ఎట్లా వుంటాడు? ఆయన యిట్లు చెప్పాడు- (4-61).

ఇదముత్యత్ పురుకమం పురస్తా జ్యోతిస్తమసో

వయునా వచస్తాత్ ,

నూనం దివో దుహితరో విభాశీర్గాతుం

కృణ వన్నుష సోజనాయా ॥

“చీకటి మధ్యమండి అవిగదిగో తూర్పు దిక్కున శక్తివంశమైన అతి విగ్రహమైన జ్యోతి లేచింది. విశ్వయంగా గణముల హితముల చేకూరుస్తూ ద్యౌ దుహితలు ఉషస్సులు ప్రకాశిస్తున్నాయి.”

“యజ్ఞములందు యూపములవలె తూర్పు దిక్కున అమృతమైన ఉషస్సులు బయలుదేరి పున్నాయి. బాదించే చీకటి ద్వారాన్ని తెరుస్తూ ఆ పుషస్సు దీప్తమై పరిత్రమై ప్రకాశిస్తున్నది.” -2

“ఓ ధవవతీ, అందకారాన్ని పారక్రొలు, ఉషస్సులు తోజన దానంకొరకు, అన్నదానం కొరకు అన్నదాకలకు ప్రేరేపిస్తున్నాయి. వణులు అంశకొరమందు మేల్కొనకుండా, స్పృహలేకుండా విద్రింతురుగాక.” -3

“ఓ ఉషాదేవతలారా, మీరు విడిచిపెట్టిన ద్వీపాద, చతుష్పాద ప్రాణులను మేల్కొల్పుతూ సత్యంతో కట్టబడిన అగ్నితో శ్రమంగా భువనముల నయవైపుల వెళ్ళుతూ వున్నారు.” -6

“ఋతులు ఏ వుషస్సుకొరకు విధానాలు చేసెనో, ఆ వుషస్సు ఎక్కడ? అది ఎంత పురాతనమైంది? శుభ్ర వుషస్సులు శుభంగా విచారాన్నప్పుడు ఆమె ఎన్నడూ పురాతనంగాను, ఒకే మాదిరిగాను గుర్తించబడడు.” 7

మళ్ళీ మరియొక సూక్తంలో (4-62) వామరేవుడు నర్వప్రియమైన గాయత్రీ చందంలో ఉషస్సును గానం చేశారు.

ప్రతిష్యా సూనరీ జనీవ్యుచ్చస్తీ పరిస్వనుః । ఓవో అదగ్నిమహితా॥ -1

అశ్వేన చిత్రాకుషీమాతా గవామృతావరీ । సఖా భూవశ్వినోషాః॥ -2

ఉత సఖావ్యశ్వినోరుత మాతా గవామసి । ఉతోషోఽస్య ఈశీ॥ 3

యావ యద్ ద్వేషనన్త్యాచికిత్విత్ సూన్వతావరీ । ప్రతిస్తోమైరభూత్స్యహాః॥ -4

ప్రతిభద్రా అదృక్షతగవానర్గావ రశ్మయః । ఓషా ఆప్రా ఉరుజయః । -5

అవ నృషే విశావరీ వ్యానర్హ్యోతిషా తమః । ఉషో అనుస్వదామవ ॥ -6

“అంధకార నాశిని, ద్యౌదుహిత, హర్షదాయిని, మరణాంతక, ప్రళయనీక ఉషస్సు రాత్రిని తొలగిస్తూ కవిస్తువుంది.” -1

“గుర్రంవలె విచిత్రమైన, ఎర్రని గో (కిరణముల)మాత, తేజస్వి ఉషస్సు అశ్వద్వయమునకు సఖి అయింది.” -2

“ఓ ఉషస్సా, నీవు అశ్వద్వయానికి సఖిని లేక గోవులకు (కిరణములకు) మాతవు లేక ధనమునకు అధీశ్వరివి.” -3

మధురబాషిణిమైన నీవు శత్రువులను పారద్రోలుము, జ్ఞానం యిమ్ము, మేము స్తోమముల ద్వారా విన్ను కలుగుకొనుటకు మేల్కొనుచున్నాం.” -4

“అవులనుండ వలె ఆమె భద్రకిరణాలు కప్పబాటు. ఉషస్సు తన విస్తృతమైన తేజస్సుతో విశ్వాన్ని వింపింది ” -5

“ఓ విశావరీ, నీవు నీ వెలుగుద్వారా చీకటిని పోగొట్టావు. ఓ ఉషస్సా, అన్నమును రక్షించుము.” -6

“ఓ ఉషా, నీవు నీ కిరణములతో ద్యౌని, విశాలమైన, ప్రియమైన అంతరిక్షాన్ని ప్రసరించేయుము. నీవు నీ ఉజ్వల కిరణాలతో వ్యాపిస్తున్నావు.” -7

ఈర్ష్యకీ పురూరపురి సూక్తం ఋగ్వేదంలో లఘు మందర తిండ కావ్యం. దాన్ని మేము యిదివరలో ఉదాహరించి వున్నాం.

ఋషులు తమ కృతులను కావ్యమనేవారు అని వాచుదేవుని (10-66) సూక్తం వలన తెలుస్తుంది. ఈ సూక్తం రచించిన ఋషి వాచుదేవపుత్ర బృహదుక్త అని చెప్పుచున్నప్పటికీ బృహద్ ఉక్త వాచుదేవుని మాననసంశాసం కావచ్చును. అతడు యింద్రుని ప్రశంసనూ యిట్లు చెప్పాడు - “యుద్ధమందు అనేక యువ శత్రువు లున్నప్పటికీ వారు ఎవరి తయంచేత పారిపోయారో, అతడు శ్వేత కేతుడయ్యాడు. నిన్న జీవించినవాడు నేడు మరణించాడు. దేవతల మహత్వ పూర్వ కావ్యాన్ని చూడండి.” -6

4. భౌముమ : అత్రి సంతానం భౌముడు వర్ణనమును స్తుతించిన సూక్తంకూడ చాలి మందరమైంది. (6-89)

“ఈ వాణులతో వర్ణన క్రింది ప్రశంసించుము. వసుస్కరించి వర్ణనమును స్తుతించుము, జరిమును వర్షించు, దానీరియైన, గర్జించు మేఘం ఓషధులందు వీర్యం పొందుతుంది.” 1

“అ వర్ణనం వృక్షాలను నాశనం చేస్తుంది. రాక్షసులను హతమారుస్తుంది. మహావధచే భువనముల వన్నిటిని తయపెడుతూ వుంది. వృష్టిదాయక వర్ణనం అంటే విరవరాదులు పైకం పారిపోతారు. ఎదురేతననగా వర్ణనం పురుషులూ దుష్టులను సంహరిస్తుంది.”

“రథికుడు గుర్రాలను కొరడాతో తోలనట్లు వర్ణనం తన వానదూతలను వృద్ధి పరుస్తూ వర్షాన్ని ప్రేరేపిస్తూ వుంది. వర్ణనం ఆకాశాన్ని వర్షంతో వింపువపుడు మారం నుండి వింహ గర్జనతో రేస్తుంది.” -3

ప్రవాతా వాన్తి పతయన్తి విద్యుత్ ఉదోషక్రీహతే
ఏవ నే స్వః॥

ఇరావిశ్వ ప్రియే భువనాయజాయతే తత వర్ణనః
వృధిసీం రేత కావతి॥ -4

“గాలి వేగంగా వీస్తూవుంది. ఏడుగురు వదుతున్నాయి. ఓషధులు మొలకెత్తు తున్నాయి. ఆకాశం విండిపోతూవుంది. ప్రాణులందరికీ వృద్ధి క్రిపంతమవుతూ వుంది. వర్ణనం వృద్ధికి తన కార్యంచే సహాయపడుతూవుంది.” -4

“ఎవ్వని కర్మచేత వృద్ధి నమ్ర మగుచున్నదో, ఎవ్వని కర్మచేత గిట్టయక
వశువులు పోషింపబడుచున్నవో, ఎవ్వని వ్రతంచేత ఓషణులు నాన రూపంతో
వున్నవో, ఆ వర్ణవ్యం మాకు మహా ముఖాన్ని ప్రసాదించుగాక.” -6

“ఓ మరుత్తులారా, ద్యౌఃనుండి మాకు వృష్టినివ్వండి. వర్షమువిచ్చు అశ్వ
(మేఘ) ధారలను వర్షింపండి, ఓ వర్ణవ్యమా, గర్జనతో దగ్గరకు రమ్ము. మాకు
తండ్రిపై నీ పివు మాకు వర్షమువిమ్ము.” -8

“ఉరువుము, గర్జించుము, గర్భం ధరించుము, జలంతో నున్న రథంతో
తిరుగుము. (రోలు)పంచిని లాగి, కట్టు విప్పుము. వృష్టిచే మిట్టపల్లారు నమాన
మవుతాయి.” -7

“వహకోశమైన మేఘాన్ని పైనుంచి క్రిందకు తడుపుము. బంధనం నుండి
విడువబడిన నదులు తూర్పుకు ప్రవహించాలి. నీటితో ఆకాశాన్ని, భూమిని తడిసి
వేయుము. అవులకు అందమైన జలాశయాలుండుగాక.” -8

ఋగ్వేదంలో అక్కడక్కడ మందరమైన కావ్యముల వెలుగు కన్పడుతూ
వుంది. దీన్నిబట్టి ఋగ్వేద అర్కులు కవిత్వాన్ని ప్రేమించేవారని తెలుస్తుంది. వారి
మనస్సులను రంజింప చేయుటకు మందరమైన కవికలు అల్లబడేవి. వాటిని పాడే
విధానం పామగానం వలన తెలియ గలదు. ఇంతకంటేకూడ మన జానపద గేయా
లతో ముఖ్యంగా పామలయంలోని చాల వెనుకబడ్డజాతుల వల్లెవారితో పోల్చి
అధ్యయనం చేస్తే మనం వాస్తవానికి చాల దగ్గరకు రాగాం. వల్లెవదముల వాక్య
రచన శాశ్వతంగా వుండకపోయి నప్పటికీ వారి లయ గాని, బాణీగాని శతాబ్దాలవరకు
సహస్రాబ్దాల వరకు నిర్విఘటించి. కొద్ది మనదేశంలోని, ఎన్నో పాశ్చాత్య
దేశాల్లోని అధునిక వల్లెపాటలను పామగానంతో పోల్చినట్లయితే వస్తనీందు అర్కులు
గానం చేసిన పద్ధతిని తెలుసుకొవగలుగాం.

న మా నం

26394

రా హుల్ సాంకృత్యాయన్

ప్రముఖ హిందీ పండితుడు. మార్క్సిస్టు సిద్ధాంతం దృష్ట్యా, పాఠ్య, పాశ్చాత్య తత్వ శాస్త్రాలను, కోఠించి అశంఖ్యాకమైనరచనలు, వ్యాసాలు వ్రాశారు.

వారు రాసిన వోల్గా నుంచి గంగ వరకు, దివోదాసు, సింహసేనాపతి వంటి పలు ఆంధ్రులకు సుపరిచితులు.

గుగ్గేదం మనదేశంలో శామ్రయుగంలో రచించబడిన గ్రంథం. అంతకు రప్పా, మొహంజదారో నాగరికత ఉండేది.

గణవ్యవస్థలో జీవించిన ఆర్యులను, ఏకశాబద్ధ సామంత వ్యవస్థలో నియంత్రించిన 'సుదాసు' కాలంలో ఈ 'రుక్కులు, రచించబడ్డాయి. అనాడు ఆర్యులు భారతదేశంలోనే కాక, వెలుపలకూ ఉన్నారు.

పేదాలను, పొరచీక్షల అవేస్తాను బోల్చుకొని అధ్యయనం చేస్తే, ఈ యింకూ తాళ సంబంధం కనిపిస్తుంది.

గ్రహీత, రుక్కుల అధారంగా నాదరాజకీయ, సామాజిక, సాంస్కృతిక జీవనాన్ని పునర్నిర్మించడానికి చేసిన మహాప్రయత్నం ఈ గ్రంథం.

ఇ క చ ద వ య ది.

